Gáthy Vera

Az Indiai Nemzeti Kongresszus

Egy modernizáló párt a harmadik világban

GÁTHY VERA

Az Indiai Nemzeti Kongresszus

EGY MODERNIZÁLÓ PÁRT A HARMADIK VILÁGBAN

Kossuth Könyvkiadó / 1989

Lektorálta:

BALOGH ANDRÁS
KULCSÁR KÁLMÁN

ISBN 963 09 3327 6
© Gáthy Vera, 1989
(4573)

Előszó

1985. december 27. és 29. között ünnepelte az Indiai Köztársaság kormányzó pártja, az Indiai Nemzeti Kongresszus (a továbbiakban: Kongresszus) (I) alapításának 100. évfordulóját. A grandiózus ünnepségen több mint százezren vettek részt, ötven külföldi delegáció volt jelen. Az eseménysorozatot záró tömeggyűlést a bombayi Ázád Medánon, a kilencszázezer ember befogadására alkalmas óriási parkban rendezték meg. Elkezdték a Kongresszus történetének kiadását külön a felnőttek és külön a gyermekek számára, s ez alkalommal készítette el a neves festő, M. F. Husszain a Feszty-körképhez fogható alkotását, amelyben India történelmét örökítette meg. A párt vezetése elérkezettnek látta az időt, hogy száz év után az eddigi szerény épületek helyett az apparátus számára a központban – a szövetségi államokban kerületi szinten is – méltó székházakat emeljen. Bombayban állítják majd fel Indira Gandhi óriási szobrát és országszerte emlékműveket emelnek a függetlenségi harc hőseinek, kiemelkedő személyiségeinek.

A nagyszabású megemlékezés azonban nem azonos a fejlődő országokban gyakori presztízs megnyilvánulásokkal. Bár kétségtelenül tükrözi a Kongresszus és egyúttal a nemzet tekintélyét növelni kívánó törekvéseket is, ennél azonban jóval többről van szó. A rendezvények szervezői tisztelegni kívántak a múlt eredményei előtt és egyúttal ország-világ elé tárni a párt erejét, életképességét. Erősíteni akarták a párt iránti bizalmat, hangsúlyozni egy olyan új korszak kezdetét, amelyben az ország a múlt szilárd eredményeire építve a párt vezetésével bízvást remélheti, hogy korszerűsíti gazdaságát és társadalmát, felszámolja a nyomort és az évezredes elmaradottságot. Radzsív Gandhi miniszterelnök így fogalmazott: „Elegünk van abból, hogy minket fejlődő országnak neveznek. Határozzuk el itt és most, hogy elvisszük a tudományt és technikát az ország minden falujába, és versenyre kelünk a fejlett országokkal."[1]

És kijelentette: „Ma India a világ tizedik legnagyobb ipari hatalma; a világ negyedik legnagyobb katonai szervezetével rendelkezik és a világ legnagyobb demokráciája. Olyan regionális hatalom, amellyel számolni kell a nemzetközi fórumokon."[2] Ez az az India-kép, amelyet a centenáriumi eseménysorozat hangsúlyozott. A nemzeti büszkeség és a jövőbe vetett bizalom erősítése, a Nemzeti Kongresszus mint vezető erő ünneplése nem csupán a kormány élére akkoriban került fiatal politikusnak a kedvező politikai légkör kialakítását célzó törekvése volt, hanem egy közel nyolcszázmilliós, szubkontinensnyi ország valós eredményeinek értékelése is. S az is tény, hogy a változásokat az Indiai Nemzeti Kongresszus, a száz esztendeje alapított, és rövid két esztendő kivételével immáron harmincnyolc éve kormányzó párt vezetésével sikerült elérni.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus százesztendős pályafutása a világ bármely pártjához viszonyítva is figyelemre méltó, de még fokozottabban az a fejlődő világban, ahol szinte egyedül sikerült egy függetlenségi mozgalom vezető erejéből mindmáig a demokratikus intézmények keretei, a politikai pluralizmus viszonyai között kormányzó párttá alakulnia. Ez a folyamat nem volt mentes a zökkenőktől, megrázkódtatásoktól, sőt kudarcoktól sem. Az indiai társadalom szempontjából azonban fontosabbak az elért eredmények, s ezeken belül is néhány döntő jelentőségű tényező, nevezetesen az *ország politikai egységének megteremtése és megőrzése, a demokratikus intézmények működésének biztosítása,* az *állam világi jellegének* fenntartása s a gazdaságon belül a mezőgazdaság *önellátásának* kivívása.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus olyan kompetitív politikai közegben tevékenykedik, amelyben számos vetélytársa akad, de amelyben a független India történetének csaknem teljes időszaka alatt a Nemzeti Kongresszus játszotta és játssza a domináns szerepet.[3] A dominancia kialakulása hosszú történelmi folyamat eredménye: a párt hatvan esztendeig állt a függetlenségi harc élén, majd 1947-ben átvette a hatalmat a távozó brit gyarmati uralomtól és alakította a független India mai arculatát. Sikere és mai pozíciója csak történetének ismeretében értelmezhető.

Kötetünk kevesebbre is és többre is vállalkozik az Indiai Nemzeti Kongresszus történetének bemutatásánál. Kevesebbre vállalkozik, mert a vezető párt története szükségképpen összefonódott az ország politikai, gazdasági és társadalmi történetével, itt viszont India múltjának legutóbbi száz esztendejéből csupán a legfontosabb gazdaságtörténeti és politikai eseményeket ragadjuk ki. Általános képet vázolunk a szub-

kontinensnyi ország társadalmi viszonyairól, ám csak azokról, amelyek kapcsolatban állnak a Kongresszus tevékenységével. Többet annyiban kívánunk nyújtani, hogy a párt történetéből megkíséreljük kibontani a *működő* pártot legjobban jellemző tevékenységeket, valamint mindazt, ami a Kongresszus egyedi, vagy éppenséggel sajátos párttípusként értelmezhető vonása. Különösen pedig arra keressük a választ, hogy miként vált az Indiai Nemzeti Kongresszus olyan domináns párttá, amely viszonylag a legtöbb társadalmi réteg és csoport érdekeit képviseli, és az indiai modernizáció irányítója.

Nem kronologikus párttörténet írására vállalkoztunk tehát, nem a párthatározatok elemzését tekintjük fő célunknak, hanem a dokumentumok segítségével a száz esztendő eseményeinek olyan csomópontjait kívántuk megragadni, amelyek a párt és az őt befogadó társadalom kapcsolatában idéztek elő változást. A XIX. századi előzmények rövid körvonalazása után a függetlenségi mozgalom legfőbb korszakait tekintjük át, majd az 1885–1947 közötti időszakban vizsgáljuk, illetve napjainkig követjük a párt ideológiai fejlődését, célkitűzéseit, szervezetének kiépülését, a tagság szociológiai összetételének változásait, a mozgalmi-harci korszak felkészülését a politikai hatalom felelős gyakorlására, és a párt – mint nem állami politikai szervezet és mint kormánypárt – funkcióit és diszfunkcióit. Végül a politikatudományban elfogadott fogalmak segítségével megkíséreljük definiálni a Nemzeti Kongresszust mint pártot, mint „meghatározott struktúrával rendelkező közösséget".[4]

A tanulmányt szöveggyűjtemény, az indiai szavak és fogalmak magyarázata és időrendi táblázat egészíti ki. Az Indiai Nemzeti Kongresszus története igen jól dokumentált. Hozzáférhetők a Kongresszus, az Összindiai Kongresszusi Bizottság, a Munkabizottság és más vezető testületek üléseinek jegyzőkönyvei, határozattervezetei, határozatai, a vezetők levelezése, a választási kiáltványok és egyéb iratok. A válogatásnál sokkal inkább a bőség zavara okoz gondot, mint a dokumentumok hiánya. A szöveggyűjtemény összeállításánál arra törekedtünk, hogy a Kongresszus és vezetőinek általunk a legjellemzőbbnek tartott megnyilvánulásait, a pártpolitika alakítását rögzítő legfontosabb határozatokat, a párt belső életéből ízelítőt kínáló dokumentumokat adjuk közre, azokat a forrásokat, amelyek tanulmányunk állításait illusztrálják. A dokumentumokra a szöveggyűjteményben levő sorszámuk zárójeles feltüntetésével hivatkozunk. A tanulmányban és a szöveggyűjteményben szereplő intézmény-

és tulajdonneveket a szerző magyarításában, az eredeti kiejtést követve írjuk.

Az Indiai Nemzeti Kongresszusról a nemzetközi szakirodalomban sokat és sokféleképpen írtak. Indián belül is igen szélsőséges megítélések fordulnak elő. A centenárium időszakában különösen sok írás látott napvilágot, ám nemegyszer az ünneplés háttérbe szorította az elemző értékelést, s jobbára az eredmények összegzését tartotta szem előtt. Kötetünk is tisztelegni kíván e nagy múltú párt előtt, mégpedig azzal, hogy a magyar olvasó elé tárja sikereit, kudarcait, harcait és legfőképpen erejét, amely száz esztendeje teszi képessé a megújhodásra és egy szubkontinensnyi ország vezetésére.

Jegyzet

[1] Congress Varnika International. Special Number 1–4. sz. 1985. 18. old.

[2] Congress Varnika International. Special Number 1–4. sz. 1985. 45. old.

[3] *Duverger, Maurice:* Sociologie Politique. Paris, 1966. 386. old.

[4] *Duverger, Maurice:* Political Parties. Their Organization in the Modern State. London, 1964. 18. old.

I. Történelmi vázlat

Brit gyarmatosítás

Indiában már a 15. század legvégén megjelentek az európai kereskedők, telepeket hoztak létre és kisebb területeket szereztek meg a maguk számára. Az európai behatolás azonban csak az angolok 1600 utáni megjelenésével öltött nagyobb méreteket. Kezdetben az angolok is csupán a kereskedéshez, raktárházak létesítéséhez kértek engedélyt a Mughal-uralkodóktól. A gyengülő észak-indiai birodalomban azonban csakhamar jelentős politikai befolyásra tettek szert ezen az úton is, majd a kereskedelmi tevékenység kiszélesítésére, a már megszerzett pozíciók biztosítására törekedtek. A Brit Kelet-India Társaság kereskedői mesés haszonra tettek szert, India az üzletemberek és kalandorok ígéretes földje lett. A Társaság pozíciói védelmében erődítményeket emelt, hadsereget tartott fenn, gyakorlatilag olyan önálló állami életet szervezett, amely független volt a helyi uralkodóktól és jobbára a londoni központtól is. Bombayban, Madrászban és Kalkuttában, egymástól távol eső három indiai területen szilárdultak meg az első jelentős brit üzleti vállalkozások.

A 18. században a gyengülő Mughal birodalmat külső támadások érték: két ízben pusztított területén a perzsa sah, majd az évszázad közepén az afgán uralkodó, ezt követően pedig az erős délnyugat-indiai marátha hatalommal vívott fegyveres összecsapások a birodalom területi vesztességeihez, hatalma összeomlásához vezettek. A Mughal császárok többé nem voltak képesek ellenőrzést gyakorolni a távolabbi tartományok, Bengál, Bihár és Orissza fölött. Miután a marátha konföderáció is hamarosan szétesett, az évszázad nagyobbik felében a szubkontinensen már nem volt jelentős önálló indiai hatalom, mindenfelé háborúk, belső viszályok pusztítottak.

A 18. század első felében a Kelet-India Társaság tevékenysége meg-

élénkült, a bengáli Mughal alkirálytól egyre nagyobb területeken kapott adószedői jogokat, s ez a gyakorlatban a közigazgatás átvételét jelentette. Mire az alkirály kísérletet tett az angolok visszaszorítására, a katonai összecsapás eredményeként Bengál a Kelet-India Társaságtól függő terület lett. Ezt az önmagában nem túl jelentős, 1757-ben megvívott ütközetet szokás az indiai brit uralom kezdetének tekinteni. Az angolok mind gyakrabban döntöttek fegyverrel a helyi hatalmi harcokban, növelve indiai birtokuk területét, ezt a gyakorlatot a 19. század második feléig folytatták. Katonai akciókat indítottak különböző indiai fejedelmek ellen, és később kialakították az ún. segélyszerződések rendszerét, amelyben védelmet biztosítottak a fejedelmeknek, ha azok költségére angol helyőrséget állomásoztathattak az állam területén és állandó angol rezidens tanácsadó maradhatott az udvarnál. Végül „rossz kormányzás" címén egyszerűen leváltottak uralkodókat, s területüket vagy annektálták, vagy nekik tetsző személy uralma alá adták.

A területi hódítások mégsem vezettek India egészének formális gyarmatosításához. A brit befolyás ugyan mindenütt érvényesült, de az ország kétötöde még 1947-ben, a függetlenség elnyerésekor is 562 fejedelemségből állt. A három legkorábbi nagy indiai brit gyarmat egyesítése is évtizedeket vett igénybe. Első ízben 1773-ban rendelték alá Bombay és Madrász Elnökségeket a bengáli főkormányzónak, de ez a fennhatóság is sokáig formális maradt. Az 1757-es plászi csatától kezdve egy teljes évszázadon át az indiai brit birtokot továbbra is a kereskedőtársaság kormányozta, amelyben már az 1780-as években megindult a szakosodás külön a kereskedelmi tevékenység és külön az igazgatási funkciók ellátására. A brit jövedelmek tekintélyes része ebben a korszakban már az adóbevételekből, főként a földadóból származott. A már meglevő mughalkori adózási rendszer átvétele és fokozatos átalakítása teremtette meg a közigazgatás gerincét, és ezt egészítette ki a rendfenntartás és az igazságszolgáltatás. A brit gyarmatosítók nagyrészt változatlanul meghagyták a mughal területi beosztást, de sokáig, a 18. század végéig változatlan volt a muzulmán igazságszolgáltatás gyakorlata is. Az első lényeges és hosszabb távon is jelentős reformot Bengálban Cornwallis állandó adózási rendszerének 1793-as bevezetése jelentette, amely gyakorlatilag átalakította a földbirtokviszonyokat, tönkretette a régi muzulmán földbirtokosokat és a vagyonos rétegek kicserélődéséhez vezetett. A kormányzás azonban közvetett maradt, tovább működött a mughal-kori hivatali szervezet, amelyben lassanként a magasabb pozíciókat angoloknak tar-

tották fenn. 1793-ban Angliában törvényt fogadtak el India kormányzásáról, amelynek értelmében a Kelet-India Társaság tevékenységét az India-ügyi államtitkár, illetve általa a brit kabinet ellenőrizte. A társaság 1833-tól már nem is foglalkozott Indiában kereskedelemmel, hanem kizárólagos feladata a kormányzás volt. Kiépült a saját korában egyedülálló szervezet, a brit-indiai közigazgatási szolgálat, amely megfelelő javadalmazás fejében tagjaitól bürokratikus szakértelmet követelt.

A szubkontinensen és környékén a brit területszerzés a 19. század végéig tartott. Anglia háborút vívott Májszúr ellen, a maráthák ellen, Pandzsáb erős szikh állama, majd pedig ismételten Afganisztán és Burma ellen.

A 19. század elejétől az adójövedelem és a kereskedelem zavartalan biztosítása érdekében Anglia nagyhatású reformokat vezetett be, és ez – az indiai sajátosságokat felszámolni kívánó – westernizációs politika 1858-ig tartott. Helyreállították a régi öntözőrendszereket és újakat építettek, egyes brit főkormányzók pedig iskolák, utak építését kezdeményezték. Az indiai brit gyarmaton működő három törvényhozó testületet összevonták és a londoni parlament alá rendelték, korszerűsítették az igazságszolgáltatást. Szorgalmazták a nyugati orvostudomány elterjesztését, 1835 után pedig bevezették az angol nyelv és a természettudományok oktatását. Nagyarányú kodifikációs tevékenység vette kezdetét a jogi zűrzavar, az egymás mellett létező háromféle jogrendszer párhuzamosságának felszámolása érdekében. Minderre azért volt szükség, mert India függő gazdasági integrációja a 19. századi kapitalista világgazdaságba a modernizáció ezen lépései nélkül nem mehetett végbe.

A brit uralom már a 18. századtól India számos területén megváltoztatta a földbirtokviszonyokat, de nem egységesítette azokat, így egészen 1947-ig legalább háromféle birtoklási és adórendszer létezett Brit-Indiában. India gazdaságára a legsúlyosabb csapást a kézművességen alapuló virágzó textilipar tönkretétele jelentette. A 19. század közepére India pamuttextil-importáló ország lett, a foglalkozásuktól megfosztott takácsok pedig visszakényszerültek az amúgy is túlnépesedett mezőgazdaságba. A gyarmati uralom igen súlyos következménye volt a mezőgazdaság termékstruktúrájának átalakítása, amelynek során a lakosság élelmezését szolgáló termékeket kiszorítva az angolok a honi ipar és kereskedelem számára szükséges mezőgazdasági nyersanyagok termelését kényszerítették ki. Ilyen volt az indigó, a mák (ópium), a gyapot majd a cukornád

termesztése. E változás természetes következménye volt, hogy Indiában a 19. században ismét rendszeressé váltak a pusztító éhínségek.

Az ország gazdasági alárendelését szolgálták a 19. század második felében nagy lendülettel folyó vasútépítési munkák is, amelyek megnyitották a távolabb eső területeket a tőke behatolása előtt, egyúttal azonban India óriási területein pusztították ki az erdőségeket, megváltoztatva a klimatikus viszonyokat és előmozdítva a talaj termőrétegének gyors pusztulását. A vasútépítés mind a hálózat sűrűsége, mind technikai megoldásai – többféle nyomtáv – miatt akadályt gördített az egységes belső piac kialakulásának útjába, de hihetetlen meggazdagodási lehetőséget kínált a brit vállalkozóknak, és egyúttal fellendítette a bányászatot is.

A 19. század második felében gyorsan terjedtek az ültetvényes gazdaságok, majd megjelentek az indiai nyersanyagot feldolgozó angol tulajdonú gyárak, eleinte kizárólag a textiliparban, később a nehéziparban is.

A 1858-ig tartó centralizációs időszakban a brit uralom bizonyos liberális elveket is érvényesített, társadalmi reformokat vezetett be, de a meghódított területek integrációját nem valósította meg következetesen. A kialakított tartományokban a közigazgatás nem volt egységes, a korábban meghódított és később integrált területek ügyintézése jelentős különbségeket mutatott. Lényegében fenntartották a helyszínen talált territoriális beosztást, alacsonyabb szinten meghagyták a régi hivatalnoki kart, csupán a kerület – a legfontosabb közigazgatási egység – élére és a magasabb beosztásokba került angol tisztviselő. A legfontosabb feladat továbbra is az adóigazgatás maradt. Tarka képet mutatott a hadsereg és a rendőrség szervezete is. India politikai integrációjából gyakorlatilag kimaradtak a brit ellenőrzés alatt álló, névleg önálló fejedelemségek, csupán a mértékrendszer és a pénz egységesítése, a távíróhálózat és részben a vasútépítés érintette ezeket a területeket is.

Noha e felemás modernizáció prekoloniális zárványokat tartósított a szubkontinens területén, a 19. század közepére Indiában mégis lehetővé vált a kapitalizmus alárendelt, gyarmati típusának kibontakozása. Fellendült a kereskedelem, egyes nagyobb gazdasági központokban jelentős indiai tőke halmozódott föl, amelynek egyre növekvő részét fektették be ipari vállalkozásokba, főként a pamutfeldolgozó iparban.

A liberális Macaulay nevéhez fűződnek olyan kezdeményezések, mint a már említett angol nyelvű oktatás bevezetése, a kodifikációs munkálatok megindulása, a felsőoktatási intézmények kiépítése, a közigazgatási szolgálat káderállományának versenyvizsgák útján való válogatása, a

leendő tisztviselők szakképzése. Ez utóbbi, az indiai közigazgatási szolgálat – az Indian Civil Service (ICS) – felvételi vizsgáit első alkalommal 1853-ban tartották Londonban, 1857-ben pedig Kalkuttában, Bombayban és Madrászban megalapították az első három nyugati típusú egyetemet. Az ICS-be eleinte csak angolok jutottak be. A nagy tekintélyű, életre szóló, magas jövedelmet és presztízst jelentő szolgálat megnyitása az indiaiak előtt a későbbiek során az indiai nemzeti mozgalom egyik fontos követelése lett.

A gyarmati modernizáció liberális korszakában a városokban a művelt és vagyonos rétegek körében gyorsan terjedtek a nyugati politikai eszmék, s velük együtt a polgári demokrácia értékrendje. A helyi nyelveken és angolul megjelenő sajtó jóvoltából hamarabb váltak ismertté a világpolitikai események. Egyre többen vállalkoztak a hosszú utazásra és jutottak el Európába, főként Angliába. Megkezdődött az európai irodalom és filozófia fordítása indiai nyelvekre, egyúttal az ősi indiai kultúra értékeinek újrafelfedezése is. Elsőnek Bengálban születtek meg azok a városi eredetű reformmozgalmak, amelyek az indiai társadalmi gyakorlat torzulásait kívánták felszámolni. A reformerek síkraszálltak a gyermekházasság intézményének felszámolásáért, a nők tanulásáért, a nyelv és a nemzeti kultúra ápolásáért. S miközben a városokban végbement ez a szellemi-politikai erjedés, vidéken egymást érték a paraszti megmozdulások, amelyek szembefordultak az elviselhetetlen adóterhekkel, az ipari növények kényszertermeltetésével. Az elégedetlenség gyakran vallási mozgalmakban nyilvánult meg, amelyek a maguk sokszor retrográd módján folytattak ideológiai küzdelmet a gyarmati uralom ellen. Egészében véve Indiában a 19. század közepére mélyreható változások következtek be és halmozódtak a feszültségek. A világ egyetlen, immáron kizárólag kormányzással foglalkozó kereskedőtársaságának tevékenységével senki sem volt elégedett, még az angol megbízók sem. Ezt a bürokráciát mindenki felelőtlennek tartotta, amely óriási papírhegyeket gyárt, de tevékenysége eredménytelen, nem törődik az indiai érdekekkel, csupán annyi reformra vállalkozik, amennyi elengedhetetlenül szükséges a gyarmat módszeres kifosztásához, gazdasági és politikai alárendeléséhez.

„A korona legszebb gyémántja"

A feszültségek végül robbanáshoz vezettek. 1857-ben Észak-Indiában a hadsereg szipoj (indiai) egységeiben felkelés tört ki. Közvetlen oka olyan újfajta töltények bevezetése volt, amelyeket állati eredetű zsiradékkal vontak be. Ez pedig sértette mind a hindu, mind a muzulmán katonák vallási érzéseit. A felkelés végigsöpört Észak-Indián, széles körű támogatásra talált a falvakban és városokban, de nem volt kellően előkészítve sem katonai, sem politikai értelemben. A felkelők esetenkénti elszigetelt ütközeteket vívtak az angolokkal, s hasztalan kényszerítették ki, hogy a Delhiben élő idős Mughalcsászár vállalja a politikai vezetést, II. Bahádur sáh nem volt képes az irányításra, miként a különböző vidékeken a katonák élére álló helyi fejedelmek, földesurak sem tudtak egységes, átgondolt stratégiát kialakítani. A felkelés elhúzódott 1858 végéig, s mindenütt brutális angol megtorlás követte.

A népi támogatást élvező katonai felkelés a gyarmati uralom ellen robbant ki, de India jelentős részében nem talált visszhangra. Egyebek között a szikh közösség is távol tartotta magát tőle, sőt segédkezet nyújtott az angol csapatoknak a megmozdulás leverésében. A felkelés vezetése azokból a főként muzulmán földbirtokosokból, egykori uralkodó rétegekből állt, akiket az angolok az 1757–1857 között eltelt évszázadban kiszorítottak a hatalomból. A felkelés gerincét a mughal hatalom maradéka, a régi bihári földbirtokosok és egyes rádzsput fejedelmek alkották, egy letűnt kor és politikai struktúra képviselői, akik nemcsak az idegen uralommal, hanem a megindult westernizációval is szemben álltak, a népi támogatással pedig nem tudtak mit kezdeni.

A felkelés az angolok számára is kínált tanulságokat. Felszámolták a Kelet-India Társaságot, India kormányzását átvette a korona. Nagy-Britannia kiegyezett az indiai fejedelmekkel és beszüntette az annexiókat. 1877-ben Victoria királynőt India császárává kiáltották ki, a fejedelmek az ő alattvalói lettek – a brit uralom így szerezte meg támogatásukat, hűségüket.

India kormányzását az új Indiaügyi Minisztérium felügyelte. Élén államtitkár állt, aki mellé tanácsadóként felállították a 15 tagú India Tanácsot, legalább tíz évig Indiában szolgált főtisztviselők részvételével. A Tanács később a nemzeti mozgalom támadásainak középpontjában állt, mert nem volt egyetlen indiai tagja sem.

A gyarmat élére a korábbi főkormányzó helyett az alkirály került.

Tanácsának tagjai tárcaszerű munkamegosztásban dolgoztak, de 1858 után még fél évszázadig nem volt köztük indiai. Az 1853-as törvénnyel életre hívott Törvényhozó Tanács létszámát a későbbiekben folyamatosan növelték. A tartományok kormányzása követte a központ mintáját, de a tartományi beosztás az 1935-ös, India kormányzásáról szóló törvény bevezetéséig nem szilárdult meg.

Az 1857–1858-as felkelés legfontosabb következménye az volt, hogy a brit uralom felhagyott a westernizációval. Győzött az Indiát változásra alkalmatlannak tartó irányzat. Az imperializmus legzajosabb ideológiája és politikája sem tudta azonban feltartóztatni és visszafordítani a megelőző évszázad modernizációját, hasztalan igyekezett a brit kormányzat 1858 után öt évtizeden át Indiát mozdulatlanságba merevíteni. A korábban megindított reformok beértek, újabb és újabb lépéseket kényszerítettek ki. Ugyanakkor India kormányzása a későbbiekben is nagymértékben az anyaország belpolitikai életének függvénye maradt. Míg például 1878-ban az alkirály törvénnyel tiltotta meg az indiaiaknak a fegyverviselést és példátlanul szigorú sajtócenzúrát vezetett be, 1880-ban a liberálisok angliai győzelme nyomán visszavonták a sajtótörvényt és lépéseket tettek indiaiak és angolok törvény előtti egyenlőségének biztosításáért. Curzon alkirálysága alatt (1899–1905) ismét a konzervatív irányzat kerekedett felül, újra korlátozták a sajtót és számos rendelkezéssel akadályozták az indiai nemzeti tőke kibontakozását. Curzon alkirály 1905-ben a nagy kiterjedésű és lélekszámú Bengál tartomány felosztásával akart csapást mérni a nemzeti mozgalomra és ellentéteket szítani a tartomány hindu és muzulmán lakossága között.

Az első világháborút megelőző években és a háború elején, 1905–1915 között Nagy-Britanniában liberális kormány volt hatalmon, amelynek ugyan esze ágában sem volt lemondani az indiai birtokról, de törekedett a politikailag meghatározó rétegek megnyerésére. Így került sor az 1909-es Morley–Minto-reformok bevezetésére 1910-ben. Ettől kezdve a tartományi kormányokba indiaiak is bekerülhettek, de a reformok mellett a későbbiekben súlyos tehertételnek bizonyult, hogy ekkor vezették be a külön muzulmán választókerületeket.[1] A liberális kormányzat idején, 1911-ben semmisnek nyilvánították Bengál kettéosztását és a fővárost áthelyezték Kalkuttából Delhibe.

Az 1916-tól 1922-ig tartó angliai koalíciós időszakban világossá vált, hogy Nagy-Britannia Indiának egyhamar nem kívánja megadni azt a dominiumi – önkormányzati – státust, amelyet a fehér telepesekből álló

gyarmatainak szánt. Mégis, az indiai nemzeti mozgalom nyomására kilátásba helyezték, hogy India egykor majd a birodalom részeként felelős kormánnyal rendelkezzék. Montagu Indiaügyi-államtitkár és Chelmsford alkirály közös jelentése alapján a brit parlament 1919 decemberében elfogadta az India kormányzásáról szóló újabb törvényt, amely az önkormányzat fokozatos bevezetését jelölte meg célként, egyúttal pedig bizonyos kormányzati feladatokat a tartományok hatáskörébe utalt. A törvény elrendelte a kormányzás tízévenkénti felülvizsgálatát. Erre 1929-ben, a Munkáspárt hatalomra jutásának évében sor is került, majd 1935-ben a brit parlament az ún. nemzeti kormány idején elfogadta a gyarmati időszak utolsó, India kormányzásáról szóló törvényét, amely megteremtette a tartományi önkormányzatot. Ez a 20. századi kitekintés azonban valódi tartalommal majd csak a Nemzeti Kongresszus harcainak bemutatásakor tölthető meg, s részleteire is csak akkor térünk ki.[2]

A legértékesebb birtok, a brit korona legszebb gyémántja, India a 19. század folyamán szomorú képet nyújtott. A kibontakozó nemzeti mozgalomnak s a majdani független India kormányának súlyos örökséggel kellett megbirkóznia.

Társadalom a gyarmati Indiában

Amikor a brit uralom Indiában terjeszkedett, a Mughal birodalom már túl volt fénykorán, de meghatározta Észak-Indiát, ahol a politikai és katonai pozíciók többségét muzulmánok és kisebb részben a hindu rádzsputok töltötték be. India középső részén a hindu marátha királyságok, illetve azok konföderációja dominált, délen a különféle dravida hindu királyságok, illetve a muzulmán uralom alatt álló Májszúr, a Dekkánon pedig az ugyancsak muzulmán Hájderábád jelentős fejedelemsége voltak a térség meghatározó politikai egységei. India délkeleti részén számottevő francia befolyás érvényesült, amit az angoloknak csak a napóleoni háborúkkal egy időben sikerült visszaszorítaniuk.

A tarka politikai kép mögött még nagyobb etnikai sokszínűség rejlik. A Mughal birodalomnak ugyan sikerült India jelentős részét hatalma alatt egyesítenie, de ez nem érintette a birodalom soknyelvűségét és vegyes vallási összetételét, hiszen egy-két harciasan iszlamizáló császártól eltekintve a muzulmán uralkodó osztály nem törekedett sem a lakosság áttérítésére, sem a társadalmi struktúra átalakítására.

Így az indiai társadalom túlnyomó többsége hindu maradt, de jelentős volt a muzulmán és a szikh népesség is. Kisebb csoportokat alkottak a dzsainák, a párszik, a zsidók, a keresztények.

Az indiai népesség legnagyobb részét kitevő hinduk között a legjellegzetesebb társadalmi struktúrát a kasztrendszer jelentette, amely különösen a falvak világában volt a társadalmi viszonyok rendező elve. A külvilágtól jobbára elzárt, a birodalomba csak az adóztatás útján integrált kis közösségek egymásra utalt embereit a kaszt szervezete sorolta a szigorú alá- és fölérendeltség hierarchikus rendjébe, határozta meg az egymásnak nyújtandó rituális és gazdasági szolgáltatások mikéntjét, és a rituális tisztaság és tisztátalanság alapján a társadalmi érintkezés, a házasság, az együtt étkezés szabályait. A kaszttanácsok döntöttek a külvilággal való kapcsolatok, a vétségek és bűntettek kérdéseiben. A kasztrendszer, amely a vallás által szankcionált társadalmi egyenlőtlenség rendszere, egyúttal tagjainak védelmét, a születés által meghatározott társadalmi pozícióját, örökletes foglalkozását is biztosította. Csoportérdekeket képviselt, érdekegyeztetéssel foglalkozott és gondoskodott arról, hogy a mikroközösségekben felmerülő feladatokat legyen, aki ellátja.[3]

Az etnikai sokféleség nemcsak a nagy, összefüggő és egymástól szokásaiban, kulturális hagyományaiban és nyelvében különböző régiókat jelentette, hanem a szubkontinens törzsi népességét is. Ezek ellen a brit uralom a 19. században számos háborút vívott, s bár a nagyobb, többmilliós lélekszámú törzseket sikerült letelepíteni, ma is közel negyvenmilliós népességük a törzsi eredetet csupán nevükben őrző, földművelő lakosságtól az erdőkben gyűjtögető életmódot folytató, eszközt alig használó csoportokig a fejlettség igen tarka képét mutatják.

A vallási, kaszt, nyelvi és etnikai sokféleség a későbbiekben gazdag lehetőséget kínált a brit uralomnak az indiai lakosság megosztásához. A partikuláris érdekek egymás elleni kijátszása, ami 1793-tól kezdve 1947-ig végigkísérte az indiai angol politikát, napjainkig az indiai társadalom feszültségeinek egyik forrása.

A 19. századi Indiában gyakoriak voltak a pusztító járványok, az éhínség, rendkívül magas volt a csecsemőhalandóság, alacsony a várható életkor. A halálozási arány még az 1911–1920-as években is 48,6 ezrelék volt, szemben a születések 48,1 ezrelékével, az átlagos várható életkor pedig férfiaknál 19,4, nőknél 20,9 év volt.[4] (Ez a helyzet számottevően csak 1920 után javult, s napjainkban már a várható átlagos életkor 54 év fölött van.) A 19. századi Indiában a lakosság csaknem teljes egészében

írástudatlan volt, és még 1901-ben is a népszámlálási adatok szerint csupán a népesség 5,3%-a írástudó.[5]

A helyzetet tovább rontotta az ország gazdasági elnyomorodása, a súlyos adózás következtében elszegényedő parasztság romló viszonyai, a generációkon át öröklődő adósságteher alatt tönkremenő gazdaságok, a földnélküliek, az adósrabszolgaságba kerülők növekvő tömegei. A század második felében meginduló iparosodás üzemeiben a szakképzetlen, alultáplált munkások embertelen körülmények között, napkeltétől napnyugtáig dolgoztak, és igen elterjedt volt a női és gyermekmunka.

Az egykor híres indiai kézműipar a brit gyáripar versenyében tönkrement. Az 1858 után erőteljesen meginduló tőkebehatolás, a gyarmati uralom konszolidációja, a közlekedés és szállítás új infrastruktúrájának kiépülése, a korábbiakhoz képest egységesebb közigazgatás, jogrendszer, a korszerű oktatás terjedése azonban hamarosan meghozta eredményeit: fellendült a kereskedelem, a városokban a gazdasági élet felpezsdült, a hagyományos üzleti vállalkozói réteg, a kézműves, kiskereskedő, pénzkölcsönző középrétegek mellett megjelentek az országos vagy nemzetközi méretekben kereskedő tőkések, a földbirtokuktól távol élő, annak jövedelmét részben üzleti vállalkozásokba, a század utolsó éveiben pedig egyre nagyobb arányban ipari létesítményekbe fektető új urbánus rétegek. Részben ebből a vagyonos csoportból, részben a felső kasztok hagyományos értelmiségéből származott az új városi értelmiség, akiknek gazdasági hátterét többnyire vagy a földbirtok, vagy a kereskedelem biztosította. Ők maguk az angol liberalizmus eszméin nevelkedtek, a brit kormányzati gyakorlatot hasznosnak és követendőnek, a polgári demokrácia képviseleti intézményeit szükségesnek tartották. Ez az új városi értelmiség túlnyomó többségében jogi végzettséget szerzett, s hivatása gyakorlása mellett publicisztikai, szépirodalmi tevékenységet is folytatott és aktívan politizált.

A 19. század hatvanas éveitől kezdve a század első felében kibontakozott reformmozgalmakat új, immáron politikai szervezetek és célkitűzések váltották fel. Az 1815–1830 közötti időszakban Bengálban a Rám Móhan Roj nevéhez fűződő mozgalom a hinduizmus különféle káros kinövéseit kívánta felszámolni. Ennek érdekében hozta létre szervezeteit, közöttük 1828-ban a Brahmo Szamádzsot, amely az európai humanista eszméket hirdette, és támogatta az angol nyelvű oktatás bevezetését. (Roj utódai, a hatalmas bengáli kereskedő, Débendranáth Tagore, majd Kesab Csandra Szen már más utat jártak: a Kelet spirituális felsőbbrendűségét

állították szembe az anyagias Nyugattal.) A Brahmo Szamádzs vezetői elfogadták az idegen uralmat és abban eszközt láttak az indiai társadalom korszerűsítéséhez. Hasonló mozgalmak bontakoztak ki Bombay Elnökségben, a maráthi nyelvterületen és Madrászban is, számos helyi változattal és néhány évtizedes időbeli különbséggel. Döntően azonban valamennyi 19. századi reformmozgalom vallási alapokon állt, a szent hindu könyvekben, a Védákban kereste a reform (az Árja Szamádzs szervezete), vagy az új polgári demokratikus szabadságjogok igazolását (Rámakrisna Misszió).

Ezek a mozgalmak lényegüket tekintve csak a hindu lakossághoz szóltak. A muzulmán népesség politikai öntudatának kibontakozása több évtizedes késéssel indult meg, akkor azonban a hindu reformmozgalmak természetes következményeként az iszlám indiai megújhodását sürgette. A muzulmán népességet külön, a hindukkal szemben kisebbségi érdekcsoportnak tekintette és a brit jelenlétben látta jogainak védelmét (aligarhi mozgalom). E nagy hatású mozgalom mellett létezett egy másik irányzat is, amely ugyan szigorúan az iszlám tanításait hirdette, de nem tekintette az indiai muzulmánokat külön nemzetnek. Legfőbb törekvése a brit uralom felszámolása volt, ennek érdekében együttműködött a hindukkal is: mindig a nemzeti mozgalommal egységben harcolt az idegen uralom ellen (Deoband-iskola).

Az előbbiekben röviden ismertetett reformmozgalmak mellett számtalan hasonló jellegű, helyi jelentőségű irányzat bontakozott ki, jelezve a városokban megindult szellemi-politikai erjedést. A három nagyvárosban a megerősödött közép- és vállalkozóréteg pedig helyi egyesületeket hozott létre kereskedelmi és üzleti tevékenységének segítésére és támogatására.

A brit hatóságok a kormányzat „ésszerűsítése" érdekében és a közvetett uralom kialakult gyakorlatának megfelelően lépéseket tettek a hagyományos helyi önkormányzati szervek feltámasztására. Az 1870-es években a nagyvárosokban egymás után alakultak a felerészt választott tagokból álló tanácsok. A tanácsok voltak az első képviseleti szervek, amelyek lehetőséget biztosítottak az indiaiaknak arra, hogy bekapcsolódjanak a helyi politikába. Ezeket a szervezeteket Ripon alkirálysága idején kiterjesztették a kisebb városokra, a kerületekre és az adóigazgatás alsóbb rendű területi egységeire is.

Az 1870-es évektől mind határozottabban érezhetővé váltak azok a feszültségek, amelyek a brit ipari vállalkozók, az indiai földbirtokosok, valamint a helyi vállalkozói és a városi középrétegek között bontakoztak

ki. A városi polgárság szűknek érezte azokat a politikai és gazdasági kereteket, amelyeket az idegen uralom a számára megszabott. Elfogadták ugyan a liberális kormányzat eszméjét, de abból részt is kértek. A politika eszközeivel kívánták felszámolni a tőkés vállalkozás útjában álló jogi korlátokat, visszaszorítani a brit versenytársat, korszerűsíteni a hazai viszonyokat, amelyek a belső nemzeti piac kibontakozásának szabtak határt.

A 19. század végéig Indiában a kapitalista átalakulás nagy utat tett meg. 1853-ban nyílt meg Bombayban az első gyapotfeldolgozó, 1914-ben pedig már India volt a világ negyedik legnagyobb pamutipari hatalma, úgy, hogy ezt az eredményt nagyobbrészt nemzeti tőkebefektetéssel érte el. Az országban 1900-ban már évente 6 millió tonna szenet bányásztak és 16 000 km volt a vasúthálózat teljes hossza. 1907-ben a párszi Tata család megalapította a Tata Vas és Acélművet, és a gyarmati időszak végére a kizárólag nemzeti tőkével működő indiai acélipar a világrangsorban a hatodik helyet foglalta el.[6] A tőkés átalakulás azonban a különböző területeken rendkívül egyenetlen volt és maradt, a későbbiek során is alig érintette a falvakat és a mezőgazdaságot. Egyes vélemények szerint[7] Indiában „intenzív" folyamat ment végbe, a modern burzsoá képviseleti intézmények gyorsabban fejlődtek az osztályszerkezetben végbemenő változásoknál. Ilyen fáziseltolódás valóban létezik, de a kapitalista termelési rend, fogyasztás és elosztás Indiában a 19. században már mély gyökeret vert és meghatározta a további kibontakozás útját.

E kibontakozás érdekében alakult meg Bengálban 1851-ben a Brit–indiai Szövetség, nem sokkal ezután a Bombayi Szövetség, a Púnai Általános Szövetség, a Madrászi Úriemberek Szövetsége és egy sor más regionális politikai szervezet, amelyek a helyi követelések megfogalmazói lettek. Az 1870-es évek második felében azonban az indiai brit kormányzati gyakorlat bizonyos lépéseivel kivívta az egész társadalom elégedetlenségét, sőt a korabeli hivatalos jelentések híradása szerint Indiát a felkelés peremére sodorta. Lytton alkirálysága idején, 1876–1880 között Dél-Indiában olyan hatalmas éhínség pusztított, ami ötmillió ember életét követelte. A Dekkánon és Bombay tartományban agrármegmozdulások voltak. Az alkirály törvényben korlátozta az indiai nyelveken megjelenő sajtó szabadságát, miközben Indiából, indiai költségen folytatta a második afgán háborút, Anglia megújuló és sikertelen kísérletét, hogy Afganisztánt a saját ellenőrzése alá vonja, s megállítsa a cári Oroszország terjeszkedését. A konzervatív brit kormányzat indiai képviselője

eltörölte az indiai gyapot kiviteli vámját, tovább csökkentve ezzel az indiai bevételeket és fokozva az angliai pamutfeldolgozók versenyképességét. Lytton korlátozta a városi önkormányzatot, az egyetemek függetlenségét, a gyülekezési szabadságot, azaz olyan jogokat is, amelyeket a korábbi indiai alkirályok vezettek be, vagy erősítettek meg. Ő volt az, aki törvényben tiltotta meg az indiaiaknak a fegyverviselést.

A. O. Hume brit főtisztviselő nagy mennyiségű hangulatjelentést gyűjtött össze India minden részéből, és forrásai alapján megállapította, hogy a felszín alatt erőteljes politikai elégedetlenség forrong. Országszerte apró szervezetek jöttek létre vallási vezetők körül, s a reménytelenség, a kilátástalanság hangulata mellett erősödött a tenni akarás vágya. Hume attól tartott, hogy a szétszórt erők bármikor országos felkeléssé egyesülhetnek. Ő maga is úgy látta, hogy az indiaiak jogosan nehezményezik a drága, lassú és alkalmatlan igazságszolgáltatást, a korrupt és elnyomó rendőrséget, a merev adórendszert, a fegyverviselési tilalmat, a korábbi szabadságjogok megnyirbálását.

1880-ban Lytton alkirály a londoni kormány megváltozása után lemondott. Az új alkirályok – Lord Ripon, majd utána Lord Dufferin – hajlottak Hume javaslatára, Lytton számos intézkedését hatályon kívül helyezték és támogatták Hume-t abban, hogy olyan indiai politikai szervezetet hozzon létre, amely a liberális elvek értelmében artikulálja az indiai közvéleményt, lehetőséget kínál a politikai hangulat érzékelésére és befolyásolására. Allan Octavian Hume, a nyugalmazott angol főtisztviselő 1883. március 1-jén levélben fordult a Kalkuttai Egyetem végzős hallgatóihoz, amelyben felszólította az indiai értelmiséget, hozzon létre egy politikai szervezetet, amely határozott küzdelmet indít a nagyobb szabadságért, a kevésbé részrehajló közigazgatásért, a saját ügyeibe való nagyobb beleszólásért.

Hume tudta, hogy akkoriban India legkülönbözőbb részein működtek már nagy politikai szervezetek. 1876-ban Bengálban megalakult az Indiai Szövetség, amelynek legfőbb szellemi atyja Szurendranáth Banerdzsi volt, az indiai közigazgatási szolgálat egyik első indiai tagja, aki elsőként utazott el az ország különböző részeibe és tárgyalt a helyi politikai szervezetek vezetőivel. Hume azt is tudta, hogy az indiai nyelveken megjelenő sajtó – 1875-ben 475 újság – is nagy politikai szervező erőt jelentett. Ő eleinte nem is ezeket a meglevő szervezeteket kívánta országos szinten egyesíteni, hanem új testületet akart, amely nem foglalkozna politikával, csak szociális kérdésekkel, de ezt maguk az angolok elvetet-

ték. Inkább olyan szervezetet akartak, amelyben az indiai politikusok évente megfogalmazzák álláspontjukat és segítik a kormányt, rámutatva a kormányzati munka hiányosságaira.

Ilyen előzmények után alakult meg 1885. december 28-án Bombayban az Indiai Nemzeti Kongresszus. Első ülésén részt vettek a kor legkiemelkedőbb indiai politikusai, írói, tudósai és tucatnyi jelentős újság szerkesztője.[8]

Jegyzet

[1] A hindu lakosság körében az új, részben westernizált, elsősorban városi értelmiségi és vállalkozói rétegek körülbelül fél évszázaddal korábban alakultak ki, mint a muzulmánok között. A muzulmán lakossággal és vezető rétegekkel szemben a brit uralom gyanakvó magatartást tanúsított elsősorban a szipoj felkelés miatt. A muzulmánok is elzárkóztak a nyugati befolyás elől s csak a századforduló körül ismerték fel, hogy távolmaradásuk a politikai élettől, a gazdasági vállalkozástól és az új műveltségtől mérhetetlen károkat okoz az egész közösség számára. Ezért a muzulmán nagybirtokosok közeledtek az angolokhoz, kérték, hogy politikai szervezetet hozhassanak létre. Így alakult meg 1906 végén a dúsgazdag Aga Khán vezetésével a Muzulmán Liga, amelynek első kérése az volt, hogy a törvényhozó testületek választásain a hatóságok létesítsenek külön választókerületeket a muzulmánok számára. Ez kiváló alkalmat kínált a brit uralom megosztó politikájának érvényesítéséhez, s a muzulmán követelést az első adandó alkalommal teljesítették.

[2] India 19. századi történetét magyarul részletesebben lásd: *Antonova, K. A.–Bongard-Levin, G. M.–Kotovszkij, G. G.:* India története. Kossuth Könyvkiadó 1981.; *Balogh András:* Társadalom és politika a gyarmati Indiában. Kossuth Könyvkiadó 1981.; *Gáthy Vera:* Államigazgatás a gyarmati és a független Indiában. Kőrösi Csoma Kiskönyvtár, Akadémiai Kiadó 1985.

[3] A kasztrendszer csúcsán álltak a bráhmanák, a papok, a tudomány művelői és az igazgatási feladatok ellátására hivatott tanult emberek, a hierarchia alján pedig az érinthetetlenek, akik voltaképpen a hagyomány négyes felosztása szerint nem is tartoztak a kasztrendszerhez, kaszton kívüliek voltak, érintésük, sok helyen még az árnyékuk is rituálisan szennyezett. Az eredetileg színt jelentő négy *varna* azonban nem a társadalom valódi tagozódását tükrözte, ez csupán az ókori hagyomány továbbélése, ideáltipikus felosztás volt, a hierarchia tényleges egységei a *dzsátik* (születés), amelyek régiónként egymástól nagy eltérést mutatnak és számuk több száz körül mozog. Az érinthetetlenek között is számos dzsáti volt és van is, a dzsátik társadalmi presztízse azonban viszonylag gyorsan változik aszerint, hogy a csoport fontossága, hasznossága vagy legitimációja a hierarchia egészén belül hogyan alakul. Egyes feltételezések pl. úgy tartják, hogy bizonyos érinthetetlen foglalkozások a 19. század előtt nem is léteztek és csak a városokban a brit települések igényeinek nyomán alakultak ki.

[4] Statistical Outline of India 1982. Bombay, 1982. 37. old.

[5] Census of India 1981. Paper–1 of 1981. Series–1. India. 50. old.

[6] *Smith, Vincent A.:* The Oxford History of India. Oxford 1958. 709–712. old.

[7] *Volodin, A. G.:* The Indian National Congress and the Political Development of India–Symposium, előadás, Prága, 1985. december 17–18. 3. old.

[8] A Kongresszus megalakulásának körülményeiről beszámol: *Sitaramayya, P.:* The History of the Indian National Congress. Vol. I. Bombay, 1935. 4–14. old.

II. A függetlenségi mozgalom évtizedei

Az első korszak

Az 1885-ben megalakult Indiai Nemzeti Kongresszus élén évekig részben angolok, részben nagy tekintélyű indiai liberális politikusok álltak. A Kongresszus tevékenységének első húsz esztendejét mind az indiai, mind a külföldi történetírás hagyományosan a brit korona iránti lojalitással jellemzi, amelyre a legsúlyosabb sérelmek, gazdasági és közigazgatási hátrányok felszámolását sürgető petíciók, érvelések, javaslatok áradata nyomta rá bélyegét. Ebben az időszakban a Kongresszus vezetői a brit uralmat a legnagyobb áldásnak tartották és leszögezték: az „indiaiak arra vágynak, hogy az Európában uralkodó eszmék szerint kormányozzák őket", „csupán annyit kívánnak, hogy bővítsék ki a kormányzás alapjait és a nép kapja meg belőle az illő és törvényes részét".[1] Ekkor a Kongresszus vezetői a „nép" alatt valójában a városi középrétegeket, a politikailag befolyásos csoportokat értették, és nem gondoltak általános választójogra, ami a 19. század végén még Angliában sem létezett. A Kongresszus a deklarált lojalitás mellett sem bizonyult alázatos, engedelmes „biztonsági szelepnek". A korabeli angol kormányzat sem volt erről meggyőződve, sőt a századvég alkirályai már terhesnek, zavarónak tartották a Kongresszust, Curzon pedig azzal ment Indiába, hogy örömmel segédkezne a szervezet békés kimunkálásánál. A brit reményeket tehát a Kongresszus már „lojális" korszakában sem váltotta be. 1890-ben például a Kongresszus hatodik, éves ülésén Kalkuttában a párt a határozatában egy sor gazdasági követelést fogalmazott meg, pedig a főtitkár az alapító A. O. Hume, az elnök pedig az angol nemesi címmel kitüntetett liberális politikus Firúzsáh Mehta volt.[2] A kormány reakciója nem soká váratott magára: a kalkuttai újságokban állami tiszt-

viselőknek még látogatóként sem javasolták a Kongresszus ülésén való részvételt.

A Kongresszus tevékenységének már első tizenöt esztendejében több követelést terjesztett elő: a senkinek felelősséggel nem tartozó, de az indiai politikát távolról és kívülről irányító India Tanács megszüntetését kívánták, s azt, hogy a közigazgatási szolgálatok felvételi vizsgáit egyidejűleg tartsák meg Indiában és Angliában, az addigi kizárólagos londoni vizsga mellett. Felvetették a törvényhozó tanácsok létszámának kibővítését is.

Amikor Curzon alkirály 1905. október 15-én a hatalmas Bengál tartomány megosztását határozta el, a nemzeti mozgalom az egyes tartományok politikai megnyilvánulásain túllépve országossá szélesedett, a tiltakozás és a felháborodás nem ismert határt. Curzon Bengált azzal az indokkal kívánta kettéosztani, hogy az akkor még Bihárt és Orisszát is magában foglaló, 78 milliós lakosú tartomány nagyságánál fogva kormányozhatatlan, s az egyes régiók viszonyai jelentősen eltérnek egymástól. Valójában arról volt szó, hogy Bengálban a századfordulóra már kialakult a nemzettudat, itt volt a legerősebb az új burzsoá osztály és a politikai ébredés. Ugyanakkor a tartomány keleti részén muzulmánok, nyugati részén hinduk éltek. Curzon a megosztással egyszerre kívánta gyengíteni a bengáli nemzetet és szembefordítani egymással a muzulmán és a hindu vezető rétegeket. Ehelyett azt érte el, hogy országossá terebélyesedett az angol áruk és intézmények bojkottja és új követelésként fogalmazták meg a *szvadési* és a *szvarádzs* célkitűzéseit. A forradalmi hullám olyan erőteljes volt, hogy a Nemzeti Kongresszus liberális, mérsékelt vezetése, noha 1906-ban a kalkuttai ülésen még igen radikális követeléseket fogalmazott meg, (2), nem tudott lépést tartani az események sodrával és 1907-ben a párt a szúrati ülésen kettészakadt. Radikálisok és mérsékeltek ezután 1916-ig külön úton jártak. A bengáli válságnak a tartomány 1911-es újraegyesítése vetett véget.

Az első világháborútól 1927-ig

Új helyzetet teremtett az első világháború kitörése. Indiára a brit uralom súlyos háborús terheket rótt, ugyanakkor az önkormányzat követelését nem vette figyelembe, a képviseleti intézmények bővítése csigalassúsággal haladt. Az 1909-es Morley–Minto-reformok senkit nem elégítettek

ki, még a mérsékelt vezetésű Kongresszust sem, amely bizonyos kérdésekben immáron negyedszázada fogalmazta meg a brit hatóságok által semmibe vett nemzeti követeléseit. Ekkor a radikális politikusok az ír példa alapján új jelszóval léptek fel. Tilak és Annie Besant új szervezeteket hoztak létre Önkormányzati Liga néven, és 1915–1917 között már önkormányzatot követeltek India részére.

1916-ban helyreállt a Kongresszus egysége, sőt kibontakozóban volt egy széles nemzeti front, amelyben a Muzulmán Liga a Kongresszussal együtt követelte az önkormányzatot. Igaz, mindezt az indiai vezetők egyelőre még a Brit Birodalmon belül képzelték el. Követelésüket különösen jogosnak tartották a háborús terhek miatt, az Anglia fehér gyarmatainak adott dominiumi önkormányzat példája nyomán és nem utolsósorban az írek sikeres küzdelmének fényében.

1917 nyarán az indiaügyi államtitkár bejelentette, hogy Nagy-Britannia Indiában fokozatosan felelős kormányt kíván bevezetni. A bejelentés nagy lelkesedést váltott ki, de csupán rövid időre, mert a háború befejezése után az indiai nyugtalanságra hivatkozva a hatóságok elnyomó intézkedéseket foganatosítottak. Meghosszabbították a szabadságjogokat megnyirbáló és a kormánynak rendkívüli hatalmat biztosító, India védelméről szóló törvényt, majd a nemzeti mozgalom elfojtása céljából bevezették a Rowlatt bíró által javasolt törvényeket. Ekkoriban került a mozgalom élére M. K. Gandhi, aki új módszerekkel és elvekkel lépett fel. A Rowlatt-törvények ellen országos *szatjágrahát* hirdetett. Később azonban felfüggesztette, mert ő a mozgalmat, a polgári engedetlenséget, az igazságtalan törvényeknek való engedelmesség megtagadását kizárólag erőszak nélkülinek képzelte el – ezzel szemben országszerte egyremásra erőszakos cselekedetekben nyilvánult meg a tömegek elégedetlensége, elkeseredése, angolellenessége. 1919 elején különösen Pandzsáb tartományban feszült pattanásig a helyzet, mert a hatóságok letartóztatták a népszerű politikai vezetőket. A tartomány katonai parancsnoka kegyetlen tettre adott parancsot: Amritszárban egy szűk, egyetlen kijárattal rendelkező téren az összegyűlt fegyvertelen tömegre lövetett. Percek alatt hatszázan haltak meg, kétezren megsebesültek. Ez a vérengzés az egész országot felháborította. A brit uralom ekkor még a muzulmán népességet is elidegenítette, mert várható volt, hogy a legyőzött Törökországra a győztes hatalmak megszégyenítő békét fognak kényszeríteni és a szultánt, aki egyszemélyben kalifa volt, a vallás feje, eltávolítják trónjáról. Ezért Indiában nagy erővel bontakozott ki a kalifa

megmentéséért indított kalifátus-mozgalom, amely nem vette észre, hogy a régi Törökország a múlté és a kalifátust nem annyira az antanthatalmak, mint Kemal Atatürk és mozgalma számolja fel. Az indiai muzulmánok csupán azt látták, hogy a brit uralom az iszlámot támadja. A nemzeti mozgalom vezetése viszont felismerte, hogy a muzulmánok ezen a ponton szembekerültek az angolokkal, tehát itt az alkalom a hindu–muzulmán egység megteremtésére. Ettől kezdve a Kongresszus mindvégig támogatta a kalifátusi mozgalmat. Hinduk és muzulmánok 1920 áprilisában Kalkuttában együtt határozták el, hogy megtagadják a kormánnyal való együttműködést, lemondanak a rangokról, címekről, hivatalról, távoznak a bíróságokról és a törvényhozói tanácsokból. A Kongresszus történetében új korszak kezdődött: az 1920. decemberi ülésen Nágpurban a Kongresszus kitűzte a *szvarádzs* elérésének célját (8), amelyet békés eszközökkel kívánt megvalósítani. Szvarádzs alatt ekkor már teljes önkormányzatot értettek a Brit Birodalmon belül, de ha ez nem lehetséges, akkor azon kívül. A cél elérése érdekében Gandhi és a Kongresszus széles körű polgári engedetlenségi mozgalmat tervezett. Első lépésként adómegtagadási kampányt akart szervezni egyetlen kerületben, azonban az ország egy távoli részén a felháborodott tömeg megtámadott és felgyújtott egy rendőrőrsöt. Az erőszak ilyen megnyilvánulásának láttán Gandhi a mozgalmat felfüggesztette. Valójában a kongresszus vezetésének nem volt kidolgozott akcióprogramja, azaz nem volt valós alternatíva Gandhi javaslatával szemben. Váratlan, a kortársakat megdöbbentő lépése után a függetlenségért folytatott küzdelem erői szétforgácsolódtak. A kormány viszont azonnal reagált, a Kongresszus vezetőit bebörtönözte, represszív intézkedéseket léptetett életbe.

A nemzeti mozgalom vezetésének véleménye megoszlott a további tennivalókat illetően. Gandhi úgy tartotta, hogy India nem érett még az erőszak nélküli küzdelemre, társadalma elmaradott, falvaiban nyomor, tudatlanság, munkanélküliség, betegség, alkoholizmus pusztít. Embermilliók élnek megalázottan a kasztrendszer alján, ők az érinthetetlenek, Gandhi szóhasználatával a haridzsanok, Isten gyermekei, akiket a hindu társadalom taszított ki. Először ezeken a gondokon kell enyhíteni, mielőtt India folytatná harcát a függetlenségért. Ezért Gandhi ezt a társadalmi reformokat tartalmazó konstruktív programot állította előtérbe. Mások azonban úgy tartották, hogy a Kongresszus éljen az 1919-es, India kormányzásáról szóló törvény lehetőségeivel, induljon a törvényhatósági választásokon, és majd a törvényhozáson belüli obstrukcióval

tegye lehetetlenné a kormány működését. Ez a csoport a Kongresszuson belül csakhamar külön pártot, a Szvarádzs pártot hozta létre Cs. R. Dász és Mótilál Nehru vezetésével. Így a Kongresszus 1924 decemberében Belgáumban gyakorlatilag ismét kettészakadt, s csak Gandhi taktikai érzékének köszönhető, hogy a formális egység megmaradt (13, 14).

A Szvarádzs párt azonban hamarosan tapasztalta, hogy taktikája nem jár sikerrel, így a tömörülés tagjainak többsége visszatért Gandhihoz.

Az 1920-at követő hatesztendős politikai passzivitás a Kongresszusnak sok kárt okozott. A szétforgácsolódó nemzeti erőket nem volt képes irányítani, nem folytatta a politikai érdekegyeztetés kialakult gyakorlatát, nem vett részt a kormányzati és törvényhozói munkában. Ezekben az években a két nagy vallásközösség eltávolodott egymástól, s az elkövetkező évtizedekben ez súlyos következményekkel járt.

Új alkotmány készül

A nemzeti mozgalom újabb fellendülése akkor következett be, amikor a brit hatóságok bejelentették, hogy az alkotmány tízévenkénti felülvizsgálatára bizottságot küldenek ki Indiába Simon bíró vezetésével. A nemzeti mozgalomra áramütésként hatott az újabb inzultus: a bizottságnak egyetlen indiai tagja sem volt. Megelevenedett a politikai élet, a kongresszus 1927 decemberében Madrászban új, radikális határozatokat hozott mind India célját, mind a függetlenségi harc következő lépéseit illetően (15). Elhatározta a Simon-bizottság bojkottját, első ízben foglalkozott a fejedelemségek kérdésével és célul tűzte ki a leendő független India alkotmányának kidolgozását. 1928-ban a Kongresszus kalkuttai ülésén egyesztendős határidőt szabott a brit kormánynak arra, hogy Indiának megadja a dominiumi státust. Időközben elkészült Mótilál Nehru irányításával a Kongresszus alkotmánytervezete, amely a nemzeti mozgalom különböző csoportjai közti hosszas viták eredményeként született kompromisszum értelmében Indiának csupán dominiumi státust tervezett. A kérdésben azonban éles vita folyt (16) és a Kongresszus ismét közel járt a pártszakadáshoz, mert a fiatalabb nemzedék, a szocialisták, Szubhas Csandra Bósz és Dzsaváharlál Nehru a teljes függetlenség megfogalmazását követelték. A baloldal előretörése nyomást gyakorolt Gandhira és a mérsékeltekre. A kongresszista képviselők lemondtak mandátumukról a törvényhozó testületekben, gyakorlatilag megszűnt a

politikai érintkezés a nemzeti mozgalom és a kormány között. 1929. december 31-én Lahórban felvonták a függetlenség zászlaját, Dzsaváharlál Nehru lett a Kongresszus elnöke (17). Gandhi és a mérsékeltek magukévá tették a teljes függetlenség követelését (18), teret engedtek a radikálisoknak. Gandhi ismét harcot indított, megszervezte a híres só-menetelést, hogy a tengerből párolt sóval teremtsen jelképet, az igazságtalan és súlyos terheket jelentő sótörvény megszegésével adja hírül a világnak és az indiai milliónak a polgári engedetlenség mint harci eszköz jelentőségét. A menetelés példa volt arra, hogyan képesek a fegyvertelen, tanulatlan és szervezetlen tömegek szembefordulni a brit uralommal, együttműködésük, engedelmességük megvonásával lehetetlenné tenni a rendszer működését. Gandhi hasonló célból számos helyen adómegtagadási kampányt is kezdeményezett. Terveiről és azok indokáról előzetesen részletesen tájékoztatta az alkirályt és a sajtó útján az egész világot (20). A kormány válasza megint Gandhi és a kongresszista politikusok tömeges letartóztatása volt.

A brit munkáspárti kormány valahogy mégis ki akart mozdulni a teljes holtpontról. Gandhit és néhány más vezetőt 1931 januárjában szabadon bocsátották és Irwin alkirály tárgyalásokat kezdett velük. Március elején született az a megállapodás, amelynek értelmében a kormány bizonyos engedményeket tett, hozzájárult a korlátozott volumenű sópárláshoz, megengedte a nemzeti őrségek állítását italmérések és néhány egyéb üzlet előtt, továbbá visszaadta az adómegtagadás miatt elkobzott földeket. Gandhi és Irwin megállapodásában azonban nem esett szó a harc nagy kérdéséről, India jogállásáról – Gandhi beleegyezett abba, hogy ezt majd Londonban a kerekasztal-konferencián vitatják meg.

Gandhi londoni tartózkodása alatt a kormány lecsapott a vezető nélkül maradt nemzeti mozgalomra, letartóztatta a kiemelkedő kongresszista politikusokat. A Kongresszus a teljes függetlenséget követelő korábbi határozatainak megerősítésével válaszolt (22). A kormány viszont a nemzeti mozgalom megosztásának újabb lépését tette meg azzal, hogy a muzulmánok leválasztása után külön választókerületeket biztosított az érinthetetleneknek. MacDonald döntése ellen Gandhi haláláig tartó böjttel tiltakozott. Kijelentette, hogy a haridzsanok a hindu társadalom tagjai, felemelésük India belügye, amit meg is fog valósítani, de partikuláris érdekeiknek védelme ürügyén nem lehet őket szembefordítani a hindu társadalom egészével. Az érinthetetlenek vezetője, B. R. Ambédkar 1932-ben megegyezésre jutott Gandhival, az ő megálla-

podásukat a brit kormány is elfogadta és visszavonta a korábbi döntést. Ugyanakkor az indiai brit kormány továbbra is börtönben tartotta a nemzeti mozgalom vezetőit, változatlanul korlátozta a szabadságjogokat, kíméletlen elnyomást gyakorolt. A Simon-jelentés alapján India bevonása nélkül kidolgozták az India kormányzásáról szóló új törvényt, amelyet a brit parlament alsóháza 1935-ben fogadott el. A nemzeti mozgalom, vezetőitől megfosztva, az elnyomás súlya alatt is tiltakozott a készülő új alkotmány ellen (22), ám azt – a növekvő ellenállás dacára – a hatóságok bevezették.

Az új törvény két részből állt; egyik része a tartományi autonómiát szabályozta, a másik pedig a fejedelemségeknek nagyarányú beleszólási jogot biztosító indiai föderációt vázolta fel. A hatalmas felháborodás miatt ezt a második részt soha nem lehetett bevezetni. A Kongresszus határozatban (23) tiltakozott a törvény ellen, és követelte alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását, amely majd dönt India kormányzásának módjáról. Ugyanakkor nem vonulhatott ki az ország politikai életéből azzal, hogy nem vesz részt a tartományi választásokon. Ezért a határozat kimondta, hogy a Kongresszus jelölteket állít és a törvényhozó testületeken belül folytatja harcát a teljes függetlenségért. 1937 februárjában a tartományi választásokon a Kongresszus a tizenegy közül hat tartományban győzött és kormányt alakított. Nem sokkal később további két tartományban is úgy alakult a belpolitikai helyzet, hogy ott is a Kongresszus került hatalomra. A párt azonban csak úgy vállalkozott a kormányzásra, hogy a brit hatóságok garantálták: a tartományi kormányzók nem fognak élni a törvény által biztosított vétójogukkal. 1937 júniusában megalakultak a kongresszista tartományi kormányok, amelyek a helyi törvényhozásnak voltak felelősek. Két évig és három hónapig voltak hivatalban, ezalatt sok reformot vezettek be, dinamikusan dolgoztak, bár tevékenységüket különböző irányokból sok bírálat érte. Gondot okozott, hogy a muzulmán többségű tartományokban, Bengálban, Pandzsábban és Szindben a Kongresszus nem tudott kormányt alakítani. Ez előrevetítette az 1946-ban bekövetkező események árnyékát, annak a megosztásnak a körvonalait, amelyet a Muzulmán Liga már a harmincas évek elejétől mind határozottabban fogalmazott meg.

A második világháború és a függetlenség kivívása

1939. szeptember 3-án kitört a második világháború. Anglia Indiát megkérdezése nélkül hadviselő félnek nyilvánította. A Kongresszus felszólította a brit kormányt, hogy határozza meg háborús céljait. A kapott válasz azonban a Kongresszust nem elégítette ki, és mivel már korábban is (26) elhatárolta magát Nagy-Britannia külpolitikájától, továbbá nem kívánt közreműködni egy olyan háborúban, amelynek célja csupán a status quo megőrzése, a kongresszista tartományi kormányok lemondását határozta el (29). Ezután a tartományokat a kormányzók irányították. A Kongresszus egyéni polgári engedetlenségi mozgalmat hirdetett tiltakozásul az ellen, hogy az országot akarata ellenére beletaszították a háborúba.

A kormány és a Kongresszus tárgyalása holtpontra jutott. Végül két és fél év elteltével a brit kormány 1942 márciusában új javaslattal küldte Indiába Stafford Crippset. E javaslat szerint India új alkotmánya megadta volna a jogot minden tartománynak, hogy kiléphet a kialakítandó Unióból. Ezt Gandhi elfogadhatatlannak tartotta. Továbbá a törvényhozásnak felelős kormány felállítását a brit kormány csak a háború utánra ígérte, így a javaslatokat a Kongresszus elutasította és a tárgyalások megszakadtak.

Újabb lendületet kapott a tömegmozgalom. A Kongresszus a mindig óvatos és körültekintő Gandhi javaslatára olyan határozatot hozott, amelyben az angolokat távozásra szólították fel („Quit India") (30), és tömeges polgári engedetlenségi mozgalmat helyezett kilátásba, ha a brit uralom nem teljesíti India követeléseit. A hatóságok a nemzeti mozgalom vezetőit ismét bebörtönözték, ez azonban olyan széles körű felháborodást váltott ki, amire talán még a Kongresszus vezetése sem számított. Mindenütt felkelések, lázadások törtek ki, elszaporodtak a szabotázsakciók. Ekkor az angolok az elnyomás újabb, addig példátlan módszereihez folyamodtak: repülőgépekről géppuskázták az összegyűlteket, s a letartóztatások miatt ismét megteltek a börtönök. A Kongresszust törvényen kívül helyezték, de újabb tárgyalásokat egyelőre nem kezdeményeztek. A holtpont feloldására ezután két évig senki nem tett kísérletet.

A Kongresszus 1939 októberében távozott Brit-India tartományi kormányzásából és a törvényhozó testületekből. Ettől kezdve voltaképpen

hat éven át nem vett részt a politika alakításában. A Kongresszus és vezetői, Gandhi és Nehru következetes magatartást tanúsítottak, ám döntésükkel a nemzeti mozgalom különböző frakciói nem értettek egyet. Nehezen lehetett védeni a Kongresszus álláspontját, amikor a fasizmus elleni világméretű küzdelemben követeléseivel látszólag gyengítette Nagy-Britannia háborús erőfeszítéseit. A kommunisták fontosabbnak tartották a háború ügyét a nemzeti függetlenségnél, így a Kommunista Párt legális szervezetként működhetett, míg a Kongresszust betiltották. A radikálisok pedig úgy vélték, hogy Anglia szorult helyzetét ki kell használni és minden eszközzel küzdeni kell a függetlenségért. A vezetés nélkül maradt nemzeti küzdelem helyi megmozdulások sokaságára esett szét, terrorcselekmények, sztrájkok, egyéni akciók tarkították a háborús évek indiai valóságát. Az elégedetlenség egyre fokozódott. A politikai vákuumban pedig a legkülönbözőbb erők jutottak szerephez. A legjelentősebb a Muzulmán Liga széles körű szervező tevékenysége volt, mert a Liga az 1946-ban megtartott választásokon azután a muzulmán mandátumok elsöprő többségét meg is szerezte. A Kongresszus vezetősége, amikor a háború végén kiszabadult a börtönből, olyan Indiát talált, ahol a viszonyok jelentősen megváltoztak, és olyan világot, amelyben Nagy-Britannia pozíciói meggyengültek. Többé nem hosszú távú harcról volt szó, hanem a hatalom megszerzéséről. A „Quit India" határozat tehát a későbbiekben a Kongresszust hozta nehéz helyzetbe olyan történelmi fordulóponton, amikor a pártnak pontosan éreznie, ismernie kellett volna a tényleges erőviszonyokat.

Gandhit 1944 májusában súlyos betegsége miatt engedték szabadon. Ebben az évben újabb politikai tárgyalások kezdődtek. Az alkirály azt a feltételt szabta, hogy a függetlenség felé vezető úton csak akkor lehetséges előrehaladás, ha a Kongresszus megegyezésre jut a Muzulmán Ligával és az ország más fontos csoportjaival. Gandhi és Dzsinnah, a Liga vezetőjének tárgyalásai azonban sikertelenek voltak.

Wavell alkirály 1945 júniusában új utasításokkal tért vissza Londonból Indiába. A brit nemzeti kormány felajánlotta az alkirályi tanács (központi kormány) átalakítását, amelynek a jövőben az alkirály és a főparancsnok kivételével minden tagja indiai lenne a hinduk és a muzulmánok egyenlő arányú képviseletével. Ezt a megoldást az angolok ideiglenesnek szánták. Egyidejűleg szabadon bocsátották a Kongresszus Munkabizottságának tagjait és új tárgyalásokat kezdeményeztek.

1945 júniusában Simlában azonban a Kongresszus és a Liga nem tu-

dott megállapodni a kormány összetételéről, ezért az alkirály közvetítésével újabb nem hivatalos megbeszélésekre került sor. Az indiai brit kormány bejelentette, hogy hamarosan választásokat tartanak és alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását tervezik.

A Kongresszus legfőbb célkitűzése az ország egységének megőrzése volt. Az 1946-os tartományi és központi törvényhozási választásokon a Kongresszus jó eredményt ért el.[3] Az országban azonban általános volt a nyugtalanság, Bombayban fellázadtak a hadiflotta egységei, egyre szélesebb körben mutatkoztak meg a brit uralom elleni indulatok.

1946 márciusában a brit kabinet újabb missziója érkezett Indiába újabb javaslatokkal. A Kongresszus és a Liga is memorandumban közölte követeléseit. A Kongresszus föderatív alkotmányt akart, amelyben a központi kormány meglehetősen széles jogokkal rendelkezik, a Liga olyan föderációt kívánt, amelyben a tartományok csoportokat alkotnak, így a muzulmán többségűek alkotnák a Pakisztán-csoportot. A Kabinetmisszió javaslataiban elvetette a Pakisztán-tervet, egységes indiai uniót tartott célszerűnek, amelyben a tartományok három csoportot alkotnak. Egyidejűleg az alkirály bejelentette az ideiglenes kormány felállítását a főbb politikai pártok részvételével. A Muzulmán Liga a Kabinet-misszió tervének elfogadása mellett döntött, a Kongresszus viszont bejelentette, hogy nem tud részt venni az ideiglenes kormányban. Nem sokkal ezután a Liga is elutasította a brit javaslatot és elhatározta, hogy bármilyen áron kiharcolja Pakisztán megteremtését. Ezt követően országszerte véres vallásközösségi összecsapásokra került sor, elszabadult az erőszak. A Kongresszus hasztalan próbálkozott a nyugalom helyreállításával, és hiába javasolta a Ligának koalíciós kormány felállítását, így végül elfogadta az alkirály javaslatát: szeptemberben megalakította az ideiglenes kormányt Dzsaváharlál Nehru vezetésével. Másfél hónappal később a Liga mégis belépett az ideiglenes kormányba. A váratlan döntés azonban obstrukciós célokat szolgált, mint ahogy bejelentették az összehívandó alkotmányozó nemzetgyűlés bojkottját is. A látható holtpontról a kivezető utat ismét tárgyalásokon keresték, ezúttal Londonban, annak érdekében, hogy biztosítsák valamennyi jelentős csoport részvételét az alkotmány kidolgozásában. Ezek a tárgyalások is kudarcot vallottak, az alkotmányozó nemzetgyűlés alakuló ülésén a Muzulmán Liga egyetlen képviselője sem vett részt. Elkerülhetetlennek látszott India felosztása. Gandhi hevesen ellenezte, Nehru és V. Patel azonban elfogadta az új alkirály, Mountbatten javaslatát. A hatalom átadásának időpontját a brit

hatóságok a tervezettnél korábban, 1947 augusztusára tűzték ki, és június 3-án bejelentették, hogy a régi India helyébe két utódállam, India és Pakisztán lép. A brit parlament elfogadta az India függetlenségéről szóló törvényt, amely kimondta, hogy a szubkontinensen megszűnik a brit főhatalom. India 1947. augusztus 15-én független lett és megalakult az akkor két részből álló Pakisztán.

Jegyzet

[1] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Vol. One: 1885–1890. The Founding Fathers. New Delhi, 1976. 451–510. old. (A továbbiakban: Vol. One.)

[2] Ugyanott.

[3] Az alkotmányozó nemzetgyűlésben a Kongresszus és támogatói 292 helyet, a Liga a 79 muzulmán helyből 74-et szerzett meg. Vol. One. 28. old.

III. A kormányzás évtizedei

Politikai konszolidáció

Amikor 1947. augusztus 15-én a brit hatóságok átadták az újonnan létrehozott két domínium irányítását, Pakisztánban a Liga, Indiában a Nemzeti Kongresszus vette át a hatalmat. Az egész szubkontinensen nyugtalanság uralkodott; zavargások voltak mindenfelé, különösen a vegyes, hindu–muzulmán népességű területeken öltött polgárháborús méreteket az ellenségeskedés. Mindenfelé pogromok, gyújtogatások dúlták szét az évszázados békés együttélés kialakult rendjét. A szubkontinens megosztása iszonyú terheket rótt mind a lakosságra, mind a kormányzatra. Ki kellett jelölni a határokat, meg kellett osztani Pandzsáb és Bengál tartományokat, a hadsereget, a vasút, a közigazgatás, a pénzügyek anyagi és személyi részét. Mindeközben hatalmas népvándorlás indult el: Pakisztánból a hindu és a szikh lakosság menekült Indiába, onnan meg a muzulmánok vándoroltak az új muzulmán államba. Becslések szerint mintegy 10–14 millió ember cserélt hazát, elveszítve mindenét, s közben százezrek estek áldozatául a fanatikus, felkorbácsolt gyűlölet diktálta tömegmészárlásoknak.

A két új állam egyik első feladata tehát a menekültek letelepítése és ellátása volt. De a területmegosztás sem ment simán, egyes tartományok, legfőképpen Kásmír hovatartozása súlyos viták majd háborúk kérdése is lett. A muzulmán többségű Dzsammu és Kásmír hindu uralkodója ugyanis úgy döntött, hogy ideiglenesen Indiához csatlakozik, az indiai kormány pedig kilátásba helyezte, hogy később népszavazás döntsön a végleges hovatartozásról. Azonban már a mahárádzsa döntését is a Pakisztánból betörő ún. „törzsiek", valójában a pakisztáni hatóságok által bátorított fegyveres bandák pusztítása kényszerítette ki. A pakisztáni fegyveres betörést csak az indiai hadsereg kivezénylése tudta megállítani. A konfliktus

14 hónapig elhúzódott, az Egyesült Nemzetek közbenjárásával sikerült csupán tűzszünetet létrehozni. Az azóta eltelt évtizedekben is ebben a térségben többször fellángolt már a háború, a béke bizonytalan és törékeny maradt. Kásmír egy része ma Pakisztán fennhatósága alatt áll, noha nem volt brit-indiai tartomány, hanem fejedelemség, az 1947-ben létező 562 közül az egyik legjelentősebb és legnagyobb. De nemcsak Kásmír okozott gondot. A britek azt javasolták a fejedelmeknek, hogy csatlakozzanak a két domínium valamelyikéhez, két fejedelemség mégis megpróbálkozott az önállósággal, és beolvasztásuk csupán fegyveres beavatkozás nyomán vált lehetségessé. A sok száz kisebb-nagyobb államocska integrációja közigazgatásilag több lépcsőben történt meg, az egykori brit-indiai tartományoktól eltérő fejlettségi szintjük azonban még évtizedek múltán is érezteti hatását.

A függetlenség első hónapjaiban a kongresszista vezetés legfontosabb feladata a kedélyek lecsillapítása, a politikai konszolidáció volt. A vallásközösségi háborúságnak végül Gandhi utolsó böjtje vetett véget, a közösségek megegyeztek, helyreállt a rend.

Miközben ezek az események zajlottak, ülésezett az alkotmányozó nemzetgyűlés és kidolgozta a független India alkotmányát, amely 1950. január 26-án lépett életbe.[1] A szokatlanul nagy terjedelmű alaptörvény az államforma, a szabadságjogok, állampolgári kötelességek mellett politikai irányelveket is tartalmaz és pontosan szabályozza a központi kormány és a tagállami kormányok hatáskörét. Az alkotmány nagymértékben épít az 1935-ös India kormányzásáról szóló törvény előírásaira, így fenntartva a korábbi tartományi beosztás elvét, az egész országot ilyen egységekbe sorolja, amelyek élén a helyi törvényhozásnak felelős kormányok állnak. Ezek az egységek az uniót alkotó államok. India világi köztársaság, amelyben az állampolgár vallási hovatartozása nem vehető figyelembe. A szekuláris állam eszméjének megőrzése és érvényesítése a hatalomátvétel vallásközösségi vérengzései közepette a Kongresszus erejét és következetességét bizonyítja. Az alkotmány életbe lépésekor még biztosította a tagállamoknak az elszakadás jogát, a későbbiekben azonban, amikor Indiát külső támadás érte,[2] az alkotmányt módosították és ezt a rendelkezést törölték. Ekkor ugyanis kézzelfoghatóvá vált, hogy csak egy egységes, nagy India képes megőrizni politikai függetlenségét bármilyen külső fenyegetéssel szemben. Az egység azonban más összefüggésekben is problematikusnak bizonyult.

Az alkotmányt még el se fogadták, amikor egyes régiókban felmerült

a nyelvi kérdés. A Kongresszus, mint látni fogjuk, a pártot 1920-tól nem a brit tartományok, hanem a nyelvi-kulturális egységek szerint szervezte és általánosan elfogadta azt az elvet, hogy a független Indiában majd a tagállamokat nyelvi alapon kell kialakítani. A fiatal államtól most ennek az ígéretnek a beváltását kérték számon. A követelés az ország különböző részeiben mind jobban erősödött, különösen a telugu nyelvet beszélők akartak önálló államot, Ándhrát. A Kongresszus ezért már 1948 decemberében kénytelen volt foglalkozni a tagállamok nyelvi alapon történő átszervezésével és ettől kezdve a folyamat a mai napig nem ért véget. 1952-ben elsőnek létrejött Ándhra, ezt követte Bombay, 1960-ban Nágaföld, majd Harijána és Pandzsáb kettéválása. A tagállamok határai ma sem tekinthetők véglegesnek. A nyelvi államok kialakítása, a nyelvi kérdés napirenden tartása az indiai belpolitika egyik állandó témája, feszültségek forrása és politikai agitációk alapja volt és maradt. Részben az identitáskeresés egyik természetes megnyilvánulása, ugyanakkor gyengíti a hatalmas ország egységét, hátráltatja a gazdasági-kulturális-politikai integráció folyamatát.

Gazdaságfejlesztés

Mindezek ellenére létrejött és megszilárdult az Indiai Köztársaság, amelynek politikai vezetése nekilátott a függetlenségi mozgalom idején kialakított célkitűzések megvalósításának. A második világháborút követően aligha lehetett a fejlődés más útját elképzelni, mint a honi nehézipar tervszerű kiépítését, a gazdasági önállóság, önellátás modelljének megvalósítását. A kongresszista vezetés ezért létrehozta a Tervbizottságot és 1951-ben India elkezdte az első ötéves terv végrehajtását. 1950 szeptemberében a Kongresszus részletes gazdasági programot dolgozott ki, amelyben egyebek között állást foglalt a nagybirtokrendszer eltörléséről (33). Öt esztendővel később, 1955-ben a Kongresszus határozatban fogadta el a szocialista mintájú társadalom megteremtésének célkitűzését, amelyben a termelés fő eszközei társadalmi tulajdonban vagy ellenőrzés alatt vannak (34). 1956-ban elkezdték a második ötéves terv megvalósítását. A tagállamok egymás után alkották meg a nagybirtokrendszert eltörlő törvényeiket, bár a végrehajtás közel két évtizeden át akadozott. A függetlenség második évtizedének gazdaságpolitikájában mind határozottabban érvényesült a mezőgazdasági és falufejlesztés. A kormány célul tűzte ki az önellátás elérését az élelmiszer-termelésben. Ez a törekvés

azonban csak a hetvenes évek közepére-végére valósult meg, igaz úgy, hogy a függetlenség kivívása óta eltelt közel három évtized alatt a lakosság lélekszáma megkétszereződött. A falufejlesztést számtalan nagyarányú, az 570 000 falu egészére kiterjedő programmal; továbbá a földbirtok maximálása következtében felszabaduló földek elosztásával, a vegyipar fejlesztése nyomán a műtrágya-felhasználás növelésével, a magas hozamú vetőmagvak bevezetésével, az öntözés kiterjesztésével, a falusi hitelélet megszervezésével, a falusi önállóság, kezdeményezés fellendítésével kívánták elérni. A hatvanas években megteremtették a falusi önkormányzati szerveket, a pancsájatok rendszerét. Ezek azóta is a helyi kormányzati funkciókat látják el, de a választott tisztségviselők mind jobban gyakorolják az önkormányzatot.[3]

Az indiai politikai vezetés a gazdaság és a társadalom szocialista mintájú átalakulását az ún. vegyesgazdaság kiépítésével kívánta elérni. Ez azt jelenti, hogy a magántőke mellett tervszerűen erősítette az állami, indiai szóhasználat szerint a közületi szektort, amely beruházásait főként az infrastruktúra, az energiaszolgáltatás és a nehézipar fejlesztésében eszközölte. Az állammonopolista kapitalizmusnak ez a változata kétségtelenül kiszolgálja a honi magántőkét, egyúttal azonban ellenőrzést is gyakorol fölötte azzal, hogy e létfontosságú ágazatokat állami kézben tartja. Csak így lehetséges a tervezés, a gazdaság tervszerű fejlesztése, amelynek során India immár a hetedik ötéves terv megvalósítására összpontosít. A tervek ugyanis az állami szektor számára kötelező előírásokat tartalmaznak, a magánszektor számára pedig olyan ajánlásokat, amelyeknek végrehajtását a gazdasági struktúra egésze többé-kevésbé kikényszeríti. A tervezés Indiában sem egyszerű folyamat, az állami szektor gyakran messze elmarad a magánszektor hatékonyságától és kapacitáskihasználásától. Mégis, ez az állami szektor és ez a tervezés biztosította India gazdasági felemelkedését és azt, hogy az ország ma a világ tizedik ipari nagyhatalma.

Az ország a gazdasági fejlődés eredményei ellenére sem volt képes felszámolni a szegénységet, a nyomort, és ma Indiában viszonylag többen élnek az ún. nyomorszint[4] alatt, mint a függetlenség kivívásának évében. Ezért 1964-ben a Kongresszus politikai programot fogadott el a szegénység felszámolására. 1967-ben került sor a tízpontos gazdasági program elfogadására (49), amelynek megvalósítása 1969-ben a Kongresszus szakadásához vezetett. Ekkor határozta el a kormány a 14 nagy indiai kereskedelmi bank államosítását. Később bevezették a gabonakereskedelem állami ellenőrzését, a biztosító társaságok államosítását, a volt feje-

delmek kiváltságainak eltörlését, és ismét foglalkoztak a földreformtörvények végrehajtásával. 1970 végén Indira Gandhi miniszterelnök meghirdette programját a szegénység legyőzéséről. Mindezek az erőfeszítések sem voltak képesek kiküszöbölni a hetvenes évek közepén Indiában is érezhető gazdasági válság hatását. A gazdaság fejlődése lelassult, majd stagnált: növekedett az infláció, és a földreform végrehajtásának akadozása következtében a falvakban nőttek a társadalmi feszültségek. Hasonlóképpen kiéleződtek a mezőgazdaság új, szélesedő vállalkozói rétege és a számukra szükséges inputot termelő ipar közötti érdekellentétek. Az egyenlőtlen fejlődés nyomán fokozódtak a regionális különbségek. Ebben a helyzetben a kormány Indiában szokatlan eszközhöz folyamodott: 1975. június 26-án kihirdették a rendkívüli állapotot (54), majd július 1-jén új, húszpontos programot tettek közzé. A rendkívüli állapot idején a kongresszista kormány felfüggesztette a sztrájkjogot, megengedhetetlen eszközökhöz folyamodott a családtervezés előmozdítása érdekében, korlátozta a politikai élet addig kialakult gyakorlatát. A rendkívüli állapot első időszaka hozott is eredményeket, de gazdasági csodát nem. A normális politikai élet elhúzódó felfüggesztése az ellenzék korábban soha nem tapasztalt egységének megteremtéséhez vezetett. Amikor 1977 márciusában megtartották a független India történetének hetedik általános választásait, a Nemzeti Kongresszus vereséget szenvedett és az ellenzéki Dzsanata, azaz néppárti koalíció alakított kormányt. Ez a több párt laza választási szövetségéből kikovácsolt párt és kormány azonban nem rendelkezett határozott programmal. Hatalomra kerülése után tapasztalnia kellett, hogy egy ország életében nagyarányú kontinuitás érvényesül, lényeges változtatásokra rövid távon nincs lehetőség; a hatalomátvétel bizonytalan lábakon áll, ha nem átgondolt, határozott programon alapul, és egyetlen világosan megfogalmazott célja az előbbi kormányzó párt megbuktatása. Így a Dzsanata pártkoalíció csupán 1979 márciusáig tudott hatalmon maradni, az új általános választásokig ügyvezető kormány volt hivatalban. Az 1980. januári választásokon ismét a Kongresszus győzött.

A Kongresszus ezután fokozott figyelmet szentelt a gazdasági élet fellendítésének. 1982 januárjában új, húszpontos gazdasági programot hirdetett meg (56), amelyben továbbra is prioritást élvez a falusi viszonyok, a mezőgazdasági népesség helyzetének javítása. A Kongresszus gazdaságpolitikája napjainkra sikeresnek bizonyult, lelassult az infláció, javultak az ipari és mezőgazdasági eredmények.

Politikai feszültségek

A belpolitika sokrétű feszültségei közül – amelyeknek részletes bemutatására itt nem vállalkozhatunk – különösen az elmúlt másfél évtized elhúzódó, regionális válságai érdemelnek említést. Súlyosnak bizonyult például az asszámi válság, amelynek évekig nem akadt megoldása. A Bangladesből beszivárgó bengáli „idegenek" egyre növekvő aránya ugyanis lassanként azzal fenyegette az asszámiakat, hogy saját területükön válnak kisebbséggé. Az asszámiak azt várták a központi kormánytól, hogy állítsa meg a bevándorlást, telepítse ki az idegeneket. A másik, végül tragikus eseményekbe torkolló feszültség Pandzsábban alakult ki. E tartomány már az angol időkben szikhek lakta terület volt, de a szikhek itt soha nem voltak abszolút többségben. Az angolok, amikor annektálták Pandzsábot, a területet valósággal a westernizáció laboratóriumának tekintették, és néhány évtized alatt földosztással, az öntözőrendszerek kiépítésével és számos más intézkedéssel virágzó tartománnyá tették. Pandzsáb ma is India legfejlettebb tagállama, az ország éléstára. Társadalmi-gazdasági környezete azonban jóval elmaradottabb, az ebből fakadó konfliktusok a pandzsábiakban, de főként a szikhek militáns köreiben ellenérzést, a mellőzöttség, a hátrányos megkülönböztetés érzetét keltik.[5] Ehhez járulnak még a szikh közösség bizonyos identitászavarai, amelyek kitermelték egy szűk réteg külföldről is táplált sajátos szikh nemzet teóriájának kialakítását, s Khálisztán, az önálló szikh állam követelését tűzték ki maguk elé. A cél elérése érdekében semmilyen eszköztől sem riadtak vissza. A szikh terroristák a szikhek legszentebb szentélyét, az amritszári Aranytemplomot főhadiszállásukká alakították, és onnan kiindulva hajtották végre véres tetteiket. Az indiai központi kormány sokáig tárgyalt a szikhekkel, de számos követelésüket elfogadhatatlannak találta. Végül a fegyveres beavatkozás mellett döntött: 1984. július 6-án az indiai hadsereg egységei kifüstölték a terroristákat az Aranytemplomból. A konszolidáció ezután sem következhetett be, a szikhek véres boszszút álltak: 1984. október 31-én meggyilkolták Indira Gandhi miniszterelnököt. Tettükkel maguk ellen hangolták az egész országot, a gyilkosság után elszabadult indulatok ártatlan és védtelen szikhek százainak, ezreinek a halálát, szenvedését okozták.

A kongresszista vezetés, immáron Radzsív Gandhi miniszterelnök irányításával hamar úrrá lett a helyzeten, és megkezdte mind az asszámi, mind a pandzsábi konfliktus türelmes és körültekintő rendezését. A folya-

mat azonban a vártnál hosszabbnak bizonyul. A rendezés – különösen Pandzsáb esetében – várat magára, a szikh terrorizmus tartósan akadályozza a politikai megoldás kimunkálását.

Feszültségek a két említett példán kívül másutt is vannak. Ebben szerepet játszanak az etnikai különbségek is, de a meghatározó a régiók egyenlőtlen fejlődése. Az 1984. október–novemberi tragikus események mégis a nemzeti egységet helyezték előtérbe. A nemzet a válságos percekben ismét a Kongresszusban látta az egyetlen lehetséges politikai vezető erőt. A Kongresszus 1984 decemberében történelme legnagyobb győzelmét aratta az általános választásokon és jelentősen módosított gazdasági és társadalmi modernizációs programmal hozzákezdhetett a kormányzás újabb ötesztendős szakaszához (57). E programokban a hangsúlyt a technológiai korszerűsítésre, a gazdaság liberalizációjára, a szellemi erőforrások jobb kihasználására helyezik.

A társadalom átalakítása

A gazdasági fejlesztés mellett a független India nagyon fontosnak tartja a társadalom átalakítását, amelyet a különböző elmaradott népcsoportok – a volt érinthetetlenek, a törzsi lakosság, a muzulmánok egyes rétegei, a nők – számára biztosított kedvezményekkel, fenntartott munkahelyekkel, iskolai férőhelyekkel, ösztöndíjakkal, ingyenes házhelyek juttatásával, különféle foglalkoztatási programokkal kíván elérni. Így akarja lecsökkenteni az indiai társadalom kiáltó ellentéteit, elérni az egyenlő lehetőségek megvalósítását.

A társadalom átalakításának és felemelésének eszköze az oktatás és az egészségügy is. A függetlenség évtizedeiben végrehajtott fejlesztésnek köszönhető, hogy ma már a 6–14 éves korcsoportnak több mint 86%-a iskolába jár és az írástudók aránya 36% fölött van. India ugyancsak nagy súlyt helyez a tudomány terjesztésére és fejlesztésére, ezt bizonyítja az a hatalmas kutatási bázis, amit az elmúlt évtizedekben hoztak létre s melynek következtében ma már India a tudományos munkások létszáma tekintetében a világon a harmadik helyen áll.

Mindezt a sajátos, igen összetett indiai társadalmi-gazdasági viszonyok közepette sikerült elérni a Nemzeti Kongresszus irányítása alatt. A Nemzeti Kongresszus együtt formálódott a nemzeti függetlenségi mozgalommal, majd a független nemzettel, s így tudott annak vezetője lenni. A to-

vábbiakban arra keressük a választ, hogy a Kongresszus hogyan és milyen célkitűzésekkel vált vezető párttá, illetve ezek a célok hogyan változtak. Hogyan felelhetett a Nemzeti Kongresszus a kor követelményeire, milyen társadalmi-politikai közegben fejtette ki tevékenységét, milyen úton tudott előbb egy mozgalom, később pedig egy kormány élén állni.

Jegyzet

[1] Az alkotmány részletes ismertetését lásd egyebek között: *Gáthy Vera:* A közigazgatás társadalmi problémái a mai Indiában. Akadémiai Kiadó 1984.

[2] Kína 1962-ben megtámadta Indiát.

[3] A pancsájatokról bővebben lásd: *Gáthy Vera:* Államigazgatás a gyarmati és a független Indiában. Akadémiai Kiadó 1985. 110–134. old.

[4] Nyomorszint alatt az indiai statisztika a falusi lakosok esetében a 2400 kalória, városiak esetében 2100 kalória fogyasztási szintet tünteti fel. Ez az 1977–1978-as árszinten havi 65 rúpiás kiadást jelentett. Ugyanakkor a lakosság 48,13%-a elt a nyomorszint alatt. (Statistical Outline of India. 1982. Bombay. 11. old.)

[5] A pandzsábi kérdésről lásd bővebben: *Kalmár György:* Indira Gandhi. Kossuth Könyvkiadó 1985., továbbá: *M. J. Akbar:* India: The Siege Within. Challenges to a Nation's Unity. Harmondsworth 1985.

IV. Az ország vezető politikai szervezete

A párt célkitűzései Az egységes indiai nemzetért

A NEMZETI ÖNTUDAT KIBONTAKOZÁSA

Az első fejezetben felvázoltuk a Nemzeti Kongresszus megalakulásának előzményeit. A második fejezetben Bengál kettéosztása kapcsán ejtettünk szót arról, hogy az addig jobbára bengáli, marátha, pandzsábi nemzettudatból miként alakult ki szinte egy csapásra az országos nemzeti mozgalom, amelyben már nem egy-egy tartomány, hanem India egésze fordult szembe az idegen uralommal. A forradalmi fellendülés kétségtelenül elősegítette ezt a folyamatot, de az egységes nemzeti öntudat kialakulásában egyéb tényezők is közrejátszottak. Mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell, hogy Indiában a nyelvi, etnikai, vallási sokféleség alatt olyan kulturális tradíció húzódik meg, amely helyi változatokkal ugyan, de az egész országban érvényesül, három évezredes múltra tekint vissza, és erőteljesen egységesítő szerepet játszik az erkölcsi normák, a társadalmi érintkezés szokásai, az értékítéletek azonossága, a közös mitológia, legendák, irodalmi, képzőművészeti, ikonográfiai tartalmak jóvoltából. Ez a hagyomány a muzulmán közösségek számára is ismert, hiszen az indiai muzulmán népesség túlnyomó többsége az évszázadok során áttért hindukból alakult ki, és e két vallási közösség ma is együtt él. Az indiai történelemben csaknem mindig érvényesült egyfajta birodalmi tradíció, amikor időről időre megerősödött valamilyen központi hatalom, és óriási területeket egyesített hatalma alatt. Ez a birodalmi együttélés elősegítette a kereskedelem, az eszmék és kulturális értékek áramlását. Ez történt a Mughal birodalom idején is, majd az azt felváltó brit uralom alatt is, amikor a modern információáramlás korábban soha nem tapasztalt egy-

ségesítő hatást váltott ki. Kétségtelen, hogy Indiában az emberek még ma is elsősorban tamilnak, ándhrának, bengálinak vagy pandzsábinak vallják magukat – de egyúttal indiainak is, és számukra ez a kettősség önmagában nem jelent ellentétet. Az, hogy ezek a tamilok, maráthák, kannadák, bihariak indiai állampolgároknak tudják magukat, igen nagymértékben a Kongresszus *nemzetépítő tevékenységének* köszönhető.

A párt megalakulásától kezdve törekedett arra, hogy éves ülésszakait mindig más és más régióban tartsa, hogy a küldöttek az ország minden részéből eljussanak az ülésre, ahol Indiát, az egész India akaratát és nem egy-egy tartomány óhajait fogalmazták meg.

A Kongresszus első ülését Bombayban tartotta, akkor 72 delegátus részvételével. 1886-ban a második ülés Kalkuttában volt 434 képviselővel, a harmadik Madrászban, ahol már 607 képviselő vett részt, a negyedik ülésen Ahmedábádban 1248-an, az ötödiken ismét Bombayban 1889-en. Ekkor már maximálni kellett a delegátusok számát: ötmillió lakost egy személy képviselhetett.[1] 1907-ben a helyszín Szúrat volt, 1909-ben Lahór, 1912-ben Patna, 1913-ban Karácsi. 1921-ben a 36. ülésen Ahmedábádban 4728 delegátus volt, 1922-ben Gajában 3248 delegátus és 12 000 hallgató.[2] Helyszín volt Kokanada, Belgáum, Kánpur, Gauhati is. Lakhnauban 1936-ban a 700 delegátus mellett az ülésszaknak 30 000 látogatója volt. Tartották az ülésszakot egy kis faluban, Faizpurban is, majd Haripurában – még sorolhatnánk a példákat, míg lassanként India térképén egyenletes eloszlást mutatna azon helyszínek kijelölése, ahol a párt rendezvényeire sor került. Az ülésszakok több hónapos előkészületet vettek igénybe, s önkéntesek segítségével valóságos sátorvárosok épültek fel, ahol a szálláson kívül ezrek, tízezrek számára gondoskodtak a higiénés feltételekről, az élelmezésről. A párt a húszas évektől kezdve az éves ülésszakok idejére a sátorváros területén hatalmas kiállításokat szervezett, ahol a vendéglátó régió gazdaságát és kultúráját mutatták be, vagy a párt politikáját propagálták. Különösen gyakran szerepelt a kézi fonás és szövés, a kézműipar népszerűsítése. Az éves ülésszakok ünnepszámba mentek, az egész ország sajtója nagy figyelemmel kísérte az ottani eseményeket. A Kongresszus jelképekkel, zászlóval, hazafias énekekkel építette a nemzeti összetartozás érzését, az egységes India tudatát. Fontos érzelmi tényező volt pl. a bengáli költő, Bankim Csandra Csatterdzsí *Vandé Mátaram!* (Meghajlok előtted, Anya!) kezdetű dala, amelyet első ízben a Nemzeti Kongresszus 1896-os ülésszakán énekeltek, tisztelegve India-anya, a szépséges szülőföld előtt. Ugyancsak a Kong-

resszus ülésszakán, 1911 decemberében Kalkuttában énekelték Rabindranáth Tagore megzenésített versét, a *„Dzsana gana mana"* kezdetű dalt, amely később a független India nemzeti himnusza lett. A Kongresszus támogatta mindazokat a költőket, írókat, művészeket és egyéb értelmiségieket, akik a nemzeti múlt, a nemzeti kultúra értékeit népszerűsítették, és széles körben teremtették meg az indiaiság tudatát, egyszersmind erősítve az idegenekkel való szembenállás érzetét is. Száródzsini Najdú, a nagyszerű politikus asszony költőként nagyobb tömeghatást ért el, mint amikor a Kongresszus vezetője volt.

A Kongresszus éves ülésén és a bizottságok napirendjén rendszeresen szerepeltek olyan kérdések, mint a *nemzet fogalma, a nemzeti egység.* Bhupéndra Náth Bászu 1911-ben Kalkuttában ezekkel a problémákkal[3] foglalkozott, majd 1914-ben a 29. ülésszak elnökeként Madrászban már méltán jelenthette ki, hogy a Kongresszus „az egyesült India hangja, amely nem ismer el semmiféle vallási, kaszt, vagy szín szerinti megkülönböztetést, hanem a nemzeti érzés, remények és várakozások megtestesülése és a nemzeti nevelés nagy eszköze".[4]

Különösen figyelemre méltó Cs. R. Dász, a nagy tekintélyű politikus elméleti értékű beszéde (12), amelyet 1922 decemberében a Kongresszus 37. ülésszakán mondott el. Akkor ő volt a párt soros elnöke és megnyitójában jelentős teret szentelt a nacionalizmusnak, amelyet eszményképnek nevezett, egy nemzet önkifejezésének, identitásának módját látta benne. Ugyanakkor kijelentette: az egyes nemzet elválaszthatatlan a többi nemzettől, mert csak ezekkel összehasonlítva lehet az egyesnek sajátos arculata. „A sokféleség annyira reális, mint az egység" – állapítja meg, és ez a tétel később Dzsaváharlál Nehru jóvoltából az indiai sokféleségből kikovácsolódó olyan egység kulcsa lett, amely magában foglalja a toleranciát, mint az egység előfeltételét. Dász elhatárolta magát és Indiát az akkori Európa „agresszív" nacionalizmusától és hangsúlyozta, hogy a nacionalizmus és a világbéke egymással nem ellentétes fogalmak.[5]

A Kongresszus azonban nem csupán elméletben törekedett a nemzeti öntudat, s főképpen az egység megteremtésére, hanem nyelvezetében, állásfoglalásaiban, politikájában és pártépítésében is minden gyakorlati lépést megtett e cél érdekében. Egyik jelentős testülete volt (és maradt) az Összindiai Kongresszusi Bizottság, hangsúlyozva a szervezet országos jellegét. A párt mindig „India népéről" beszélt s az egész nemzet érdekeit képviselte. A gyarmati időkben a nemzeti ipar fejlesztéséért szállt síkra, követelte az általános tankötelezettség bevezetését és az ország szüksé-

leteinek megfelelő nemzeti oktatás megteremtését. Maga a párt számos nemzeti oktatási intézmény felállítását szorgalmazta és szervezte. Az első világháború vége óta a Kongresszus április 6–13-át nemzeti hétnek nyilvánította, s megfelelő programokkal töltötte ki.

A Kongresszus tisztában volt azzal, hogy a függetlenségi harc éveiben olyan nemzeti egységet kell teremtenie, amely nem csupán „taktika" az idegen uralommal szemben, hanem az angolok távozása után is fennmarad. Az angolok egyik fő érve az volt – valahányszor a nemzeti mozgalom egyenes választ követelt arra, hogy mikor kívánják megteremteni Indiában az autonóm, felelős kormányt –, hogy India a végletekig megosztott, atomizált társadalom, így a hatalmat nincs kinek átadni. Majd felsorolták a nyelvi és a kaszt-megosztottságot, az érinthetetlenség gyakorlatát és a vallási különállást is.

NYELVI MEGOSZTOTTSÁG

Az egység a legkönnyebben az idegen uralommal szemben manifesztálódott, de távolról sem állt szilárd alapokon. A Kongresszus – mint Dász idézett beszédéből is láthattuk – tisztában volt az ország nyelvi, etnikai, vallási, kaszt- stb. megosztottságával és törekedett annak bebizonyítására, hogy ezek a különbségek nem áthidalhatatlanok, nem lehetnek a belső ellenségeskedés, szembenállás forrásai. Legkorábban a párt a *nyelvi különbségek* kérdésével foglalkozott. A Kongresszus 1920-as nagy átszervezése után kirajzolódtak azok az elvek, amelyek az ország majdani territoriális közigazgatási egységeinek kialakításához vezettek. A Munkabizottság 1921 januárjában úgy határozott, hogy minden tartományi Kongresszusi Bizottság azzal a fejedelemséggel foglalkozzon, ahol – a szomszédságban – a tartományéval azonos nyelvet beszélő emberek élnek.[6] Ez már a nyelvi alapon szervezendő államok elvének első megfogalmazása volt. 1925-ben a Kongresszus döntése értelmében a párt és szerveinek hivatalos nyelve a hindusztáni, de lehet más indiai nyelven és angolul is beszélni, ha valaki ezt az észak-indiai nyelvet nem tudja.[7] Az 1928 végére, a főbb pártokkal és politikai tömörülésekkel egyeztetett, Mótilál Nehru által kidolgozott alkotmánytervezet már határozottan az államok nyelvi alapon történő átszervezését tűzte ki célul. 1948-ban a Kongresszus 55. ülésszakán Dzsaipurban bizottságot hoztak létre, melynek feladata volt megvizsgálni az ún. „nyelvi államok" kialakításának lehetőségét. Akkor azonban India már önálló domínium volt, túl az or-

ság kettészakadásán, a fejedelemségek beolvasztásán és egy véres népvándorláson. A háromtagú bizottság Vallabhái Patélből, a vaskezű belügyminiszterből, a territoriális integráció végrehajtójából, Pattabhi Szitaramajjából, az egyik legtekintélyesebb és legtapasztaltabb kongreszszista vezetőből és Dzsaváharlál Nehru miniszterelnökből állt, akik világosan látták, hogy az éppen csendesedőben levő káosz után az országnak a puszta fennmaradásához is nyugalomra van szüksége, nem pedig olyan politikai lépésekre, amelyek ismét a végsőkig felkorbácsolják az indulatokat. S annak ellenére, hogy a Kongresszus akkor már évtizedek óta Bombay tartományban mahárástrai, gudzsaráti, Májszúrban karnátakai Kongresszusi Bizottságokat szervezett, most a bizottság az időt nem tartotta alkalmasnak az átszervezésre, de leszögezte, hogy később a kérdést ismét meg kell vizsgálni és elsőnek Ándhra államot lehet majd megszervezni.[8] A nyelvi kérdés állandóan a pártszervek napirendjén szerepelt, így a Munkabizottság 1949. augusztus 5-én határozatot fogadott el a kétnyelvű területekről, augusztus 23-án megállapította, hogy Ándhra államot szinte azonnal meg lehetne szervezni, de Karnátaka megalakítása nem időszerű. E döntés viszont az ottani tartományi pártszervezet ellenkezését váltotta ki.[9] A nyelvi alapokon történő átszervezést soká mégsem lehetett halasztani, s mint már korábban röviden érintettük, a folyamat évtizedek óta tart s ma sem tekinthető lezártnak. Mindenesetre a Kongresszus a kérdéssel a független Indiában is kénytelen volt számtalanszor foglalkozni. A párt világosan látta, hogy a nyelvi–etnikai kérdés veszélyes robbanóanyag, ami immáron határkiigazításokkal, a nyelvhasználat és az oktatás nyelvének régiónkénti megszabásával önmagában nem semlegesíthető, mert mögötte valójában az *egyenlőtlen fejlődésből fakadó súlyos gazdasági konfliktusok* húzódnak meg. A hatvanas-hetvenes években például Mahárástrában nem azért kezdték el üldözni a tamil munkásokat, mert azok nem tudtak maráthi nyelven, hanem mert az iparilag prosperáló tagállam még a helybélieknek sem tudott elegendő munkaalkalmat biztosítani, nem beszélve az „idegenekről", a szomszédos tagállamokból érkezőkről.

KASZT-MEGOSZTOTTSÁG

A Kongresszus a *társadalmi megosztottsággal* szemben sem volt érzéketlen. A Munkabizottság 1922. februári ülésén Bardoliban határozatot hozott, melynek célja „Az elnyomott osztályok megszervezése, hogy jobb

életük legyen, javuljon szociális, szellemi és erkölcsi állapotuk, győzzük meg őket, hogy gyermekeiket küldjék a nemzeti iskolákba és biztosítsuk számukra azokat a közönséges lehetőségeket, amelyeket a többi állampolgár élvez."[10] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1922 júniusában lakhnaui ülésén bizottságot nevezett ki az érinthetetlenek helyzetének javítását célzó gyakorlati program kidolgozására.[11] 1926 decemberében a Kongresszus 41. ülésszakán a párt soros elnöke megnyitó beszédében leszögezte, hogy az érinthetetlenség mögött „nem áll isteni szankció".[12] 1926-ban ugyanis a párt az alapszervezetek számára előírta, hogy munkálkodjanak az érinthetetlenség eltávolításáért, az elnyomott osztályok helyzetének javításáért.[13] Ismeretes Gandhi széles körű tevékenysége, amelyet a sajtóban és a saját, az érinthetetlenek ügyének szentelt folyóiratában, a Haridzsanban, illetve a telepén, a Szabarmati ásramban kifejtett az indiai társadalom e sokmilliós tömegének felemelése érdekében. Ismertek országjáró körútjai, amikor még a hagyományokat legmakacsabbul őrző délen is sikerült elérnie bizonyos engedményeket. Utaltunk már halálig tartó böjtjére, amellyel megakadályozta, hogy a brit uralom külön választókerületek biztosításával leválassza az érinthetetlen tömegeket a nemzeti mozgalomról. A brit kormányzat és a Kongresszus egymásra gyakorolt nyomása aztán az 1935-ös, India kormányzásáról szóló törvény érvénybe lépése idejére megteremtette a rezerváció intézményét. Ennek értelmében országszerte megindultak s a függetlenség kivívása és az új alkotmány kidolgozása idejére kiteljesedtek azok a munkálatok, amelyek jegyzékbe gyűjtötték az érinthetetlen kasztok és a törzsek népességét (a vallási gyakorlat által ugyan nem sújtott, de gazdasági és társadalmi helyzetüket tekintve az érinthetetlenekével azonos pozíciót elfoglaló sokmilliós tömeget), s e jegyzékek alapján a törvényhozó testületekben, az állami hivatalokban, az oktatási intézményekben – s legújabban egyes állami vállalatoknál is – a helyek bizonyos százalékát az érinthetetlen, illetve törzsi származásúaknak tartják fenn. A rezerváció elve és gyakorlata sem Gandhinak, sem a kongresszista vezetésnek nem tetszett, mert felismerték benne a demokrácia csorbítását, amely a képességek elé helyezi a származást, ugyanakkor az évezredes lemaradás felszámolására más eszköz nem bizonyult eléggé hatásosnak. Így a független India számos egyéb szociális intézkedés mellett napjainkban is fenntartja a rezerváció intézményét, sőt régiónként a szükségleteknek megfelelően bővíti is körét, annak ellenére, hogy az alkotmány híres 17. cikkelye eltörölte az érinthetetlenséget és annak minden megnyilvánulását, és a szabályozást szank-

cionálták is. Egy hierarchikus társadalomban kialakult kiáltó ellentétek csökkentése és felszámolása azonban csak fokozatosan történhet, abban az ütemben, ahogyan a társadalmi-gazdasági struktúra változásával megszűnnek a hagyományos alá- és fölérendeltségi viszonyok, azaz az a munkamegosztás – és rituális szentesítés – amely az érinthetetlenség intézményét egykor megteremtette. A Kongresszus viszont már a húszas években elkötelezte magát az érinthetetlenek felemelése mellett, ezért a rezervációt fenn kell tartania. S hogy eljárása helyes, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a volt érinthetetlenek szavazata, akik a függetlenség évtizedeiben a Kongresszus legszilárdabb támaszainak bizonyultak még akkor is, ha magában a társadalomban helyzetük ma is hátrányos, a falvakban továbbra is ők a legkiszolgáltatottabbak.

VALLÁSI MEGOSZTOTTSÁG

A Kongresszus számára rendkívül nehéz és összetett feladatnak bizonyult a vallási ellentétek föloldása. A függetlenségi mozgalom idején a legégetőbb vallási kérdés a hindu–muzulmán egység megteremtése volt. Többször utaltunk már arra, hogy a muzulmán közösség milyen okokból maradt el a hindu népesség fejlődésétől, és amikor be kívánt kapcsolódni a 20. század eleji indiai gazdasági és politikai életbe, a brit uralom miként választotta le a muzulmánok tekintélyes részét a nemzeti mozgalomról. A muzulmánok közötti két irányzat sokáig nem is különült el egymástól a nemzeti mozgalom, illetve a brit uralom megítélése kérdésében. Noha létezett a Kongresszustól külön álló Muzulmán Liga, a Kongresszus 28. ülésszakán, 1913-ban Karácsiban a Kongresszus elnöke egy muzulmán volt és az elnökségben egyebek között helyet foglalt Mohamed Ali Dzsinnah[14] is. Ezen az ülésszakon a Kongresszus IV. sz. határozatában üdvözölte a Muzulmán Liga azon célkitűzését, hogy India kapjon önkormányzatot a Brit Birodalmon belül és kifejezte reményét, hogy a cél érdekében a különféle közösségek együtt fognak működni.[15] Az első világháború alatt a két politikai szervezet igen közel került egymáshoz, mert úgy tartották, hogy India háborús teherviselése fejében elérhető távolságba került az önkormányzat. A Kongresszus 30. ülésszakát 1915-ben úgy tartották meg, hogy első alkalommal ülésezett ugyanott és ugyanabban az időben a Muzulmán Liga is.

A közeledés 1916-ban érte el a legmagasabb szintet, amikor Lakhnauban, a Kongresszus 31. ülésszaka alkalmából a Kongresszus és a Liga

közös reformtervezetet fogadott el, a két vallásközösség megegyezett. Ez az egyezség aztán az 1919-es Montagu–Chelmsford-reformokban a hivatalos kormánypolitika része lett. Az első világháború befejezése után a hindu–muzulmán együttműködés újabb forrása volt a kalifátusi mozgalom. 1920-ban Alláhábádban pártközi konferenciát tartottak, ahol valamennyi párt, köztük a Liga is támogatta a kormánnyal való együttműködés megtagadásának programját. Addigra azonban a kalifátusi mozgalom hiábavalósága nyilvánvaló lett, elhalványultak a két nagy közösséget egységbe tömörítő okok és előtérbe kerültek az érdekkülönbségek. A Kongresszus már 1921-ben levonta a világpolitikai helyzetből kínálkozó tanulságot: nem a kalifátusért és a török szultán bukott ügyéért kell síkraszállni, hanem azért a demokratikus, polgári átalakulásért, ami Törökországban a belső erők hatására megindult. Ezért a Kongresszus 36. ülésszaka 1921 decemberében határozatban gratulált Kemál pasának sikereikhez.[16]

1925-ben a Kongresszus 40. ülésén az elnök, a híres költő, Szárodzsiní Najdu asszony a hindu–muzulmán egység kérdését már úgy említi, mint a „legzavarbaejtőbb és legtragikusabb problémát valamennyi között".[17] Ekkor már a muzulmánok egyre több külön, csak a saját közösségüket megillető jogot követeltek. Kettészakadt a muzulmánság: a Kongresszus soraiban maradtak azok, akik hittek a polgári demokrácia normáiban és értékeiben és hittek abban, hogy a Kongresszus ezek szellemében folytatja a harcot egy olyan független Indiáért, amelyben a demokratikus elvek maradéktalanul érvényesülni fognak. Ők voltak a „nacionalista muzulmánok", akik magukat az indiai nemzet részének tekintették és vallási hovatartozásukat másodlagosnak ítélték. A Liga pedig azokat a muzulmánokat tömörítette, akik szerint egy jövendő demokratikus Indiában a muzulmán közösség örök kisebbség marad a hinduk tengerében és éppen a demokratikus elvek fogják őket megfosztani az egyenlő esélyektől. Ezt a megoldást növekvő mértékben tartották elfogadhatatlannak, és elutasították azt is, hogy a Kongresszus az egész India érdekeit képviselje. A Kongresszus továbbra is kereste az együttműködést a Ligával, tisztában volt azzal, hogy a hindu–muzulmán egység a függetlenségi harc és India jövőjének kulcsa. Ezt tükrözi a Kongresszus 42. ülésén Madrászban 1927 végén elhangzott elnöki beszéd, amelyben M. A. Anszári igen részletesen elemezte a hindu–muzulmán ellentétek politikai és vallási okait és orvoslásuk módját is.[18] 1928-ban ismét sor került egy pártközi konferenciára, amelyben még sikerült rendezni az ellentéteket és a Mó-

tilál Nehru által kidolgozott alkotmányban – amelynek előkészítésében a Liga is közreműködött – a Kongresszus a muzulmán közösségnek a népességben elfoglalt arányához képest biztosított külön fenntartott képviseleti helyeket, és törekedett a közös választókerületek elvének érvényesítésére. A Liga azonban már ekkor újabb követelésekkel állt elő: biztosítani akarta, hogy a leendő alkotmány szerint a központi törvényhozás képviselői helyeinek egyharmadát a muzulmánoknak tartsák fenn.[19] A továbbiakban a Liga a muzulmán többségű tartományok szervezését, a kisebbségben levő muzulmánok „súlyozott" képviseletét követelte, míg 1931-ben Mohamed Iqbál költő megfogalmazta a Pakisztán-követelést, az autonóm muzulmán állam gondolatát – akkor még a Brit Birodalmon belül. 1933-ban a gondolatot Dzsinnah is elfogadta, majd lassanként a terv a Liga hivatalos célkitűzése lett. Ezután már a Liga nem India függetlenségéért küzdött, hanem a muzulmán érdekek minél teljesebb érvényesítéséért.

A kérdés csupán az, hogy milyen muzulmán érdekekről volt szó? Ugyanis a muzulmán népesség csak egyetlen egyszer, 1946-ban szavazott a Ligára, előtte az óriási többség mindig a Kongresszust támogatta. Egyetérthetünk M. J. Akbarral abban, hogy a Pakisztán-követelés a muzulmán földesurak, tőkések, felsőbb rétegek és a papság érdekeit tükrözte, a Liga nem volt tömegszervezet, nem foglalkozott a muzulmán tömegek helyzetével. A háború alatt teljesen feladta az indiai függetlenség követelését, s miközben a Kongresszust a brit hatóságok betiltották, a Liga a kormányt a legteljesebb támogatásáról biztosította. Végül a Pakisztán-követelést a brit kormány is elfogadta, azonban a megalakult Pakisztánban sem Dzsinnah liberális, szekuláris nézetei nem valósultak meg, sem a Liga nem maradt fenn. Létrejött egy teokratikus állam, amelyben a papság, a földbirtokosok és a tőkések jutottak hatalomra.[20] Dzsinnah ideológiája valóban ellentmondásos volt. Az 1940-ben a Liga lahóri ülésszakán elfogadott Pakisztán-határozat alapja az a „két nemzet" teória volt, amely szerint az akkori Indiában a hindu és muzulmán nemzet élt együtt. Dzsinnah, aki 1920 előtt még elsősorban indiainak, s csak másodsorban muzulmánnak vallotta magát és személyében soha nem volt vallásos, a harmincas évek közepétől kialakította a vallási megkülönböztetésen alapuló „két nemzet" elméletet, majd az önálló Pakisztán megalakulásakor elvetette a teokratikus államnak még a gondolatát is. 1948-ban bekövetkezett halála után azonban Pakisztán feltartóztathatatlanul teokratikus állam lett. A „két nemzet" teória ahhoz elégséges volt, hogy

szakadást idézzen elő az indiai nemzeti mozgalomban, majd a függetlenség hajnalán kiharcolja a territoriális megosztást, de a két vallásközösség szétválasztásához nem, hiszen Indiában ma is a lakosságnak több mint 11%-a muzulmán. A Liga a harmincas évek elejétől azt akarta elérni, hogy a Kongresszus a hindu és nem az összindiai érdekek szószólójának ismerje el önmagát. A követelés nem volt teljesen légből kapott. Az indiai nemzeti ébredés a 19. században olyan értékeket használt fel, amelyeket a hinduizmus kulturális-vallási hagyományaiból merített, a szükséges társadalmi reformokat is főként a hindu népesség körében kívánták megvalósítani, a Kelet szellemi felsőbbrendűségét a Nyugattal szemben a hindu filozófia tanaival bizonyították. Amikor kibontakozott a függetlenségi mozgalom, a jellegét meghatározó vezetők – például Tilak – politikai nyelvezetét, eszközrendszerét átitatta a hindu vallási tradíció. Gandhi, aki mélyen vallásos volt, a hinduizmus keretét használta fel a harc tömegtámogatásának biztosításához. Ő maga felismerte a hindu–muzulmán egység mérhetetlen fontosságát és számtalan gesztussal, példával demonstrálta, hogy lehetséges az együttműködés és a közös jövő. Mégsem sikerült háttérbe szorítania az indiai nemzeti mozgalom hindu, vallási eredetű vonásait, sem pedig az egyértelműen vallásos nacionalista szervezeteket, nem akadályozhatta meg a súlyosbodó hindu–muzulmán ellentéteket. Ebben a helyzetben a brit uralom a Ligát a muzulmánok szószólójának ismerte el. A Kongresszus már a Mótilál Nehru-féle alkotmánytervezet alkalmával világosan leszögezte, hogy Indiában nem csupán hindu és muzulmán érdekek vannak, hanem számos vallási és nem vallási kisebbség sajátos érdekeit kell érvényesíteni és a Kongresszus a leendő független Indiában minden csoportnak egyforma lehetőségeket kíván biztosítani. A Kongresszus nacionalista ideológiájának lényege az egységes indiai nemzet volt, amelyben a lelkiismereti szabadság csupán egy és nem is a legfontosabb a polgári szabadságjogok közül. A vallási kérdések háttérbe szorítása pedig csak úgy volt lehetséges, ha a Kongresszus elkötelezte magát a *világi állam* eszméje mellett és figyelmét az indiai társadalom egyéb, súlyos egyenlőtlenségeire összpontosította még akkor is, ha ezzel a vallási ellentétek a gyakorlatban nem tűntek el.

A *szekuláris állam* eszméje, majd következetes, bár árnyalt megvalósítása aztán a függetlenség évtizedeiben az integráció egyik legdöntőbb tényezője lett. Nem véletlen, hogy éppen az Indiában maradt mintegy hetven millió muzulmán napjainkig folyamatosan a Nemzeti Kongresszusra szavaz, noha a vallásközösségek – főként a hinduk és muzulmánok, ma a szikhek – együttélése okoz politikai problémát, és a vallás a nemzeti integráció egyik kritikus tényezője maradt a függetlenség kivívása után is. A Munkabizottság 1956 augusztusában aggodalmát fejezte ki a növekvő kommunalizmus, a vallásközösségek szembenállása miatt.[21] 1958-ban, a Kongresszus 63. ülésszakán U. N. Dhebar a függetlenség első tíz esztendejét áttekintve megállapította: „Indiában a demokrácia első akadályain halad át. A kaszt keményen tartja magát. A kommunalizmus a bőrünk alatt húzódik meg."[22] Nehru – aki a harmincas években hitte, hogy a vallási és a kasztmegosztottság csupán a múlt olyan öröksége, amely majd a független Indiában hamar szertefoszlik, kénytelen volt tudomásul venni a realitásokat – az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1958. májusi ülésszakán megállapította, hogy: „A Kongresszus egy világi társadalomért szállt síkra, de (a párt) munkásai eltávolodnak a szekularizmus elveitől és egyre inkább kommunális gondolkodásúvá válnak."[23] 1961-ben, amikor tizenhárom év után több helyen véres hindu–muzulmán zavargások törtek ki, a párt az eseményekkel több ízben foglalkozott. Nehru kijelentette, aligha hiszi, „hogy az országban van olyan, akiben a kommunalizmusnak jottányija sincs. Az az igazság, hogy a kommunalizmus az indiai társadalom életének része. És mindaddig az is marad, amíg az emberek nem szabadulnak meg csápjaitól." Hozzáfűzte, hogy valamennyi közösségnek megvan a saját nacionalizmusa, s mindegyikben van olyan vonás, ami indiai nacionalizmusnak nevezhető. A Kongresszus olyan nacionalizmust támogatott, amelyre joggal lehet büszke. A kommunalizmus azonban India elmaradottságának jele.[24] 1962-ben Nehru az Összindiai Kongresszusi Bizottság patnai ülésén kijelentette, hogy a modern Indiában nincs helyük a kommunális pártoknak.[25] 1964 májusában az Összindiai Kongresszusi Bizottság ülésén ismét kénytelen volt foglalkozni a kommunális kérdéssel, mert az akkori Kelet-Pakisztánban bekövetkezett hinduüldözésekre válaszként Kalkuttában, Dzsamsedpurban és Rurkelában súlyos zavargások törtek ki.[26] Később aztán a vallásközösségi feszültségek közt feltűnt a szikhek és hinduk újabb keletű szembenállása,

részben háttérbe szorítva a hindu–muzulmán ellentéteket. Ez az újabb feszültségforrás látványosan bizonyítja, hogy a vallási ideológia mögött részben gazdasági érdekek, részben ütköző értékrendek húzódnak meg. Az indiai szekularizmus éppen az ország egységének megőrzése és erősítése érdekében kényszerül engedményekre. A független India kénytelen volt tudomásul venni és legitimnek elfogadni, hogy más örökösödési és családjog legyen érvényben a hindu és más a muzulmán lakosság számára. Kénytelen érvényesíteni a különböző közösségek lakosságbeli arányait a hadseregen belül. Kénytelen a különféle hagyományok által szentesített előjogokat biztosítani a vallásfelekezetek szent helyeinek. Nem tesz azonban engedményt az állami oktatásban, az országos közigazgatási szolgálatokban, a közéletben. A mélyen vallásos Indiában a szekuláris állam kerete szilárd, tartalma hosszú idő óta formálódik. A keret elégségesnek bizonyult ahhoz, hogy a legkülönfélébb uszítások hatásától eltekintve – melyeknek lényege minden esetben a demokratikus elvek támadása – a különböző vallásközösségek békében éljenek együtt és szabadon gyakorolják állampolgári jogaikat.

OSZTÁLYTAGOZÓDÁS

A nemzeti egység megteremtésének szükségessége a Kongresszus figyelmét korán az ország *osztályszerkezetére* irányította. Ebben nagy szerepük volt a húszas évek eleje óta Indiában szerveződő kommunista csoportoknak, és a terjedő szocialista eszméknek, amelyeknek képviselői a Kongresszus soraiban és vezetésében is jelen voltak.

A lakosság óriási többségét kitevő *parasztságra* Gandhi hívta fel a figyelmet. Ő volt az, aki Dél-Afrikából hazatérve egy évig utazott az országban és megismerkedett a parasztság mérhetetlenül nyomorúságos életével. 1916 elején közéleti tevékenységét azzal kezdte, hogy hét hónapig a bihári indigótermesztő parasztok panaszait vizsgálta ki. Mire 1920-ban a Kongresszus élére került, határozott programmal rendelkezett az indiai paraszti milliók felemelése érdekében. Ez a Gandhi szóhasználata szerinti konstruktív program aztán a Kongresszus gazdasági és társadalmi modernizációs tevékenységének a párton belül is sokat vitatott magva lett, de legalábbis olyan jelentőségű, hogy a pártban tudatosította a tömegek létét és szerepét.

A Kongresszus 26. ülésszakán 1911 decemberében határozatban követelte, hogy az ún. rájatvári területeken, tehát ahol a hatóságok a paraszt-

tokra közvetlenül vetik ki az adót, annak összegét hatvan évre rögzítsék. Az ennél rövidebb időszakra szóló kivetések ugyanis bizonytalanságot teremtenek és hátrányosan sújtják a gazdálkodót, akinek sorozatos rossz termések esetén is az esetleg előnyös időben megállapított adót kell fizetnie.[27] A Kongresszus 37. ülésén 1922-ben Cs. R. Dász elnök síkraszállt azért, hogy a Kongresszus szervezze meg a parasztságot és a munkásságot is.[28] Gandhi, aki a függetlenségi harc fegyvertárát számos új, addig szokatlan eszközzel gazdagította, azon az álláspon volt, hogy semmilyen uralom és kormányzat nem működhet soká, ha az állampolgár megtagadja a hatóságokkal való együttműködést. Ennek egyik formája az adófizetés megtagadása. Az első ilyen akciót ő maga tervezte Bardoli adókörzetben, ahol a parasztokat felszólította, hogy ne fizessék meg az esedékes adókat. Ez az újszerű politikai mozgalom azonban a Kongresszust fontos döntés elé állította: úgy kell a paraszti tömegeket bevonni a függetlenségi harcba, hogy az közben képes legyen megtartani az akkor még majdnem általánosan földvagyonnal is rendelkező tehetős rétegeket is, azokat a köröket, ahová a kongresszista vezetés jelentős része tartozott, és amelyek a brit uralomban gyarapodásuk korlátját látták. Ezért a Kongresszus munkabizottsága 1922-ben határozatban biztosította a zamíndárokat, a földbirtokosokat, hogy nem szándékozik a jogaikat sérteni.[29] 1925-ben Száródzsíni Najdu pártelnök a 40. ülésszakon a falvak rekonstrukcióját sürgeti.[30] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1926 márciusában az ipari és a mezőgazdasági munkásság mielőbbi megszervezéséről dönt.[31] A 44. ülésszakon 1929-ben Dzsaváharlál Nehru elnöki beszédében (17) foglalkozik a Kongresszus egyensúlyozó szerepével, pontosabban politikájával a tőke és a munka, a földbirtokos és a paraszt között, de elveti ezt a gyakorlatot és kifejti a párt új állásfoglalását, amely elutasítja a nagybirtokrendszert, célul a földosztást és a paraszti tulajdont tűzi ki. Ennél részletesebb az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1931. augusztusi határozata (21), a Kongresszus 49. ülésszakán 1936-ban határozatban elfogadott agrárprogram (23). Az 50. ülésszakot 1936 decemberében egy Faizpur nevű faluban tartották, jelezve – miként Dzsaváharlál Nehru elnöki beszédében megfogalmazta –, hogy India legnagyobb belső problémája a parasztság helyzete.[32] A fiatal független Indiában a tagállami kormányok egyik első ténykedése volt a zamíndári, azaz a földbirtokrendszer eltörlése. 1948 folyamán mindenütt hoztak ilyen törvényt, bár a végrehajtás aztán évtizedekig elhúzódott. A későbbiekben a párt a parasztság gazdasági és társadalmi helyzetének igen

nagy figyelmet szentelt, ezt bizonyítják a már említett gazdasági programok, a falufejlesztés céljaira létrehozott országos hálózat és egy sor más intézkedés. A függetlenségi harc éveiben a Kongresszusnak alapvetően fontos volt megnyernie a paraszti tömegeket, mert már a húszas évektől egymás után alakultak a regionális parasztszervezetek, a *kiszán szabhák*, amelyek elsősorban a helyi földbirtokosok ellen léptek fel. A Kongresszus viszont minden erőt az idegen uralom elleni küzdelem szolgálatába akart állítani, ezért nem nézte jó szemmel a belső harcokat. Igyekezett a kiszán szabhákat ellenőrzése alá vonni, s ha mód nyílt rá, egyeztető szerepet játszott a helyi vitákban. Ez kétségtelenül az osztályharc háttérbe szorítását, elodázását jelentette, de a brit uralom mind a parasztság, mind a birtokosok érdekeinek legfőbb ellensége volt.

Hasonló volt a helyzet az *ipari munkásság* és a tőkés vállalkozók esetében. A Kongresszus felismerte, hogy a létszámában szerény indiai munkásság igen nyomorúságos körülmények között él és dolgozik, de növekedni fog, s önálló érdekei vannak, még ha a szervezettség alacsony fokán áll is. Indiában ugyan már a századforduló táján voltak elszigetelt sztrájkok, ám a munkásság első nagy megmozdulásai csak az első világháború idején bontakoztak ki. Gandhi maga Ahmedábádban, az indiai textilipar fellegvárában 1916 második felében foglalkozott a textilmunkások helyzetével, akik az emelkedő árak miatt a munkabérek felemelését követelték. Gandhi sztrájkot javasolt és vállalta, hogy közvetít a munkáltatók és a sztrájkoló munkások között, de nem járt sikerrel. Ekkor kezdett első ízben böjtbe egy közügy érdekében, és így sikerült elérnie, hogy a gyártulajdonosok elfogadják a döntőbírók ítéletét, teljesítsék a munkások néhány követelését. A szocialista eszmék terjedése következtében a Kongresszus 1921-ben munkásbizottságot hozott létre, amelynek feladata a munkásság szervezése volt.[33] A Kongresszus azonban – a parasztságra vonatkozó dokumentumokon és elvi állásfoglalásokon túlmenően – a munkásságra nem fordított elég figyelmet. A kibontakozó indiai szakszervezeti mozgalmat az Indiai Kommunista Párt támogatta és tömörítette az AITUC (Összindiai Szakszervezeti Kongresszus) országos szervezetébe. A Kongresszus csak az ideiglenes kormány megalakulását követően, 1947 májusában szervezte meg az irányítása alatt álló országos szakszervezeti hálózatot, az INTUC-ot (Indiai Nemzeti Szakszervezeti Kongresszus), hogy ellensúlyozza a munkásság körében érvényesülő kommunista befolyást.

A függetlenségi harc idején a pártnak különösen ügyelnie kellett arra,

hogy az erősödő indiai tőkét ne idegenítse el. A városi burzsoázia volt az a politikailag és gazdaságilag erős réteg, amely elsőként ütközött össze a brit érdekekkel, és szabadulni kívánt a kibontakozását korlátozó idegen uralomtól, hogy megszerezhesse a politikai hatalmat. Nem véletlen tehát, hogy a Kongresszus – amely folyamatosan az indiai nagytőke jelentős anyagi támogatását élvezte – ezzel a társadalmi réteggel igen óvatosan bánt és került minden olyan lépést, amely e csoportok érdekeit sértette volna.

A Kongresszusnak tehát sikerült a függetlenségi mozgalom idején a közös cél érdekében egyesítenie az indiai társadalom valamennyi osztályát, rétegét, csoportját, csupán a Muzulmán Liga szembefordulását nem tudta megakadályozni.

Még ha később megmutatkoztak is az egység gyenge pontjai, egészében véve a tagállamok meg-megújuló átszervezése, határkiigazításai ellenére az Indiai Köztársaság szilárd politikai egységnek bizonyult. Ezt számos politikai és gazdasági tényezőn túlmenően a Kongresszus tudatos tevékenysége is erősíti. A párt 60. ülésszakán Ávádiban hozott ötödik határozat az egységről és integrációról szól,[34] a 63. ülésén 1958-ban a nágák autonómia iránti követelése nyomán megvitatták az integráció kérdését.[35] A 66. ülésszakon 1961 januárjában a nemzeti integrációról hozott határozat (42) pontos diagnózisát adta az aktuális helyzetnek és kijelölte a tennivalókat. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1961 májusában ismét foglalkozott a nemzeti integrációval, az unió egységével, 1961 folyamán Delhiben Indira Gandhi elnökletével pedig pártközi nemzeti integrációs konferenciát tartottak.[36] A Kongresszus azonban nemcsak ideológiai, szervező-, nevelő munkát fejtett ki az integráció érdekében, hanem diplomáciai úton, s ha kellett, akkor fegyverrel is kikényszerítette az egységet. Diplomáciai úton elért megállapodás alapján integrálta a korábbi indiai francia gyarmatokat és fegyverrel űzte ki a portugál gyarmatosítókat Goából és környékéről. Az integrációs folyamat máig sem befejezett, Radzsív Gandhi miniszterelnök a legfontosabbnak a nemzet egységét és integritását tartja (57). Az Indiai Unió léte és közel négy évtizede fennálló egysége immáron történelmi tény, a tudatos integrációs tevékenység eredménye.

SZVADÉSI

Az Indiai Nemzeti Kongresszus nem sokkal megalakulása után bizonyos politikai és gazdasági követeléseket fogalmazott meg, amelyeknek köre a későbbiekben bővült. A hatodik ülésszakon, 1890-ben a Kongresszus egyebek között foglalkozott a só forgalmazásának állami monopóliumával és tiltakozott a sóadó felemelése, továbbá a gyorsan növekvő katonai kiadások ellen.[37] 1906-ban a 22. ülésszakon a Kongresszus határozatban támogatta a Bengál kettéosztása ellen tiltakozó mozgalmat, az angol áruk bojkottját, valamint a szvadési mozgalmat, amelynek lényege a hazai ipar fejlesztése volt (2). 1910-ben a 25. ülésszakon elfogadott VI. sz. határozat ismét hangsúlyozta, hogy ahol csak lehetséges, még áldozatok árán is előnyben kell részesíteni az indiai termékeket az importált árukkal szemben, és tartós erőfeszítésekre van szükség az ipari növekedés előmozdítása érdekében.[38] Az iparfejlesztés ettől kezdve napjainkig a Kongresszus gazdaságpolitikájának középpontjában állt, bár ezt a kérdést gyakran súlyos viták kísérték. Az első világháború előtt a szvadési jelszava képviselte az indiai nemzeti ipar fejlesztését. 1911-ben a Kongresszus 26. ülésszakán hozott VI. sz. határozat a szvadési mozgalmat országossá szélesítette és felszólította „India népét, hogy őszinte és kitartó erőfeszítéseket téve munkálkodjon a sikeréért és mozdítsa elő a hazai ipar növekedését".[39/a] Ekkor a párt még minden erővel igyekezett meggyőzni a kormányt arról, hogy a szvadési mozgalomnak nincs politikai tartalma, holott nyílvánvalóan a brit ipar és kereskedelem kiszorítása volt a cél. Az ugyanezen az ülésszakon hozott IX. határozat az állami költségvetéssel foglalkozott és sürgette a kormányt, hogy csökkentse közigazgatási és katonai kiadásait (Brit-Indiában ekkor a nettó állami jövedelem 43%-át fordították katonai célokra). A X. határozat követelte a pamutárukra kivetett közvetett fogyasztási adók eltörlését, hogy az indiai pamutipar fejlődésének legfőbb gátját megszüntethessék.[39/b] A Kongresszus következő két ülésszakán ezeket a határozatokat erősítették meg. 1918-ban a brit Ipari Bizottság (Industrial Commission) jelentésére válaszolva a Kongresszus határozatot hozott, amelyben követelte, hogy a kormány aktívan támogassa az iparfejlesztést, az indiai tőke fejlődését és sürgette ipari bankok létesítését. Az 1919-es amritszári ülésszakon a Kongresszus Gandhi kezdeményezésére javasolta az ősi kézi fonás és

szövés felelevenítését.[40] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1921. júliusi ülésén a külföldi italokra is kiterjesztve megerősítették a külföldi textíliák bojkottját, és propagálták a házi fonást és szövést.[41] 1924-ben a Kongresszustól elkülönülő Szvarádzs Párt vezetői, Cs. R. Dász és Mótilál Nehru olyan programot hoztak nyilvánosságra, amely követelte, hogy India egész költségvetéséről a törvényhozó testület döntsön. Olyan gazdaságpolitikát kívántak, amely megakadályozza India kifosztását és biztosítja az ipari vállalkozások védelmét.[42] Az 1928-as lakhnaui pártközi konferencia egyebek között határozatban követelte, hogy a nagy indiai bankok igazgatósági testületeiben az indiaiak legyenek többségben.[43] A Munkabizottság 1930. januári ülésén hozott határozatok az ország gazdasági sérelmeit sorolták fel (19). Nem sokkal később Gandhi közzétette tizenegy pontos követelését, amelyből hét volt gazdasági természetű, egyebek között: A font–rúpia átváltási ráta csökkentése, a földadó legalább 50%-os csökkentése és a törvényhozás ellenőrzése alá helyezése, a sóadó eltörlése, a katonai kiadások legalább 50%-os csökkentése és védővám bevezetése a külföldi textíliákkal szemben.[44] Gandhi 1930-as sómenete előtti, az alkirállyal folytatott levelezése is a gazdaság és politika szétválaszthatatlanságát, egyszersmind a Kongresszus gazdasági követeléseit példázza (20). Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1931. augusztusi határozatának munkaügyi, gazdasági és szociális fejezete (21) világosan megfogalmazza, hogy a párt a külföldi textíliák teljes bojkottját kívánja megvalósítani, a 15. pontban pedig kirajzolódik az az állammonopolista gazdaságpolitika, amely aztán a független Indiában meg is valósult.

SZOCIALISZTIKUS CÉLOK

1936-ban, amikor a brit parlament már elfogadta az 1935-ös, India kormányzásáról szóló törvényt, a Kongresszus elnöke Dzsaváharlál Nehru volt. Elnöki beszédében hosszasan foglalkozott a világ akkori helyzetével, majd megállapította: „Meggyőződésem, hogy a világ és India bajainak megoldását egyedül a szocializmus kínálja, és amikor ezt a szót használom, nem valamiféle homályos, emberbaráti értelemben teszem, hanem tudományos, gazdasági értelmezésében." „Ez pedig a magántulajdon végét jelenti. ..."[45] 1937-ben a tartományok többségében kormányt alakító Kongresszus modern gazdaságfejlesztési programot dolgozott ki. Elhatározták az ország erőforrásainak és szükségleteinek pontos felmérését és körvonalazták a leendő független állam céljait. 1938-ban a Kongresz-

szus megalakította a 15 tagú Nemzeti Tervbizottságot, amelyek munkájában részt vettek a tartományi kormányok, a szakszervezetek, néhány fejedelemség képviselői is. A Bizottság 29 albizottságban 350 szakértővel dolgozott, elnöke Nehru volt. A legfontosabbnak India iparosítását tartották, tízéves gazdasági autarkia megteremtését célul kitűző terv körvonalait vázolták fel. Érdemes néhány sor erejéig áttekinteni Nehru visszaemlékezését a Tervbizottság munkájáról, mert az általa jelzett viták, illetve kialakított álláspontok a későbbiekben is végigkísérték a Kongresszus gazdaságpolitikáját. „A Bizottság különböző típusú emberek furcsa gyülekezete volt... ... szemléletbeli különbség választotta el egymástól azokat, akik a nehézipar gyors fejlesztését kívánták és azokat, akik nagyobb figyelmet akartak szentelni a falusi és a kézműipar fejlesztésének, mert ezzel gondolták lekötni a részleges és teljes munkanélküliek óriási tömegeit. A végső konklúziónál tehát a különbségek elkerülhetetlenek voltak. ... Az egész ország számára a cél a lehető legteljesebb önellátás elérése volt. A nemzetközi kereskedelmet nem zártuk ki, de el akartuk kerülni, hogy a gazdasági imperializmus örvénye berántson bennünket. ... A tervezés lényege voltaképpen a nagyfokú szabályozás és koordináció volt. Így, bár a szabad vállalkozást nem zártuk ki, kereteit szigorúan korlátoztuk. Az akkori körülmények között nemcsak a Bizottság, hanem India egésze sem tervezhetett szocializmust. Számomra mégis világossá vált, hogy kialakított tervünk elkerülhetetlenül a szocialista rendszer alapjainak lerakásához vezet."[46] Ezt a tervezési kísérletet a második világháború kitörése megszakította, de jó előtanulmánynak bizonyult a későbbi független állam tervezési gyakorlatának kialakításához.

A harmincas évek végére a Kongresszus nagy hozzáértéssel fogalmazta meg gazdasági követeléseit. A pártban tudatosodott az a tény, hogy a politikai harc a gazdasági felszabadulásért folyik, a politikai függetlenség önmagában nem elégséges: az egész ország gazdasági felemelése lett a cél. Nem véletlen tehát, hogy miközben folytak a hatalom átvétele körüli végeláthatatlan tárgyalások, az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1947 júniusában nagy jelentőségű politikai határozatai mellett gazdasági program kidolgozásáról is döntött.[47] 1948 februárjában új alapelvet fogadtak el, miszerint a párt célja az indiai nép jóléte és előrehaladása.[48] A Kongresszus 55. ülésén Dzsaipurban, 1948 decemberében minimális gazdasági programot fogadott el, ezt a Munkabizottság részletesen kidolgozta és 1949 januárjában fogadta el. Lényege a következő: takarékossági rendelkezések, jegyrendszer, harc a feketézők, a korrupció és az áruhalmozás

ellen, termelés-megtakarítás, állami élelmiszer-felvásárlás, szövetkezeti elosztás, a nyugalom megteremtése az iparban, a munkásság szervezése.[49] Említettük, hogy 1950-ben létrejött a Tervbizottság és megindult a tervezés. 1955-ben a Kongresszus 60. ülésén Ávádiban elfogadták azt a gazdaságpolitikai határozatot (34), amely többé-kevésbé igazolni látszott Nehrunak az 1938-as tervezési kísérlet nyomán megfogalmazott álláspontját, azt, hogy India el fog indulni valamiféle szocialista átalakulás felé. A távlati elképzelések csak lassanként bontakoztak ki, hiszen a fiatal államnak a legégetőbb, mindennapi gazdasági gondokat kellett megoldania. 1956 júniusában az Összindiai Kongresszusi Bizottság határozatban rögzítette, hogy intézkedéseket kell tenni az infláció ellen, néhány hónappal később a gazdaságpolitikáról adott ki nyilatkozatot,[50] 1957 júniusában az élelmiszer-termelés fokozásáról határozott.[51] 1958-ban a Kongresszus 63. ülésszakán U. N. Dhebar elnök beszédében[52] részletesen áttekintve a független államiság első tíz évét, elmondta: úgy gondolták, hogy a második ötéves terv végéig megvalósul mindenütt a földreform és ettől csodát vártak, de sem a reform, sem a csoda nem következett be. Ugyanakkor még – a harmincas évek baloldali kongresszista vezetőinek bátor tervezését visszhangozva – kijelentette: „A Tervbizottság, mint mindenki más, világosan látja, hogy India falusi gazdaságának végső képe a szövetkezeti falu." Ez a megoldás azért látszott kézenfekvőnek, mert Dhebar szerint másképp aligha lehetett elképzelni a falusi népesség felemelését, hiszen a földnélküliek és a marginális birtokosok India összlakosságának már akkor 56%-át alkották. „Az első ötéves tervben a hangsúlyt helyesen a mezőgazdaságra helyeztük, mivel az élelmiszer-deficitet mindenképpen fel kell számolni" – mondja Dhebar.

A gazdaságirányítás és a társadalom tőle elválaszthatatlan átalakítása azonban az ötvenes évek végén még hosszas viták tárgya volt. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1958. januári ülésén T. T. Krisnamacsári kongresszista politikus kijelentette: „India demokratikus szocializmust akar. És nem olyan szocializmust, amire a kommunisták gondolnak."[53] Az októberi ülésen a tervezésről, a mezőgazdasági termelésről vitáztak. Az 1959. januári ülésen ugyanezek a kérdések szerepeltek, de már felmerült a mezőgazdaságban a minimális bérek országos bevezetésének gondolata, majd ugyanabban az évben, a párt 64. ülésszakán a földreform ügye lett központi kérdés. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1959. májusi ülésén részletesen megvitatták a szövetkezetek – az akkor még nem létező gazdálkodó szövetkezetek – kérdését, a falvakat gúzsba kötő

hagyományos pénzkölcsönzési rendszerrel szemben a korszerű mezőgazdasági hitelélet megszervezését, az állami gabonakereskedelem megteremtését, és tárgyaltak a harmadik ötéves terv előkészítéséről.[54] A Kongresszus 65. ülésszakán 1960 januárjában a pártelnök, Nílam Szandzsiva Reddi megnyitójában hangsúlyozta, hogy akadozik a terv végrehajtása. A mezőgazdaság fejlesztése ugyan a legfontosabb feladat, de mivel a tagállamok hatáskörébe tartozik, a központi akarat sokféleképpen érvényesül. Felhívta a figyelmet, hogy a kis gazdaságok országában – amilyen India is – a mezőgazdaság fejlődéséhez nélkülözhetetlen a szövetkezés. U. N. Dhebar hozzászólásában elmondta, hogy 7–8 év alatt a mezőgazdasági termelés 20%-kal nőtt. Miközben ennyi szó esett a mezőgazdaságról, Nehru beszédében ismét az iparosítás mellett szállt síkra.[55] 1962-ben, a Kongresszus 67. ülésszakán Dzsagdzsívan Rám beszédében kijelentette, hogy Indiának egy kasztnélküli, osztályok nélküli, szövetkezeti, szocialista társadalmat kell felépítenie.[56] Nílam Szandzsiva Reddi pártelnök az 1956-os iparpolitikai határozatot értékelve megállapította, hogy az azóta eltelt időben „A szervezett feldolgozó iparágak termelése csaknem megkétszereződött. A közületi szektor részesedése az ipar területén 1,5%-ról 8,4%-ra emelkedett és a növekedés nagy részét az acél, szén, bányászati stb. kulcsiparágakban érték el. ... A nemzeti jövedelem növekedése az elmúlt évtizedben 42% volt, miközben az egy főre eső jövedelem 16%-kal emelkedett." Beszédében körvonalazta a célt is: „Alapvető célkitűzésünk a gazdasági növekedés, de a monopolista tendenciák növekedése nélkül és anélkül, hogy a gazdasági hatalom néhány kézben összpontosuljon."[57]

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1962. januári ülésén Nehru a bihári Patna városában ottani példát idézett, hogy érzékeltesse, Indiának mekkora utat kell megtennie. Elmondta, hogy Bihárban még a legősibb fajta faekéket használják. „India most tér át az ökrösszekér korszakából a kerékpár korszakába"[58] – állapította meg beszédében. A testület júniusi ülésén már körvonalazódik a jövedelmek és a földbirtok maximálásának politikai törekvése. A kínai támadás növekvő veszélye pedig arra készteti a pártot, hogy a nemzet összes erőforrásait a védelem szolgálatába állítsa. Ehhez is az ipar fejlesztése kell.[59] Az 1962. október 20-án bekövetkezett kínai támadás utáni helyzetben 1963 áprilisában Nehru sürgette az ötéves terv végrehajtását, azonban az Összindiai Kongresszusi Bizottságnak ezen az ülésszakán is folyt a vita a mezőgazdaság és az ipar primátusáról, ismét szó esett arról, hogy a falvak-

ban nincs elég mezőgazdasági hitel, hogy annak, aki a földet ténylegesen megműveli, nincs földje.[60]

A gazdaságpolitika lassú, fájdalmas kimunkálásának újabb, fontos állomása volt az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1963. novemberi dzsaipuri ülése. Itt Nehru megfogalmazta a szocialista célkitűzéseket. V. K. Krisna Menon a következő lényeges megállapításokat tette: „A szocialista társadalom egy olyan országban, mint a miénk, elkerülhetetlen, és a szocialista társadalom megteremtése nem csupán alternatíva valami mással szemben. ... Fel kell ismernünk, hogy a miénk kapitalista gazdaság." Majd idézte a Tervbizottság következő adatait: a falusi háztartások 75%-a csupán a föld 10%-ának tulajdonában van. Menon leszögezte azt is, hogy a gazdaság egyensúlyhiánya eltorzítja a politikai hatalmat. Nehru miniszterelnök beszédében egyebek között a következőket mondta: „A monopólium a szocializmus ellensége. Amilyen mértékben növekedett az elmúlt néhány esztendőben, olyan mértékben sodródtunk el a szocializmus céljától." Kijelentette, hogy a szegénység elleni harcban a „nehézipar megteremtését stratégiánk részének kell tekintenünk".[61]

Ilyen előzmények után került sor a Kongresszus 68., történelmi jelentőségű ülésére 1964 januárjában Bhubanésvarban, ahol pontosan meghatározták a gazdasági és politikai célokat, a szocializmus és a demokrácia útját. Addigra azonban aligha maradt kétség afelől, hogy India gazdasága a kapitalista fejlődés útját járja, amelyet a politikai vezetés az állammonopolista gazdasági hatalom – a közületi szektor, a pénz és hitelélet, a törvények stb. eszközeivel – bizonyos fokig korlátoz és irányít, azaz korlátozza a monopóliumok növekedését, elősegíti a kis és közepes tőke kibontakozását és törekszik a mezőgazdaság kapitalista úton történő korszerűsítésére. A szocializmus sokszor hangoztatott célkitűzésének valódi tartalma felől a pártvezetés nem hagyott kételyeket. Nehru a Kongresszus Összindiai Bizottságának 1962-es patnai ülésén kijelentette, hogy a szocialista mintájú társadalom megteremtését akarja úgy, ahogyan az a skandináv országokban történt.[62] És ne feledjük, az eredeti, Ávádiban elfogadott párthatározat (34) is csak a társadalom „szocialisztikus mintájáról" beszél, „ahol a termelés fő eszközei társadalmi tulajdonban vagy ellenőrzés alatt állnak, a termelés folyamatosan gyorsul és a nemzeti jövedelem elosztása egyenlő". Harminc évvel később Radzsív Gandhi miniszterelnök a *Le Monde* című lap szocializmusra vonat-

kozó kérdésére így válaszolt: „Igen, ez az indiai viszonyokhoz igazított szocializmus, amely alkalmazkodik nemzeti és egyéni arculatunkhoz."[63]

A nehézipar megteremtése, az energiaellátás és a gazdasági infrastruktúra állami ellenőrzése, a monopóliumok visszaszorítása vagy legalább növekedésük korlátozása, a mezőgazdasági önellátás megteremtése, a tervgazdálkodás fenntartása – mindezek végül is meghozták a kívánt eredményt, az indiai gazdaság korszerűsítését. A Kongresszus a gazdaságirányítás gyakorlatában kovácsolta ki, fejlesztette tovább gazdaságpolitikáját, amely a politikai függetlenség megszerzése után sikerrel teremtette meg a gazdasági függetlenséget is. Nem teremtette meg az egyenlő vagy igazságos elosztást, sem a hatalmas jövedelemkülönbségeket nem számolta fel, de megszűnt a nagyarányú éhínség, hatalmas ipar született. Nagy léptekkel halad előre a mezőgazdaság kapitalista átalakulása; termelőszövetkezetek nem alakultak ugyan és folytatódik a parasztság földnélkülivé válása, mégis szélesedik a belső piac. A mai indiai gazdaság technikai színvonalát tekintve igen heterogén, mégsem nélkülöznek minden alapot azok a legújabb elképzelések, amelyek a csúcstechnológia átvételét kívánják megvalósítani. A kormányzat a vállalkozói kedv növelésével, a vállalkozás biztonságának fokozásával akarja fellendíteni a gazdasági életet, azt remélve, hogy ezen az úton sikerül majd a százmilliónak ígért felemelkedést megvalósítania. Az azonban tény, hogy ha az egyenlőséget nem is, a gazdaság korszerűsítését jelentős mértékben sikerült megvalósítani, a torz, függő gyarmati kapitalizmus örökségét felszámolni.

A politikai élet korszerűsítéséért

KÉPVISELETI INTÉZMÉNYEK

Az indiai szubkontinensen, Brit-Indiában a századfordulón képviseleti intézmények alig voltak, s ahol működtek választott tisztségviselők, ott a lakosság igen szűk körének volt szavazati joga. A fejedelemségekben pedig – egy-két kivételtől eltekintve – semmiféle képviseleti szerv nem létezett. A Kongresszus megalakulásától kezdve politikai síkon a következőkért harcolt: szűnjön meg a Londonban székelő India Tanács, amely senkinek nem felel és nincs indiai tagja, a közszolgálatok tisztviselőinek felvételi vizsgáját ne csak Angliában tartsák meg, hanem párhuzamosan

Indiában is, nyissák meg a magasabb rendfokozatokat a hadseregben és a rendőrségnél az indiaiak előtt, növeljék az alkirályi, majd később a tartományi végrehajtó tanácsokban, azaz kormányokban az indiaiak arányát, legyen az indiaiaknak beleszólásuk az ország pénzügyeibe, terjesszék ki a választójogot. A politikai követeléseket 1906-tól kezdve általában „Önkormányzat" címszó alatt foglalták össze.

A képviseleti intézmények bővítésére a brit kormány az első lépéseket az 1892-es törvénnyel tette meg, amikor a tartományi törvényhozó testületek létszámát némileg felemelte. Az 1909-es törvény értelmében a tartományi kormányokba indiaiak is bekerülhettek, a központi törvényhozó tanács létszámát 25-ről 60-ra emelték, közülük 27-et választottak. Ezzel megjelent a közvetlen választások részleges gyakorlata, de a választójog igen korlátozott maradt. Az 1919-es, India kormányzásáról szóló törvény bevallott célja az önkormányzat fokozatos bevezetése, továbbá a kormányzás decentralizációja volt. Ezután megkülönböztették a kormányzás „fenntartott' és „átadott" területeit: a „fenntartott" területek a központi kormány, illetve a tartományi kormányzó felügyelete alá kerültek, az „átadott" területeket a tartományokban a törvényhozásnak felelős kormányok hatáskörébe utalták. A rendszert diarchiának nevezték. A központban kétkamarás törvényhozó testületet hoztak létre, a tagság többségét választották. Az alkirályi végrehajtó tanács, azaz központi kormány létszámát hét főre emelték, három tagja indiai lett. Az 1935-ös, India kormányzásáról szóló törvény értelmében valamennyi tartományban a választott törvényhozásnak felelős kormányokat állítottak fel. A tartományi kormányzók és főtisztviselők azonban továbbra is túlnyomórészt angolok maradtak, az alkirály hatalma töretlen. A központi kormányban a hadügyi, külügyi, vallási és részben pénzügyi kérdésekben a miniszterek közvetlenül az alkirálynak és nem a törvényhozásnak feleltek. A képviseleti rendszer tehát rendkívül vontatottan fejlődött és ez a folyamat is úgy zajlott le, hogy a brit ellenőrzés a hatalom kulcspontjain megmaradjon. (Megjegyzendő, hogy az általános választójogot a brit férfilakosság körében csak 1918-ban vezették be, amikor a nők nagy része is megkapta a szavazati jogot, de a Munkáspárt még a negyvenes évek végén is harcolt az „egy szavazó, egy szavazat" elv érvényesítéséért, annyiféle kivétel és megszorítás létezett az angliai választási gyakorlatban.) A férfiakra és nőkre egyaránt kiterjesztett általános és titkos választójogot Indiában csak az alkotmány bevezetését követő első országos választásokon, 1952-ben gyakorolták.

Az önkormányzat követelését a Kongresszus már működésének első évtizedében megfogalmazta. 1907-ben, amikor a párt kettészakadt, a mérsékeltek a 23. ülésszakon még leszögezték, hogy az önkormányzatot „szigorúan alkotmányos eszközökkel" kívánják elérni.[64] 1914-ben a 29. ülésszakon Madrászban Bhupéndranáth Bászú elnöki beszédében (4) ugyanolyan jogokat követelt Indiának, mint a birodalom más tagjainak. 1916-ban, a pártegység helyreállítása és a Muzulmán Ligával történt megegyezés után a két nagy politikai testület együtt követelte Indiának a domíniumi státus megadását (6). 1919-ben az Amritszárban tartott 34. ülésszakon a Kongresszus megerősítette 1918-as határozatát, amelyben teljes, felelős kormány felállítását követelte (7). 1920-ban az emlékezetes nagpuri ülésszakon M. K. Gandhi javaslatára a Kongresszus elfogadta a *szvarádzs*-határozatot, amelyet békés úton kívánt elérni (8). Hét évvel később, 1927 decemberében a Kongresszus 42. ülésszaka azonban már nem hagyott kételyeket afelől, hogy a szvarádzs alatt a teljes nemzeti függetlenséget érti. Ezt a követelést egyetlen mondatos függetlenségi határozatában fogalmazta meg (15). A cél a teljes függetlenség, a *púrna szvarádzs*. 1930 márciusában pedig a toleráns Gandhi a brit uralmat már átoknak nevezte (20).

A KÖZIGAZGATÁS INDIANIZÁCIÓJÁÉRT

A közigazgatás apparátusa a gyarmati terjeszkedés során alakult ki és régiónként jelentős különbségeket őrzött. Abban azonban egységes volt, hogy az alacsonyabb szinteken meghagyta a helyi, indiai tisztviselőket, a magasabb szinteken viszont minden vezető beosztást angolokkal töltöttek be. A közigazgatás személyi állománya a brit gyarmati uralom kiépülésének sajátos módja – egy kereskedőtársaság közigazgatási tevékenysége – következtében ún. szolgálatokba tömörült, amelyek közül a legfontosabb a közigazgatási szolgálat volt, de létezett a rendőri, a mérnöki, az egészségügyi és egy sor egyéb szolgálat is. 1853-tól törvény írta elő, hogy az indiai állásokat csak nyílt versenyvizsga útján lehet betölteni. A vizsgákat Angliában tartották, a vizsgatárgyak között túlsúlyban voltak az európai klasszikus műveltség elemei, a felvételi korhatár alacsony volt. A szolgálatba felvettek többéves képzésben vettek részt. 1869-ig a vizsgát csak angolok tették le. Ekkor felvettek három bengálit is. 1879-től a betöltendő helyek egyhatodát ugyan indiaiaknak tartották fenn, de a nagy távolság, az alacsony

korhatár és a hosszú angliai képzés az indiai részvételt minimális szinten tartotta, így a közigazgatási szolgálatnak még 1909-ben is csupán 60 indiai tagja volt. Ezért a Kongresszus 25. ülésszakán 1910-ben határozatban követelték, hogy a felvételi vizsgát párhuzamosan tartsák Indiában és Angliában.[65] A Kongresszus 26. ülésszaka 1911-ben a határozatot megismételte azonos lehetőségeket követelve az indiaiaknak is,[66] majd a 27. ülésszak újra sürgette a követelés teljesítését. Jellemző, hogy a közszolgálatok helyzetét vizsgáló brit bizottságok először 1886-ban majd 1912-ben is javasolták, hogy tartsanak felvételi vizsgát Indiában is és a magasabb állások egy részét indiaiakkal töltsék be, de csupán az 1919-es Montagu–Chelmsford-reformok vezették be az indiai helyszínű felvételi vizsgák gyakorlatát.

A közigazgatás indianizációja kettős okból szerepelt a nemzeti mozgalom követelései között. Először is nyilvánvalóan minél nagyobb részt kívántak megszerezni a hatalom gépezetéből, beleszólást a kormányzás ügyeibe. Másodszor pedig a megerősödött városi polgári rétegek, az értelmiség előtt a közigazgatás mint foglalkozás igen vonzó volt, előnyös állásokat, magas jövedelmet és hatalmat jelentett. Az indianizáció azonban csak akkor gyorsult fel, amikor az első világháború után Angliában már nem akadt elég jelentkező az indiai szolgálatokra. 1940 után az angliai képzés megszűnt, 1943 után pedig angolokat már egyáltalán nem toboroztak a közigazgatási szolgálatba.[67] Jellemző azonban, hogy kevéssel a hatalom átadása előtt a rendőri szolgálatnak még csupán 30%-a volt indiai.[68] 1947-ben aztán az angol elem nagy része távozott az indiai szolgálatokból és így hamarosan teljessé vált az indianizáció. A független India a meglévő szolgálatok rendszerét fenntartotta, de a legfontosabbakat átszervezte és szükség esetén újakat is felállított. A sorozatos közigazgatási reformok a struktúrát a mennyiségileg és minőségileg megváltozott feladatokhoz igazították, a legfontosabb változást azonban az jelentette, hogy a végrehajtó apparátust a politikai akaratnak, a tagállami, illetve a központi törvényhozásnak rendelték alá.

A párt kibontakozása

PÁRTÉPÍTÉS, VEZETŐK, KÁDEREK

Az 1885-ben megalakult Indiai Nemzeti Kongresszus az akkori indiai elit szűk körének politikai szervezete volt. Vumes Csander Bonnerdzsí, az első elnök, Dádábhái Naorodzsí, Badruddin Tjábdzsí, Firúzsáh Mehta, aki angol főnemesi címet is kapott, G. K. Gokhálé és társaik nagy tekintélyű ügyvédek, üzletemberek voltak Bengálból, Bombayből vagy a párszí közösségből, akik felsőfokú tanulmányaikat jobbára Angliában végezték, a brit-indiai igazságszolgáltatásban, törvényhozásban, államigazgatásban magas tisztségeket töltöttek be. Széles körű műveltségükből nem hiányzott sem az indiai kultúra, sem a kor legmodernebb európai eszméi. Politikai gondolkodásukra nagy hatással volt a liberalizmus, a szabad vállalkozás, az európai tudományos-technikai haladás. A Brit Birodalmat tisztelték, hitték, hogy a brit parlamentarizmus a kormányzás legfejlettebb, legemberségesebb követendő formája. Szerencsésnek érezték magukat, hogy egy ekkora birodalom részei lehetnek s élvezhetik bölcs kormányzását, amely India számára békét és prosperitást hozott. Ugyanakkor éppen utazásaik, hosszú külföldi tapasztalatszerzéseik alapján világosan látták, hogy mekkora a különbség az angliai és az indiai viszonyok között, milyen jogai vannak a brit parlament alsóházának a brit bel- és külpolitika irányításában, és ezzel szemben az indiaiaknak mennyire nincs beleszólásuk a saját ügyeik irányításába. Ezek a pártalapítók hitték, hogy a brit liberális kormányzat olyan alkotmányos kereteket biztosít, amelyek alkalmasak az indiai nép politikai, gazdasági, művelődésbeli sérelmeinek orvoslására. Az alapítók szeme előtt a brit Liberális Párt példája lebegett, laza szervezeti formában az elit politikai véleményformálása számára kívántak fórumot teremteni. Nem véletlen, hogy a pártvezetésben még a 22. ülésszakon, 1906-ban is jelen volt az alapító Allan Octavian Hume és volt olyan ülés (1888, 4. ülés), amikor mind a pártelnök, mind a főtitkár angol volt. Ezek a politikusok a törvényhozó tanácsok reformját és kibővítését sürgették, az igazságszolgáltatás és a végrehajtó apparátus szétválasztását, az indiaiak nagyobb részesedését a közigazgatásból, a rendőrség reformját, az állami kiadások és a súlyos földadó csökkentését kívánták. Állandó követeléseik között szerepelt a törvényhozó testületek kialakításánál a választás elvének érvényesítése. Széles körű publicisztikai tevékenységük-

kel a politikai nevelést szolgálták, de nem vonták kétségbe a nyugati politikai intézményeket, a westernizációs utat. A pénzügyi szakértő D. E. Vacsa, a kitűnő szervező Szurendranáth Banerdzsí, a Benáreszi Hindu Egyetemet megalapító Madan Móhan Málavíja, aki a Kongresszusban a harmincas évek válságos időszakában is vezető szerepet játszott, de egyúttal a kommunalista szervezet, a Hindu Mahászabha élén is állt, a jogász Tédzs Bahádur Szapru, aki részt vett az Önkormányzati Liga Munkájában, majd 1928-ban a Kongresszus alkotmánytervezetének kidolgozásában, 1944-ben elutasította India kettéosztásának gondolatát és minden politikai válságban körültekintően közvetített, és legfőképpen Gópál Krisna Gókhalé, a neves törvényhozó, a kötelező és ingyenes oktatás bevezetésének szószólója, aki hevesen bírálta a kormányt Bengál kettéosztásáért, de legfőképpen az India egységének és társadalmi reformjának megvalósításához szükséges odaadó munkások nevelésére összpontosított, korszakos hatással volt honfitársaira, a Kongresszusra, és a haza szolgálatának eszméjével, a tárgyalások módszerével különösen Gandhira, aki Gókhalében látta tanítómesterét. Bár ezek a nagy formátumú politikusok életük végéig valamilyen kapcsolatban maradtak a Kongresszussal, 1907-ben új erők kerekedtek felül és a mérsékeltek első generációja kiszorult a szervezet irányításából.

A Kongresszus igen népszerűnek bizonyult. Egy-egy ülésszakára tódultak az érdeklődők, az önkéntesek, a szervezők. És nemcsak a mérsékelt, liberális elit fejtette ki politikai álláspontját. A mérsékeltek mellett a 20. század elején a nemzeti mozgalomban feltűnt a szélsőségesek nagy hatású csoportja, akik csak részben csatlakoztak a Kongresszushoz. Legkiemelkedőbb vezetőjük Bal Gangadhar Tilak, a púnai tudós politikus volt. Tilak iskolát, főiskolát alapított szülővárosában, két nagy hatású újságjával már a 19. században nagy népszerűségre tett szert. A modern oktatás fejlesztése mellett figyelmét a helyi történelmi hagyományok ápolására fordította, a maráthák nemzeti hőse, Sivadzsí emlékezetére ünnepséget alapított. Tevékenysége másik szála azonban a hindu vallásnak mint a nemzeti öntudat fontos elemének előtérbe állítása volt. Ganésa isten tiszteletére kezdeményezett ünnepséget, társaságokat hozott létre a tehenek mészárlása ellen. Megalkuvást nem ismerő hazafisága miatt 1898-ban bebörtönözték. Bengál kettéosztásakor a hangsúlyt a brit áruk és intézmények bojkottjára, a nemzeti oktatásra és az önrendelkezésre helyezte. 1908-ban lázító írásaiért Burmába deportálták. Szabadulása után ír példára Önkormányzati Ligát alapított.

A Kongresszus 1916-os lakhnaui ülésén, amikor a tanácskozás még a szvarádzs, az önkormányzat értelmezése körül folyt, a nagy hatású Tilak kijelentette, hogy a szvarádzs a születés előjoga. Tilak a védikus irodalom tekintélyes tudósa volt, aki a börtönben írott értékes könyvével járult hozzá az indológia tudományához. Tilak és számos indiai politikus az indiai nemzeti mozgalmon belül a hindu kultúrára alapozva, a társadalom belső adottságaiból kiindulva képzelte el az ország független fejlődését, a nyugati hatásokból csak bizonyos elemeket tartott kívánatosnak. Ez a második, alternatív vonulat aztán a függetlenségi mozgalom és a Kongresszus egész történelme során nyomon követhető maradt és máig elevenen él, ha nem is meghatározó.

A Kongresszus 1906 decemberében, 22. ülésén Kalkuttában határozatban rögzítette alapszabályát, amellyel kilépett a liberális pártokra jellemző laza, szervezet nélküli struktúrából és úgy döntött, hogy minden tartomány székvárosában Tartományi Kongresszusi Bizottságokat kell szervezni, továbbá előirányozta a kisebb közigazgatási egységekben, a kerületekben egyesületek létesítését a tartós és folyamatos politikai munka céljaira (2). A párt alapszabályát 1908-ban egy bizottság módosította. Lassan kiépült a Kongresszus vezető testülete, a meglehetősen nagy létszámú Összindiai Kongresszusi Bizottság. A Kongresszus 26. ülésszakán 1911-ben Kalkuttában új alapszabályt fogadtak el.[69]

Ez a szervezet már csak távolról emlékeztetett az 1885-ös elődre, hiszen országossá terebélyesedett, tartományi bizottságokkal, aktivistákkal, agitációs tevékenységgel rendelkezett. Feltűnt a második kongresszista nemzedék, aminek tagjai még mindig többnyire jogászok, de már nem csupán a három nagyvárosból származnak, hanem az Egyesült Tartományokból, Pandzsábból, Bombay tartomány gudzsaráti részéből is, és nem csak angliai neveltetésűek. A második nemzedék már harcosan nacionalista volt, nem hódolt be a Nyugat vívmányai előtt, hanem büszkén tekintett hazájára, értékeire, kulturális örökségére.

M. K. Gandhi két évtizedes dél-afrikai harc után tűnt fel, ahol a politikai küzdelem új módszereit alakította ki. A csamparani indigótermesztő parasztok panaszainak kivizsgálásával felhívta magára mind a brit hatóságok, mind a nemzeti mozgalom figyelmét. A hatóságok el akarták távolítani Csamparanból, de Gandhi kérte, nevezzék meg azt a törvényt, amely megtiltja egy indiainak, hogy oda utazzon a saját hazájában, ahová akar. Bíróság elé állították, de a bíró nem tudta pontosan megmondani, hogy mi is ellene a vád. Gandhi ott élt együtt a parasztok-

kal, úgy, ahogy ők éltek. Igyekezett lelket önteni beléjük, tanítgatta őket, hogy az elesettség ellen maguk is tehetnek valamit, egyszerű higiénés, szervezési módszerekkel ismertette meg őket. Legfőbb hatása az volt, hogy a parasztok Csamparanban ráeszméltek: még az adott törvények mellett is vannak bizonyos jogaik, amelyeket érvényesíthetnek. Az első világháború végére Gandhi a Kongresszus vezetői közé került. Hatalmas publicisztikai tevékenységet folytatott, fáradhatatlanul utazott, egyszerűen élt, úgy öltözködött, mint az indiai százmilliók. A szvadési harc idején agitációja középpontjába állította a kézi fonás és szövés fellendítését. Úgy tartotta, hogy az évente több hónapig munka nélkül maradó parasztságnak ez az ősi kézműipari tevékenység elfoglaltságot biztosíthat és hozzájárulhat a ruházkodási gondok enyhítéséhez, egyúttal az angol gyáripari textíliák kiszorításához is. Önéletrajzában leírja, hogyan kutatták fel az elfeledett tevékenység egyszerű eszközeit, hogyan fejlesztették azokat tovább és kezdték népszerűsíteni országszerte. Gandhi a háziszőttes kelmének jelképes értelmet kölcsönzött, a Kongresszus tagjai és támogatói a bojkott mozgalmak nyomán levették külföldi eredetű ruháikat és ezután csak háziszőttesből, *khádi*ból készült viseletet hordtak. Gandhi még azt is elérte, hogy a Kongresszus tagjai egy ideig a tagdíjat is bizonyos mennyiségű, saját maguk által font fonallal fizessék meg.

A kézi fonásnak és szövésnek nemcsak önmagában tulajdonított jelentőséget, hanem ebben látta a falvak általános felemelésének egyik eszközét is. A Kongresszus vezetősége sokszor értetlenül fogadta, ha Gandhi ismételten a *khádi* fontosságát hangsúlyozta. Nem látták tisztán, mi is Gandhi szándéka, gyakran csak ráhagyták, ritkábban viszont még tiltakoztak is ellene. Gandhi logikájában a kézi fonás és szövés egyetlen egész, az önkormányzat, az önellátás, az önállóság része volt. Ugyanúgy, mint amikor az országot az erőszak nélküli polgári engedetlenségre tanította. Az erőszaknélküliség racionális magva az volt, hogy a fegyvertelen indiai néppel szemben a korszak leghatalmasabb birodalma és fegyveres erőszakszervezete állt. Mélyebb gyökerei azonban az indiai hagyományba nyúltak vissza, olyan hagyományba, amit hazájában a tanulatlan emberek is széles körben ismertek. Az *ahimszá,* a nem bántás ősi hindu, dzsaina és buddhista tanítás, mindenfajta élet tisztelete. Gandhi széles körben hirdette az igazsághoz való ragaszkodást is, azt, hogy az igazságért áldozatot kell és érdemes hozni s érdekében szembe lehet szegülni az igazságtalan törvényekkel. Azokat, akik az igazság nevében szembeszе-

gülnek ilyen törvényekkel és megtagadják az engedelmességet, Gandhi szatjágrahíknak nevezte, az ilyen célt szolgáló mozgalmat pedig szatjágrahának. Különös nyelvezettel különös harci modort fogalmazott meg. A hatóságokat megzavarta. Eltért minden eddigi tapasztalatuktól s csak azt látták, hogy óriási a hatása a tömegekre. A Kongresszus elfogadta Gandhi módszereit és Tilak 1920-ban bekövetkezett halála után ő lett a párt vitathatatlan vezére. Közel három évtizeden át Gandhi meghatározó személyisége volt a pártnak, a mozgalomnak, Indiának. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Kongresszus mindig és mindenben egyetértett vele.

Gandhit, aki egy-két alkalomtól eltekintve tartózkodott attól, hogy a Kongresszus élén vezető funkciót töltsön be, mind a párt, mind az angolok a legfőbb vezetőnek, valóságos diktátornak tartották, a függetlenség hajnalán pedig „szuperminiszterelnöknek" nevezték, holott nem vállalt hivatalt. Mellette azonban sok más, nagy formátumú politikus irányította a nemzeti mozgalmat. Az ifjabb Nehru, Dzsaváharlál volt Gandhinak az a munkatársa, aki a Kongresszus politikájának alakításában nagy szerepet vállalt és a független Indiának tizenhét esztendőn át volt miniszterelnöke. Gandhit és Nehrut szoros barátság fűzte egymáshoz, Nehru a Mahátmát atyja halála után szinte gyermeki tisztelettel vette körül, döntést nélküle nem hozott és hajlott az olykor keserves kompromisszumra is, ha mentora így kívánta. A harmincas években azonban egyre határozottabban kirajzolódott kettőjük nézetkülönbsége, s Gandhit a „régi gárda", Nehrut pedig a „baloldal" képviselőjének tartották. Nehrut vonzották a szocializmus eszméi, európai neveltetése, gyakori külföldi utazásai, olvasottsága jóvoltából a fiatalabb politikus megértette, hogy India nem légüres térben él, hanem a világgazdaság és a világpolitika része, amelynek történései közvetlenül érintik, a szubkontinens sorsát és jövőjét nem lehet kivonni a nagy folyamatok törvényszerűségei alól. Nehru a figyelmet a külpolitika fontosságára irányította és az ország átalakításának, korszerűsítésének szocialisztikus alternatíváját hirdette. A „régi gárda" nemcsak értetlen, de gyakran ellenséges is volt eszméivel szemben és a függetlenségi harc során nemegyszer el is szigetelte Nehrut. A radikális nacionalista és a kommunista baloldal pedig elvesztette az iránta érzett bizalmát, mert Gandhi hatására hajlandó volt a kompromisszumokra a párt és a mozgalom egységének megőrzése érdekében. Gandhi világosan látta, hogy az indiai tömegek körében rajta kívül egyedül Nehru népszerű, tud szólni az írástudatlan milliókhoz, nagy a politikai tapaszta-

lata és megtanulta az érdekegyeztetés művészetét. Ezért jelölte ki Nehrut utódjául.

Nehru hitt a társadalom valamiféle unilineáris fejlődésében, és némileg leegyszerűsítve, India minden baját a gazdasági elmaradottságra vezette vissza. Ebből fakad, hogy múló és felszíni jelenségnek tartotta a vallásközösségek szembenállását, a kasztok által okozott megosztottságot. Ezeknek nem tulajdonított jelentőséget, úgy gondolta, hogy Indiában mindenki hozzá hasonlóan felfedezi az egységet a sokféleség mögött, és India majdani gazdasági felvirágoztatása automatikusan számolja fel a parókiális érdekeket. Hogy nem ez történt, azt már az ideiglenes nemzeti kormány miniszterelnökeként tapasztalta, de volt ereje ahhoz, hogy a kikovácsolódott politikai egységet fenntartsa. Nemzetközi kérdésekben is túlzottan derűlátónak bizonyult. Hitte, hogy a második világháború megrázkódtatása után többé nem lesz a földön fegyveres konfliktus és hogy kialakítható egy olyan nemzetközi együttélés, amely mindenkinek a hasznára válik. E tekintetben is folyamatosan érték a csalódások, a legnagyobb megrázkódtatást pedig a kínai–indiai háború okozta. Maradandó sikerei közé tartozik az el nem kötelezettek mozgalmának kezdeményezése és támogatása, és India helyének kijelölése a nemzetek közösségében. A belpolitikában pedig, ha kemény küzdelmek árán is, és ha olykor csak a kívánság szintjén, de nagyrészt Nehrunak köszönhető, hogy a Kongresszus és India szekuláris államot teremtett, fenntartotta a polgári demokratikus típusú politikai intézményeket, bevezette a központi – bár korlátozott – tervezést, hatalmas utat tett meg a tudomány és a technika terén. Az idő előrehaladtával egyre tapasztaltabb Nehru közelebb került az indiai társadalom valóságához, hajlott a kompromisszumra, de mire az ország független lett, nagyrészt az ő munkássága nyomán kerültek bele a Kongresszus politikájába és gyakorlatába a modernizáció olyan elvei, amikről többé lemondani nem lehetett, amiket a „régi gárda" is kénytelen volt elfogadni, mert legfeljebb csak fékező hatást fejthetett ki, a megindult folyamatokat visszafordítani nem tudta.

A mérsékeltek és radikálisok első nemzedékének szembenállása tovább élt tehát egyebek között a „baloldal" és a „régi gárda" nézeteltéréseiben, majd a függetlenség kivívása utáni évtizedekben is, pártszakadásokat okozva a konzervatív erők és a progresszió között, de gyakrabban megmaradva a Nemzeti Kongresszus keretein belül.

Egyelőre azonban 1920-ban Gandhi előbb a Kongresszust tette alkalmassá az országos méretű nemzeti mozgalom, a szatjágraha kampányok irányítására. Átszervezte a pártot. A városi elitből álló politikai szervezetből országos tömegszervezetet hozott létre, amelynek egyik legfőbb feladata volt eljutni a falvakba. A kerületek pártszerveit a Tartományi Kongresszusi Bizottságok felügyelték. Ez utóbbiak pedig összesen 350 küldöttel alkották az Összindiai Kongresszusi Bizottságot, a párt legfőbb politikai testületét, amely az évenként megtartott ülésszakok (kongresszusok) közötti időszak döntéshozatali szerve volt. Az operatív irányítást a Kongresszus Munkabizottsága, a pártelnök és a főtitkár látta el. A Munkabizottság eleinte kilenctagú volt, majd 1921 júliusától 15 főre emelték. Gandhi nagy súlyt helyezett a pártépítésre, 1921. március végén az Összindiai Kongresszusi Bizottság úgy határozott, hogy június 30-ig tízmillió párttagot kell szervezni.[70] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság döntött arról, hogy az országban hol és mikor, milyen célból kell polgári engedetlenségi, adómegtagadási mozgalmat szervezni, mikor kell bojkottálni az állami hivatalokat, iskolákat, bíróságokat. Az 1920–1921-es átszervezés után a párt tartományi szervezeteit igyekeztek a nyelvi államok szerint kialakítani. A Kongresszus az akkor még Indiához tartozó Burmában is tartományi szervezetet hozott létre. 1921-ben a párt 36. ülésén Ahmedábádban Gandhi eltávolította a székeket és a padokat és elrendelte, hogy attól kezdve a Kongresszus tagjai ugyanúgy üljenek le a földre, mint ahogy az indiai tömegek teszik, nem lévén bútoruk. Ekkor szállították le a párt felvételi korhatárát 21-ről 18 évre.[71]

Gandhi elküldte a Kongresszus városi tagjait és vezetőit a falvakba, hogy tartsanak beszédeket, magyarázzák el a küzdelem célját és módszereit s egyúttal ismerkedjenek meg a helyi viszonyokkal is. Ez volt az első alkalom, amikor az indiai értelmiség ezrei rádöbbentek hazájuk millióinak mérhetetlen nyomorúságára, elesettségére. Gandhi kialakította konstruktív programját, amely a már említett kézi fonáson és szövésen kívül a falvak rekonstrukcióját tekintette céljának. Harcot indított az érinthetetlenség szégyenteljes gyakorlata ellen, a kétkezi munka becsületéért, az egyszerű életmódért, kidolgozta az oktatás új rendjét, amely a falvakban az elemi ismeretek, higiéné mellett hasznos, a mindennapi életet könnyítő tudást ad. Gandhi a *„Hind Szvarádzs"*, India önkormányzata című, még 1908-ban keletkezett művében felvázolta, hogy milyennek

képzeli el a független Indiát. Szerinte a falvakat kell önállóvá, önellátóvá, apró köztársaságokká tenni, és nem szükséges a korszerű gyáripar, nehézipar megteremtése. Iparra csak annyiban van szükség, amennyiben az megkönnyíti az emberek elemi szükségleteinek kielégítését. Nem az igények emelését tartotta elsődlegesnek, hanem a létfenntartás és az emberi méltóság biztosítását mindenki számára.

A Kongresszus, amikor legfőbb céljának a politikai hatalom, a politikai függetlenség megszerzését tartotta, csak a leendő hatalom birtokosaként foglalkozott a modernizációval. Gandhi viszont legalább olyan fontosnak tekintette az öntudatra ébredést és önerőre támaszkodást, mint az angolok elleni harcot. Úgy tartotta, hogy India a falvak országa, mindenfajta társadalmi és gazdasági reform csakis a falvakra összpontosíthat. Mindvégig ragaszkodott tehát a modernizáció egy olyan alternatívájához, ami a helyi hagyományokra, sajátosságokra szervesen épít, és elutasítja a külső mintát. Lehetségesnek tartotta a belső megújhodást és ehhez nem érezte szükségesnek, hogy India fejlett ipari országgá váljon. A fejlesztésnek ez a populista alternatívája nem bizonyult vonzónak, 1921 és 1922 fordulóján a teljhatalommal felruházott Gandhit a párton belül érték az első támadások. Cs. R. Dász, a nagy műveltségű, széles látókörű politikus határozottan ellenezte, hogy Gandhi kötelezővé tette a párt tagjai számára a kézi fonást és szövést, nem fogadta el Gandhi nézetét, hogy a nép még nem érett a tömeges polgári engedetlenségi mozgalomra. Ettől kezdve az alkotmányozó nemzetgyűlés munkájáig Gandhit meglehetősen éles támadások érték gazdasági és társadalmi elképzelései miatt. Még belső köre, az idősebb és eleinte az ifjabb Nehru sem értették, miért állította konstruktív programja középpontjába a falvakat. A nyugati eszméken nevelkedett értelmiség – mint már utaltunk rá – India modernizációját az iparosítás útján tartotta egyedül lehetségesnek és a független India ezt az utat is követte. Dzsaváharlál Nehru ugyan korán felismerte, hogy az indiai társadalom legsúlyosabb gondját az agrárviszonyok, a parasztság nyomora, eladósodása, az elmaradott technológia jelentik, de tudta, hogy korszerű ipar nélkül ezen sem lehetséges lényegesen változtatni.

Kortársai tehát elvetették Gandhi alternatíváját. Az általa feltett kérdések nagy része azonban ma is válaszra vár. Az indiai falun sok minden megváltozott, de ma sem tűnt el a nyomor, a betegség, az alultápláltság, s az érinthetetlenek és más hátrányos helyzetűek megalázása, kizsákmányolása.[72] A húszas években azonban Gandhi világképe, politikai hit-

vallása mégis fordulatot hozott a Kongresszus gondolkodásában. Többé nem lehetett csak a politikai harccal és a városi középrétegek gazdasági követeléseivel foglalkozni. Kitágult a párt horizontja és ekkortájt fedezte fel a legkülönfélébb érdekcsoportokat, osztályokat. Nemcsak a szó szervezeti értelmében lett országos párt, hanem a valós helyzet áttekintésében, a sérelmek képviseletében és a társadalmi reformtörekvések szervezésében, kezdeményezésében és irányításában is.

1922-től 1926-ig a Kongresszus főleg a Gandhi által tervezett és irányított munkát végezte, ezt vezető testületeinek határozatai is tükrözik. A Simon-bizottság kinevezésének hírére a politikai élet ismét felpezsdült, újult erővel folytatódott a harc a dominiumi státusért, a felelős kormányért, végső célként a függetlenségért. Az addig eltelt öt-hat évben azonban a Kongresszus szervezete megroppant, csökkent a taglétszám, nem működtek a tartományi testületek. A konstruktív munka volt az a szál, amely a pártot valamennyire összetartotta. A kibontakozó harc kezdetén a Kongresszus felismerte, hogy elsősorban a szervezetet kell ütőképessé tenni. Ezért az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1926 márciusában határozatot hozott, amelyben felszólította a tartományi Bizottságokat, hogy szervezzék újjá a párt testületeit a kerületekben, az adókörzetekben és a falvakban is. E pártegységek feladata a propagandatevékenység, párttagok toborzása, a rokka népszerűsítése, az érinthetetlenség felszámolása volt. A párt a fegyelem megszilárdítása érdekében úgy döntött, hogy a törvényhatósági választásokon kongresszisták csak akkor jelöltethetik magukat, ha írásban kötelezettséget vállalnak a párthatározatok megtartására. A párt 1927-re célul tűzte ki, hogy az év folyamán minden faluból legalább tíz új tagot kell toborozni.[73] Ez mintegy hétmillió új tagot jelentett volna, ezt a célt azonban nyilvánvalóan sem akkor, sem később nem sikerült elérni, bár kétségtelenül növekedett a taglétszám. Amikor az 1929–1930-as nagy nemzeti összefogás ismét nem hozta meg a kívánt eredményt és a kormány részéről újra letartóztatások és represszió következett, a párt taglétszáma lecsökkent. Háttérbe került a pártépítés, egészen a harmincas évek közepéig megint csak a konstruktív program jelentette a párt és a tömegek kapcsolatát. A fokozódó háborús veszély, az alkotmányjogi harc kiújulása, a Komintern határozata, illetve a franciaországi és más nyugat-európai próbálkozások hatása a Kongresszus vezetését arra késztette, hogy tudatosan népfrontpolitikát folytasson. 1936 decemberében Faizpurban a Kongresszus ülésszakán Nehru elnöki beszédében így fogalmazott: „Az előttünk álló igazi cél erős front kiépí-

tése az ország valamennyi antiimperialista erejének bevonásával. A Kongresszus valójában a múltban is és a jelenben is ilyen front..."[74] Ez a népfrontjelleg valóban a Kongresszus egyik fő vonása és erőssége volt és maradt még a függetlenség kivívását követő évtizedekben is, 1936 végén pedig erősítése sürgető szükségszerűségnek bizonyult és a párt szervezésének egyik elve lett. Az 1937-es választásokra a Kongresszus fegyelmezetten készült. Megfogalmazta azokat a kritériumokat, amelyek alapján jelölteket állít, egyúttal körvonalazta a megalakítandó tartományi kormányok tevékenységének főbb irányait is (23).

1939-ben, a Kongresszus 52. ülésszakán Tripuriban ismét megbomlott a párt egysége, a baloldal és a mérsékeltek csaptak össze. A pártelnök megválasztása viharos körülmények között zajlott: a baloldali Szubhas Csandra Bósz lett a győztes, mire a Munkabizottság 15 tagja közül 12 kivonult. Bósz kénytelen volt lemondani, mert Gandhi – aki pedig akkor nem is viselt vezető tisztséget a pártban – nem járult hozzá a Munkabizottság általa javasolt összetételéhez. Ez az esemény jelezte, hogy a párt megosztott, de Gandhi fontosabbnak tartotta a pártegység megőrzését és ezt Radzséndra Praszád elnökké választásával sikerült elérnie.[75] Utóbbi lépése bölcsnek bizonyult, hiszen ősszel kitört a háború, szükség volt az egységre és októberben a Munkabizottság úgy határozott, hogy a nyolc tartomány kongresszista kormányai mondjanak le, amit a párt utasításának megfelelően meg is tettek.[76]

A háborús évek első felében, 1942-ig a Kongresszusnak kevés lehetősége volt a párt szervezésére és a politikai munkára. A pártfegyelem mégis megszilárdult, a központi vezetés, bár tagjai többnyire börtönben voltak, egységes és határozott volt. Ekkoriban a Munkabizottságot kezdték „főparancsnokságnak" nevezni, jelezve ezzel a háborús viszonyokat és a határozott vezetést is.

Az 1920-tól 1946-ig eltelt időszak elégséges volt ahhoz, hogy a pártban a nagyvárosi elit mellé felzárkózzon a kisvárosi értelmiség, vállalkozók, kereskedők, üzletemberek, a kevésbé tanult, művelt rétegek, indiaiak százezrei, akik soha nem jártak külföldön, nem nevelkedtek előkelő oktatási intézményekben, kevesebbet tudtak a külvilágról, de sokkal többet az indiai valóságról. Ők lettek a Kongresszus aktivistái, szervezői, akik szót értettek a falvak népével és a nagyvárosi elittel egyaránt. Ez a plebejus kisvárosi réteg lett azután a függetlenség kivívásának idejére az országos pártszervezet gerince. A nagyvárosi elit dominanciája csökkent, de nem tűnt teljesen el. A felső vezetés kétségtelenül differenciálódott, hi-

szen maga Gandhi is harmadik kasztbéli volt. Az első három kaszt, az ún. „kétszer születettek" vették át a vezetést és mellettük a „nacionalista muzulmánok" ugyancsak a művelt rétegekből származtak. A függetlenség kivívása után a politikai elit demokratizációja folytán néhány érinthetetlen is jelentős szerepet játszott a pártvezetésben, a „kétszer születettek" túlsúlya azonban továbbra is megmaradt.

Amikor a függetlenségi mozgalom idején a Muzulmán Liga aKongresszust a hinduk politikai szervezetének tartotta, állításában volt némi igazság. Az indiai lakosság 83–85%-a hindu, ezért egy országos párt, amely a legnagyobb tagsággal rendelkezik, szükségképpen többségében hindukból áll és ez a vezetésben is tükröződni fog. A Kongresszus soha nem volt és nem is lett felekezeti párt, szemléletében szekuláris, de egy olyan ország vezető pártja, ahol a lakosság vallásos, ahol a vallás egyúttal a társadalom létformája is. Itt az állam és az egyház, vallási és a profán nem választható úgy szét, mint ahogy azt a keresztény kultúrákban meg lehetett tenni, hiszen a hinduizmus és az iszlám sem „egyház", nem alakult ki jól körülhatárolható, hierarchikus intézményrendszere. Annál nagyobb a teljesítmény értéke, hogy ez a párt politikájában képes volt háttérbe szorítani a felekezeti, indiai szóhasználattal vallásközösségi, kommunális megfontolásokat, és a polgári demokratikus szabadságjogoknak biztosított elsőbbséget.

Ez az eredmény nem kismértékben annak az indiai hagyománynak köszönhető, amely tiszteli a tudást, amely a tudós bráhmanát – aki nemcsak pap, hanem az ismeretek tárháza is – a társadalmi hierarchia csúcsára helyezte, magasabbra, mint a hatalom birokosát, a királyt. Azok a tudós bráhmanák, akik művelt párszi és muzulmán társaikkal kiformálták a Kongresszus arculatát, koruk legműveltebb emberei voltak, széles látókörű, önálló gondolkodók, képesek arra, hogy megteremtsék Kelet és Nyugat szintézisét, alkalmasak a tolmács szerepére két kultúra mezsgyéjén, ahol létrehozták a szekuláris, demokratikus India eszményét. Egyúttal azt is tudták, hogy az eszményt el kell fogadtatni az indiai százmilliókkal. Ez az értelmiségi elem, osztálymeghatározottságánál és műveltségénél fogva megóvta Indiát a szélsőséges és meggondolatlan lépésektől és józan, higgadt politikai gyakorlatot alakított ki. Legfőbb érdeme, hogy nem szakadt el az indiai társadalmi valóságtól, hanem nagymértékben figyelembe véve az adott erőviszonyokat, értékrendet, szokásokat, törekedett a fokozatos változtatásra s csupán néhány fő elvet igyekezett következetesen érvényesíteni.

A párt működése, diszfunkciói, az imént érdemként említett realitásérzék azonban nagy pozitívumai mellett negatív következményekkel is jár, amelyekre a későbbiekben még részletesen kitérünk. Arra a kérdésre pedig, hogy a pártépítés hogyan alakult a függetlenség kivívása után, amikor a Kongresszus hatalomra került és kormányzó párt lett, akkor keressük a választ, amikor a párt életében előtérbe került a „választási gépezet" funkció.

Árnyékkormány születik

KÜLPOLITIKA

Az Indiai Nemzeti Kongresszus tevékenységének első negyedszázadában jobbára belpolitikai kérdésekre összpontosított, de figyelemmel kísérte a Brit Birodalmon belüli eseményeket is, különösen azokban a régiókban, ahol jelentős indiai kisebbség élt. Külpolitikai érdeklődése középpontjában a 19. század végén a dél-afrikai események álltak, nemcsak azért, mert Gandhi megszervezte az ottani indiaiakat jogaik védelmére és helyzetük javítására, hanem mert hosszú ideig a búrok kemény diónak bizonyultak az angolok számára, akik már-már vereséget szenvedtek és csak a búr háborúk után, a dominiumi státus megadásával normalizálták viszonyukat a fehér telepesekkel. A Dél-Afrikában élő indiaiak helyzetének javítása azonban a búr uralom, a kibontakozó apartheid politikája mellett még a korábbinál is nehezebben ment, az indiai brit kormány hiába írt alá az ottani hatóságokkal bármilyen megállapodást, azt a délafrikaiak megszegték. Ezért a Kongresszus napirendjén állandóan szerepelt az ott élő indiaiak harcának támogatása.

Az első világháború kitörésekor a Kongresszus még azonosította magát a Brit Birodalommal. A párt 29. ülésszakán 1914 decemberében az elnök még így fogalmazott: „...minden vitát félre kell tennünk az emberiség történetének szemünk láttára lejátszódó nagy és tiszteletet parancsoló drámája előtt és a világnak egy egységes Birodalom képét kell nyújtanunk..."[77] Ettől kezdve a Kongresszus nagy figyelmet szentelt a külpolitikai kérdéseknek. Tevékenységében fontos szerepet játszott a török kérdés, amely köré a kalifátusi mozgalom összpontosult.

A kongresszista vezetők európai utazásai, széles körű levelezése a világpolitikai események mind pontosabb megértését eredményezték.

A Kongresszus Nehru kezdeményezésére tudatosan törekedett nemzetközi kapcsolatai bővítésére, olyan érintkezésre, amelyben az azonos sorsú országok találnak egymásra. Ezért a párt 1927-ben Dzsaváharlál Nehrut nevezte ki, hogy képviselje Indiát az elnyomott nemzetek brüsszeli kongresszusán.[78] Figyelemre méltó, hogy bár India részt vett a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tevékenységében, a Kongresszusnak nem voltak illúziói a Népszövetség jellege és hatékonysága tekintetében (12).

A Kongresszus lelkesen támogatta a Kínában megindult forradalmi változásokat, figyelemmel kísérte a fiatal Szovjet-Oroszország országépítő munkáját, s amikor lehetett, a Nehruk el is látogattak oda, majd Dzsaváharlál külön könyvben számolt be szerzett tapasztalatairól. Nehru és más vezetők sokat utaztak Európában, Franciaországban, Németországban, Svájcban, a harmincas évek elején Közép-Európában, továbbá Egyiptomban. Ennek köszönhető, hogy a párt 43. ülésszaka 1928 decembere végén Kalkuttában nagy nemzetközi érdeklődés közepette zajlott le, a Kongresszust levélben üdvözölte a kor számos kiemelkedő személyisége, köztük Szun Jat-szen özvegye, Romain Rolland, Henri Barbusse és mások.[79]

Az Imperialistaellenes Muzulmán Liga berlini központja volt az a szerv, amelynek segítségével a Kongresszus más országok nacionalista, munkás- és haladó mozgalmaival kapcsolatot tartott.

A Kongresszus kibontakozó külpolitikájának tisztánlátása igen figyelemre méltó volt. A 42. ülésszakon 1927 decemberében Madrászban határozatot hozott *Háborús veszély* címen. Felhívta a figyelmet arra, hogy az országban folyik a felkészülés a háborúra, és a helyzet Európában romlik, a konfliktus minden percben várható.[80]

A 43. ülésszakon Szubhas Csandra Bósz felvázolta azokat az okokat, amelyek újabb világháborúhoz vezetnek (16). A párt a 49. ülésszakán 1936-ban ismét határozatot hozott a háborús veszélyről (23) és egyértelműen megfogalmazta, hogy a készülő háború imperialista háború, amihez Indiának nem lehet köze. Ezen az ülésszakon határozták el az Összindiai Kongresszusi Bizottság külügyi osztályának megszervezését.[81] Amikor Olaszország megtámadta Abesszíniát, a Kongresszus együttérzéséről biztosította a hős afrikai népet. Figyelemmel kísérte Japán Kína elleni agresszióját, majd Csehország feldarabolása ellen emelte fel szavát.

A Kongresszus 52. ülésszakán Tripuriban hozott külpolitikai határozatában elhatárolta magát a müncheni paktumtól és a brit külpolitikától (26), majd közvetlenül a második világháború kitörésének napjaiban

részletesen elemezte a kialakult helyzetet, a háborús válságot, valamint kifejtette India álláspontját (28). 1939 júniusában azonban kénytelen volt egy olyan regionális kérdéssel foglalkozni, ami a mai napig szerepel az indiai külpolitika napirendjén: ez a Ceylonban élő indiaiak helyzete (27). A párt Dzsaváharlál Nehrut küldte a helyszínre, hogy próbáljon megoldást találni a válságra, amelyet az indiai kisebbség ellen foganatosított megkülönböztető intézkedések teremtettek meg az akkor még ugyancsak brit fennhatóság alatt álló szigetországban. Nehru dolgavégezetlenül tért haza, s az indiai eredetű ceyloni tamil kisebbség helyzetének rendezése immáron unokájára, Radzsív Gandhira vár.

A függetlenségi mozgalom idején kifejtett külpolitikai tevékenység, a jelentős állásfoglalások, határozatok – nagyrészt Nehru munkásságának eredményei. A párt országos, központi vezetősége felismerte a külpolitika jelentőségét, de a tagságot érthető okokból ez a terület kevéssé érdekelte. Akkor talán ez a tevékenység nem tűnt annyira fontosnak, mint számos más feladat, mégis ez készítette elő a leendő független India markáns külpolitikai arculatának megteremtését.

1948-ban a már önálló domínium külpolitikai alapelveit a párt határozatban rögzítette (32), s célul jelölte meg minden nemzettel „baráti és együttműködésen alapuló kapcsolatok fenntartását", továbbá a katonai tömbökön való kívülmaradást, és különös figyelmet kívánt szentelni ázsiai szomszédainak. Ezt a politikát erősítette meg az Összindiai Kongresszusi Bizottságnak 1955-ös, a bandungi értekezletet üdvözlő határozata (35), amely lefektette az el nem kötelezett országok mozgalmának alapjait.

A függetlenségi harc évtizedeiben kimunkált külpolitikai alapelvek tartósnak bizonyultak, a független India következetesen antiimperialista külpolitikát folytat. Nem csatlakozott semmilyen katonai csoportosuláshoz, támogat minden, a nemzeti önrendelkezésért folytatott függetlenségi mozgalmat és törekszik nemzetközi konfliktusai békés rendezésére. Az 1962-es kínai–indiai határháború azonban némi módosulást hozott az indiai külpolitikai gondolkodában: a gandhiánus erőszaknélküliség elvét a nemzetközi kapcsolatokban következetesen nem lehetett megvalósítani. India rákényszerült, hogy területi integritása védelmében jelentős haderőt tartson fenn. Ezt egyébként Nehru világosan megfogalmazta 1962 januárjában az Összindiai Kongresszusi Bizottság patnai ülésén, amikor a goai portugál gyarmatok fegyveres felszabadítása miatt Indiát kemény bírálat érte. Kijelentette: „Igaz, hogy Gandhidzsí erőszaknélkülisége

nagy hatással volt ránk, de ez nem jelenti azt, hogy semmilyen alkalommal se folyamodjunk erőszakos eszközökhöz... A mai világban semmilyen ország kormánya sem vallhatja, hogy mindig követni fogja az erőszaknélküliség elvét."[82] Ezt a politikai tisztánlátást mégsem követte a megfelelő gyakorlat, Indiát a kínai támadás készületlenül érte és komoly válságot idézett elő. Csak ezután került sor a hadsereg korszerűsítésére.

A ma már tekintélyes indiai fegyveres erő az ország határain kívül a Köztársaság történetében rendőri akciót 1986-ig nem hajtott végre és csak fegyveres támadás esetén nyúl erőszakhoz.

GAZDASÁGPOLITIKA, SZOCIÁLPOLITIKA

A gazdaságpolitikára és a szociálpolitikára szakosított pártszervek, bizottságok, illetve osztályok felállításáról már szóltunk. 1921-ben jött létre a munkaügyi bizottság, amely az érinthetetlenek helyzetének javításán munkálkodott. Az 1919-es pandzsábi vérengzés alkalmából kinevezett időszaki vizsgálóbizottsághoz hasonlóan a malabári muzulmán parasztok felkelését követő kormányzati intézkedések és a felkelés körülményeinek áttekintésére a Kongresszus 1921-ben is bizottságot küldött ki, az 1938 decemberében megalakult Nemzeti Tervbizottság pedig a gazdaságpolitikával foglalkozott.

A második világháború végére a Kongresszuson belül létrejöttek mindazok a részlegek, szervezeti egységek, amelyek egy kormány funkcióinak ellátásához szükségesek. Az 1937 és 1939 közötti 27 hónapos időszakban pedig a párt nyolc tartományban volt kormányon és szerzett tapasztalatokat a hatalom gyakorlásában.

A Kongresszust tehát nem érte készületlenül a hatalomátvétel akkor, amikor 1946. szeptember 25-én Dzsaváharlál Nehru lemondott a pártelnöki tisztségről, hogy miniszterelnökként megalakítsa az ideiglenes nemzeti kormányt.[83]

A belpolitikai hadszíntér

A 20. század első negyedében Indiában alakult pártok nagyobb része helyi érdekek képviseletében jött létre. Ez a folyamat a Kongresszus színre lépésével nem szűnt meg, sőt bizonyos értelemben kiteljesedett: meghonosodott Indiában a nyugati típusú politikai párt intézménye,

melyhez mintaként az esetek többségében maga a Kongresszus szolgált. Ilyen többek közt a ma is létező pandzsábi Akali Dal, vagy a tamil területen a bráhmana dominancia ellen szervezett egykori Igazság Párt, és számos egyéb, egy tartomány határait csak ritkán átlépő politikai tömörülés is. Országos pártként szerveződött a húszas évek közepén az Indiai Kommunista Párt, amely szervezési elveiben és egy sor lényeges kérdésben – India részvétele a második világháborúban, a leendő gazdaságpolitika stb. – alapvetően eltért a Kongresszustól. Ez azonban nem zárta ki, hogy a kommunisták és a szocialisták jelen legyenek a Kongresszus soraiban, sőt vezetőségében is. A függetlenség kivívása után azonban ez a szoros együttműködés tovább nem volt lehetséges, így 1948-ban a szocialista csoport Dzsaja Prakás Nárájan vezetésével kivált a Kongresszusból.[84] A Kongresszus megtiltotta tagjainak, hogy egyidejűleg más politikai szervezetnek is tagjai legyenek, ezzel kiküszöbölte minden egyéb párt befolyását.

Ikbál Narain 1976-ban közreadott gyűjteményes kötetében áttekintette a tagállamok pártpolitikáját a függetlenség kivívásától a hetvenes évek közepéig. Akkor már a Kongresszus túl volt az egyik legjelentősebb pártszakadáson, amely 1969-ben következett be s amely után az Indira Gandhival szemben álló pártmaradványból hamarosan regionális politikai erő lett. A Narain által festett kép igen tarka. A tagállami pártok között megtalálhatók a káder, a tömeg, az ideológiai és a választási gépezetként működő pártok. Megállapítása szerint ezek a pártok szektás érdekek nyomást gyakorló csoportjai, jellegükben és így a tagállami politikában is „a politikai folyamatok erőteljesen függenek a környezeti tényezők befolyásától", és nyilvánvaló különbségek vannak az egyes államok technikai-gazdasági, társadalmi és politikai fejlettségétől függően.[85]

Ilyen körülmények között a Kongresszus vezetése joggal állapíthatta meg: „Indiának történelme válságos korszakában olyan pártra van szüksége, amely biztosítani képes mind a stabil kormányt, mind a rendezett társadalmi, politikai és gazdasági haladást. E követelményeknek egyedül a Kongresszus felel meg. A Kongresszusnak új feladatokat és felelősséget kell vállalnia és folytatnia kell az indiai nép szolgálatának nagy tradícióját. Az országban nincs más olyan szervezet, amely úgy élvezi az indiai nép hűségét és készséges elkötelezettségét, mint a Kongresszus."[86] Ez a megállapítás 1948 tavaszán hangzott el, amikor hosszas viták után a párt új alapszabályt fogadott el és új távlatot, a társadalmi forradalom célját tűzte ki. Nehru és hívei – mint láttuk – a függetlenségi mozgalom

idején India jövőjét a szocializmus megteremtésének útján képzelték el, ahol megszűnik a magántulajdon. Amikor azonban a Kongresszus ellenzékből kormányzó párt lett, számolnia kellett a tényleges erőviszonyokkal. A párt szervezeteiben sohasem voltak többségben a szocialisták, a pártegység és a hatalom megőrzése érdekében tehát a meghatározó csoportok törekvéseit kellett a politika szintjére emelni. A Kongresszus évtizedeken át hozott, gyakran szocialisztikus tartalmú határozatai mégis átformálták a politika nyelvezetét, a párt retorikáját még akkor is, ha e határozatok tekintélyes része csupán a jó szándék kifejezése maradt. Más részük viszont máig alakítja a párt politikáját, célkitűzéseit, távlati törekvéseit. Maga Nehru miniszterelnökként is kénytelen volt engedni az erőviszonyok nyomásának. Előfordult, hogy elszigetelődött, de tisztelte a demokratikus politikai gyakorlatot és méltányolta a többségi álláspontot. Ezért aztán az 1948-ban elfogadott alapszabály sem bizonyult véglegesnek, mert ezután szinte évente módosították, alakítgatták, hozzáigazították az új helyzethez.

VITA A KONGRESSZUS JÖVŐJÉRŐL

Az új helyzetben a függetlenségi mozgalom vezető erejéből kormányzó párt lett. Korábban ugyan Nehru és mások felvetették,hogy a függetlenség kivívása után teljesen új államapparátust kell kiépíteni, erre azonban India felosztása mellett gondolni sem lehetett, így a független India az angoloktól örökölt kormányzati struktúrával kezdte meg önálló politikai életét. Csak a későbbiekben került sor részleges módosításokra az új alkotmány szellemében, de a struktúra lényeges elemei nem változtak. Elvi kérdésekben azonban már a hatalom átvétele körüli időkben is vita folyt. A legérdekesebb vita Gandhi 1948 januárjában, néhány nappal halála előtt beterjesztett javaslata körül alakult ki. Szerinte a Kongresszus elérte célját, India független lett, ezért tovább nincs rá szükség mint propaganda- és parlamenti gépezetre, alakuljon tehát át a népet szolgáló szervezetté.[87] S mindezt akkor javasolta, amikor a Kongresszus már kormányzó pártként éppen a fejedelemségek beolvasztásával, a nemzeti egység megteremtésével, a konszolidációval volt elfoglalva és feloszlatása elképzelhetetlen káoszba sodorta volna a szubkontinenst. Mégis figyelemre méltó, hogy az a Gandhi, aki közel harminc esztendőn át vezette a Kongresszust, aki nagy hatású tömegszervezetté alakította a városi elit pártját, szervezte harcait és tévedhetetlen taktikusnak bizonyult, ilyen

javaslatot tegyen. S talán ezen a ponton ragadható meg Gandhi következetessége, amely a Hind Szvarádzstól, az önellátó falusi köztársaságok eszméjétől vezetett a párt fölöslegessé válásáig. Ő valóban másfajta Indiát akart: alternatívát kínált, amihez az út a politikai függetlenségen át vezetett. A Kongresszus azonban hatalmi tömörülés volt és maradt, a városi és a kialakuló falusi burzsoá rétegek érdekképviselete, a polgári demokratikus progresszió pártja. Gandhi szava csak hosszan tartó vitákat eredményezett, amelyeket a Kongresszus azzal zárt le, hogy meghatározva további politikáját, folytatta a kormányzást és a párt megerősítését.

SZERVEZETI FESZÜLTSÉGEK

A hatalomátvétel, a központi és a tagállami kormányok megalakulása után különös szituáció alakult ki: a párt sem 1937-ben, sem később nem munkálta ki, hogy milyen legyen a kongresszista kormányok, a párt parlamenti frakciója és a pártapparátus közötti viszony, az alá- és fölérendelődés, az utasítások útja. A Kongresszus egészében véve alkotmányos keretek között 1946-ig csak a brit hatóságok elleni küzdelemre volt felkészülve, de arra nem, hogy pártként is és kormányzó testületként is működjön. Konfliktusok alakultak ki a párt helyi szervezetei és a kongresszista miniszterek, a pártszervezet és a parlamenti csoportok között. 1949. május 22-én Delhiben az Összindiai Kongresszusi Bizottság titkos ülést tartott, amelyben a kongresszista minisztériumok és a párt közötti koordinációt vitatták meg. Nem sokkal ezután két újonnan szervezett tagállamban a törvényhozás kongresszista többsége bizalmatlansági határozatot hozott a kongresszista kormány ellen. Ez súlyos fegyelmi válságot jelentett, ezért a párt 55. ülésszakán Dzsaipurban 1948 decemberében megerősített hatalmú Munkabizottság 1949. július 18-án a következő határozatot fogadta el: „A Munkabizottság utasítja valemennyi Tartományi Kongresszusi Bizottságot, hogy egyetlen kongresszista kormány ellen se hozzanak bizalmatlansági határozatot; ha azonban sérelmesnek tekintik valamely kongresszista kormány működését, tájékoztassák arról a Munkabizottság Központi Parlamenti Tanácsát."[88] A viták a tagállami kormányok és a pártszervek között azonban még évekig elhúzódtak, sőt bírósági perekre is sor került. 1951-ben például súlyos belső feszültségek voltak a párton belül. Maga P. Tandon pártelnök az 56. ülésszakon zárszavában utalt arra, hogy egyesek szerint a Kongresz-

szusnak nincs jövője, mások meg a szervezet kettészakadására számítanak.[89] Valójában Nehru már a közeledő választásokra gondolva olyan helyzetet kívánt teremteni, amelyben a törvényhozó testületekbe és kormányokba a párt progresszív gondolkodású jelöltjei kerülhetnek be. Ezért körlevélben erősítette meg, hogy továbbra is tilos a párton belül csoportok alkotása és tilos a párttagoknak kommunális szervezetekkel érintkezni. Nehrunak jelentős belharcok után sikerült elérnie, hogy a konzervatív Tandon megváljon a pártelnökségtől és tisztét maga a miniszterelnök vette át. Nehru ellenőrzést kívánt gyakorolni a Kongresszus fölött, legfőbb célja az volt, hogy a gazdasági és társadalmi reformok megvalósítása érdekében a központi kormány és a párt között a legteljesebb harmónia érvényesüljön. Ez a törekvése lényegében sikerrel járt, nem utolsósorban vezetői tapasztalatainak, képességeinek és tekintélyének köszönhetően, de természetesen a párton belüli intézkedések szerepe is jelentős volt. A párt erősítésére és a szervezet tisztaságának megőrzésére hoztak határozatot a 60. ülésszakon 1955-ben,[90] s 1956 júniusában az Összindiai Kongresszusi Bizottság a pártépítésről határozott, megállapítva, hogy szükséges megszilárdítani az aktív[91] tagság sorait és pontos nyilvántartást vezetni róluk.[92] A Munkabizottság 1956 áprilisában foglalkozott a pártépítés kérdéseivel, és még abban az évben káderképzési programot fogadott el.[93] A 63. ülésszakon U. N. Dhebar elnöki beszédében egyebek között megállapította, hogy a Kongresszus kezdi elveszíteni kapcsolatát a tömegekkel és az értelmiséggel is, ezért igen fontos a pártépítés, el kell jutni a tömegekhez.[94] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1958. májusi ülésén Nehru megállapította: „...nem vitás, a Kongresszus színvonala hanyatlott."[95] Ugyanez a testület októberben hosszas vitákat folytatott a párt szervezetéről.[96] A párt 65. ülésszakán 1960-ban Szandzsíva Reddi elnök foglalkozott a Kongresszus belügyeivel, majd az Összindiai Kongresszusi Bizottság júniusi ülésén a vita ismét a párt szervezeti és parlamenti részének elsőbbségéről folyt, s javaslatok hangzottak el a Kongresszus átszervezéséről.[97] 1961-ben elfogadták a párt újabb alapszabályát.[98] A vita azonban a párt minőségéről még mindig tartott. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1962. júniusi ülésén Indira Gandhi védelmébe vette a pártot, megállapítva, hogy a Kongresszus még mindig erős és tisztelt szervezet, majd Nehru tette föl az idestova másfél évtizede fogalmazódó kérdést: „vajon a Kongresszus csupán parlamenti párt legyen, vagy szélesebb párt, miként a múltban is volt?" Szerinte a körülmények megváltoztak: „A Kongresszus, amikor hatalmon van, nyilván-

valóan nem működhet úgy, mint egy ellenzék. Ezért a Kongresszus legyen továbbra is tömegszervezet és ezen az alapon szolgálja a kormányt, mint az ország egyik erőt adó eleme."[99] 1962 áprilisában az Összindiai Kongresszusi Bizottság ismét belső szervezeti kérdésekkel foglalkozott, majd a Munkabizottság augusztusban a pártelnökből és a Munkabizottság által kinevezett öt személyből álló Központi Parlamenti Tanács megerősítéséről döntött.[100] 1963 februárjában a Munkabizottság a kongresszisták viselkedéséről tárgyalt, 1963. augusztus 2-án a párt Központi Parlamenti Tanácsa határozatban ítélte el azokat a párttagokat, akik nyíltan bírálták a pártpolitikát, hivatkozott több korábbi párthatározatra a pártfegyelem szükségességéről és megismételte, hogy kritikát gyakorolni csak a szervezeti kereteken belül lehet.[101] 1963 áprilisában, amikor az ország már fél éve a kínai–indiai határháború nyomása alatt élt, Nehru ugyanezen testület előtt kijelentette: „Elismerem, hogy a Kongresszus a múltban követett el hibákat és nem olyan erős párt, mint amilyennek kellene lennie. Ezért meg kell erősítenünk a Kongresszus szervezetét és fenn kell tartanunk egységét."[102] Ugyanezen az ülésen a párt vezető testületének két tagja elmondta, hogy „manapság a törvényhozók nagyszámban mennek át a törvényhozás egyik oldaláról a másikra és a jelenlegi helyzetben szükségessé vált kidolgozni a törvényhozók viselkedési szabályait."[103] Ez az első híradás a pártban arról a terjedő, s később mindinkább elmérgesedő jelenségről, amit az indiai szóhasználat „floor-crossing"-nak említ: a képviselők megválasztásuk után elhagyják azt a pártot, amelynek színeiben jelöltették magukat és mandátumuk megtartásával más párthoz, esetleg az ellenzékhez csatlakoznak. Hogy ez hogyan lehetséges és a választók miért nem hívják őket vissza, arra majd az indiai választási gyakorlatnak a későbbiek során történő bővebb ismertetése adhat választ. Mindenesetre ez a jelenség erőteljesen jelezte a pártfegyelem lazulását.

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1963. augusztusi ülésén Nehru megállapította, hogy a függetlenség kivívása után a Kongresszusban növekedett a „keserűség és csoportképzés és ez nem kívánatos dolog". Ekkor vitatták meg a Kámarádzs-tervet, amelyet a dél-indiai politikus, Kámarádzs dolgozott ki, hogy egyfelől feloldja a pártszervezet és a parlamenti csoportok közötti feszültségeket és meghatározza egymáshoz való viszonyukat, másfelől pedig kizárja, hogy egy személyben valaki kormányzati tisztséget és pártvezetői funkciót tölthessen be. Nehru maga is felajánlotta, hogy lemond miniszterelnöki tisztségéről és inkább a pártot vezeti, ezt azonban a Munkabizottság elvetette. Nehru a következők-

ben rögzítette a terv lényegét: „Mi teljes egészében a szervezettől függünk. Mindenki tudja, hogy akiket megválasztottak a parlamentbe vagy a tagállamok törvényhozásába, azért kerültek be, mert a Kongresszus jelöltjei voltak. Ezért a szervezet az, ami számít. Tehát a szervezet és a kormányzás szorosan összefonódtak."[104] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1963. novemberi ülésén folytatódott a terv vitája, maga Kámarádzs is lemondott madrászi főminiszteri tisztjéről, hogy a pártnak szentelhesse minden idejét. Nehru elítélte a Kongresszuson belüli „főnökösködést" és a csoportok alakítását.[105] A Kámarádzs tervet elfogadták, de ha javult is a pártfegyelem, a Kongresszuson belüli frakcióharcoknak, csoportosulásoknak, a különböző „főnökök" fellépésének, a képviselők pártváltoztatásának az okai a párt belső életénél szélesebb körben keresendők, hiszen ezek a jelenségek nem elsősorban a párt, hanem az indiai társadalom és politika sajátosságaiból fakadnak. A képviselők elvtelen pártváltoztatásának 1985 elején Radzsív Gandhi az indiai alkotmány ötvenkettedik módosításával szabott gátat, huszonkét esztendei gyakorlat, egy hatalmas választási siker és Indira Gandhi tragikus halála után. Addig azonban hasztalan volt minden párthatározat, minden fegyelmi intézkedés.

BAL- ÉS JOBBOLDALI ELLENZÉK

A függetlenségi mozgalom idején a Kongresszus ismételten elhatárolta magát a hindu soviniszta szervezet,a Hindu Mahászabhá minden megnyilvánulásától, de valamennyi egyéb, vallási, vagy másfajta retrográd nézeteket valló és partikuláris érdekeket képviselő politikai csoportosulástól is. A hatalomátvétel idejéig, a kormányalakításig, mint már említettük, a Kongresszus soraiban ott voltak a kommunisták és a szocialisták, továbbá egyéb politikai csoportosulások, pártok is, majd ez a szervezeti, személyi összefonódás megszűnt. A hatalomgyakorlás első évtizedében, amikor a Kongresszustól balra és jobbra álló politikai erők már nem csupán az indiai politikai paletta egy-egy színét, hanem a kormánypárt ellenzékét jelentették, a pártnak először néhány elvi állásfoglalást kellett megfogalmaznia, majd megtanulni együttélni ezzel a tarka ellenzékkel úgy, hogy a szélsőségeket államhatalmi eszközökkel korlátozza, a többit pedig a demokratikus játékszabályoknak megfelelően tolerálja.

A fejedelemségek integrációját követően a korábbi Hájderábád terü-

letén 1946-ban parasztfölkelés tört ki, ahol a kommunisták vezető szerepet játszottak, korlátozták a nagybirtokot és az így felszabadult földeket felosztották. 1949-ben az indiai hadsereg bevonult az érintett területekre és igyekezett elfojtani a felkelést, de a csatározások 1951-ig elhúzódtak. A párt 1946–1948-ról szóló éves jelentése a hájderábádi helyzetet így jellemezte: „a valódi gondot a kommunisták zsarnoksága jelenti. Mindennaposak a gyújtogatások, útonállások, fosztogatások és gyilkosságok."[106]

Az 1957-es országos választásokon az IKP a Lók Szabhában 27 mandátumot szerzett, és ezzel a legjelentősebb ellenzék lett, Keralában pedig abszolút többséget szerezve a kommunisták alakítottak kormányt. Első ízben fordult elő, hogy a polgári demokratikus alkotmány keretein belül egy tagállamban kommunista kormány működött. S noha ez a kormány követett el hibákat, kibontakozásra nem volt lehetősége, mert a Kongresszus és a központi kormány mindent megtett a megbuktatása érdekében. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság és a Munkabizottság 1958 folyamán hosszasan foglalkozott a keralai helyzettel,[107] majd 1959 júliusában bevezették az elnöki uralmat, leváltották a kormányt és feloszlatták a keralai törvényhozást. A 65. ülésszakon, 1960-ban az egyik bengáli politikus kijelentette, hogy Nyugat-Bengálban kommunista veszély van, a tagállam a „kommunisták erőssége".[108] Keralában és Nyugat-Bengálban azonban a kommunista párt, majd a szakadás után mindkét párt jelenléte a politikai valóság része lett, és napjainkig hosszú időbe telt, amíg a Kongresszus is, India két kommunista pártja is megtanult együtt élni és kormányozni, sőt koalícióban kormányt alakítani, úgy, ahogy azt a nyolcvanas évtized gyakorlata mutatja.

A Kongresszus ugyanakkor a jobboldal ellen is harcolt. Jól példázzák ezt a Szvatantra Párttal kapcsolatos állásfoglalások. A Szvatantra, azaz Független Párt 1959 augusztusában alakult nyugati orientációjú, jobboldali szervezet volt, a szabad vállalkozás és a magántulajdon védelmezője. Nehru világosan látta az új párt társadalmi hátterét, amikor az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1962. januári ülésén kijelentette, hogy a párt „a végsőkig archaikus, reakciós és feudális szemléletű". Tovább folytatva megállapította, hogy Indiában nincs helyük a kommunális pártoknak, majd leszögezte, hogy a Kongresszus „sohasem lehet engedékeny az olyan ellenzéki pártok irányában, mint a Szvatantra, a Kommunisták és a Dzsana Szangh".[109] Íme az elvi állásfoglalás a Kongresszus szerint szélsőséges politikai csoportosulásokkal szemben. A későbbiek az állás-

pont tartósságát nem igazolták, mert a Kongresszus számos alkalommal lépett tagállami választási szövetségre tőle balra és jobbra álló pártokkal is.

Működés – zavarokkal

M. Weiner a következőkben határozza meg a Kongresszus párt- és kormányfunkciója közt fellépő feszültségeket: „egy kormány, amely a társadalom és a gazdaság modernizálásán dolgozik, és egy párt, amelynek alkalmazkodnia kell a helyi környezethez, ha meg akarja nyerni a választásokat" szükségképpen feszültségekkel terhes politikai rendszert jelent. A párt elsődleges célja ugyanis – a függetlenség kivívása óta – megnyerni a választásokat, kormányt alakítani a központban és a tagállamokban. Munkálkodnia kell India nemzeti integrációján, tükröznie kell a politikai követeléseket, kezelni a társadalmi konfliktusokat és biztosítani a gazdasági fejlődést. M. Weiner a következőket tekinti a párt sikeres működéséhez elengedhetetlen feltételeknek a nyitott, kompetitív indiai környezetben: folyamatosan toborozza és képezze ki a kádereit és ezzel biztosítsa szervezetként való fennmaradását, nyerje meg a lakosság vagy jelentős részének támogatását (jóindulatát, pénzét, szavazatait), tartsa fenn a belső kohéziót. Ezért a sikeres teljesítmény elengedhetetlen már a választókerületek szintjén.[110] Ez két dolgot jelent: olyan pártszervezetet, amely működik és elér a választókerületekig, és nagyfokú alkalmazkodást e kis egységek viszonyaihoz.

A párt struktúrája a számtalan alapszabály-módosítás ellenére 1920 óta keveset változott. Az alábbi ábra mutatja hierarchikus sémáját:[111]

Országos szervezet:	*Kongresszus* évente egyszer ülésezik; a küldöttek számát a lakosság arányában határozzák meg	– elnök, főtitkárok minden évben választják
	Összindiai Kongresszusi Bizottság 350 fő, évente egy hivatalos és egy nem hivatalos ülést tart	

Munkabizottság
21 fő, a párt végrehajtó szerve (létszámát időről időre változtatták)
Kongresszusi Parlamenti Tanács
7 fő + a párt elnöke
fegyelmi, ellenőrző, választási szervező, gazdasági munkabizottságok.

Tagállami szervezet:

Pradés (Tagállami) Kongresszusi Bizottság
az országban 20 működik,
továbbá 9 hasonló
szervezet az unióterületeken
választási bizottságok
Kerületi és városi Kongresszusi Bizottságok (391 kerület) tagnyilvántartás
Választási biztosok
mandal bizottságok
(kb. 20 000 lakos szervezete)

A szervezet legerősebb láncszemei a Pradés Bizottságok. A falvakban a pártszervezet máig kevéssé épült ki.

TAGÁLLAMI POLITIKA

A tagállamok belpolitikai viszonyait a hetvenes évek közepén I. Narain a következőkben jellemezte: Ándhra Pradés akkor még a Kongresszus fellegvára volt, Asszám kihívást jelentett a politikai integrációval szemben, Bihárban a társadalmi polarizációt politikai bizonytalanság kísérte, Gudzsarátban a politikára a Kongresszus dominanciája ellenére az apró, helyi pártok a jellemzők, Harijánában a politikusok gyakran változtatják pártjukat, Karnátakában egypárti dominancia érvényesül, Kásmírban integrációs politika, Keralában politikai polarizáció, Madhja Pradésben a volt fejedelmek szövetségei, Mahárástrában elit csoportok, Orisszában politikai stagnálás, Pandzsábban kommunalizmus, Rádzsaszthánban hanyatló feudális viszonyok, Uttar Pradésben az elhanyagolt fejlesztés teremtette politika, Nyugat-Bengálban ideológiai politika, Tamil Náduban pragmatizmus a legjellemzőbb vonása.[112]

Ahány tagállam, annyiféle politikai környezet. A volt fejedelemségek

területén a függetlenség kivívása előtt egyáltalán nem is működtek politikai pártok, nem honosodott meg a követelések artikulációja szervezett párt keretei között. De nemcsak a politikai fejlettség színvonala mutat nagy eltéréseket a szubkontinensnyi országban, hanem a gazdaságé is. A gazdaság modernizációja új igényeket, új szükségleteket teremtett, amelyek a rendelkezésre álló eszközökből – építőanyag, műtrágya, magas hozamú vetőmag, öntözővíz, energia, ipartelepítés stb. – folyamatosan nem elégíthetők ki. A hiány miatt pedig különös jelentőségre tett szert a befolyás, az összeköttetések, a politikai hatalom s nyomában a korrupció. A tagállami vagy központi törvényhozás tagjának beleszólása van a javak elosztásába, a képviselői mandátum tehát fontos pozíciót jelent. A képviselő tekintéllyel és kapcsolatokkal rendelkezik, melyek révén meg tudja szerezni egy-egy falunak, kerületnek a fejlesztéshez hiányzó cikkeket, el tudja érni, hogy megalakuljon egy hitelszövetkezet, bevezessék a villanyt, a buszjáratot meghosszabbítsák, iskola, orvosi rendelő létesüljön. Közreműködhet a számtalan engedély, papír, pecsét beszerzésénél, segítheti a vállalkozókat ügyes-bajos dolgaikban. A képviselő elsősorban fontos, befolyásos személyiség és csak másodsorban képvisel egy pártot. Ha csalódást okoz, elveszti mandátumát. Választói előbb vonják felelősségre azért, ha nem tudott számukra kiharcolni valamilyen kedvezményt, mint azért, hogy a Kongresszus színeiben választották meg, de ő időközben egy másik párthoz csatlakozott. Nem csoda, ha a Kongresszus tagjait, tisztségviselőit főként a hatalom és a patronátus szempontjai vezérlik.

A TÁRSADALMI BÁZIS VÁLTOZÁSAI

A politikai hatalom működőképességének egyik alapfeltétele a minél szélesebb érdekképviselet, az, hogy milyen erők támogatják. A Kongresszus immáron közel negyvenesztendős kormányzása alatt Indiában igen jelentős társadalmi-gazdasági változások következtek be, amit a párt nem mindig tudott követni, ezért többször válságos helyzetbe került. A Kongresszus mindig a nemzeti burzsoáziát, ezen belül főként az ipari nagytőkét, a közepes vállalkozókat képviselte, a tagállamokban azonban tudomásul kellett vennie az erős földbirtokos csoportok érdekeit, s kormányzásának első két évtizedében ebben az irányban számottevő engedményeket is tett. Nagy figyelmet szentelt az állam világi jellegének megőrzésére, ezért élvezte a muzulmán választók és az érinthetetlenek

támogatását. 1967-re azonban – amikor a Kongresszus nyolc tagállamban válságba került – ez a társadalmi bázis szűknek bizonyult. A Kongresszus az időközben megerősödött ipari és mind határozottabban jelentkező mezőgazdasági középburzsoázia érdekeit nem képviselte és a hatalmas mezőgazdasági népesség egésze elvárásainak sem felelt meg, nem számolta fel a nagybirtokot, nem állította meg a földnélkülivé válás egyre erőteljesebb folyamatát. Az akkor meghirdetett tízpontos gazdasági programmal a válságot ideiglenesen sikerült feloldani, egy évtizeddel később azonban a Kongresszus már elvesztette az országos választásokat is, és a független India történelmében először egy másik párt, a Dzsanata alakított kormányt. 1967-ben Myron Weiner szellemesen állapította meg: „India országos vezetése számára mindig kihívást fog jelenteni az, hogy hogyan elégítsék ki a helyi pártvezetés és támogatóik követeléseit és gondjait, miközben egyidejűleg folytatják az indiai társadalom és gazdaság modernizációjának programját. Ironikus, de a kormány minél sikeresebben gyorsítja fel a gazdasági növekedést és a társadalmi változást, annál több feszültséget teremt az indiai társadalmi és politikai rendszerben."[113] Ez a jelenség a független India történetében jól nyomon követhető, valóban a legfejlettebb tagállamokban van a legtöbb konfliktus.

A helyi pártvezetés és támogatóik társadalmi összetétele az elmúlt évtizedekben jelentősen megváltozott, domináns szerepre tettek szert a piaci gazdálkodást folytató, meggazdagodott vállalkozó farmerek, a vidéki értelmiség. Ugyanakkor a Kongresszus és nyomában valamennyi párt nagymértékben támaszkodott és ma is támaszkodik a társadalom tradicionális rendező elveire, így pl. a kasztrendszerre, amely mikrostruktúraként szívósnak és elasztikusnak bizonyul és alkalmazkodik a változó viszonyokhoz, de továbbra is az identitás, az összetartozás fontos és legáltalánosabban elterjedt kerete. Ma már a kaszt erőteljesen politizálódott, modern törekvésekért száll síkra és aktívan tevékenykedő érdekcsoportokat jelent. Általános jelenség a következő, ez alkalommal Harijánáról szóló megállapítás: „Harijánában az ember előbb dzsát, dhanik, csamár, bráhman, banijá, ahir, meo vagy szikh, mielőtt bármi más lenne."[114] Ugyanez található például Ándhrában, ahol a kammák és reddik kasztja vívja harcát a nagyobb befolyásért, a politikai hatalomért. Helytálló Cs. N. Csitta Randzsan következő megállapítása is: „Választásról választásra az egyetlen kiemelkedő vonás a kasztérzelmekre való növekvő támaszkodás a közérdek és nemzeti létünk rovására. Őszintén meg kell mondani, hogy gyakorlatilag egyetlen párt sem – még

a baloldal sem – volt képes kiiktatni a kaszt tényezőjét, a választókhoz való viszonyából."[115] Talán az idézett szerző eltúlozza a kaszt politikai szerepének veszélyeit, mindenesetre tény, hogy minden párt nagy figyelmet szentel az egyes választókerületek kaszt-összetételének és azon belül annak, hogy melyik kaszt a legnépesebb és gazdaságilag legerősebb, mert értelemszerűen az ő támogatásukra van szükség, ezért lehetőleg a jelölteket is közülük állítják. A Kongresszus soraiban azonban továbbra is érvényesül az a már jelzett tendencia, hogy a pártkáderek és a tagság kaszt- és foglalkozási összetétele diverzifikálódik. Mindenesetre elfogadható M. Weiner megállapítása, hogy az indiai vezetés – nem csak a Kongresszus – elfogadja az indiai tradíció számos elemét, míg másokat megváltoztat.[116] A Kongresszus modern és országos értékek szószólója, de alkalmazkodik a helyi hatalmi struktúrákhoz. Ez viszont számtalan csoportosulást, frakciót jelent, amelyek átmeneti koalíciókat is alkothatnak, de harcban is állhatnak egymással. A Kongresszus erejének egyik összetevője pedig éppen az, hogy a tagállami és kerületi pártszervezetek erősek, hogy minden egység az alatta levőtől várja a támogatást, ezek meg a fölöttük levőktől a juttatásokat és a viták rendezését.[117]

Más tehát a Kongresszus ideológiája, mint mindennapos politikai gyakorlata. „A Kongresszus ideológiája nem esett egybe tényleges burzsoá politikájával. Az ideológia szélesebb és mélyebb volt a politikánál és a széles tömegekhez szólt" – állapítja meg R. Uljanovszkij.[118] A Kongresszus pragmatikus politikai gyakorlata a hatalom megőrzésének fontos módja, de végső soron nehezíti az egész áttekintését, a távlati gondolkodást és paradox módon éppen a valóságtól való elszakadást eredményezheti, ami – mint láttuk – a hetvenes években be is következett. Hogy milyen a Kongresszus ideológiája, annak vizsgálatára még visszatérünk, hatalmi struktúrájának elemzésekor azonban előbb foglalkoznunk kell azzal a folyamattal, amely elvezetett az 1977-es vereséghez, majd az 1980-as választási győzelemhez, és napjainkig tart.

A hetvenes évek elejére egyre jobban mélyült a szakadék a párt hatalmi bázisa és a központi kormány között. Az államapparátus hatalmassá duzzadt gépezete a technokrata-bürokratikus elit vezetésével mind zavaróbbnak érezte a tagállami hatalmi csoportosulások beleszólását a kormányzás ügyeibe, erősödtek a kormány és a Kongresszus centralizációs törekvései, előtérbe került az egyszemélyi vezetés. Ezt a helyzetet erősítette a hetvenes évek közepétől a világgazdasági válság fokozódó hatása, az indiai gazdaság nehézségei, a növekvő infláció. A kormány és a köz-

ponti pártvezetés ki akart szűrni minden zavaró tényezőt, hogy megbirkózhasson a szaporodó nehézségekkel. A sztrájkok, tömegmegmozdulások, ellenzéki csoportok visszaszorítása érdekében Indira Gandhi 1975 nyarán az egész országban bevezette a rendkívüli állapotot (54) arra való hivatkozással, hogy veszélybe került az ország egysége és belső stabilitása. A rendkívüli állapot idején kétségtelenül sok területen sikerült rendet teremteni, de egyidejűleg korlátozták a demokratikus intézmények működését is.

Régebbi eredetű volt a párt, a Kongresszus sorvadása. A párton belül évek óta nem tartottak választásokat, mert ezzel el lehetett kerülni új csoportosulások és új vezetők felemelkedését. A rendkívüli állapot idején előtérbe került az etatizmus, a párt tisztségviselőit és a tagállami főminisztereket is a központból nevezték ki. Ez a hosszú éveken át tartó folyamat szükségképpen vezetett a Kongresszus elszigetelődéséhez, ahhoz, hogy a központi vezetés elvesztette kapcsolatát a saját tömegbázisával, nem érzékelte az újabb érdekcsoportok megjelenését és bekapcsolódását a politikai életbe. Nehru a maga idejében fontosnak tartotta a belpolitikai stabilitást ahhoz, hogy a központi kormány megvalósíthassa a nélkülözhetetlen gazdasági és társadalmi átalakulást. Szükség szerint korlátozta a vitát, az érdekcsoportok összeütközéseit, de a független India történetének első tizenöt évében a társadalom még nem volt annyira differenciált és nem is politizálódott olyan mértékben, mint a hetvenes évek vége felé, továbbá Nehru tiszteletben tartotta a demokratikus intézményeket. A rendkívüli állapot idején a kormány olyan törvényeket és az alkotmány olyan módosításait fogadtatta el a központi törvényhozással, amelyek még az alapvető szabadságjogokat is korlátozták.[119] M. Weiner megállapítja: „a rendkívüli állapot húsz hónapja Indiát elindította az autoritárius kormányzás útján". Majd hozzáteszi: „A tömegek elégedetlenségének talán a legfontosabb forrása... az a szerep volt, amit az *önkényeskedő* kormánytisztviselők és... *alkotmányon kívüli* erők játszottak."[120] Amikor Indira Gandhi legitimációs okokból kiírta a választásokat, a Kongresszussal szemben egy pártkoalíció, a Dzsanata győzött. A kortárs elemzések jórészt úgy látták, hogy Indiában kialakulóban van a kétpártrendszer, a feltételezés azonban tévesnek bizonyult. Abban viszont a megfigyelőknek igazuk volt, hogy hatalmassá növekedett a tömegek politikai aktivitása és érzékenysége, s jól látták azt is, hogy a Dzsanata és a megbuktatott Kongresszus összetétele és orientációja között lényeges eltérések nem mutatkoztak.[121] A Dzsanata nem is

tudott érdemleges politikát kialakítani, mivel a koalícióban részt vevő pártok eredendően is csak annyiban értettek egyet, hogy a Kongresszust meg kell buktatni. Az 1980-as választásokon ismét a Kongresszus győzött és alakított kormányt. Akkor a Kongresszus „megnyerte a nagyon gazdagok és a nagyon szegények, a bráhmanok és a volt érinthetetlenek, a jómódú üzletemberek és állami bürokraták, a törzsi mezőgazdasági bérmunkások és a muzulmán takácsok támogatását", de a városi középosztály és a magasabb, főleg földművelő kasztok eltávolodtak tőle.[122] A tíz tagállami választásból nyolcat ugyancsak a Kongresszus nyert meg. A Kongresszus visszatérése a hatalomra politikai kontinuitást jelentett és Indira Gandhi kormányzati gyakorlata sem változott lényegesen, fenntartotta centralizációs törekvéseit.

Az 1980-as választások után kialakult helyzet elemzői nem láttak változást a rendkívüli állapot idejéhez képest. R. Kothari egyenesen a viszonyok romlásáról beszélt, egyetlen párt hatalmi monopóliumáról, a helyi szervek eróziójáról, az erős központosítás mellett a személyi kultusz legitimációjáról, a hatalom megőrzésének olyan politikájáról, amely még csak nem is gondol innovációra, kezdeményezésre, sőt felfedezte a fasiszta ideológia elemeit az ellenzék elfojtásában.[123] Mások az 1977-re kialakult és az 1980-as választások után tovább tartó politikai válságot elemezve megállapították, hogy a politikai hatalom legitimitásának válságáról van szó, amelyet a gazdasági és társadalmi struktúrában hosszú távon bekövetkezett változások idéztek elő. Ezeket a változásokat a kongresszista rendszer maga teremtette meg, ugyanakkor elszigetelte a politikai rendszert e változó struktúráktól.[124] A kormány egyik baloldali kritikusa 1981 decemberében megállapította: „sehol semmi nincs ellenőrzés alatt. Északkelettől Gudzsarátig, Pandzsábtól Karnátakáig a Kongresszus (I) gátlástalan vezérek pártjának bizonyult, akik viszont nincsenek abban a helyzetben, hogy érvényesítsék akaratukat a legfőbb vezetővel szemben, akinek a bábjai és semmiféle tényleges tömegbázisuk nincs." És megjegyezte, hogy a párt szervezete romokban hever.[125] Egy másik értékelés úgy fogalmaz, hogy a kialakult „bizánci udvari légkör nem illik egy egészséges, modern demokráciához".[126] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1980 decemberében javasolta a párt újjászervezését alsó szinten, továbbá választásokat a pártapparátus megújítása érdekében. Minderre azonban nem került sor, viszont 1980 decemberében a parlament elfogadta a nemzetbiztonsági törvényt, ami lehetővé tette a nemzetbiztonság, a közrend és a fontos gazdasági szolgáltatások alá-

ásásával gyanúsíthatók 9 hónapig történő bebörtönzését bírói eljárás nélkül. 1981 decemberében fogadták el a lényeges szolgáltatások fenntartását biztosító törvényt, amely megtiltotta a sztrájkot a hadiipar, a szénbányászat, az energiatermelés, acélipar, műtrágyagyártás és öntözés terén. Mindezek ellenére újabb és újabb feszültségek jelentkeztek Aszszámban, Gudzsarátban, akkor éleződött ki a pandzsábi válság.[127] *Általános jelenségként állapítható meg a tagállami politika megelevenedése és az a kettősség, hogy míg a központban a Kongresszus pozíciója megszilárdult, a tagállamokban a helyi politikai pártok törtek előre.* A helyi vagy a nagyobb kiterjedésű konfliktusok megoldását a nyolcvanas évek elején az állam egyre gyakrabban kereste a rendőri és katonai erők bevetésében. A demokrácia eróziója, a diktatórikus módszerek előretörése pedig megkérdőjelezte, hogy vajon a párt megújhodása nélkül meddig maradhat meg a Kongresszus legitimációja.

A konfliktusokkal terhes Indiában a nyolcvanas évtized közepére még mindig a mezőgazdaság jelenti a válság legfőbb forrását. A zöld forradalom sikerei nyomán gyorsan terjed a kapitalista árutermelés tőkeintenzív válfaja. Az új tőkés mezőgazdasági vállalkozó mind agresszívabban követeli beleszólását a politikai rendszer alakításába és a gazdasági struktúra formálásába, így az ipari burzsoáziához fűződő viszonya növekvő feszültségektől terhes. A mezőgazdaság kapitalista átalakulása során az új árutermelő földbirtokosok szabotálják a földreform- és a birtokmaximálási törvényeket, és a mezőgazdaság modernizációja Indiában is a kisparasztság tönkretételét vonja maga után. A széles körű és gyors ütemű elnyomorodás szervezetlen és spontán megmozdulások sorát váltja ki. A tőkés mezőgazdasági vállalkozó földet rabol, előzi a bérlőket és törpebirtokosokat, a fölösleges munkaerőt. Az ipar nem tudja felszívni a felszabaduló munkaerőt, a társadalomból mind nagyobb tömegek marginalizálódnak, válnak fölöslegessé, majd militánssá – az indiai falu polarizálódik, növekszik politikai tudatossága.

Az ipari burzsoázia tőkeerős része – a monopoltőke – a külső piacokra figyel, a gyengébb tőke nem tud olcsóbban termelni, nem tudja helyreállítani az ipar és a mezőgazdaság egyensúlyát. A nyolcvanas évek elejére az indiai falvakban éles polarizáció bontakozott ki, általánossá váltak a helyi, egyelőre még egymástól elszigetelt tiltakozó mozgalmak.

Az indiai modernizáció folyamata olyan szakaszba jutott, amikor már nem csupán a fejlődéssel és változással járó feszültségekről van szó, hanem *maga a politikai rendszer* mint érdekegyeztetésre, konfliktusmegoldásra és a modernizáció elősegítésére hivatott mechanizmus *is korszerűsítésre szorul.* Ezt és a vezető párt, a Kongresszus elszigetelődését felismerve kezdeményezte Indira Gandhi a nagy múltú, de sorvadozó szervezet megújítását és a feladattal Radzsív Gandhit bízta meg. Indira Gandhi már nem érhette meg a párt átszervezését, a folyamat azonban megindult, és az átrendeződés, az új nyomást gyakorló politikai csoportok fellépése és a régebbi generáció lecserélődése hosszabb ideje tart.

A természetes generációváltás folyamatában az elmúlt közel negyven esztendőben a Kongresszusból, a törvényhozásból és a közigazgatásból gyakorlatilag mindazok távoztak, akik a függetlenségi mozgalom valamely szakaszában még részt vettek. Míg az első Lók Szabhá (törvényhozás) (1952. V. 13.–1957. IV. 4.) valamennyi tagja felnőttként, többségük aktív politikusként érte meg a függetlenség elnyerését, a hetedik parlament (1980. I. 21.–1984. XII. 31.) képviselőinek már csak 15,3%-a volt

A Lók Szabhá képviselőinek foglalkozása megválasztásuk előtt[129] *(százalékban)*

Foglalkozás	1.LSz 1952–1957	2.LSz 1957–1962	3.LSz 1962–1967	4.LSz 1967–1970	5.LSz 1971–1977	6.LSz 1977–1979	7.LSz 1980–1984
Mezőgazd.	22,5	29,1	27,4	30,6	33,2	36,0	39,3
Polit. és társ. munka	–	–	10,7	22,9	19,0	20,0	17,2
Jogász	35,6	30,5	24,5	17,5	20,5	23,4	22,2
Keresk. és ipar	12,0	10,2	10,3	7,5	6,0	3,3	6,3
Tanító, tanár	9,9	11,3	5,0	6,5	7,1	0,4	6,7
Újságíró, író	10,4	10,2	5,0	4,8	6,3	2,1	2,9
Közig. és katonai szolg.	3,7	4,0	0,9	3,2	3,4	1,7	0,9
Orvos	4,5	3,6	3,0	2,0	1,7	1,9	1,9
Mérnök, műszaki	–	–	0,9	1,4	1,2	0,9	1,1
Korábbi fejedelem	1,1	1,4	2,1	1,4	0,4	0,6	0,2
Ipari munkás	–	–	0,2	0,2	–	1,7	0,8
Vallásos misszionárius	–	–	0,2	0,8	0,4	–	0,2
Művész	–	–	–	0,2	–	–	0,2

60 év fölötti, a többi, még ha 1947 előtt született is, a függetlenségi harcban alig vehetett részt.[128]

Az egymást követő választások nyomán megalakult Lók Szabhák képviselőinek korábbi foglalkozása és iskolai végzettsége pedig a politikai elit erőteljes átrétegződéséről vall.

A 6. Lók Szabhá kivételével valamennyi parlamentben a Kongresszus volt többségben. A táblázatból szembetűnő, hogy a függetlenségi mozgalom első fél évszázadában a politikai életben még domináló jogászság az első Lók Szabhában is még a legtöbb mandátummal rendelkezett, a hetedik parlamentben azonban már jóval szerényebb pozíciót foglalt el. Ugyanez történt a többi ún. „szabad foglalkozásokkal", köztük az írókkal és újságírókkal. A földbirtokosság már az 1952–1957 közötti időszakban is jelentős politikai szerepet játszott, majd aránya az összes későbbi Lók Szabhában növekedett, míg 1980-ra megközelítette a 40%-ot. A „mezőgazdaság" mint foglalkozási kategória azonban túl tág és önmagában félrevezető, mert itt elsősorban a vagyonos földbirtokos rétegekről van szó. Ez a réteg pedig az elmúlt negyven esztendőben lényeges változásokon ment át, és a hetvenes évekre jelentős földvagyonnal rendelkezett. Ők a már többször említett tőkés mezőgazdasági vállalkozók, az árutermelők, akik megteremtik az indiai falu kapitalista átalakulását, bővítik a nemzeti piacot, korszerű technológiával, gépek, kemikáliák alkalmazásával termelnek. Figyelemre méltó, hogy a kereskedelmi és ipari vállalkozók aránya harminc év alatt a felére csökkent, holott a társadalmi struktúrában létszámuk és jelentőségük határozottan és folyamatosan nőtt. Ugyancsak jellemző, hogy az ipari munkásság képviseleti aránya igen szerény és növekedése is ingadozó. Megjegyzendő, hogy az indiai oktatási rendszerben a második diploma az első, többnyire hároméves képzésre épülő kétesztendős stúdiumok után nyerhető el. A táblázat alapján megállapítható, hogy a képviselők iskolázottságának szintje csak lassan növekszik, a diplomával vagy annál magasabb képzettséggel rendelkezők aránya már 1952-ben 58,4% volt és 1980-ra érte csak el a 67,6%-ot. A képviselők iskolázottsága érthető okokból nem tükrözi az országos helyzetet, arra azonban utal, hogy a mezőgazdaságban tevékenykedő képviselők zöme is a képzettebb kategóriákba tartozik, tehát ez a csoport meglehetősen homogén és létszáma miatt befolyásos. A származás tekintetében a politikusoknál bekövetkezett változás megtalálható a végrehajtó apparátusban is.

A Lók Szabhá képviselőinek iskolai végzettsége[130] *(százalékban)*

Iskolai végzettség	1.LSz 1952–1957	2.LSz 1957–1962	3.LSz 1962–1967	4.LSz 1967–1970	5.LSz 1971–1977	6.LSz 1977–1980	7.LSz 1980–1984
Érettségi alatt	23,2	25,4	28,7	11,5	23,1	9,8	10,0
Érettségi, felső középisk.	18,4	19,1	17,7	22,1	16,0	24,9	22,3
Második diploma v. műszaki diploma	17,8	19,5	20,0	24,7	24,7	24,9	25,8
Doktorátus, magas tud. fokozat	3,5	2,1	1,6	6,3	1,5	1,7	1,5

A természetes generációváltás, továbbá a vezető társadalmi rétegek megváltozását tükröző új politikus nemzedék belépése egyebek között azt is jelenti, hogy változik a politikai kultúra és ezen belül a politikai szerep is. Ma már nem a közös ellenség, a brit uralom elleni harc jelenti a legkülönbözőbb, egymással szemben álló érdekek közös nevezőjét, hanem a közös állami keret, a közös kultúra, a régiók növekvő gazdasági interdependenciája, az ország makroökonómiája. A parlamenti demokrácia intézményei és normái fennmaradtak, azonban működésüket az indiai társadalom sajátos politikai viszonyai saját képükre formálták át.

Az új politikai elitnek három jellemző tulajdonsága van, nevezetesen, hogy nem rendelkezik politikai tapasztalattal és nem végzett munkát a tömegek között, szoros kapcsolatban áll a földbirtokos rétegekkel, végül közvetlen tapasztalatból nem ismeri a függetlenségi mozgalmat vagy Nehru politikáját. Az 1980-ban megválasztott parlamentnek pl. 140 olyan tagja van, akik korábban soha nem tevékenykedtek törvényhozásban.[131]

A nemzeti kormány és a falvakig elérő közigazgatás, a fejlesztési programok, a pártpolitika évtizedek óta kifejtett hatása következtében az egész ország – az írástudatlan százmilliók is – nagy mértékben politizálódott. E folyamatban igen nagy az általános választójog szerepe, amely minden 21. életévét betöltött indiait megillet, és amely eddig nyolc alkalommal szólította a lakosságot az urnákhoz országos választáson, legalább ugyanannyiszor tagállami választáson és számos egyéb esetben helyi tanácsok, pótválasztások során. A választások előkészítése hosszú, költséges és eseménydús folyamat, ilyenkor a jelöltek még a legtávolabbi falvakba is eljutnak, a közigazgatás pedig elkészíti a szavazói névjegy-

zékeket. A jelöltek gyűléseket tartanak, beszédeket mondanak, tárgyalnak a helyi vezetőkkel, megjegyzik az igényeket, tájékozódnak a szükségletekről, a lokális erőviszonyokról. Szükségük van minden szavazatra, ezért bizonyos igények kielégítésére ígéretet tesznek, amit sikeres megválasztásuk esetén kénytelenek is legalább részben megvalósítani. A politikai tudatosság, a politikai kultúra, a demokratikus politikai gyakorlat tehát sokkal szélesebb körben terjedt el, mint India történelmében korábban bármikor. Ma már a leghátrányosabb népcsoportok, a volt érinthetetlenek is pontosan tudják, hogy szavazatuk fontos, alku tárgya, amiért lehet valami szolgáltatást kapni. Mindez még akkor is igaz, ha a jelöltek és képviselők a falvakba választási kampányon kívül ritkán jutnak el és a külvilággal érintkező helyi politika a kerületek és fejlesztési blokkok központjaiban zajlik. Ezekkel a központokkal ugyanis rendszeresen érintkezik a falusi pancsájat tanácselnöke és módjában van nyomást gyakorolni a helybeliek szavazatai révén megválasztott személyekre.

Ebben az indiai politikai kultúrában, amelynek kiinduló modellje a nyugati polgári demokrácia volt, tovább él az indiai tradíció is. A hagyományos érdekcsoportok a hagyományos módszerekkel lépnek fel, de a tradicionális indiai társadalom hierarchikus struktúráját legalábbis átrendeződésre kényszerítve olyan célokért, amelyek egy kompetitív társadalomra jellemzőek: javakért, előnyökért, juttatásokért, presztízsért, a hierarchiában való felemelkedésért. A hierarchiában elfoglalt hely szintjének kritériuma azonban egyre döntőbb mértékben a gazdasági erő és siker, a gazdasági progresszió.

Ez a politikai kultúra messze jár már a függetlenségi mozgalom idejétől. Kétségtelen, hogy vannak negatív vonásai is. A helyi politika hatalmasságai gyakran a demokrácia által nem megengedett eszközökhöz és módszerekhez folyamodnak, fegyveres bandáikkal félemlítik meg a lakosságot és érvényesítik akaratukat, megvesztegethetők, és ha érdekeik úgy kívánják, maguk is korrumpálnak bárkit. Haszonlesők, kapzsik, durvák, vagy hízelgők, nagyjából azonban mégiscsak kénytelenek alkalmazkodni az országos politikai gyakorlathoz, a pártpolitikai keretekhez, a választásokhoz, a kompetitív politikai környezethez.

A politikai pártokon belüli demokráciát szinte minden elemző elveti, úgy tartják, hogy mind a Kongresszusban, mind a többi pártokban a vezetés oligarchikus, esetleg stratarchiáról, a jelentősen kibővült és rétegezett oligarchiáról lehet beszélni. Általánosan elfogadott vélemény az is,

hogy az egyes pártok szempontjából kulcsfontosságú kérdésekben mindig a legfelső vezetésnek van döntő szerepe.[132]

Mások úgy vélik, hogy a Dzsanata kormányzása alatt „az indiai nép demokratikus jogainak megvalósulása ugyanannyira illúzió maradt, mint a kongresszista rezsim korábbi harminc esztendejében" és megállapítják, hogy „a falusi Indiában zavartalanul folytatódik az autokratikus dzsentri uralma".[133] Van, aki a burzsoá politikai pártok gyors széteséséről, az indiai pártrendszer válságáról beszél és megállapítja, hogy a pártok a vezetőktől függenek és személyük körül szerveződnek.[134]

Az oligarchikus tendenciák azonban feltételezhetően nem csupán az indiai burzsoá pártokra jellemzők, a demokratikus jogok széles körű biztosítása, a vezető személyiségek jelentőségének csökkenése pedig csak hosszabb történelmi folyamatban valósulhat meg egy olyan társadalomban, amely évezredek óta hierarchikusan szervezett. A politikai rendszer korszerűsödését jelzi, hogy a párt, mint a szervezett vélemény, az érdekegyeztetés egyik lehetséges szervezete országosan gyökeret eresztett Indiában még akkor is, ha a regionális pártok csak szűk, partikuláris érdekeket képviselnek. Nyomást gyakorló csoportként funkcionálnak egy olyan pluralista társadalomban, amelyben a tradicionális struktúrák modern tartalommal telnek meg, a modern struktúrák pedig nemritkán tradicionális értékekért szállnak síkra.

Jegyzetek

[1] Vol. One, 50., 55., 149., 233., 319. old.

[2] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eight: 1921–1924. India At The Crossroads. New Delhi, 1980. 21, 73. old. (A továbbiakban: Vol. Eight.)

[3] The Encyclopaedia of the Indian National Congress: Volume Six: 1911–1915. In Search of a Creed. New Delhi 1979. 168–180. old. (A továbbiakban: Vol. Six.)

[4] Vol. Six. 491. old.

[5] Vol. Eight. 107–110. old.

[6] Vol. Eight. 395. old.

[7] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Nine: 1925–1929. India Demands Independence. New Delhi 1980. 73. old. (A továbbiakban: Vol. Nine.)

[8] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Thirteen: 1946–1950. India Wins Freedom. New Delhi 1981. 398–404. old. (A továbbiakban: Vol. Thirteen.)

[9] Vol. Thirteen. 484–503. old.

[10] Vol. Eight. 488, 493. old.
[11] Vol. Eight. 473–474. old.
[12] Vol. Nine. 126–127. old.
[13] Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1926. március 7-i határozata. Vol. Nine. 142–143. old.
[14] Mohamed Ali Dzsinnah (1876–1948) gudzsaráti családból származott, Bombayban jövedelmező ügyvédi gyakorlatra tett szert. Mind öltözködésében, mind magatartásában teljesen átvette a nyugati stílust. Politikai pályafutása elején nacionalista volt, a Kongresszus vezetőségének tagja, hitt India egységében. A húszas években kiábrándult a Kongresszus gandhiánus vezetéséből. 1931-ben visszavonult a politikától és Londonban telepedett le. 1934-ben a Muzulmán Liga kérésére tért vissza Indiába és végül a Pakisztán-követelés legharcosabb szószólója, Pakisztán megteremtője lett.
[15] Vol. Six. 422. old.
[16] Vol. Eight. 467. old.
[17] Vol. Nine. 35. old.
[18] Vol. Nine. 239–247. old.
[19] *Gautam, R. S.:* Indian National Congress and Constitutional Changes in India 1885–1979. New Delhi 1981. 79. old.
[20] *Akbar, M. J.:* India: The Siege Within. Harmondsworth, 1985. 26–40. old.
[21] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Fifteen: 1955–1957. Socialistic Pattern of Society. New Delhi 1981. 386. old. (A továbbiakban: Vol. Fifteen.)
[22] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Sixteen: 1958–1959. Search for Ideological Clarity. New Delhi 1981. 60. old. (A továbbiakban: Vol. Sixteen.)
[23] Vol. Sixteen. 125. old.
[24] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Seventeen: 1960–1961. The National Integration. New Delhi 1982. 355–356. old. (A továbbiakban: Vol. Seventeen.)
[25] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eighteen: 1962–1964. Democratic Socialism. New Delhi 1983. 66. old. (A továbbiakban: Vol. Eighteen.)
[26] Vol. Eighteen. 503., 507. old.
[27] Vol. Six. 80. old.
[28] Vol. Eight. 136. old.
[29] Vol. Eight. 488. old.
[30] Vol. Nine. 32. old.
[31] Vol. Nine. 142. old.
[32] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eleven: 1936–1938. Combatting an Unwanted Constitution. New Delhi 1980. 198. old. (A továbbiakban: Vol. Eleven.)
[33] Vol. Eight. 373. old.
[34] Vol. Fifteen. 3–100. old.
[35] Vol. Sixteen. 56. old.
[36] Vol. Seventeen. 373., 411. old.

[37] Vol. One. 508–510. old.
[38] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Five: 1906–1910. The Surat Imbroglio. New Delhi 1978. 701. old. (A továbbiakban: Vol. Five.)
[39a/b] Vol. Six. 57–58, 77–78. old.
[40] *Sitaramayya, P.:* The History of the Indian National Congress. Volume I. (1885–1935) Bombay 1935. 158., 161. old. (A továbbiakban: Sitaramayya.)
[41] Vol. Eight. 378–380. old.
[42] Sitaramayya. 272–274. old.
[43] Sitaramayya 326–327. old.
[44] Sitaramayya 366. old.
[45] Vol. Eleven. 95–96. old.
[46] *Nehru, J.:* India fölfedezése. Európa Kiadó. Budapest. 1981. 544–550. old.
[47] Vol. Thirteen. 120. old.
[48] Vol. Thirteen. 332. old.
[49] Vol. Thirteen. 456. old.
[50] Vol. Fifteen. 313., 358–362. old.
[51] Vol. Fifteen. 549–554. old.
[52] Vol. Sixteen. 56–82. old.
[53] Vol. Sixteen. 119. old.
[54] Vol. Sixteen. 348–357., 363–379., 398, 414, 417. old.
[55] Vol. Seventeen. 24–26., 29, 35–36. old.
[56] Vol. Eighteen. 23. old.
[57] Vol. Eighteen. 41., 45. old.
[58] Vol. Eighteen. 67. old.
[59] Vol. Eighteen. 97., 131–132. old.
[60] Vol. Eighteen. 255–257, 258–263. old.
[61] Vol. Eighteen. 325., 336–338., 339–342. old.
[62] Vol. Eighteen. 68. old.
[63] Le Monde, 1985. június 4.
[64] Vol. Five. 184. old.
[65] Vol. Five. 206. old.
[66] Vol. Six. 131. old.
[67] *B. Prasad:* The Indian Administrative Service. New Delhi, 1968. 16. old.
[68] *R. Coupland:* India, a Re-Statement. Oxford, 1945. 41. old.
[69] Vol. Six. 57. old.
[70] Vol. Eight. 374. old.
[71] Vol. Eight. 468. old.
[72] Bővebben l.: *Kalmár György:* Mahátmá Gandhi. Álom–politika–valóság. Gondolat, Budapest, 1982.
[73] Vol. Nine. 141–142., 144., 194. old.
[74] Vol. Eleven. 197. old.
[75] The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Twelve: 1939–1946. A fight to the Finish. New Delhi, 1981. 136., 155., 164. old. (A továbbiakban: Vol. Twelve.)
[76] Vol. Twelve. 203–204. old.
[77] Vol. Six. 490. old.

[78] Vol. Nine. 193. old.
[79] Vol. Nine. 342. old.
[80] Vol. Nine. 551. old.
[81] Vol. Eleven. 30. old.
[82] Vol. Eighteen. 79. old.
[83] Vol. Twelve. 539. old.
[84] Vol. Thirteen. 348. old.
[85] *Narain, Iqbal:* State Politics in India. Meerut, 1976. 598., 590. old.
[86] Vol. Thirteen. 339, 335. old.
[87] Vol. Thirteen. 331–332. old.
[88] Vol. Thirteen. 455. old.
[89] Vol. Thirteen. 477, 515. old.
[90] Vol. Fifteen. 61–62. old.
[91] A Kongresszusban mindig legalább kétfele – egyes időszakokban háromféle – párttagság létezett. Az aktív tagság a tagjelöltekből, az ún. elsődleges tagokból lesz.
[92] Vol. Fifteen. 316. old.
[93] Vol. Fifteen. 376., 436–442. old.
[94] Vol. Sixteen. 79–82. old.
[95] Vol. Sixteen. 129. old.
[96] Vol. Sixteen. 183–184. old.
[97] Vol. Seventeen. 67., 106., 138–145. old.
[98] Vol. Seventeen. 500–520. old.
[99] Vol. Eighteen. 101–104. old.
[100] Vol. Eighteen. 114., 120. old.
[101] Vol. Eighteen. 167. old.
[102] Vol. Eighteen. 207–211. old.
[103] Vol. Eighteen. 268. old.
[104] Vol. Eighteen. 288., 290–291., 295. old.
[105] Vol. Eighteen. 298., 315–316. old.
[106] Vol. Thirteen. 447. old.
[107] Vol. Sixteen. 183–184., 239., 589–593. old.
[108] Vol. Seventeen. 52. old.
[109] Vol. Eighteen. 65–68. old. A Dzsana Szangh a betiltott Hindu Mahászabhá jogutóda, hindu soviniszta politikai párt.
[110] *Weiner, Myron:* Party Building in a New Nation. The Indian National Congress. Chicago, London, 1967. 6–9. old.
[111] The Annual Register of Indian Political Parties 1977–1978. New Delhi, 1979. 433–474. old.
[112] *Narain, I.:* Id. mű. – fejezeteinek alcímei.
[113] *Weiner, M.:* Id. mű. 495. old.
[114] *LINK,* Vol. 25. 1982. május 9., 17. old.
[115] *C. N. Chitta Ranjan:* Beyond Poll Politics. *Mainstream* Vol. XX. N°. 41. 1982. június 12. 2. old.
[116] *Weiner, M.:* Id. mű. 490. old.
[117] *Weiner, M.:* Id. mű. 479. old.

[118] *Ulyanovsky, R.:* The Indian National Congress: Lessons of Revolution. *LINK* Vol. 25. No. 19. 1982. december 19., 13. old.

[119] *Gáthy, V.:* Changes in the Indian Power Structure During the Emergency. Questions of Democracy and Bourgeois Dictatorship, Amendments to the Constitution. In: Balogh, A. (ed.), Studies on Contemporary Problems of Indian Sub-Continent, Budapest, 1979 *(Studies on Developing Countries, No.98.)* 139–146. old.

[120] *Weiner, M.:* The 1977 Parliamentary Elections in India. *Asian Survey*, July 1977. Vol. XVII. No.7. 619–626. old.

[121] *Joshi, P.–K. Desai:* Towards a More Competitive Party System in India. *Asian Survey*, November 1978, Vol. XVIII., No.11. 1091–1116. old.

[122] *Weiner, M.:* Congress Restored: Continuities and Discontinuities in Indian Politics. *Asian Survey* April 1982., Vol. XXII. No.4. 339–355. old.

[123] *Kothari, R.:* Where are We Heading? *Indian Express*, 1981. November.

[124] *Sethi, D. L.:* Social basis of the political crisis. *Seminar*, January 1982.

[125] *Chitta Ranjan, C. N.:* At the Crossroads. *Mainstream*, Vol. XX. No. 15. 1981. December 12. 2. old.

[126] Editor's Notebook: The Basic Issue. *Mainstream*, Vol. XX. No. 27. 1982. March 6. 2. old.

[127] *Andersen, Walter K.:* India in 1981: Stronger Political Authority and Social Tension. *Asian Survey*, February 1982, Vol. XII. No.2. 119–135. old.

[128] Lok Sabha Elections 1984. A computerised analysis. New Delhi. 1984. December 31. 30. old.

[129] Uo. 31. old.

[130] Uo. 32. old.

[131] Congress Culture and Nehruism. *LINK*, 1982. March 14. 10–11. old.

[132] *Prasad, N.:* Oligarchy in Indian Parties at the Local Level. *Asian Survey*, September 1979, Vol. XIX. No. 9. 896–909. old.

[133] Six Parliaments and Democratic Rights 1947–1979. *Mainstream* Vol. XVIII., No. 18. 1979. December 29. 13–20. old.

[134] *Bhambhri, C. P.:* Crisis of Indian Party System. *LINK* Annual Number, 1982. August 15. 15. old.

V. Száz év után

Az Indiai Nemzeti Kongresszus kétségtelenül országos párt, indíttatásában nacionalista mozgalom, amelyből nemzeti párt lett, az egységes indiai nemzet eszméjének képviselője. Hatalmas egységesítő erőnek bizonyult, a modernizáció szervezője és irányítója, amely mindig képes volt szubkontinensnyi dimenziókban tervezni és gondolkodni. Országos szervezetet hozott létre, története azonban azt bizonyítja, hogy valahányszor a párt válságos helyzetbe került, kiderült, hogy elhanyagolta a szervezet építését, és egységei különösen alsó szinten sorvadtak el. Akkor kezdett ismételten a szervezet erősítéséhez, ha valamilyen nagy kihívás érte. Legutóbb ilyen kihívást jelentett a párt 1969-es, illetve 1978-as szakadása, a szikh szeparatista mozgalom, a pandzsábi katonai beavatkozás, a választási vereség, majd Indira Gandhi meggyilkolása. Ugyancsak a Kongresszus százesztendős története bizonyítja, hogy a szervezet erózióját mindig képes volt megállítani és képes volt a megújhodásra is. Tehetséges és jól képzett vezetői mindig tisztában voltak a párt szervezetének jelentőségével. Nehru 1948-ban a következőképpen fogalmazott: „India egységének és stabilitásának megőrzése nagy mértékben függ a Kongresszus szervezetének működésétől, amely az egység tudatát megteremtette. Ha ez a szervezet meggyengül, vagy szétszakad, az egyetlen jelentős összetartó tényező eltűnik és a tömegek energiája a vetélkedő frakciók harcai felé fordul."[1] A pártegység ismételt megteremtése, szervezetének fenntartása, megújítása tehát olyan jelentős feladat, amely messze túlmutat egy párt életén, és egy nemzet sorsával fonódott össze.

A Kongresszus *választási gépezet*ként sikeresnek bizonyul, bár a siker részben az indiai választási rendszernek is köszönhető, ugyanis az a jelölt győz, aki a legtöbb szavazatot kapja összes vetélytársa közül. Így fordulhatott elő, hogy a Kongresszus hét alkalommal győzött az országos választásokon, de soha nem szerezte meg az érvényes szavazatoknak még

az 50%-át sem. Legutóbb, 1984-ben történelme legnagyobb győzelmét a szavazatok 49,16%-ával érte el és ezzel a Lók Szabhá 507 helyéből 401-et szerzett meg. Figyelemre méltó az is, hogy a szavazásra jogosultaknak 1952 és 1984 között 55,3–63,7%-a adta le szavazatát,[2] ez tehát 1984-ben alig jelentett valamivel több mint 114 millió embert a közel 376 millió szavazásra jogosultból, akik a Kongresszust választották. Ezért szokták a Kongresszust azzal vádolni, hogy legnagyobb győzelme esetén is csak a kisebbség szavaz rá. Ez az érvelés azért hamis, mert valamennyi párt ugyanezen feltételek mellett szerez vagy veszít mandátumokat, a verseny tehát egyenlő esélyekkel folyik.

A Kongresszus sikerének, de szakadásainak is egyik kulcsa a *párt ideológiájá*ban keresendő.

Idéztünk már olyan véleményt, hogy a Kongresszus országos szinten a modernizáció szószólója, a szekularizmus hirdetője, a territoriális beosztás alacsonyabb szintjein azonban messzemenően figyelembe veszi a helyi érdekeket, a tradicionális csoportok erőviszonyait, a hagyományos értékrendet. Kifejtettük, hogy a kongresszista politikusok ezen az úton tudják biztosítani választóik támogatását, s egyúttal a párt sikerét, működőképességét is.

A Kongresszus alapításától kezdve tudatosan törekedett a lehető legszélesebb érdekek egyeztetésére és az indiai társadalmon belüli feszültségek, konfliktusok kezelésére. Pályafutásának első hatvan esztendejében mozgalom volt, amely a függetlenségi harc természetéből fakadóan nem is lehetett más, mint átfogó, népfrontjellegű szervezet, ez a politika pedig szükségképpen olykor jelentős kompromisszumokat követel. A függetlenség kivívása után a Kongresszusnak kormányzó pártként is szüksége volt a hatalommal, befolyással rendelkező legerősebb rétegek és csoportok támogatására, de tömegbázisra is, amely a szavazatokat biztosítja. A hatalom pedig Indiában a monopoltőke, a jelentős földtulajdonnal rendelkező középburzsoázia, az erősödő tőkés mezőgazdasági vállalkozók kezében van. E rétegek egymás közti kapcsolata nem mentes a feszültségektől, az állandó érdekegyeztetés az ő esetükben is a párt egyik fontos feladata. Meg kell felelnie e gazdaságilag domináns rétegek elvárásainak, de a muzulmán milliók, a volt érinthetetlenek milliói, a földnélküliek is arra számítanak, hogy a Nemzeti Kongresszus képviseli az érdekeiket. Ezért a Kongresszus ideológiája óhatatlanul mindig némileg homályos volt, erősen pragmatikus, amelyből nyilvánvaló, hogy megfogalmazói megkeresték azt a közös nevezőt, amely még többé-ke-

vésbé az egymástól távol eső vélemények képviselőinek is elfogadható. Az indiai konszenzus a demokrácia különös megnyilvánulása: a szemben álló felek addig keresik a megegyezést, amíg végül kialakul egy közös álláspont, de kisebbségi vélemény nem kerül nyilvánosságra.

A Kongresszusnak valójában *néhány* világosan megfogalmazott *alapelve* van, ami nem tekinthető összefüggő elméletnek. Ezek az alapelvek mindenki számára elfogadhatók, az országban széles körben ismertek és alig vitatottak. A Kongresszus tagjai és a párt támogatói elfogadják a szekuláris állam eszméjét, a nemzeti egység szükségességét, a tervszerű gazdaságfejlesztést, a társadalom szocialisztikus átalakulásának célkitűzését. Ezek azok a kardinális elvek, amelyek a Kongresszus ideológiájának alapját képezik. A párt nagyszámú és a szervezet által fenntartott iskolákban nevelt káderektől elvárja az alapelvek tiszteletben tartását és hirdetését. Messzebb azonban nem megy és nem is mehet, mert alapvetően legprogresszívabb korszakaiban is burzsoá reformista párt volt és maradt.

Az ideológia kidolgozatlansága, a politika elméleti alapjainak hiánya óvatos megfogalmazásokra kínál lehetőséget, ezt bizonyítják a párt kínos gonddal szövegezett dokumentumai is. A Kongresszus gazdasági és politikai válságok kibontakozása idején populista megnyilvánulásokat is tolerál, amikor a kormányzó párt szintjén fogalmaznak meg olyan követeléseket, tűznek ki olyan célokat, amelyek az országban széles tömegek óhaját visszhangozzák. A szegénység felszámolása például százmilliók vágya. Indira Gandhi pártprogramban fogalmazta meg, s bár megvalósításához hiányoztak az anyagi eszközök, hiszen ehhez a társadalom és a gazdaság mélyreható strukturális átalakítására lenne szükség, nem állítható az sem, hogy a kormányzat semmit nem tett a cél érdekében. Kétségtelen az is, hogy a populista politika, amely a legtöbb indiai pártra jellemző és nem csak a Kongresszus sajátja, gyakrabban pusztán a pillanatnyi tömeghangulatból kíván politikai tőkét kovácsolni, esetleg szavazatokat szerezni.

Népfront- és tömegpártjellege magyarázza a Kongresszus történelme folyamán ismétlődő pártszakadásokat. Egy bizonyos ponton túl a pártot alkotó összes érdekcsoport között a konszenzus már nem tartható fenn, ilyenkor a kisebbségekben maradó csoport – a bal- vagy a jobboldalon – leszakad, önállósodik, vagy elsorvad. A Kongresszus, ha meg is sínyli ezeket a szakadásokat, tanul az eseményekből, észleli, hogy változás történt az erőviszonyokban, a törekvésekben, alkalmazkodik és ismét

megerősödik. A párt kompromisszumos jellege óhatatlanul lelassította működését, de a realitások iránti érzéke csak ritkán tompult el.

Az elméleti alapok viszonylagos gyengesége engedi meg a mindennapok pártpolitikai gyakorlatát. A Kongresszus politikájának végrehajtói valamennyien az indiai szocializáció szülöttei és ebben a folyamatban az egyének csak kivételes esetben képesek többé-kevésbé elszakadni a vallási és kasztbefolyástól, az etnikai háttértől, a nagycsalád hagyományától, az osztálykötöttségektől, a műveltségi adottságoktól, hiába világi az oktatás és hiába biztosít az alkotmány egyenlő jogokat. A brit uralom alatt, majd a függetlenség immár közel négy évtizedében sem váltak a polgári demokratikus eszmék a társadalom valamennyi rétegében belső értékké. A hétköznapok valóságát az idősebbek tisztelete, az életciklus születéstől halálig, sőt azon túl is vallásilag meghatározott útja jelenti. Egy fiatal kongresszista hasztalan vallja a magáénak a szekularizmus eszméjét és van korszerű természettudományos képzettsége, ha apja a hagyományoknak megfelelően választ számára feleséget és elkészítteti a csillagjósokkal a fiatal pár horoszkópját, vajon összeillenek-e. Ilyen körülmények között a párt kénytelen tudomásul venni, hogy csak hosszabb távon tervezheti a társadalom átalakítását. Ismeri a társadalmi közeget, amiben tevékenykedik, tudja, hogy ha radikális lépésekkel próbálkozik, ellenérzést, ellenségeskedést vált ki és gyengíti a saját tömegtámogatását.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus, amely két év kivételével 37 éve van uralmon a központban és a szövetségi államok többségében, különleges helyet foglal el az indiai politikai rendszerben. A párt nem állami politikai szervezet, ugyanakkor kormányzó pártként nagyarányú többségével ellenőrzi a törvényhozást, amelynek a központi és a helyi kormányok felelnek. A közigazgatás tagjai ugyan nem tartozhatnak semmilyen politikai párthoz, őrizve a brit időkben kialakított formális hagyományt a közigazgatás „politikamentességéről" – ami természetesen sem akkor, sem a függetlenség évtizedeiben nem realizálódott – az indiai alkotmány azonban a politikusok ellenőrzése alá utalta az egész végrehajtó apparátust. Indiában nem alakult ki az amerikaihoz hasonló „spoils system", osztozás a zsákmányon. A közigazgatás magasabb rangú tisztviselőit független versenyvizsgán válogatják, majd kiképzik, az így megteremtett „szakelem" mégis gyakran kerül összeütközésbe a „laikus elemmel", a politikusokkal, különösen a szövetségi állami, illetve kerületi szinten. Ilyenkor a politikusok vagy megnehezítik az együttműködéstől vonakodó tisztviselők életét, vagy nyomást gyakorolnak a hatóságokra a hivatal-

nokok elmozdítása érdekében. A közel négy évtizedes összefonódás az államapparátus és a párt között még akkor is egyedülálló helyzetet teremt, ha – mint láttuk – a két szervezet kapcsolata ritkán bizonyult felhőtlennek. 1967 óta pedig gyakran előfordul, hogy a szövetségi államokban valamilyen más párt alakít kormányt, s ilyenkor az adott területen a központi kormány és a Kongresszus befolyása is csökken.

Az indiai politikai rendszerben mindig sok politikai párt volt, de a szövetségi államokban a pártok tevékenysége különösen a hatvanas évek közepe óta elevenedett meg. Ezek a regionális pártok a tamil nádui Drávida Munnétra Kazgahamtól eltekintve hosszabb távon nem bizonyulnak sikeresnek, de a baloldali pártok képesek egy-egy szövetségi államban (Nyugat-Bengál, Kerala) évekig is hatalmon maradni vagy tartós koalíciókat létrehozni. Mind a jobb-, mind a baloldali ellenzék fokozódó aktivitást mutat, de az általános tendencia – főként a Kongresszustól jobbra álló pártok esetében – csupán laza, választási szövetségek teremtése és nem valamiféle szilárd program kidolgozása, koalíciós gyakorlat kiépítése.

A párt típusa

Ez a politikai rendszer – Duverger kritériuma szerint[3] – nem egyszerűen több-, hanem *sokpártrendszer,* amely rendkívül összetett, hiszen vallási és etnikai pártok is bőven megtalálhatók benne a különböző politikai színezetűek mellett. Olyan sokpártrendszer, amelyben *egyetlen párt tartósan domináns szerepre tett szert,* „ami világosan elhatárolja magát a riválisaitól egy adott korszakon belül", továbbá „azonosítja magát a nemzet egészével, doktrínáit, eszméit és bizonyos mértékig stílusát is a korszakra jellemzőekkel". A domináns párt valamennyi közül a legnagyobb és „a parlamenti mandátumok abszolút többségével rendelkezik".[4]

Politikai tartalmát tekintve a Kongresszust jobb híján *centrum* pártnak nevezhetjük, bár ma már semmiképpen nem Lipset értelmezésében, aki megjegyzi, hogy a szélsőséges ideológiák és csoportok is lehetnek bal- és jobboldaliak vagy centrálisak, és abban az értelemben sem, hogy „a centrumpozíciót a demokratikus tendenciák között általában liberalizmusnak nevezik".[5] A Kongresszus ugyan valóban liberális tömörülésként alakult meg, de demokratikus eszméket valló nacionalista szervezetté

alakult át. A függetlenségi mozgalom vezetője lett, tömegpárttá szerveződött, s a függetlenség évtizedeiben is a nemzeti burzsoázia pártja maradt, viszont nem lett szocialista párt a szó nyugat-európai értelmében. 1920-tól több ízben lett tömegpárt, de nem követte a marxista pártok alapszervezetekből felépülő, szigorú pártfegyelmet érvényesítő, a demokratikus centralizmus elvén alapuló struktúráját, hanem tagságával laza kapcsolatot tart, az apparátusra helyezi a hangsúlyt, a szervezés lényegét tekintve hierarchikus. A tekintélyes létszámú káderállomány az ország politikai elitjének vagyoni helyzet és műveltség szerint részben a felső, de zömében a középső mezőnyéből kerül ki. Ezek a tényezők meghatározzák azt a centrális mezőt, amelyben a Kongresszus az indiai pártpolitika szélsőjobbtól szélsőbalig terjedő spektrumában elhelyezkedik.

A Kongresszus különleges helyzete, az a tény, hogy sikerrel vezette a függetlenségi mozgalmat, konszolidálta az önálló, fiatal államot, megőrizte és fenntartja a demokratikus intézményeket, a kompetitív politikai környezetet, hogy a gazdaság és társadalom korszerűsítésében jelentős eredményeket ért el, és közel négy évtizede ellenőrzi az államapparátust, erősíti domináns szerepét. Éppen ez a helyzet az, aminek diszfunkcionális következményei vannak a pártstruktúrára, ezért tapasztalható a struktúra megmerevedése és elsorvadása, a centralizáció, az autokratikus tendenciák. Ezek a konzervatív vonások nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a Kongresszus a hetvenes évek közepén már nem tudott lépést tartani az általa kezdeményezett modernizáció nyomán bekövetkezett gazdasági és társadalmi változásokkal, a párt és közege többé nem fedte egymást, a két dimenzió „elmozdult" egymástól.

Az Indiai Nemzeti Kongresszus *olyan domináns burzsoá reformista párt, amely* az elmaradottság körülményei között, a gyarmati örökség felszámolása mellett *osztályalapjánál szélesebb társadalmi bázison átfogó modernizáció feladatát vállalta magára, miközben érvényesíti a nemzeti burzsoázia érdekeit.* Nem sorolható sem az élcsapat pártok, sem a konzervatív káder pártok típusába, bár széles és képzett káderállománya van. Olyan mértékben tömegpárt, amennyire egyrészt a társadalmi környezet politizáltságának mértéke lehetővé teszi és amennyire a saját hatalmi pozíciója megkívánja. Számos olyan vizsgálat készült, amely kimutatja, hogy India mely részein a fejlettségi szintnek melyik párt felel meg, illetve az egyes ottani csoportok melyik pártot támogatják, beleértve a Kongresszust is.[6] A szubkontinensnyi országot mint egységet tekintve ez a sajátos struktúra, a százéves Indiai Nemzeti Kongresszus az, ami a

legjobban tükrözte a mindenkori gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokat. Úttörő volt a pártpolitika meghonosításában, de annyi máshoz hasonlóan ez az idegen eredetű elem is indianizálódott. A Kongresszusban létrejött egy *sajátos, önálló típusnak tekinthető párt,* amely kompromisszumokkal és pragmatikus politikával ugyan, de húzóerőt jelent és tömegtámogatást élvez. Sokat megőrzött népfrontjellegéből és mozgalmi múltjából is. Alapelveiben következetes, mozgósító ereje tekintélyes. Egyik legértékesebb tulajdonsága realitásérzéke.[7] Valahányszor az elszigetelődés jelei mutatkoztak, a pártvezetés a helyzet veszélyeit felismerve megtette a szükséges lépéseket, átszervezte, megújította a pártot. A hetvenes évek közepétől-végétől elhúzódó hatalmi, legitimációs válságon láthatóan túljutott. Most a soron következő feladata a pártstruktúra megújítása. Radzsív Gandhi kormányzásának első évében nagy lendülettel fordult a párt újjáteremtése felé. 1985-ben az indiai lakosságnak 71%-a volt 35 év alatti.[8] Ennek a népességnek már nincsenek közvetlen tapasztalatai a függetlenségi harcról. Számukra azok az évtizedek a múlt hősies eseményeit tartalmazzák, tankönyvi, megtanulni való adatokat jelentenek csupán, egy korszakét, amelyhez személyes szálak már egyre kevesebb embert fűznek. Most a fiatalok kerültek előtérbe, de a nagy múltú szervezet vezetése az alapelvekben a kontinuitást hangsúlyozza, s bár számolnia kell a regionális politika mind dinamikusabb fejlődésével, számára egyértelmű, hogy szükség van egy korszerű, a mai helyzetnek, erőviszonyoknak megfelelő országos politikai pártra. Az 1984-es választások valósággal sürgetik a párt korszerűsítését: a szövetségi államok túlnyomó többsége szavazatával ez alkalommal úgy döntött, hogy a központban legyen erős, egységes kongresszista vezetés, a lokális pártok pedig csak saját hatókörükben tevékenykedjenek.

Radzsív Gandhi a Kongresszus elnökévé választása után 24 órával újjászervezte a Parlamenti Tanácsot, a Munkabizottságot, a szövetségi államok pártszervezetének választási bizottságait. Azok, akiknek a teljesítménye nem volt megfelelő, feddhetetlenségük nem volt egyértelmű, vagy szekuláris magatartásuk nem volt meggyőző, pártmegbízatást nem kaptak.[9]

A legújabb fejleményekről, s egyben a párt jövőjének várható alakulásáról az 1986. január 21-i hazai napilapok is tájékoztattak:[10] *„Radzsív Gandhi átszervez.* (MTI) Jelentős átszervezéseket és személyi változásokat jelentett be Radzsív Gandhi a kormányzó Indiai Nemzeti Kongresszus párt vezető szerveiben, amelynek elnöke, s egyben kormányfő is."

„A miniszterelnök bejelentette: a változtatások célja a párt hatékonyságának a javítása, tevékenységének erősítése. Az átszervezések nyomán olyan emberek kerültek a vezető testületekbe, akik korábban már bizonyították politikai rátermettségüket. Helyre kell állítani *a párt elsőbbségét a kormánnyal szemben* – mondta Radzsív Gandhi."

Új poszt létesült: a széles hatáskörrel rendelkező *alelnöki* tisztséget elsőnek *Ardzsun Szingh* kereskedelmi miniszter kapta. A vezető szervként működő Munkabizottságot tizenegy tagúról húszfősre bővítették. A nyolc főtitkári tisztség közül ötben történt személycsere, két kabinetminiszter is főtitkári kinevezést kapott. A változtatások szükségessé tették *a kormány átszervezését is,* mivel ezentúl *egy személy csak egy funkciót tölthet be.*

Radzsív Gandhi bejelentette, hogy a pártválasztásokat 1986 júliusáig megtartják. Csaknem másfél évtizede nem voltak választások a pártban.

Az átszervezés arra enged következtetni, hogy a kormányzó pártnak máig nem sikerült feloldania a feszültséget a kongresszista kormány és a pártapparátus között, és nem sikerült jól működő, a lakosság minden rétegéhez eljutó szervezetét sem fenntartania. Mindez pedig egyre sürgetőbb, hiszen napjaink kongresszista kormánya olyan gazdaságpolitikát alakított ki, amely kétségtelenül fellendítette az indiai gazdaságot és gyorsítja a strukturális átalakulást. Eredményei még fokozottabb nyomást gyakorolnak a politikai szférára, még jobban követelik annak korszerűsítését. A gazdasági modernizáció felgyorsulásával a szövetségi államok politikai élete is megelevenedik, a regionális érdekek és identitások mind határozottabban fogalmazódnak meg, politikai artikulációjuk pedig nem ritkán ellentmond a központi kormány törekvéseinek és lehetőségeinek. Ezért van az, hogy a világsajtó újra és újra hírt ad az indiai belpolitikai feszültségek változatos formát öltő megnyilvánulásairól, amelyek sok esetben az egység kereteit feszegetik. A politikai vezetésnek régi tartalmak újrafogalmazásával is számolnia kell. A hagyományosan kommunalizmusnak nevezett, sokszor említett jelenség, amely az identitás fontos elemét, a vallási hovatartozást fedi, korábban nem magát a politikai célt kérdőjelezte meg, csak az indiai modernizáció eredményeiből történő részesedés módját és arányait. A vallási hovatartozás azonban könnyen szerveződhet fundamentalizmussá, amely már a kongresszista politika alapjait, a szekularizmust, a modernizáció eddigi útját támadja. A Kongresszus megújhodásának próbaköve a jövőben tehát éppen az lehet, ha kormányzó pártként képes megőrizni a nemzeti egységet, a világi államot,

a politikai demokráciát. Ennek egyik alapvető kritériuma az, ha mind saját pártszervezetét, mind kormányzati munkáját úgy képes alakítani, hogy ne a társadalomban és a gazdaságban végbemenő folyamatok gátja legyen, hanem a kibontakozó újat előmozdító, annak új politikai keretet biztosító húzóerő. E feladatot százesztendős történelme alatt többször sikerrel megoldotta. Tapasztalatai, adottságai arra késztetik, hogy az ezredfordulóra felkészülten vezesse a világ második legnépesebb országát a gazdaság és társadalom átalakításának közmegelégedésre szolgáló útján.

Jegyzet

[1] Idézi: *Narayanan, R. K.:* Indian Unity: Achievements and Obstacles. *Mainstream.* Vol. XVII. No. 38. 1979. május 19. 12. old.

[2] Lok Sabha Elections 1984. A computerised analysis. New Delhi, 1. old.

[3] Duverger szerint ha egy politikai rendszerben négynél több párt van, az sokpártrendszer. *Duverger, M.:* Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State. London, 1964. 237. old.

[4] *Duverger, M.:* Sociologie Politique. Paris, 1966. 386. old.

[5] *Lipset, S. M.:* Political Man. The Social Bases of Politics. New York, 1959., 1960. 132–133. old.

[6] Például: *Morris-Jones, W. H.–B. Das Gupta:* India's Political Areas: Interim Report on an Ecological Electoral Investigation. *Asian Survey,* Vol. IX. No. 6. June 1969. 399–424. old. és *Komarov, E. N.:* Party Structure in India: Evolution and Connection with Socio-Economic Development. Moscow, 1979. 1–28. old.

[7] Bővebben: *Balogh András:* Isztorija partii Indijszkij Nacionalnij Kongressz sz momenta obretenija sztranoj nyezaviszimoszti do nasih dnyej. *Annales Universitatis Scientiarium Budapestensis de Rolando Eötvös nominatae.* Budapest, 1983.

[8] Congress Varnika International Special Number Vol. 2. 1–4. (Jan. to April 1985.) 14. old.

[9] Uo., 5. old.

[10] Magyar Hírlap.

Indiai fogalmak magyarázata

1 acre	= 0,405 hektár
ásram	menedék, remetelak; itt: ilyen mintára szervezett közösség, amely szerény körülmények között él, szükségleteit maga megtermeli. Gandhi több ásramot szervezett, legjelentősebb Ahmedábádban a Szabarmati ásram, ma múzeum
benámí	a földadományok nem névre szóló, többnyire adómentes formája, általában papi funkciók ellátása fejében
dhóti	hosszú pamut kelme, amit a férfiak a derekuk köré csavarnak
Dzsai Hind!	Éljen India!
Dzsana gana mana...	„Te uralkodsz minden ember szellemén..." az indiai himnusz első sora
dzságírdárí	a Mughal korszakban kialakult földbirtoklási rendszer, eredetileg állami vagy katonai szolgálat fizetsége, később örökletessé vált
hartal	mindenfajta tevékenység teljes beszüntetése

indiai államok	a fogalmat a függetlenség kivívása *előtt* az indiai fejedelemségek jelölésére használták, *1947 után* pedig az indiai hivatalos dokumentumok a szövetségi államok megnevezésére alkalmazzák
khádí, khaddar	háziszőttes kelme
kommunalizmus	vallásközösségi érzület, illetve a vallásközösségek konfliktusai
kötött munka	adósság fejében vállalt munkavégzés, amely az utódokat is kötelezi mindaddig, amíg a család az adósságot nem törlesztette
Lók Szabhá	a nép háza, az indiai központi parlament alsóháza
pancsájat	történetileg a falusi önkormányzat intézménye, az „ötök tanácsa", ma: választott falusi közigazgatási testület
szanjászí	hindu aszkéta, aki már a világ minden hívságáról lemondott
szatjágraha	az igazsághoz való ragaszkodás, Gandhi politikai harcainak eszköze: az igazságtalan törvényeknek való engedelmesség megtagadása
szárí	5–6 m hosszú selyem vagy pamut kelme, az indiai nők viselete
szvadésí	változó tartalmú fogalom: a hazai ipar termékeit, az ipar támogatását jelenti
szvarádzs	önkormányzat
púrna szvarádzs	teljes függetlenség

zamindár a Mughal-korban kialakult és fokozatosan örökletessé vált földbirtoklási forma, eredetileg a parasztok termékéből való részesedés joga, az állam felé az adók közvetítője. Az angol időkben már földbirtokos

Időrendi jegyzetek az Indiai Nemzeti Kongresszus történetéhez

19. század második fele:	Tartományi politikai szervezetek alakulnak. A Kongresszus előfutárai.
1885. december 28.	Az első Indiai Nemzeti Kongresszus összeül Bombayban, A. O. Hume nyugalmazott angol főtisztviselő kezdeményezésére.
1892	Törvény az indiai törvényhozó tanácsokról. Az Indiai Nemzeti Kongresszus megalakulása óta követelte, hogy az akkor létező négy tartományi és a központi törvényhozó tanács indiai tagjainak számát emeljék fel és legyenek választott képviselők. A törvény a létszámot felemelte, de a választás elvét elvetette.
1905	Az Indiai Nemzeti Kongresszus 21. ülése, amely tiltakozik Bengál tartomány kettéosztása ellen.
1906	Megalakul a Muzulmán Liga.
1906. december 26–29.	Az Indiai Nemzeti Kongresszus kalkuttai ülése, amely követelte Bengál újraegyesítését, jogosnak minősítette a bengáli bojkottmozgalmat, felszólította az országot a helyi ipar fejlesztésére (szvadési mozgalom) és a brit dominiumokkal azonos önkormányzatot követelt Indiának. Ezen az ülésen éleződött ki a reformpárti mérsékeltek és a militáns nacionalisták harca.

1907. december 26–27. Szúrat: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 23. ülésszaka, amelyen a párt első alkalommal szakadt ketté, a balszárny szembehelyezkedett a kormány elnyomó intézkedéseivel. A mérsékeltek célként az önkormányzatot jelölték meg, de azt szigorúan alkotmányos eszközökkel kívánták elérni.

1908. április Alláhábád: A Nemzeti Konvenció Bizottsága kidolgozta az Indiai Nemzeti Kongresszus új alapszabályát; eszerint a tartományokban kongresszusi bizottságok jönnek létre és kezdeményezik kerületi szervezetek alakítását.

1909 A Morley–Minto-reformok bevezetése: a reformok megnövelték a központi törvényhozó tanács létszámát, de a választott tagok aránya nem nőtt olyan mértékben, ahogy a nemzeti mozgalom remélte. Ugyanez történt a tartományokban is.

1909. december 27–29. Lahór: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 24. ülésszaka határozatban ítélte el a Morley–Minto-reformokat, amelyek első ízben teremtettek külön választókerületeket az egyes vallási csoportok, valamint az egyetemek, a kereskedelmi és egyéb vagyoni csoportok számára.

1911 Bengál újraegyesítése, a fővárost Kalkuttából Delhibe helyezik át.
Delhi darbár: V. György király látogatása.

1911. december 26–28. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 26. ülésszaka Kalkuttában tiltakozott az ellen, hogy az angolok a helyi önkormányzati szerveknél is be akarták vezetni a kommunális választókerületeket. Követelte az általános iskolai oktatás országos bevezetését, támogatta a szvadési mozgalmat.

1914. július	Kitört az első világháború.
1914. december 28–30.	Madrász: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 29. ülésszaka. Határozatot hoz India önkormányzat iránti követeléséről, de még a Brit Birodalmon belül.
1915. január 9.	M. K. Gandhi hazatér Dél-Afrikából.
1915. december 27–29.	Bombay: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 30. ülése. Első alkalommal tartja egy helyen és időben ülését a Kongresszus és a Muzulmán Liga.
1916. április 23.	B. G. Tilak Púnában megalakítja az első Önkormányzati Ligát.
1916. szeptember	Annie Besant Madrászban megalapítja az Önkormányzati Ligát. Lakhnau: az Indiai Nemzeti Kongresszus 31. ülésén helyreáll a párt egysége, határozatban követelik a dominiumi státust India részére, ugyanitt a Kongresszus és a Liga közös reformtervezetet fogad el, létrejön a két szervezet szoros együttműködése, a két vallásközösség megegyezése.
1917	Országos agitáció az önkormányzatért. Válaszul növekszik a rendőri elnyomás. Gandhi Bihár tartományban, Csamparanban az indigóültetvényesek bérlőinek panaszait vizsgálja ki és először szervez Indiában polgári engedetlenségi mozgalmat: szatjágrahát.
1917. december 10.	A Rowlatt-bizottság kinevezése. A bizottság feladata kivizsgálni a forradalmi megmozdulások okát és velük szemben megfelelő ellenintézkedéseket javasolni.

1918. június — Nyilvánosságra hozzák a Montagu–Chelmsford-jelentést.

1918. november 11. — A fegyverszünettel véget ér az első világháború. Az indiai muzulmánok között kibontakozik a *kalifátusi mozgalom,* melynek célja az iszlám fejének, a török szultánnak megmentése. A kalifátusi mozgalmat a Kongresszus is támogatja, ez jelentette a muzulmánokkal való együttműködés egyik fő alapját.

1919 — A brit parlament elfogadja az India kormányzásáról szóló törvényt – a Montagu–Chelmsford-reformokat – amely 1921. február 9-én lépett hatályba. A törvény értelmében a tartományokban bevezették a diarchiát, ún. kettős uralmat: a helyi indiai kormányok hatáskörébe utalták a mezőgazdaságot, ipart, oktatást, egészségügyet stb., a brit kormányzók kezében maradt a pénzügy, a rendőrség és vétójog az indiai miniszterek és törvényhozó tanácsok fölött.

1919. március — A brit parlamentben elfogadják a represszív Rowlatt-törvényeket.

1919. április 6. — Tiltakozásul országszerte hartalt tartottak, Pandzsáb forrongott.

1919. április 13. — Amritszárban a hadsereg a Dzsallianválábághban összegyűlt fegyvertelen tömeg között vérfürdőt rendez. Pandzsábban bevezetik a statáriumot.

1919. december — Amritszár: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 34. ülése tudomásul veszi a Montagu–Chelmsford-reformokat, de India számára felelős kormányt követel. A Kongresszus figyelme a parasztság felé fordul: az ötven elfogadott határozat közül

több foglalkozik a földadórendszerrel, továbbá a munkásság helyzetével is, és Gandhi javaslatára az ősi kézműipar – a kézi fonás és szövés – fellendítését sürgeti.

1920. július 30. Meghal B. G. Tilak, ezután a Kongresszus vitathatatlan vezetője M. K. Gandhi.

1920. szeptember 4–9. Kalkutta: A Kongresszus rendkívüli ülésszaka jóváhagyja az együttműködés megtagadását, javasolja az indiaiaknak, hogy mondjanak le angol kitüntetéseikről, hivatalukról, gyermekeiket vegyék ki az állami iskolákból, bojkottálják a külföldi árukat, az állami bíróságokat. Gandhi ekkor ábrándult ki a brit uralomból.

1920. december Nágpur: Az Indiai Nemzeti Kongresszus történelmi jelentőségű ülése, ahol megerősítik az együttműködés megtagadásának politikai módszerét, a Kongresszus célját a teljes önkormányzat elérésében jelölik meg a Brit Birodalmon belül, ha lehet, illetve azon kívül, ha szükséges. Gandhi kidolgozza és a Kongresszus elfogadja a párt új alapszabályát: ekkor válik a Kongresszus tömegszervezetté. Kiépülnek alapegységei a falvakban, nyelvi-territoriális alapon szervezik meg a párt tartományi szerveit, amelyek a kerületi szervek fölött állnak, megerősítik az Összindiai Kongresszusi Bizottságot (a továbbiakban az angol rövidítés szerinti AICC elnevezést használjuk), amelynek létszámát 350 főben állapítják meg, és új testületként életre hívják az akkor 15 tagú Munkabizottságot, amely az AICC-nek felel. A nágpuri ülésszak továbbá határozatot hozott az érinthetetlenség felszámolásáról, a kézi fonás és szövés fellendítéséről. A politikailag öntudatra ébredt városi középrétegek ekkor indultak el a falvakba, hogy szer-

vezzék a pártot. A mérsékeltek végleg távoztak a Kongresszusból. Nágpurban Gandhi azt ígérte a nemzetnek, ha erőszak nélkül beszünteti a kormánnyal való együttműködést, az önkormányzat egy éven belül elérhető.

1921. január 1–3. A Munkabizottság Nágpurban elhatározza, hogy a tartományi kongresszusi szervek hatásköre a velük azonos nyelvet beszélő fejedelemségekre is kiterjed. Ezért a Kongresszus a fejedelemségekben külön szervezeteket nem hoz létre.

1921. július 28–30. Bombay: Az AICC ülésén a walesi herceg látogatásának bojkottját határozzák el.

1921. november 4–5. Delhi: Az AICC felhatalmazza a tartományokat, hogy saját felelősségükre polgári engedetlenségi mozgalmat indítsanak, amely kiterjed az adófizetés megtagadására is. Az AICC külpolitikai határozata a függetlenségi mozgalom külföldön történő népszerűsítését tűzi ki feladatként.

1921. november A walesi herceg bombayi látogatásakor a városokban véres összecsapások a tüntetők és a hatóságok között, ezreket tartóztatnak le, közöttük a Kongresszus számos vezetőjét is.

1921. december 27–28. Ahmedábád: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 36. ülésszaka, amely Gandhit teljhatalommal ruházza fel. Ezen az ülésszakon már főként hindiül beszéltek és nem angolul. Gandhi eltávolította az ülés helyszínéről a székeket és padokat, a delegátusok indiai szokás szerint a földön ültek. A pártfelvétel korhatárát 21-ről 18 évre szállítják le.

1922. január 14–16. Bombay: Pártközi konferencia, amely elítéli a kormány elnyomó intézkedéseit, de a tervezett polgári engedetlenségi kampányt hajlandó felfüggeszteni, ha a kormány hamarosan összehívja az érdekeltek kerekasztal-konferenciáját és megállapodás születik a kalifátusi sérelmek, a Pandzsábban uralkodó statárium és az önkormányzat kérdéseiben. A konferencia javaslatát az alkirály elutasította. Erre Gandhi kijelenti, hogy Bardoli adókörzetben 137 faluban megkezdi a polgári engedetlenséget adómegtagadás formájában.

1922. február 5. Az Egyesült Tartományok egyik kisvárosában, Csauri Csaurában a tömeg megtámadta és felégette a rendőrőrsöt. Ennek hallatára Gandhi felfüggesztette a Bardoliban tervezett mozgalmat.

1922. február 12. A Munkabizottság felkéri a Kongresszus tagjait, hogy hagyjanak fel mindenfajta ellenállási tevékenységgel, a parasztok fizessék ki az adókat. A kormány lecsap: bebörtönzi a Kongresszus vezetőit, köztük Gandhit is, akit hatévi börtönre ítélt. A Kongresszus sok vezetője nem értett egyet Gandhi döntésével.

1922. december 26–31. Gaja: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 37. ülésszaka megerősíti, hogy folytatni kell a bojkottot és a polgári engedetlenséget is. A forradalmi hullám azonban mélypontra jutott, a párt másodízben szakadt ketté. Maga a pártelnök is kivált és megalapította a Szvarádzs (Önkormányzati) pártot. A párthoz azok csatlakoztak, akik szerint az 1919-es, India kormányzásáról szóló törvény alapján részt kell venni a törvényhozó tanácsok munkájában és belső obstrukcióval kell meggyengíteni a brit uralmat. Őket

tekintették a változás pártjának. Programjukkal Gandhi nem értett egyet. A Kongresszusban a figyelem ismét a pártépítés felé fordult.

1924. szeptember Megalakul India Kommunista Pártja.

1924. december 26–27. Belgáum: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 39. ülésszaka, ahol közeledés mutatkozott a Kongresszus és a Szvarádzs párt között. Gandhi sürgette az érinthetetlenség felszámolását. Éleződött az ellentét a hindu és a muzulmán közösségek között. A megbékélés érdekében Gandhi 21 napos böjtbe kezdett. A feszültség azonban fennmaradt a hinduk és muzulmánok között.

1925. december 26–28. Kanpur: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 40. ülésszaka, ahol a hangsúlyt a konstruktív munka – a falvak rekonstrukciója, az oktatás indianizációja, az ipari munkásság megszervezése, hindu–muzulmán egység – mellett ismét a politikai tevékenységre helyezték.

1926. március 7. Delhi: Az AICC határozatban szólítja fel a képviselőket a kormány bojkottjára. Felszólítja a Kongresszus tartományi bizottságait, hogy szervezzék újjá a pártszerveket a kerület és az alsóbb közigazgatási egységek szintjén, amelyeknek feladata tagok toborzása, az érinthetetlenség felszámolása, harc az alkoholizmus ellen. A pártfegyelem növelése érdekében határozatban kötelezik a jelölteket, hogy csak úgy indulhatnak a törvényhatósági választáson, ha írásban vállalják, hogy maradéktalanul engedelmeskednek a párthatározatoknak.

1926 Londonban a birodalmi konferencián megfogalmazzák a dominiumi jogállás tartalmát.

1926. december 26–28. Gauháti: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 41. ülése megállapítja, hogy a diarchia működésképtelen, követeli, hogy a kormány kezdjen tárgyalásokat az India kormányzásáról szóló törvény módosításáról, felelős kormány megalakításáról. A Kongresszus ismét sürgeti a falvak felemelését.
A Kongresszus megállapítja, hogy a dominiumi jogállást Indiától megtagadták.

1927. november 8. Az indiai brit kormány bejelenti a Simon-bizottság kinevezését, amelynek feladata felülvizsgálni az 1919-es, India kormányzásáról szóló törvény működését és javaslatokat kidolgozni a törvény módosításáról.

1927. december 26–28. Madrász: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 42. ülésszaka tiltakozik a Simon-bizottság kinevezése ellen, mert a bizottságnak egyetlen indiai tagja sem volt. A bizottság bojkottját határozzák el. Határozatban mondják ki, hogy az indiai nép célja a teljes nemzeti függetlenség, akár a birodalmon kívül is. Madrászban helyreállt a párt egysége.

1928. február–március Delhi: A pártközi konferencia kinevez egy bizottságot Mótilál Nehruval az élen, melynek feladata 1928. július 1-jéig kidolgozni az alkotmány alapelveit.

1928. augusztus 28–30. Lakhnau: A pártközi konferencia megvitatja a Nehru-bizottság jelentését. A konferencia a dominiumi önkormányzat követelése mellett dönt. A Nehru-bizottság jelentésében meghatározta a különféle vallási csoportok részesedésének arányát a tervezett hatalmi struktúrában.

1928. december 29.
1929. január 1.

Kalkutta: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 43. ülésszakát a világ minden tájáról rokonszenvvel üdvözölték és a Kongresszus is számos országba küldte el jókívánságait. Első alkalommal hozott a Kongresszus olyan határozatot, amelyben felszólította az indiai fejedelmeket, hogy államaikban biztosítsák a polgárjogokat és sürgette felelős kormányok megalakítását. A legfontosabb határozat azonban kimondta, hogy amennyiben a brit parlament a Nehru-bizottság által készített alkotmányt teljes egészében nem fogadja el 1929. december 31-ig, akkor a Kongresszus erőszak nélküli polgári engedetlenségi mozgalmat szervez, amely kiterjed majd az adómegtagadásra is. Indiában új forradalmi hullám bontakozott ki. Kalkuttában a Kongresszus balszárnya tiltakozott a Nehru-jelentésben foglalt dominiumi státus ellen és a teljes függetlenséget követelte. A Kongresszus ekkor szervezte meg a pártapparátus különféle osztályait.

1929–1933

Az első nagy gazdasági világválság, amely Indiát is sújtotta, ezért 1929-től a függetlenségi harc igen konkrét gazdasági követelések formáját öltötte a politikai célok mellett.

1929. május

Angliában megbukik a konzervatív kormány, megalakul Ramsay MacDonald munkáspárti kormánya.

1929 tavasza

Indiában fokozódik az elnyomás, letartóztatások. Míratban nagy per, a vádlottakat kommunista propaganda terjesztésével állítják bíróság elé. Hatalmas sztrájk a bombayi textiliparban, majd a bengáli jutaiparban.

1929. december 31. Lahór: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 44. ülésszakán történelmi jelentőségű határozatot hoz: India célja a teljes függetlenség. Felszólítja a törvényhozó testületek és egyéb kormányzati szervek kongresszista tagjait, hogy mondjanak le tisztségükről.

1930. január 26. A függetlenség napjának első megünneplése. Irwin alkirály bejelenti, hogy a tervezett kerekasztal-konferencián nem India dominiumi státusát kívánják megtárgyalni, hanem azt, hogy a jövőben majd Indiában kinek lehet átadni a hatalmat.
Az alkirályi bejelentés csalódást váltott ki. Gandhi elküldte az alkirálynak 11 pontos követelését, amelyben nem esett szó az önkormányzatról, csupán a legsúlyosabb gazdasági és politikai sérelmek orvoslását követelte.

1930. március 12. Gandhi Szabarmatiból 79 társával elindult Dandiba, hogy sót pároljon a tengerből és ezzel megszegje az állami sómonopóliumot. A polgári engedetlenségnek ezt a módját az egész ország lelkesedéssel követte, új lendületet vett a brit áruk és intézmények bojkottja. Gandhit letartóztatták, nem sokkal utána Nehrut is, a Munkabizottságot is illegálisnak nyilvánították.

1930. augusztus Irwin alkirály tárgyalásokba kezd a Kongresszus bebörtönzött vezetőivel a kerekasztal-konferencia előkészítéséről, de a békéltető tárgyalások nem járnak sikerrel.

1930. november Az első londoni kerekasztal-konferenciát a Kongresszus képviselői nélkül tartják meg.

1931. január 25. Szabadon bocsátják a Munkabizottság tagjait.

1931. február 17–19. Gandhi és Irwin alkirály megállapodása, melynek értelmében a kormány bizonyos represszív rendeleteket visszavon, elkobzott ingó és ingatlan vagyont visszaad eredeti tulajdonosainak, engedélyezi egyes területeken a sópárlást, ennek fejében a Kongresszus felfüggeszti a polgári engedetlenségi mozgalmat és részt vesz a második kerekasztal-konferencián.

1931. április Karácsi: Az Indiai Nemzeti Kongresszus jóváhagyja a Gandhi–Irwin-megállapodást, de hangsúlyozza, hogy célja továbbra is az ellenőrzés kézbevétele a védelmi erő, a külügyek, a pénzügyek, a pénz- és gazdaságpolitika fölött. Határozatban rögzíti azon alapvető állampolgári jogokat és kötelességeket, amelyeknek a független India leendő alkotmányában szerepelniük kell. A Kongresszust a kerekasztal-konferencián egyedül Gandhi képviselte. Közben Indiában erősödött a rendőri elnyomás. A kormány a Gandhi–Irwin-megállapodást megszegte.

1932 eleje A Munkabizottság ismét elrendeli a polgári engedetlenségi mozgalmat, a brit áruk bojkottját.

1932. január 4. A kormány a Kongresszus valamennyi szervezetét betiltja. Gandhit és a vezetőket bebörtönzik.

1932. augusztus 17. Ramsay MacDonald kommunális döntése, melynek értelmében külön választókerületeket létesítenek az érinthetetleneknek. Válaszul Gandhi szeptember 20-án haláláig tartó böjtbe kezd.

1932. szeptember 25. A meginduló tárgyalások eredménye volt a púnai megállapodás, eszerint az érinthetetleneknek nem lesznek külön választókerületeik, de a törvényhozó testületekben bizonyos számú

helyet számukra fenntartanak. Ez a megállapodás lépett a MacDonald-féle döntés helyébe.

1933. július 12. A Kongresszus időközben kiszabadult vezetői Púnában értekeznek és felhatalmazzák Gandhit, hogy kezdeményezzen tárgyalásokat az alkirállyal. Felfüggesztik a tömeges polgári engedetlenségi mozgalmat.

1934. május 17. Patnában megalakul a szocialista párt.

1934. június 12. A kormány felfüggeszti a Kongresszus szervezeteinek betiltását.

1935. július 2. A király jóváhagyja az India kormányzásáról szóló új törvényt, amely 1937-ben lépett hatályba. A törvény két részből állt, első része bizonyos korlátok között tartományi autonómiát biztosított, a második része Brit-India mellett kiterjedt a fejedelemségekre is, azonban a fejedelmeknek beleszólási joguk lett volna Brit-India választott testületeinek munkájába. Ez a föderatív rész a széles körű tiltakozás miatt soha nem lépett életbe.

1936. április 12–14. Lakhnau: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 49. ülésszaka határozatban ítéli el az India kormányzásáról szóló törvényt, amely továbbra is fenntartja az idegen uralmat és az indiai nép kizsákmányolását, de kijelenti, hogy a tagállami törvényhozó testületek választásain a Kongresszus jelöltjei részt vesznek. Ugyancsak határozatot hoz a tömegkapcsolatok javításáról, és agrár programot fogad el. Határozatban foglalkozik a háborús veszéllyel, a fasizmus előretörésével.

1936. december 27–28. Faizpur: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 50. ülésszakán a hangsúlyt a parasztság kérdésére helyezték, mert a Kongresszus India legnagyobb belső problémájának az agrár helyzetet tartotta.

1937. január–február Választások az új alkotmány alapján: a Kongresszus öt tartományban abszolút győzelmet arat, négy tartományban pedig a pártok közül a legtöbb szavazatot kapta, de csak azzal a feltétellel hajlandó megalakítani a tartományi kormányokat, ha biztosítékot kap, hogy a kormányzók nem élnek vétójogukkal és nem szólnak bele a tartományi kormányok és törvényhozás működésébe. Ilyen feltételek mellett alakultak meg a választott kormányok.

1938. február 19–21. Haripura: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 51. ülésszakán határozatot hoz, amelyben kötelezi magát valamennyi kisebbség vallási, nyelvi, kulturális jogainak védelmére. Ugyancsak határozatban rögzíti, hogy a Kongresszus a fejedelemségeket India szerves részének tekinti és a majdani független India egységét tartja céljának. Ekkor határozzák el, hogy a Kongresszus a fejedelemségekben is bizottságokat hoz létre.

1939. március 10–12. Tripuri: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 52. ülésszakán elítélte a müncheni paktumot, az angol–olasz egyezményt és elhatárolta magát a fasiszta hatalmaknak segédkezet nyújtó brit külpolitikától.
Határozatban állapítja meg, hogy a fejedelemségek népének politikai öntudatra ébredése addig nem látott méreteket öltött.

1939. szeptember 8–15. Wardha: A Munkabizottság megvizsgálva a háborús helyzetet megállapítja, hogy Anglia Indiát hadviselő félnek nyilvánította India megkérdezé-

se nélkül és máris számos korlátozó rendelkezést hozott. Ha a háború célja a status quo megvédése, tehát az imperialista birtokok, gyarmatok megőrzése, akkor Indiának ehhez a háborúhoz semmi köze. Ha a demokrácia megvédéséről van szó, akkor India azonnal kapja meg az önrendelkezés jogát. A Kongresszus követeli, hogy a brit kormány határozza meg háborús céljait.

1939. október 22–3. Wardha: A Munkabizottság úgy határoz, hogy az alkirályi nyilatkozat a háborús célokról megerősíti a régi imperialista politikát, így a Kongresszus nem működhet együtt a brit kormánnyal. Ezért a Munkabizottság elrendeli a tartományi kongresszista kormányok lemondását.

1939. november 19–23. Alláhábád: A Munkabizottság határozatban jelenti ki, hogy a Kongresszus folytatja a brit kormánnyal való együttműködés megtagadásának politikáját.

1939. december A Nemzeti Tervbizottság első ülése.

1940. szeptember 15–16. Bombay: Az AICC határozatban kéri fel Gandhit a Kongresszus vezetésére, megerősíti az erőszak nélküli polgári engedetlenség politikáját. A világesemények fényében megállapítja, hogy a jövőben elengedhetetlen az egyetemes és teljes leszerelés.

1942. január 15–16. Wardha: Az AICC megállapítja, hogy a háború immár India határaihoz közelít. A polgári engedetlenségi mozgalom már 14 hónapja tart és 25 000 Kongresszus-tagot tartóztattak le. Kijelenti, hogy „Csak egy szabad és független India lehet olyan helyzetben, hogy nemzeti alapokon vállalkozzék az ország védelmére és

előmozdítsa a háború viharából kibontakozó nagy ügyet." Megerősíti az 1940. szeptember 16-i határozatot.

1942. augusztus 7–8. Bombay: Az AICC meghozza történelmi határozatát: felszólítja az angolokat: távozzanak Indiából. Csak egy szabad India képes minden erejét bevetni a fasizmus és imperializmus elleni harcba. Az AICC körvonalazza a leendő független India alkotmányát és külpolitikáját.

1945. június 21–22. Bombay: A Munkabizottság Wavell alkirály bejelentésére, miszerint általános választásokat fognak tartani a központi és a tartományi törvényhozó testületekben, megállapítja, hogy szabad és tisztességes választások megtartására az adott körülmények között nincs lehetőség, hiszen egy sor politikai szervezet még mindig nem működhet legálisan, ennek ellenére a Kongresszus részt vesz a választásokon. Elfogadja az alkirály ideiglenes kormányra vonatkozó javaslatát és elhatározza, hogy részt vesz Simlában az augusztus 25-re tervezett konferencián. A simlai konferencián megállapodás született arról, hogy a Kongresszus javaslatot tesz a minisztertanács összetételére.

1946. március 23. Indiába érkezett a brit kabinet missziója, amely tárgyalásokat folytatott a politikai és vallási pártokkal.

1946. április 27. A misszió vezetője levelet írt a Kongresszus elnökének, amelyben elmondta, hogy keresi a megegyezés lehetőségét a Kongresszus és a Liga között.

1946. május 16. és 1946. június 16.

A brit kormány nyilatkozata a tartományok bizonyos csoportjainak létrehozását és gyenge központot irányoz elő, továbbá az ideiglenes kormány összetételét vallásközösségi alapon kívánta meghatározni. Javaslatot tett továbbá az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívására.
A tartományok csoportosításának terve a Pakisztán-elképzelés első hivatalos brit megfogalmazása volt.

1946. június 26.

A Munkabizottság elveti a kommunális összetételű ideiglenes kormány elképzelését és megerősíti, hogy a Kongresszus nem adhatja fel nemzeti jellegét. A Kongresszus azonban kész részt venni az alkotmányozó nemzetgyűlés munkájában.

1946. szeptember 15.

Dzsaváharlál Nehru a Munkabizottság ülésén lemond pártelnöki tisztségéről, mert az AICC és a Munkabizottság felszólította, hogy fogadja el az ideiglenes kormány miniszterelnöki megbízatását.

1946. október 2.

Megalakul az ideiglenes nemzeti kormány.

1946. november 21–24.

Mírat: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 54. ülésszakán határozatot hoz a fejedelemségekről, támogatja az ott élő népek harcát, akik a szabad és független India szerves részeként küzdenek a polgárjogokért és felelős kormányok felállításáért.
Elítéli a Bengálban és Bihárban egyre jobban elharapódzó vallásközösségi viszályt és vérontást.

1947. február 20.

Attlee miniszterelnök bejelenti a brit parlament alsóházában, hogy 1948. júniusáig Anglia távozik Indiából. Egyidejűleg kinevezték az utolsó brit alkirályt, Lord Mountbatten személyében.

1947. június 15.	New Delhi: Az AICC elfogadja Mountbatten Pakisztán-tervét, amit június 3-án hoztak nyilvánosságra.
1947. augusztus 15.	India elnyeri függetlenségét.
1947. szeptember–október	Az első pakisztáni–indiai háború Kásmír térségében.
1948. január 30.	Mahátmá Gandhit meggyilkolják.
1948. december 18–19.	Dzsaipur: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 55. ülésszaka, amely a független India külpolitikai alapelveiről hozott határozatot. Elfogadják a párt új alapszabályát, valamint minimális gazdasági programról hoznak határozatot.
1949. január 9–10.	New Delhi: A Munkabizottság részletesen kidolgozza a Dzsaipurban elhatározott gazdasági programot.
1949. július 18.	A Munkabizottság határozatban szabályozza a tagállami kongresszista kormányok és pártszervezetek viszonyát.
1950. január 26.	Életbe lép a független India új alkotmánya, India köztársasággá alakul.
1950. szeptember 21–22.	Nászik: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 56. ülésszaka, ahol részletes gazdasági programot fogadnak el, egyebek között a nagybirtokrendszer eltörléséről.
1951–1956	Az első indiai ötéves terv.
1952	Az első általános választások Indiában: a Kongresszus győzelme.

1953	Az államok nyelvi alapon történő átszervezésének első lépése: megalakul Ándhra, majd két évtizeden át a többi állam átszervezésére is sor kerül.
1955. január 21–23.	Ávádi (Madrász): Az Indiai Nemzeti Kongreszszus 60. ülésszaka, ahol célként egyhangúlag fogadták el a szocialista mintájú társadalom megteremtését, amelyben a termelés fő eszközei társadalmi tulajdonban vagy ellenőrzés alatt állnak, felgyorsul a termelés és a nemzeti vagyon elosztása egyenlő. További 13 határozatot fogadtak el, egyebek között a gazdaságpolitikáról, az agrárreformokról, az indiai francia és portugál területek integrációjáról, a párt szervezetének erősítéséről, az oktatásról.
1956. február 11–12.	Amritszár: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 61. ülésszaka gazdaságpolitikai határozatot hozott, amely az ötéves tervek folytatása mellett döntött, a közületi szektor gyors bővítését szorgalmazta. Körvonalazta az előkészületben levő második ötéves terv fő célkitűzéseit. Foglalkozott a párt szervezeti kérdéseivel és az alapszabályzat módosításával.
1956. június 2–3.	Bombay: Az AICC határozatban fogadta el a francia területek átadásáról kötött szerződést és az infláció elleni intézkedéseket sürgette.
1956. augusztus 5.	New Delhi: A Munkabizottság aggodalmát fejezte ki a növekvő kommunalizmus miatt.
1956–1961	A második indiai ötéves terv.
1956	Az iparpolitikai határozat elfogadása.

1957. január 5–6.	Indór: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 62. ülésén elfogadták a párt választási kiáltványát, amely összegzi az addig elért eredményeket és kijelöli az új feladatokat.
1957. február 24–1957. március 15.	A második általános választás, ahol ismét a Kongresszus győzött.
1958. január 18–19.	Gauháti: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 63. ülésszaka, ahol áttekintik a függetlenség első tíz évét és megállapítják, hogy a kasztrendszer erősen tartja magát. A földreform megvalósítása lassú. Fel kell számolni az élelmiszer-deficitet. A Kongresszus kezdi elveszíteni kapcsolatát a tömegekkel, ezért újra hangsúlyt kap a pártépítés.
1958. október 26.	Hájderábád: Az AICC határozatot fogad el a harmadik ötéves terv alapelveiről, amelyben prioritást biztosítanak a nehézipar fejlesztésének.
1959. január 9–11.	Nágpur: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 64. ülése, melynek vitáján és határozataiban központi helyet foglalt el a földreform kérdése. Ekkor választották meg Indira Gandhit a párt elnökének.
1959. május 10–12.	New Delhi: Az AICC megvitatja a szövetkezetek és a falusi hitelélet megszervezésének kérdését.
1959. szeptember	Mind a Munkabizottság, mind az AICC foglalkozik a kínai–indiai határvitával.
1960. január 16–17.	Bangalór: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 65. ülése főként a mezőgazdaság kérdésével foglalkozott, továbbá határozatot hozott a tervszerű fejlesztést akadályozó tényezők felszámolásáról.

Ez a gazdasági határozat is főként a falufejlesztésre helyezi a hangsúlyt. Az ülésszakon sokat foglalkoztak a párt belső helyzetével.

1960. október 29–30. Raipur: Az AICC határozatot hoz a harmadik ötéves tervről, amelyben a tervgazdálkodás általános céljának a szocialista gazdaság és a jóléti állam megteremtését jelöli meg, a harmadik ötéves terv fő célkitűzésének pedig azt, hogy India mielőbb váljon gabonából önellátóvá.

1961–1966 A harmadik ötéves terv Indiában.

1961. január 6–7. Bhavnagar: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 66. ülésszaka határozatot hoz a falusi önkormányzati szervek, a pancsájatok bevezetéséről, a nemzeti integrációról, a harmadik ötéves tervről, és aggodalommal állapítja meg, hogy erősödik a kommunalizmus, a provincializmus reakciós jelensége. Elfogadják a párt módosított alapszabályzatát.

1961. október 4–5. Madurai: Az AICC elfogadja a Kongresszus választási kiáltványát, amelyben áttekintik az 1961-ig elért eredményeket és a további célokat.

1962. január 5–6. Patna: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 67. ülésszaka üdvözli a kormány sikeres fegyveres akcióját, amellyel megszüntette Goa portugál gyarmati státusát.

1962 A Kongresszus győz a harmadik általános választásokon is.

1962. szeptember 8., majd 1962. október 20. Kína a közös határok mentén megtámadja Indiát.

1963. augusztus 9. A Munkabizottság elfogadja az ún. Kámarádzs tervet, melynek lényege, hogy a Kongresszus

mint párt erősítése érdekében magas állami funkciót betöltő kongresszista politikusok lemondtak tisztségükről és visszatértek a mozgalomba.

1963. november 3–4. Dzsaipur: Az AICC is elfogadja a Kámarádzs tervet, továbbá a demokrácia és a szocializmus politikai célkitűzéseit megvilágító dokumentumot. Ezen az ülésen Nehru a monopóliumok növekedése ellen lép fel.

1964. január 9–10. Bhubanésvar: Az Indiai Nemzeti Kongresszus 68. ülésszaka határozatot hoz a demokratikus szocializmus célkitűzéseiről, amelyben mindenkinek biztosítani kell az egyenlő lehetőségeket és fel kell számolni a szegénységet.

1964. május 15. Bombay: Az AICC határozatban ítéli el a Pakisztán kiválása óta először fellángoló vallásközösségi összecsapásokat Kalkuttában, Dzsamsedpurban és Rourkelában.

1964. május 27. Nehru halála.
Az új miniszterelnök L. B. Sásztri. Kormányában Indira Gandhi lett a tájékoztatásügyi miniszter.

1965 A második indiai–pakisztáni háború Kásmír térségében.

1966. január 10. Taskentben aláírják az indiai–pakisztáni tűzszüneti megállapodást. Aznap éjjel meghal Sásztri.
Néhány nap múlva a Kongresszus Indira Gandhit választja meg miniszterelnöknek.

1967. január A negyedik általános választásokon a Kongresszus a központi parlamentben még győz, de számos tagállamban veszít.

1967. június 23–25.	Az AICC elfogadja a tízpontos gazdasági programot, amely a bankok társadalmi ellenőrzését, a biztosítók államosítását, a gabonakereskedelem állami kézbe vételét, a volt uralkodók kiváltságainak eltörlését irányozza elő.
1969–1974	A negyedik indiai ötéves terv.
1969. július 10.	Bangalór: Indira Gandhi írásban küldi el az AICC-nek jegyzeteit a gazdaságpolitikáról és programról. Ebben veti fel egyebek között a bankok államosítását, a földbérleti viszonyok rendezését. Az AICC elvben elfogadja a miniszterelnök javaslatait.
1969. július 19.	A minisztertanács a 14 nagy indiai kereskedelmi bank államosítását határozza el.
1969. november	Bekövetkezik a Kongresszus szakadása: Morardzsi Dészai és követői kizárják Indira Gandhit a pártból. Indira Gandhi azonban élvezte a párt parlamenti frakciójának többségi támogatását.
1969. december	Az AICC bombayi ülésén határozatot hozott a volt fejedelmeknek fizetett állami kártérítés beszüntetéséről, az import zömének államosításáról, a földreformtörvények végrehajtásáról. Győzött a Kongresszus Indira Gandhi vezette progresszív szárnya.
1970. december 27.	A köztársaság elnöke feloszlatja a Lók Szabhát. Az időközi választások előtt Indira Gandhi meghirdeti programját a szegénység legyőzéséről.
1971. március	Az általános választásokon győzött Indira Gandhi Kongresszus pártja.

1971. augusztus 9.	India barátsági és együttműködési egyezményt ír alá a Szovjetunióval.
1971. december 3–16.	A harmadik pakisztáni–indiai háború, melynek eredményeként Kelet-Pakisztánból létrejön Bangládés.
1975–1980	Az ötödik indiai ötéves terv.
1975. június 26.	Kihirdetik a rendkívüli állapotot, amelyet a gazdasági stagnálás, a növekvő infláció, a földreform végrehajtásának akadozása következtében növekvő társadalmi feszültségek tettek szükségessé.
1975. július 1.	A 20 pontos program meghirdetése.
1977. március	Általános választások, amikor a Kongresszus a független India történelmében először vereséget szenved. A győztes Dzsanata pártkoalíció azonban csak 1979 júniusáig tudott hatalmon maradni. Az új általános választásokig ügyvezető kormány volt hivatalban.
1980–1985	A hatodik indiai ötéves terv.
1980. január	Az általános választásokon ismét a Kongresszus győz.
1982. január 14.	Új 20 pontos gazdasági program.
1984	Az évek óta tartó pandzsábi feszültségek fegyveres fordulatot vesznek, az amritszári Aranytemplom szikh terroristák bázisává alakul. A kormány úgy dönt, hogy fegyverrel távolítja el a templomból a terroristákat.
1984. július 6.	A kormány fegyveres akciója sikerrel jár.

1984. október 31.	A szikh terroristák véres bosszúja: meggyilkolják Indira Gandhit. Az új miniszterelnök Radzsív Gandhi.
1984. december	A nyolcadik általános választáson a Kongresszus elsöprő győzelmet arat.

Szemelvények az Indiai Nemzeti Kongresszus dokumentumaiból

1. Az Indiai Nemzeti Kongresszus első ülése, Bombay, 1885. december 28–30.

W. C. BONNERJEE ELNÖKI BESZÉDÉNEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A megválasztott elnök, megköszönve az őt ért megtiszteltetést, kijelentette: méltán lehet büszke arra, hogy az Indiában első alkalommal összehívott nemzetgyűlésen ő elnökölhet. Körültekintve látja a Bombay Elnökség valamennyi fontos központjának, Karácsi, Ahmedábád, Szúrat, Púna, Bombay városa, valamint a kevésbé népes, mégis fontos városok képviselőit; Madrász Elnökségnek csaknem valamennyi kerülete, valamint Madrász, Szálem, Kójambattúr és más városok is képviselve vannak. Bengál tekintetében barátait és őt magát lehet bizonyos mértékig képviselőként elfogadni, hiszen sorozatos balszerencse, elhalálozások, betegségek és hasonlók miatt, amelyekről a jelenlevők már tudnak, a bengáliakat a megjelentek csak nagyon kevéssé képviselik, bár a bengáli művelt gondolkodás delegátusai joggal olyan tekintélyre számíthatnak, amelyet létszámuk aligha indokolna. Aztán jelen vannak Lahór, Lakhnau, Ágrá, Alláhábád, Benáresz képviselői, valamennyien az ottani politikai egyesületek nevében, így együtt igen széles körű befolyással rendelkeznek. Örömmel látja, hogy e képviselők mellett az ülésszak munkájában sokan részt fognak venni afféle *amici curiae**-ként az ország legkiemelkedőbb hazai származású tisztviselői közül, akiknek jelenléte lényegesen megnöveli az értekezlet súlyát és méltóságát. Nem csupán a tartományok képviseltetik magukat, hanem a birodalomnak csaknem valamennyi politikai egyesületét képviseli egy vagy több úr, ami pedig a sajtót illeti,

* Érdek nélküli tanácsadók (latin).

a *Mirror*, a *Hindu*, az *Indian Spectator*, a *Tribune* és más lapok szerkesztői vagy kiküldöttjei félreérthetetlenül bizonyítják azon érzelmek egyetemességét, amelyek ebben a nagy és emlékezetes összejövetelben kulminálnak. A történelmi időkben bizony India talaján ilyen fontos és átfogó összejövetel eddig sohasem volt. Az elnök szerint a gyűlés teljes képviseletet jelent. Igaz ugyan, hogy a brit alsóház mércéje szerint ők India népét olyan értelemben nem képviselik, ahogy az alsóház tagjai a választókerületeket reprezentálják, de ha az érzelmek, érzések és törekvések közössége bárkit feljogosít arra, hogy mások nevében beszéljen, akkor ők kétségtelenül joggal állítják, hogy India népének képviselői. Mondhatjuk, hogy önmagukat választották meg, ez azonban nem így van. Annak a híre, hogy tervezzük ezt az ülésszakot, már egész évben közismert volt India különböző tartományaiban és tudjuk, hogy a hírt a nép széles körben nagy megelégedéssel fogadta. Bár formális választásokra nem került sor, a képviselőket a különböző egyesületek és testületek választották ki és az elnök csak azt szerette volna, ha ezek a személyek el is tudnak jönni s most nem kellene sajnálni sok értékes segéderő hiányát, akiknek részvételét a különféle szerencsétlen körülmények akadályozták meg.

A KONGRESSZUS TÖREKVÉSEI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

Itt a megfelelő alkalom arra, hogy megválaszolja azt a kérdést, amit a külvilág az elmúlt néhány héten szakadatlanul föltesz, nevezetesen, hogy valójában mik is e nagy Nemzeti Kongresszus törekvései és célkitűzései. Az elnök nem kíván erre kimerítő választ adni. Az elkövetkező munka véleménye szerint ezt hatékonyabban megteszi, mint amennyire bármilyen szónok egyedül képes lenne rá; annyit azonban röviden kijelent, hogy a Kongresszus céljait legnagyobb részt az alábbi pontokban lehet összefoglalni:

a) A személyes közeledés és barátság előmozdítása mindazok között, akik a birodalom különböző részeiben lelkesebben munkálkodnak hazánk ügyéért.

b) A közvetlen, baráti, személyes érintkezés segítségével fel kell számolni az összes lehetséges faji, vallási és provinciális előítéletet mindazok között, akik szeretik hazánkat, fejleszteni és erősíteni kell a nemzeti egység azon érzelmeit, amelyek Lord Ripon örökké emlékezetes uralmában gyökereznek.

c) Megbízhatónak kell regisztrálni a fontosabb és sürgetőbb aktuális társadalmi kérdéseket, miután az indiai művelt osztályok gondosan megvilágították és kiérlelt véleményüket alaposan megvitatták.

d) Meghatározni azt az irányvonalat és azokat a módszereket, amelyek segítségével kívánatos, hogy a hazai politikusok az elkövetkező tizenkét hónapban a köz javára munkálkodjanak.

E célok között egyáltalán nincs olyan, amit józan és előítéletektől mentes ember kifogásolhatna, mégis számos alkalommal tettek olyan urak ellenvetéseket, akiktől több bölcsességet vártunk, de a tervezett Kongresszust úgy ítélték el, mintha az összeesküvők és hűtlenek fészke lenne. Az elnök egyszer és mindenkorra kijelenti, és ezt teheti azért, mert az előző napon hosszas informális megbeszéléseket folytattak, így most a jelen levő urak érzéseinek ad hangot, hogy aligha található mélyebben lojális és következetesebb jóakarója a brit kormánynak mint ő maga és az őt körülvevő barátai. Azzal, hogy összejönnek és rendben, békésen megvitatják a saját jólétüket érintő, életbevágóan fontos kérdéseket, azt az egyetlen utat követik, amelyre az angol alkotmány feljogosítja őket, hogy a hatalommal szemben képviseljék nézeteiket. Nagy-Britannia sokat tett India javára, és ezért az egész ország őszintén hálás neki. Anglia rendet teremtett, vasutakat adott és mindenek felett a nyugati oktatás felbecsülhetetlen áldásait nyújtotta. De még mindig sok a tennivaló. Minél jobban halad a nép a művelődés és az anyagi jólét útján, annál nagyobb lesz betekintése a politikai kérdésekbe és annál jobban fog vágyódni a politikai haladás után. Az elnök úgy tartja, hogy ha az indiaiak arra vágynak, hogy az Európában uralkodó eszmék szerint kormányozzák őket, ez semmiképpen nem összeférhetetlen a brit kormány iránti lojalitásukkal. Csupán annyit kívánnak, hogy bővítsék ki a kormányzás alapjait és a nép kapja meg belőle a helyét és törvényes részét. Reméli, hogy a Kongresszusban elkövetkező vita legalább olyan előnyös lesz az uralkodó hatóságok, mint az egész nép számára.

2. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 22. ülése, Kalkutta, 1906. december 26–29. Részletek az elfogadott 17 határozatból

VII. BOJKOTT MOZGALOM

Arra való tekintettel, hogy az ország népének egyáltalán nincs, vagy alig van beleszólása a saját kormányzásába, a kormányhoz intézett előterjesztéseit pedig kellően nem mérlegelik, a Kongresszusnak az a véleménye, hogy Bengálban, a tartomány megosztása elleni tiltakozásként indított mozgalom törvényes.

VIII. SZVADÉSÍ MOZGALOM

A Kongresszus úgy határozott, hogy legszívélyesebb támogatásáról biztosítja a *szvadési* mozgalmat és felszólítja az ország népét, munkálkodjon a mozgalom sikeréért, tegyen határozott és kitartó erőfeszítéseket a hazai ipar fejlesztése érdekében és ösztönözze a hazai termékek előállítását azzal, hogy még némi áldozatok árán is előnyben részesíti azokat az importált cikkekkel szemben.

IX. ÖNKORMÁNYZAT

A Kongresszus úgy határozott, hogy véleménye szerint az önkormányzattal rendelkező brit gyarmatokon létező kormányzati rendszert Indiára is ki kell terjeszteni és ennek érdekében az alábbi reformok azonnali bevezetését látja szükségesnek:

a) A csak Angliában megtartott valamennyi vizsgát párhuzamosan Angliában és Indiában kell megtartani, továbbá az összes, Indiában történő magasabb kinevezéseket csak versenyvizsga alapján lehessen eszközölni;

b) Megfelelő képviseletet az indiaiaknak az államtitkári tanácsban, az alkirály, valamint a madrászi és a bombayi kormányzó végrehajtó tanácsaiban;

c) A legfelső és a tartományi törvényhozó tanácsok létszámának kibővítése, amely a nép nagyobb és valóban hatékony képviseletét biz-

tosítaná, valamint nagyobb ellenőrzést az ország pénzügyi és gyakorlati kormányzása fölött;

d) A helyi és városi testületek hatalmát növelni kell és hivatalos ellenőrzésük ne legyen nagyobb, mint amekkora a helyi kormányzati igazgatóságé Angliában a hasonló testületek fölött.

XVI. A KONGRESSZUS ALAPSZABÁLYA

Úgy határoztunk, hogy a Kongresszus átmenetileg egy évre elfogadja a múlt évben Benáreszben kidolgozott következő javaslatait:

1. *Tartományi Kongresszusi Bizottságok*

a) A bizottság javasolja, hogy minden tartomány székvárosában szervezzen Tartományi Kongresszusi Bizottságot úgy, ahogyan azt a tartomány különböző kerületeinek képviselői elhatározzák a tartományi konferencián, vagy különleges értekezleten.

b) A Tartományi Kongresszusi Bizottság a tartomány nevében minden kongresszusi ügyben intézkedik és különleges gonddal szervezi meg a Kerületi Egyesületeket az egész tartományban a tartós és folyamatos politikai munka céljaira.

3. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 24. ülése, Lahór, 1909. december 27–29. Részletek a 24 határozatból

IV. A TANÁCSOK REFORMJA

Miközben a jelen Kongresszus hálásan értékeli Lord Morley és Lord Minto komoly és keserves erőfeszítéseit annak érdekében, hogy az ország népe az alkotmányos reformok meglehetősen tisztes mértékéből részesedjen, ahogy az most megtestesült az indiai tanácsokról szóló 1909-es törvényben, kötelességének érzi, hogy erőteljes egyet nem értését rögzítse a vallási alapon teremtett külön választókerületekkel szemben és sajnálja, hogy a törvény keretében rögzített szabályozásokat nem ugyanabban a liberális szellemben alkották meg, mint amilyenben Lord Morley múlt évi nyílt levele fogant. A szabályozások az egész országban széles körű elégedetlenséget váltottak ki, különösen azért, mert:

a) túlzott és igazságtalanul nagyarányú képviseletet biztosítanak egy bizonyos vallás követőinek;

b) igazságtalan, bántó és megalázó megkülönböztetéseket tesznek őfelsége muzulmán és nem muzulmán alattvalói között a választókerületek, a szavazati jog és a jelölhetőség feltételeinek tekintetében;

c) széles körű, önkényes és értelmetlen kizáró okok és korlátozások vannak azon jelöltekkel szemben, akik választás útján kívánnak bekerülni a tanácsba;

d) a művelt osztályokkal szemben megmutatkozó általános bizalmatlanság, amely végighúzódik az egész törvényen; és

e) a tartományi tanácsok nem hivatalos többségének nem kielégítő összetétele, amely minden gyakorlati szempontból hatástalanná és irreálissá teszi azokat.

A jelen Kongresszus határozottan sürgeti a kormányt, hogy a szabályozást vizsgálja felül, amint lezajlottak a mostani választások, távolítsa el az említett, kifogásolható vonásokat és hozza összhangba a múlt évi királyi üzenet és államtitkári nyílt levél szellemével.

4. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 29. ülésszaka, Madrász, 1914. december 28–30.

RÉSZLETEK BHUPÉNDRANÁTH BÁSZÚ ELNÖKI BESZÉDÉBŐL

Mit akar India?

...olyan népünk van, amely gyorsan ébred öntudatra; fiaink közül ezrével részesülnek nyugati mintájú oktatásban a nyugati modell szerint létesített indiai egyetemeken; közülük naponta százával sereglenek az európai, amerikai és japán egyetemekre, majd onnan hazatérve terjeszik a megszerzett tudást. Prométheuszt le lehet láncolni, de a tüzet már meggyújtották és azt nem lehet eloltani. India magasabb színvonalú életet akar, a tevékenység és hasznosság szélesebb körét. India azt akarja, hogy kormánya legyen összhangban növekvő önbecsülésével és szellemiségével. India azt akarja, hogy a mindvégig létező előfeltételezést, amelyet az igazgatótanács 1833-ban hasztalanul próbált elűzni, nevezetesen, hogy az indiaiak csupán bizonyos szintig képesek felemelkedni,

távolítsák el az udvar környékéről is, miként eltávolították a törvénykönyvből, és ne zárják el mesterséges korlátok a szolgálatához vezető ajtókat saját fiai elől. India azt akarja, hogy gyermekeinek ugyanolyan egyenlő állampolgári jogai legyenek, mint a birodalom más tagjainak. India azt akarja, hogy távolítsák el a kormányra és a népre egyaránt veszélyes, zaklató akadályokat a szólásszabadság és a sajtószabadság útjából. És mindenek felett India azt akarja, hogy kormánya autonóm kormány legyen a Brit Birodalom keretei között. A brit uralomból kisugárzó nagy jótéteményeket, amelyek magukon viselik a fájdalom emlékét, csak akkor fogja saját homloka verítékével megédesíteni...

...A két szélsőség – az egyik a különválás, a másik az alárendelődés – egyformán lehetetlen és el kell felejtenünk. Az eszmény, amit követnünk kell és amelyet a Kongresszus célként maga elé tűzött, a koordináció és társulás, mégpedig az egyenlőség alapján. Nem mondom, hogy ennek ma meg kell valósulnia, azt azonban mondom, hogy minden lépésnek, amit mi megteszünk, vagy a kormánytól kérünk, ebben az irányban kell haladnia...

5. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 30. ülésszaka, Bombay, 1915. december 27–29. Részletek a határozatokból

XIX. ÖNKORMÁNYZAT

A Kongresszusnak az a véleménye, hogy elérkezett az idő a további lényeges reformok bevezetéséhez az önkormányzat elérése érdekében, ahogyan azt alapszabályának 1. cikkelye meghatározza, nevezetesen oly módon kell megreformálni és liberalizálni az ország kormányzati rendszerét, hogy a nép hatékony ellenőrzést szerezzen fölötte egyebek között azáltal, hogy:

a) Bevezetésre kerül a tartományi autonómia, beleértve a pénzügyi függetlenséget is;

b) A törvényhozó tanácsok kibővítése és olyan reformja, melynek nyomán a tanácsok valóban és megfelelően képviselik a nép valamennyi csoportját és hatékony ellenőrzést gyakorolnak a végrehajtó kormány cselekedetei fölött;

c) A különböző meglevő végrehajtó tanácsok rekonstrukciója, illetve létesítése azokban a tartományokban, ahol ilyen még nincs;

d) Az indiaügyi államtitkár tanácsának reformja, vagy eltörlése;

e) Törvényhozó tanácsok létrehozása azokban a tartományokban, ahol ilyenek még nincsenek;

f) Az indiaügyi államtitkár és az indiai kormány viszonyának átalakítása és

g) a helyi önkormányzat tekintélyes mértéke.

A Kongresszus felhatalmazza az Összindiai Kongresszusi Bizottságot, hogy dolgozza ki reformtervét és a folyamatos nevelő és propagandamunka programját, különös tekintettel a jelen határozatban foglalt elvekre, továbbá felhatalmazza az említett Bizottságot, hogy tárgyaljon az Összindiai Muzulmán Liga hasonló célból kinevezendő bizottságával a további, esetleg szükséges intézkedésekről és terjesszék elő jelentésüket a főtitkároknak 1916. szeptember 1-jéig, akik aztán majd a lehető leghamarabb körözni fogják a jelentést a különböző Tartományi Kongresszusi Bizottságoknál.

6. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 31. ülésszakán, 1916 decemberében elfogadott tervezetből, amelyet az Indiai Nemzeti Kongresszus és az Összindiai Muzulmán Liga közösen dolgozott ki és hagyott jóvá

a) Tekintettel arra a tényre, hogy India nagy közösségei ősi civilizációk örökösei és a kormányzás és igazgatás terén mindig kiváló adottságaikat bizonyították, továbbá arra, hogy a brit uralom egy évszázada alatt nagy előrehaladást tettek az oktatás és a köz szelleme terén, továbbá, hogy a jelenlegi kormányzati rendszer nem elégíti ki a nép törvényes elvárásait és alkalmatlanná vált arra, hogy megfeleljen a meglevő körülményeknek és kívánalmaknak, a Kongresszusnak az a véleménye, hogy elérkezett az idő, amikor őfelsége a király és császár kegyes nyilatkozatára van szükség, amelyben bejelenti, hogy a brit politika célja és szándéka egy közeli időpontban önkormányzatot adni Indiának.

b) Hogy a birodalom újjáépítése során Indiát az önkormányzat felé emelik azzal, hogy megvalósítják azon reformokat, amelyeket az Össz-

indiai Kongresszusi Bizottság, összhangban az Összindiai Muzulmán Liga által kinevezett Reform Bizottsággal közösen dolgozott ki (részletesen lejjebb).

c) Hogy a birodalom újjáépítése során Indiát függő helyzetéből felemelik, hogy a birodalmon belül az önkormányzattal rendelkező dominiumok egyenrangú partnere legyen.

REFORMTERVEZET

I. A TARTOMÁNYI TÖRVÉNYHOZÓ TANÁCSOK

1. A tartományi törvényhozó tanácsok négyötödét választott, egyötödét kinevezett tagok alkossák. [...]

3. A tanácsok tagjait a nép közvetlenül válassza olyan széles körű választójog alapján, amennyire az csak lehetséges. [...]

7. a) A vám, posta, távíró, bánya, só, ópium, vasút, hadsereg, haditengerészet jövedelmei és az indiai fejedelmek adói kivételével az állami bevételek a tartományokat illessék meg. [...]

c) A tartományi tanácsnak legyen teljes joga arra, hogy a tartomány belső igazgatását érintő kérdésekkel foglalkozzék, beleértve a kölcsönök felvételének, az adókivetésnek és az adók megváltoztatásának jogát, valamint azt, hogy a költségvetésről szavazhasson. A kiadások összes tételét és a szükséges állami jövedelem megszerzésének módjait törvénytervezetekbe kell foglalni és a tartományi tanács elé terjeszteni elfogadás céljából. [...]

II. TARTOMÁNYI KORMÁNYOK

1. Minden tartományi kormány élén a kormányzó áll, aki általában nem lehet az Indiai Közigazgatási Szolgálat, vagy más állandó szolgálat tagja. [...]

3. Az Indiai Közigazgatási Szolgálat tagjait általában nem lehet a végrehajtó tanácsokba kinevezni.

4. A végrehajtó tanács tagjainak legalább a fele olyan indiaiakból áll, akiket a tartományi törvényhozó tanács választott tagjai választanak meg.

5. A tagok hivatali ideje öt év.

III. A BIRODALMI TÖRVÉNYHOZÓ TANÁCS

1. A birodalmi törvényhozó tanács létszáma 150 fő.
2. A tagok négyötödét választani kell. [...]
4. A választott indiai tagok egyharmada legyen muzulmán, akiket számos tartományban létező külön muzulmán választókerületek választanak meg, amennyire csak lehetséges, olyan arányban, amilyen arányban őket a külön muzulmán választókerületek képviselői a tartományi törvényhozó tanácsokban képviselik. [...]

11. A tagok hivatali ideje öt év.

12. Az alábbiakban említett ügyek kizárólag a birodalmi törvényhozó tanács hatáskörébe tartoznak.

a) Az olyan ügyek, amelyekben az egész Indiát érintő egységes törvényhozás kívánatos.

b) Az olyan tartományi törvényhozás, amely a tartományok közötti pénzügyi kapcsolatokat érinti. [...]

16. A birodalmi törvényhozó tanácsnak nincs beleszólási joga abba, hogy az indiai kormány irányítja a katonai ügyeket, valamint India külügyi és politikai kapcsolatait, beleértve a hadüzenet, a béke és egyéb szerződéskötés jogát.

IV. AZ INDIAI KORMÁNY

1. India főkormányzója legyen az indiai kormány feje.
2. A kormányfő rendelkezésére végrehajtó tanács áll, a tanács tagjainak fele indiai.

7. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 1919 decemberében Amritszárban tartott 34. ülésszakának határozataiból

1. A Kongresszus megerősíti a múlt évben hozott határozatát arról, hogy India alkalmas a teljes felelős kormány felállítására és elutasít minden ezzel ellentétes feltételezést és kijelentést.

2. A Kongresszus tartja magát a delhi ülésszaknak az alkotmányos

reformokról hozott határozatához és az a véleménye, hogy a reformtörvény elégtelen, nem kielégítő és csalódást okoz.

3. A Kongresszus sürgeti a parlamentet, tegyen mielőbbi lépéseket annak érdekében, hogy az önrendelkezés elvével összhangban létesítsenek teljesen felelős kormányt.

8. Részletek Mahátmá Gandhi beszédéből, amelyet az Indiai Nemzeti Kongresszus 35. ülésszakán Nágpurban mondott el a fő határozatról

A határozat, amelyre tisztelettel javaslatot teszek, a következő: „Az Indiai Nemzeti Kongresszus célja, hogy India népe az összes törvényes eszközzel és békés úton megszerezze a *szvarádzsot*..."

Amennyire én értem, csupán kétféle ellenvetés hangozhat el erről a helyről. Az egyik, hogy ma még nem gondolhatunk a brit kapcsolat felszámolására... Ha a brit kapcsolat India előmenetelét szolgálja, akkor mi azt nem akarjuk megsemmisíteni. De ha összeférhetetlen nemzeti önbecsülésünkkel, akkor elemi kötelességünk megsemmisíteni azt...

Ha el akarják fogadni ezt a határozatot, akkor ne csupán felkiáltással tegyék, bár én kívánom, hogy önök lelkesen üdvözöljék ezt a határozatot. Én azonban azt szeretném, hogy önök ezt a határozatot olyan hittel és elszántsággal hajtsák végre, amit a világon semmi nem ingathat meg, hogy önök a lehető legközelebbi pillanatban meg akarják kapni a *szvarádzsot* törvényes és tisztességes eszközökkel, olyan eszközökkel, amelyek nem erőszakosak és amelyek békések. Önök úgy határoztak erről a kérdésről, hogy amennyire ma beláthatjuk, ez ellen a kormány ellen ma az acél eszközével nem harcolhatunk, de csatázhatunk ellene annak gyakorlásával, amit én gyakorta a lélek erejének neveztem és a lélekerő nem egyetlen ember, vagy *szanjászi*, esetleg úgynevezett szent előjoga. A lélekerő minden emberi lény, férfi és nő előjoga...

9. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 36. ülésszakán 1921 decemberében Ahmedábádban hozott határozatokból

FŐ HATÁROZAT

Mivel a Nemzeti Kongresszus legutóbbi ülése óta India népe tapasztalatból tudja, hogy az erőszak nélküli együtt nem működés elfogadása óta az ország nagy haladást tett a félelemnélküliség, az önfeláldozás és az önbecsülés útján, s mivel a mozgalom nagymértékben károsította a kormány presztízsét, s az ország egészében véve gyorsan halad a szvarádzs felé, ez a Kongresszus megerősíti a kalkuttai különleges ülésszakon hozott és Nágpurban jóváhagyott határozatot és rögzíteni kívánja a Kongresszus azon megrendíthetetlen elhatározását, hogy az eddiginél nagyobb erővel folytatja az erőszak nélküli együtt nem működés programját oly módon, ahogyan azt minden tartomány maga elhatározza mindaddig, amíg a pandzsábi és a kalifátusi igazságtalanságokat jóvá nem teszik, amíg nem valósul meg a szvarádzs és az indiai kormány ellenőrzése egy felelőtlen testülettől nem kerül a nép kezébe. [...]

A Kongresszusnak továbbá az a véleménye, hogy a polgári engedetlenség a fegyveres felkelés egyetlen civilizált és hatékony helyettesítője, valahányszor egyének vagy korporációk megpróbálják önkényesen, zsarnokian és legyengítően használni hatalmukat, ezért azt tanácsolja a Kongresszus valamennyi munkásának és másoknak, akik hisznek a békés módszerekben és meg vannak győződve arról, hogy nincs más gyógymód, csak valamilyen áldozat ahhoz, hogy a jelenlegi kormányt ki lehessen mozdítani az indiai nép iránti teljes felelőtlenségből, hogy szervezzenek egyéni polgári engedetlenséget, vagy tömeges polgári engedetlenséget, amikor a néptömegeket már kellőképpen kiképezték az erőszaknélküliség módszereiben és másként, ahogy azt az Összindiai Kongresszusi Bizottság legutóbbi, Delhiben tartott ülésén elhatározták. [...]

Mivel hamarosan várható, hogy a Kongresszus munkatársait nagy számban le fogják tartóztatni, a Kongresszus, miközben azt kívánja, hogy a közönséges gépezet épen maradjon és amikor csak célszerű, a szokásos módon legyen felhasználható, a további utasításig kinevezi Mahátmá Gandhit a Kongresszus egyedüli vezetőjének és felruházza öt az Összindiai Kongresszusi Bizottság teljes jogkörével, beleértve a Kongresszus

különleges ülésszakának, vagy az Összindiai Kongresszusi Bizottságnak, vagy a Munkabizottságnak összehívását, mely jogkörét az Összindiai Kongresszusi Bizottság bármely két ülése között gyakorolhatja, és felhatalmazza, hogy szükség esetén utódot nevezzen ki. [...]

2. HATÁROZAT

Ez a Kongresszus mindazokhoz fordul, akik nem hisznek az együttműködés teljes megtagadásában, vagy az együtt nem működés elvében, de a nemzeti önbecsülés érdekében szükségesnek találják, követelik és ragaszkodnak a kalifátusi és a pandzsábi igazságtalanságok jóvátételéhez, és a teljes nemzeti önkifejezés érdekében követelik a szvarádzs azonnali megteremtését, hogy nyújtsanak teljes segítséget a nemzetnek a különböző vallási közösségek közötti egység megteremtéséhez, népszerűsítsék a kártolást, kézi fonást és szövést gazdasági szempontból és mint kisipari tevékenységet, amely szükséges, hogy a földművelők millióinak jövedelme, akik az éhezés peremén élnek, kiegészüljön és ennek érdekében hirdessék és gyakorolják a kézi fonású és szövésű ruházat használatát, támogassák a teljes szesztilalom ügyét és ha hinduk, járuljanak hozzá az érinthetetlenség felszámolásához, segítsenek a lesüllyedt osztályok helyzetének javításában. [...]

10. Részletek a Kongresszus Munkabizottságának 1922. február 11–12-én Bardoliban hozott határozataiból

A Bizottságnak ezt a rendkívüli ülését azért tartották, hogy tekintse át a Górakhpur kerületi Csauri Csaurában lezajlott zavargások által teremtett helyzetet.

I. A munkabizottság elítéli a csőcselék embertelen viselkedését Csauri Csaurában, amikor brutálisan rendőröket gyilkoltak és önkényesen felgyújtották a rendőrőrsöt és együttérzését fejezi ki a gyászoló családoknak.

Tekintetbe véve a természet ismételt figyelmeztetését, valahányszor küszöbönállt a tömeges polgári engedetlenségi mozgalom, valahol felszínre tört a nép erőszakossága jelezve, hogy az ország nem eléggé mentes az

erőszaktól a tömeges polgári engedetlenséghez, ennek legutóbbi példáját kínálják a Górakhpur közelében levő Csauri Csaurában bekövetkezett tragikus és borzalmas események, ezért a Kongresszus Munkabizottsága úgy határoz, hogy a Bardoliban és másutt tervezett tömeges polgári engedetlenségi mozgalmat felfüggeszti és utasítja a helyi Kongresszusi Bizottságokat, tanácsolják a földműveseknek a földadó és más adók megfizetését, amelyek a kormányt megilletik és amelyeket esetleg a tömeges polgári engedetlenség előkészítéseként felfüggesztettek, továbbá utasítja őket, hogy minden támadó természetű előkészítő tevékenységet függesszenek fel.

A tömeges polgári engedetlenség felfüggesztését addig kell folytatni, amíg a légkör nem lesz annyira erőszakmentes, hogy biztosítja az olyan népi atrocitások elkerülését, mint a górakhpuri volt, vagy az olyan huligán tevékenységet, amelyre Bombayban 1921. november 17-én és Madrászban legutóbb január 13-án került sor.

A békés légkör előmozdítása érdekében a Munkabizottság a további utasításig azt javasolja, hogy a Kongresszus minden szervezete hagyja abba tevékenységét, különösen az olyanokat, amelyeknek célja a letartóztatás és bebörtönzés elérése volt, kivéve a Kongresszus szokásos tevékenységét, beleértve az önkéntes *hartal*okat, amikor biztosítható a tökéletesen békés légkör és ennek érdekében mindenféle őrség állítását be kell szüntetni, kivéve azokat, akik az italárusító helyek előtt az érkező vendégeket jóindulatú és békés céllal figyelmeztetik az ivás káros hatására. Az ilyen őrjáratokat közismerten jellemes személyek ellenőrizzék, akiket erre a célra az illetékes kongresszusi bizottságok választanak ki.

További utasításig a Munkabizottság javasolja minden olyan önkéntes felvonulás és nyilvános gyűlés megtartásának felfüggesztését, amelyek egyetlen célja a gyűléseket betiltó rendelkezés semmibevétele; ez azonban nem vonatkozik a Kongresszus magánösszejöveteleire, más bizottságokra és olyan nyilvános gyűlésekre, amelyekre szükség van.

A Munkabizottság tudomására jutottak olyan panaszok, hogy a parasztok nem fizetik meg a bérleti díjat a zamíndároknak. A Munkabizottság azt tanácsolja a Kongresszus munkásainak és szervezeteinek, mondják meg a parasztoknak, hogy a bérleti díjak ilyen visszatartása ellentétes a Kongresszus határozataival és sérti az ország legjobb érdekeit.

A Munkabizottság biztosítja a zamíndárokat, hogy a kongresszusi mozgalom semmiképpen sem kívánja sérteni törvényes jogaikat, és még

ahol a parasztokat sérelem is érte, a Kongresszus azt kívánja, hogy az orvoslásra a kölcsönös konzultációk és a szokásos döntőbíráskodás eredményeképpen kerüljön sor.

11. Részletek a Kongresszus Munkabizottságának 1922. november 18-án, 19-én és 25-én Kalkuttában hozott határozataiból

III. E Bizottság elfogadja a Polgári Engedetlenséget Vizsgáló Bizottság jelentését a polgári engedetlenség kérdéséről és úgy határoz, hogy

a) az ország jelenleg nincs felkészülve arra, hogy tömeges polgári engedetlenségbe kezdjen, de arra a tényre való tekintettel, hogy az ország bármely részén kialakulhat olyan helyzet, amely megköveteli, hogy ott azonnal a korlátozott tömeges polgári engedetlenséghez folyamodjanak, mint amilyen pl. bizonyos törvények megszegése, vagy bizonyos adók megfizetésének megtagadása, amelyre a nép készen áll, ez a Bizottság felhatalmazza a Tartományi Bizottságokat, hogy engedélyezzenek a saját felelősségükre ilyen korlátozott tömeges engedetlenségi mozgalmakat, ha teljesítik a jelen Bizottságnak a tömeges engedetlenségi mozgalmak feltételeiről 1921. november 4-én hozott 2. sz. határozatában foglaltakat. [...]

VI. Hivatkozással az állami és államilag támogatott oktatási intézmények bojkottjára, ezen bizottság elfogadja a Polgári Engedetlenséget Vizsgáló Bizottság javaslatát és kijelenti, hogy az állami és államilag támogatott oktatási intézmények bojkottja elvben helyes és eszményként fenn kell tartani, mindig szem előtt tartani és követni, amennyire lehetséges.

Ezen bizottság úgy határoz, hogy a fiúkat az iskolákból és főiskolákból kihívó mindenfajta propagandát egyelőre fel kell függeszteni.

A bizottság továbbá úgy határoz, hogy őrségek és egyéb agresszív propaganda nélkül a nemzeti iskolák és főiskolák felsőbbrendűségére kell támaszkodni és ezzel kell a diákokat elvonni az állami és állami támogatást élvező iskolákból. E tekintetben fel kell szólítani minden tartományt, hogy a meglevő nemzeti oktatási intézményeket helyezzék szilárd pénzügyi alapokra és hatékonyságukat minden lehetséges módon növeljék...

12. Részletek Cs. R. Dásznak az Indiai Nemzeti Kongresszus 37. ülésszakán Gajában 1922. december 26-án elhangzott elnöki megnyitó beszédéből

NACIONALIZMUS: AZ ESZMÉNYKÉP

Mi az az eszménykép, amit magunk elé kell állítanunk? A legelső és legfontosabb a nacionalizmus eszményképe. De vajon mi a nacionalizmus? Az én felfogásom szerint olyan folyamat, amelyen keresztül egy nemzet kifejezi és megtalálja önmagát, nem elszigetelten a többi nemzettől, nem szemben állva a többi nemzettel, hanem egy nagy rendszer részeként, amelyben, miközben keresi önmaga kifejezését és így saját identitását, ténylegesen segíti más nemzetek önkifejezését és önmegvalósítását is: a sokféleség annyira reális mint az egység. S annak érdekében, hogy megteremtsük a világ egységét szükséges, hogy minden nemzetiség a saját útján haladjon és beteljesedést találjon az önkifejezésben és önmegvalósításában. Azt a nacionalizmust, amiről én beszélek, nem szabad összetéveszteni a nacionalizmus azon fogalmával, ami ma Európában létezik. A nacionalizmus Európában agresszív nacionalizmus, önző nacionalizmus, kereskedelmi nacionalizmus, a nyereség és veszteség nacionalizmusa. Franciaország nyeresége Németország vesztesége, és Németország nyeresége Franciaország vesztesége. Ezért a francia nacionalizmus Németország gyűlöletéből táplálkozik, és a német nacionalizmus Franciaország gyűlöletén hízik. Nem ismerték még fel, hogy nem lehet Németországot úgy bántani, hogy ne bántsák az emberiséget és következésképpen Franciaországot; és nem lehet Franciaországot úgy bántani, hogy ne bántsák az emberiséget és következésképpen Németországot. Ez az európai nacionalizmus; és nem az a nacionalizmus, amelyről én most önöknek beszélek. Azt tartom, hogy minden nemzetiség a nagy egység meghatározott áramlata, de egyetlen nemzet sem teljesítheti ki magát, hacsak és ameddig nem azonosul önmagával és egyidejűleg fel nem ismeri azonosságát az emberiséggel. A nacionalizmus egész problémája tehát az, hogy megtaláljuk ezt az áramlatot és nézzünk szembe ezzel a végzettel. Ha megtaláljuk az áramlatot és megteremtjük a folyamatosságot a múlttal, akkor máris elkezdődött az önkifejezés folyamata és semmi sem állíthatja meg a nacionalizmus növekedését.

Az indiai történelem lapjain nagy cél kibontakozását látom. Mozgalom mozgalom után sepert végig ezen a hatalmas országon, látszólag ellenséges erőket teremtve, de a valóságban serkentette életkedvét és a nép életét egyetlen nagy nemzet keretei közé vonta. Ha az árják és a nem árják találkoztak, ennek az volt a célja, hogy belőlük egyetlen nemzet váljon. A bráhmanizmus nagy kultúrájával sikerrel fogta össze egész Indiát és valóban félelmetes egyesítő erő volt. A buddhizmus a bráhmanizmus elleni tiltakozásaival ugyanazt a nagy történelmi célt szolgálta és Magadhától Taxiláig egyetlen nagy buddhista birodalmat alkotott, amely nemcsak sikerrel bővítette ki az indiai egység alapját, hanem – ami talán nem kevésbé fontos – megteremtette a nagyobb Indiát túl a Himaláján és a tengereken, olyannyira, hogy a szent város, ahol mi most összegyűltünk, az ázsiai fajok millióinak zarándokhelye. Aztán jöttek a különböző fajú muzulmánok, akik egy kultúrát, közös örökségüket képviselték. Egy ideig úgy látszott, hogy ez dezintegráló erő lesz, az indiai nacionalizmus növekedésének ellensége, de a muzulmánok otthont teremtettek Indiában, s miközben új szemléletet, és csodálatos vitalitást hoztak az indiai közegbe, mérhetetlen bölcsességgel a lehető legkevésbé zavarták meg a fejlődést a falvakban, ahol az indiaiak a valóságban élnek. Indiának szüksége volt erre az új szemléletre és ha a két testvéráramlat összetalálkozott, ez csupán azért történt, hogy kiteljesesítsék önmagukat és szembenézzenek az indiai történelem végeztével. Aztán jöttek az angolok idegen kultúrájukkal, külföldi módszereikkel és durva megrázkódtatást okoztak ennek a növekvő nacionalizmusnak, a megrázkódtatás azonban csak befejezte az egységesítés folyamatát, így aztán a történelem célja gyakorlatilag megvalósult. Látszik már a nagy indiai nacionalizmus. Máris kinyújtotta a kezét a Himaláján túlra nemcsak Ázsiába, hanem az egész világ felé, nem agresszívan, hanem elismerését követelve és felkínálva a saját hozzájárulását. Hangsúlyozni szeretném, hogy nincs ellenséges viszony a nacionalizmus eszménye és a világbéke között. A nacionalizmus az egyetlen olyan folyamat, amelynek útján megvalósul majd a világbéke. A világbékéhez a nacionalizmus teljes és béklyó nélküli növekedése szükséges, miként az egyének teljes és béklyók nélküli fejlődése elengedhetetlen a nacionalizmushoz. A nacionalizmus agresszív európai felfogása az, ami a világbéke útjában áll; de ha egyszer megértik az igazságot, hogy nem lehetséges úgy veszteséget okozni egy másik nemzetnek, hogy egyidejűleg saját magunknak ne okozzunk veszteséget, akkor megoldották az emberiség problémáját. A nacionalizmus igazságának lényege az,

hogy minden nemzetnek fejlesztenie kell önmagát, és az önmegvalósításra kell törekednie ahhoz, hogy maga az emberiség fejlődni tudjon, kifejezhesse és megvalósíthassa önmagát. Hiszem, hogy a nacionalizmusnak ez az igazsága tartós lesz, bár pillanatnyilag az igazi kérdést mellőzve a nemzetek harcolnak egymás ellen, és ha nem tévedek, akkor az önzés és az önmagunk megőrzésének ösztöne végül a problémát meg fogja oldani, nem a jelen szűk és hibás önzése, hanem az értelem által egyetemessé tett és a szellem által átalakított önzés, egy olyan önzés, amely rádöbbenti a világ népeit arra, hogy a szomszédaik legyőzését célzó erőfeszítéseikben a saját pusztulásuk és elnyomásuk rejtőzik.

Ezért táplálnunk kell a nacionalizmus szellemét. Az indiai nemzet igaz fejlődése szükségképpen a szvarádzs útján érhető el. Gyakran teszik fel a kérdést, hogy mi a szvarádzs. A szvarádzsot nem lehet meghatározni és nem szabad összezavarni a kormányzás bármilyen konkrét rendszerével. Szvarádzs és szvarádzs között óriási különbségek lehetnek. A szvarádzs a nemzeti tudat természetes kifejeződése. E tudat teljes külső kifejezése magában foglalja, és szükségképpen kell is hogy magában foglalja egy nemzet egész élettörténetét. Mégis igaz, hogy a szvarádzs ott kezdődik, ahol egy nemzet igaz fejlődése kezdődik, mert, mint már mondtam, a szvarádzs a nemzeti tudat kifejeződése. Ezért más szempontból nézve a nacionalizmus kérdése ugyanaz, mint a szvarádzs kérdése. Indiában ma a kérdések kérdése a szvarádzs elérése. [..]

A KORMÁNYZÁS RENDJE

Aligha lehetséges a mostani beszéd keretei között részletesen ismertetni a kormányzás rendszerét. Mégsem engedhetem, hogy ne éljek az alkalommal és ne fejtsem ki önöknek véleményemet a kormányzati rendszer jellegéről. Semmilyen kormányzati rendszer, amely nem a népért és nem a nép által van, nem tekinthető a szvarádzs igazi alapjának. Határozott meggyőződésem, hogy a parlamentáris kormány nem a népért és nem általa kormányoz. Sokan azt hisszük, hogy a középosztálynak kell kivívnia a szvarádzsot a tömegek részére. Én nem hiszem, hogy bármilyen osztálymozgalom valaha is átalakítható a szvarádzsért küzdő mozgalommá. Ha a brit kormány ma tartományi önállóságot ad a tartományokban és felelős kormányt a központban, akkor én a magam részéről tiltakozni fogok ellene, mert az elkerülhetetlenül a hatalom koncentrációját eredményezi a középosztály kezében. És nem hiszem, hogy ezután a középosztály

megválik a hatalmától. Milyen haszna lesz Indiának abból, ha a most fölötte uralkodó fehér bürokrácia helyébe a középosztály indiai bürokráciája áll? A bürokrácia bürokrácia, és úgy vélem, hogy a szvarádzs puszta eszméje is összeférhetetlen a bürokrácia létével. A szvarádzsról alkotott eszményképem soha nem valósul meg, ha a nép nem működik együtt velünk a kivívásában. Minden más próbálkozás elkerülhetetlenül vezet oda, amit az európai szocialisták „burzsoá" kormánynak hívnak. Franciaországban és Angliában és más európai országokban a középosztály vívta meg a szabadság csatáját és ennek eredményeként a hatalom még mindig ennek az osztálynak a kezében van. Mivel bitorolják a hatalmat, nem is akarnak megválni tőle. Ha ma az egész Európa az igazi szabadságért küzd, ez azért van, mert az európai nemzetek gyűjtik az erejüket, hogy ezt a hatalmat kicsavarják a középosztályok kezéből. Indiának kell világítani a világ számára – szvarádzs erőszak nélkül, szvarádzs a nép által.

Számomra a falusi élet megszervezése és az apró helyi központok gyakorlati önállósága fontosabb, mint akár a tartományi autonómia, akár a felelős központi kormány, és ha lehet választani a kettő között, én gondolkodás nélkül a helyi központok autonómiáját választanám. Nehogy úgy értsék, hogy szerintem a falvak egymástól elszakított egységek legyenek. Az együttműködés és integráció rendszerének kell összetartania őket. Jelenleg szükséges, hogy a hatalom a tartományi és az indiai kormány kezében legyen; de egyszer és mindenkorra el kell fogadni azt az eszményt, hogy a központi hatalom, akár tartományi, akár az indiai kormányról legyen szó, helyes funkciója a tanácsadás. Hatalmában áll az ellenőrzés, de csak szükség esetén, amit csak megfelelő biztosítékok mellett gyakorolhat. Fenntartom, hogy igazi szvarádzsot csak úgy érhetünk el, ha a kormány hatalmát e helyi központoknak adjuk át és javaslom, hogy a Kongresszus nevezzen ki egy olyan bizottságot, amely a nemzet számára elfogadható kormányzati rendet dolgoz ki.

A leghaladóbb európai gondolkodás elfordul attól a hamis individualizmustól, amelyen az európai kultúra és intézmények alapulnak és olyasmi felé tart, amely tudomásom szerint az ősi indiai faluközösség eszménye volt. E gondolkodás szerint a szavazóurnák és a nagy tömegek demokráciája megbukott, az igazi demokráciát azonban még nem próbálták meg. Mi a demokrácia a modern európai gondolkodás szerint?

Az igazi demokrácia alapjainak a kis központokon kell nyugodniuk, tehát nem fokozatos decentralizációról van szó, amely korábbi centralizációt feltételez, hanem a gyakorlatilag autonóm kis központok fokozatos

integrációjáról egyetlen élő, harmonikus egésszé. Emberi állapotra van szükség, nem gépies találmányra. Mi olyan intézmények és szervezetek növekedését akarjuk, amelyek természetüket tekintve dinamikusak, nem pedig a centralizált államban statikus stabilitásúak.

Az európai gondolkodásnak ez a vonulata némileg kifejezést nyert Hegel filozófiájában, aki szerint az „emberi intézmények a tudat és a célszerűség régiójához tartoznak, nem a tehetetlen külvilághoz, és ezért dinamikusak és önmaguktól fejlődnek".

Az európai gondolkodás világossá tette, hogy az egyéntől az „egységesített államig" a növekedés egyetlen valódi és természetes folyamata vezet. A szuverenitás (szvarádzs) relatív fogalom. „Az egyén annyira szuverén önmaga felett (elnyeri a saját szvarádzsát), amennyire képes fejleszteni, ellenőrizni és egységesíteni sokoldalú természetét." Az egyéntől eljutunk az „integrált szomszédsághoz", amely az egységesített állam igazi alapja, amely viszont a világállam igazi eszményét kínálja nekünk. Ez az integrált szomszédság jóval több mint az emberek puszta fizikai egymásmellettisége, akik a szomszédsági területen élnek. Szükség van hozzá arra, amit szomszédsági „tudatnak" neveznek. Más szóval az a kérdés, hogy „a szomszédság életében keletkező erő hogyan válhat egész civil és nemzeti életünk részévé?" Ez az a kérdés, amit most a demokráciának meg kell oldania.

A leírt folyamat a kollektív akarat keletkezése. A ma létező demokrácia azon a próbálkozáson nyugszik, amely a hozzáadás folyamatával akarja biztosítani a közös akaratot. Ez valójában az akaratok háborúját jelenti, a kérdést végül is a számok puszta többsége dönti el. Az új demokrácia elveti a hozzáadás folyamatát és olyan részletes módok és módszerek felfedezéséhez ragaszkodik, amelyek útján egy szomszédsági egység különféle akaratai egyetlen kollektív akarattá növekedhetnek. Ez a folyamat nem a hozzáadás, hanem az integráció folyamata, és a szomszédság így felkeltett öntudatának ki kell fejeznie az adott szomszédsági egység kollektív akaratát. Számos szomszédsági központ kollektív akaratait pedig az integráció hasonló folyamatában kell hagyni fejlődni, míg az az egész nemzet közös akarata lesz. És csak az integráció ilyen folyamatával érhető el, hogy bármilyen népszövetség valódi legyen és megvalósulhasson a világállam víziója...

13. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 1923-ban Delhiben tartott rendkívüli ülésszakán hozott határozatokból

I. RÉSZVÉTEL A TANÁCSOKBAN

Miközben a Kongresszus megerősíti, hogy ragaszkodik az erőszak nélküli együtt nem működéshez, kijelenti, hogy a Kongresszus azon tagjai, akiknek nincs vallási vagy más lelkiismereti ellenvetésük a törvényhozásban való részvétellel szemben, szabadon jelölhetik magukat és élhetnek szavazati jogukkal az elkövetkező választásokon; a Kongresszus ezért felfüggeszt minden propagandát, amely a tanácsokban való részvétel ellen irányul.

A Kongresszus egyidejűleg felszólítja a Kongresszus valamennyi tagját, hogy kettőzzék meg erőfeszítéseiket nagy vezetőjük, Mahátmá Gandhi konstruktív programjának megvalósítása érdekében, hogy egyesült erővel a lehető legkorábbi pillanatban sikerüljön elérni a szvarádzsot.

14. Részletek Mahátmá Gandhinak az Indiai Nemzeti Kongresszus 39. ülésszakán 1924. december 26-án, Belgáumban elmondott elnöki beszédéből

... tudom, hogy a Kongresszus tagjainak egy része minden elképzelhető körülmények mellett az Angliától való teljes függetlenséget akarja. Még az egyenlők partneri viszonyát sem akarják. Szerintem ha a brit kormány komolyan gondolja, amit mond és becsületesen segít minket az egyenlőséghez, az nagyobb győzelem lenne, mint a brit kapcsolat teljes megszakítása. Én ezért a szvarádzsot a birodalmon belül szeretném elérni, de gondolkodás nélkül megszakítanék minden kapcsolatot, ha ez Anglia hibájából válna szükségessé. Akkor a különválás terhét az angol népre hárítanám. Ma a világ jobbik fele nem egymás ellen háborúzó teljesen független államokat kíván, hanem egymástól kölcsönösen függő baráti országok föderációját. Ennek a megvalósítása talán még messze van.

Nem akarok túl sokat hazánknak. Abban azonban nem látok semmi

túlzást vagy lehetetlent, ha kifejezzük, hogy inkább készek vagyunk az egyetemes, kölcsönös függésre, mint a függetlenségre. Mondja ki Anglia, hogy nem akar Indiával igazi szövetséget. Én az olyan teljes függetlenség képességét akarom, amit nem érvényesítek. Bármilyen rendszer, amit én alakítanék ki, amennyiben Anglia kinyilvánítja, hogy célja Indiának teljes egyenlőséget biztosítani a birodalmon belül, a szövetség rendszere lenne, nem pedig a függetlenségé szövetség nélkül. Arra buzdítok minden Kongresszus-tagot, hogy minden egyes esetben ne ragaszkodjon a függetlenséghez, nem azért, mintha lehetetlen dologról lenne szó, hanem mert az mindaddig teljesen szükségtelen, amíg nyilvánvaló nem lesz, hogy Anglia valójában alávetést akar, hiába deklarálja az ellenkezőjét. [...]

A Szvarádzs párt a Kongresszuson belül erős és növekvő kisebbség, ha én nem akartam kettészakítani a Kongresszust a párt helyzetének kérdésében, kénytelen voltam elfogadni a feltételeit mindaddig, amíg azok nem kerülnek összeütközésbe a lelkiismeretemmel. Ezek véleményem szerint nem ésszerűtlenek. A szvarádzsisták a Kongresszus nevét akarják használni politikájukban. Olyan formulát kellett tehát találni, hogy az ne kösse a változás híveit a Kongresszus politikájához. Ennek egyik módja volt, hogy megadjuk mindazt a pénzügyi és végrehajtó hatalmat és felelősséget, amire szükségük van politikájuk kialakításához és megvalósításához. A Kongresszus egészében véve nem irányíthatja azt a politikát úgy, hogy a felelősségben ne osztozzon. És én nem vállalhattam a felelősséget, és úgy tudom, hogy a változás ellenzői sem vállalhatják. Nem vehettem részt politikájuk kialakításában és úgy sem formálhattam, hogy szívvel-lélekkel ne azonosuljak vele. És a szív csak ott lehet, ahol a hit is van.

15. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 42. ülésszakán, 1927. december 26–28. között Madrászban hozott határozataiból

FÜGGETLENSÉG

A Kongresszus kijelenti, hogy az indiai nép célja a teljes nemzeti függetlenség...

Mivel a brit kormány India önrendelkezési jogát tökéletesen semmibe véve kinevezte a törvényelőkészítő bizottságot: a Kongresszus úgy határozott, hogy India számára az önbecsülés egyetlen lehetséges útja, ha a bizottságot minden lépésében és minden formájában bojkottálja. Különösen

a) a Kongresszus felszólítja India népét és az ország valamennyi kongresszusi szervezetét, hogy

1. szervezzenek tömegtüntetéseket azon a napon, amikor a bizottság Indiába érkezik, és hasonló tüntetéseket mindazokban a városokban, ahová a bizottság esetleg ellátogat;

2. erőteljes propagandával szervezzék meg a közvéleményt, győzzék meg a legkülönbözőbb politikai véleményt képviselő indiaiakat, hogy hatékonyan bojkottálják a bizottságot;

b) A Kongresszus felszólítja az indiai törvényhozó testületek nem hivatalos tagjait, az indiai politikai pártok és közösségek vezetőit és mindenki mást, hogy a bizottságnak ne szolgáltassanak bizonyítékokat és semmilyen más módon ne működjenek vele együtt sem nyilvánosan, sem magán jelleggel és ne vegyenek részt, ne jelenjenek meg semmilyen társadalmi eseményen, amit a tiszteletükre rendeznek.

c) A Kongresszus felszólítja az indiai törvényhozó testületek nem hivatalos tagjait, hogy

1. ne szavazzák meg és ne vegyenek részt a bizottsággal kapcsolatban esetleg felállítandó választott bizottságok munkájában;

2. utasítsanak el minden egyéb javaslatot, tervezetet vagy pénzkövetelést, amit a bizottság munkájával kapcsolatban esetleg beterjesztenek.

d) A Kongresszus továbbá felszólítja a törvényhozó testületek nem hivatalos tagjait, hogy ne vegyenek részt az üléseken, kivéve, hogy megakadályozzák képviselői helyük üressé nyilvánítását, így tegyék a bojkottot hatékonnyá és buktassák meg a kormányt, vagy ellenezzenek minden olyan fontos intézkedést, amely a Kongresszus Munkabizottságának véleménye szerint sérti India érdekeit.

e) A Kongresszus felhatalmazza a Munkabizottságot, hogy értekezzen és szerezze meg más szervezetek és pártok együttműködését, ahol csak lehetséges, annak érdekében, hogy a bojkott hatásos és teljes legyen.

A Kongresszusnak határozottan az a véleménye, hogy mind az indiai államok fejedelmeinek, mind pedig népeinek érdekében áll minél előbb megteremteni a képviseleti intézményeket és felelős kormányokat.

SZVARÁDZS ALKOTMÁNY

Tekintettel az ország valamennyi politikai pártjának azon általános óhajára, hogy egyesülve véglegesítsék a szvarádzs alkotmányt és tekintettel a Munkabizottság körlevelére válaszként beérkezett különböző tervezetekre és javaslatokra, a Kongresszus felhatalmazza a Munkabizottságot, amely jogosult kooptálni és tárgyalni más, az ország politikai, munkás, kereskedelmi és kommunális szervezetei által kinevezett hasonló bizottságokkal, hogy India számára a Jogok Nyilatkozata alapján kidolgozzon egy szvarádzs alkotmányt. A tervezetet jóváhagyás céljából terjessze azon különleges konvenció elé, amelyet legkésőbb a következő év márciusáig Delhiben kell összehívni és amelynek munkájában részt vesznek az Összindiai Kongresszusi Bizottság és a fent említett más szervezetek vezetői és képviselői, valamint a központi és tartományi törvényhozó testületek választott képviselői.

16. Részletek a Nehru-jelentés vitájából az Indiai Nemzeti Kongresszus 43. ülésszakán, Kalkuttában 1928. december 29.–1929. január 1. között

Mahátmá Gandhi óriási ováció közepette lépett a szónoki emelvényre és a következő határozati javaslatot terjesztette elő: „A Kongresszus, megfontolva a pártközi bizottság jelentésében javasolt alkotmányt, örömmel üdvözli azt, mint nagy hozzájárulást India politikai és kommunális problémáinak megoldásához és gratulál a bizottságnak ahhoz, hogy javaslatát gyakorlatilag egyhangúlag tette meg; miközben ragaszkodik a madrászi ülésszakon a teljes függetlenségről elfogadott határozathoz, a bizottság által kidolgozott alkotmányt nagy politikai előrelépésként hagyja jóvá, különösen, mivel az az ország fontos politikai pártjai kö-

zött elért lehető legnagyobb egyetértést képviseli. A politikai helyzet követelményeinek megfelelően a Kongresszus teljes egészében elfogadja ezt az alkotmányt, amennyiben a brit parlament legkésőbb 1929. december 31-ig jóváhagyja, ha azonban a jelzett időpontig nem fogadja el, vagy korábban elutasítja a javaslatot, a Kongresszus erőszak nélküli polgári engedetlenségi mozgalmat fog szervezni és azt javasolja az országnak, hogy ne fizessen adót, továbbá más módokon is tiltakozzon, ahogyan azt majd kidolgozzuk. A fentiekkel összhangban tehát ebben a határozatban semmi sem zavarja a teljes függetlenségért a Kongresszus nevében folytatott propagandát." [...]

Szubhas Csandra Bósz módosító javaslata és részletek az indoklást tartalmazó beszédből:

„1. A Kongresszus ragaszkodik a Madrászban elfogadott határozathoz, amely kijelentette, hogy az indiai nép célja a teljes függetlenség és az a véleménye, hogy addig nem lehetséges igazi szabadság, amíg meg nem szűnik a brit kapcsolat.

2. A Kongresszus elfogadja a Nehru-Bizottságnak a lakhnaui pártközi konferencián jóváhagyott azon javaslatait, amelyek a kommunális nézeteltérések rendezését célozzák.

3. A Kongresszus gratulál a Nehru-Bizottságnak hazafias erőfeszítéseihez, s bár a dominiumi státust, mint a javasolt alkotmány alapját nem fogadja el, az a véleménye, hogy a jelentésben foglalt egyéb javaslatok nagy lépést jelentenek a politikai haladás útján, s anélkül, hogy minden részletét magáévá tenné, általában jóváhagyja azokat."

Sajnálom, hogy fel kellett állnom és egy olyan határozattervezet módosítását kellett javasolnom, amelyet a mi tisztelt Mahátmá Gandhink terjesztett be, s amely élvezi egyes, ha nem is sok idősebb vezetőnk támogatását. Az a tény, hogy én ma felálltam és ezt a módosítást előterjesztettem, világosan jelzi a Kongresszuson belül a hasadást, talán az alapvető hasadást a régebbi és az újabb iskola között.

Barátaim azt kérdezték tőlem, hogy a Nehru-Bizottság jelentésének egyik aláírójaként hogyan emelhetek most szót a függetlenség mellett. Én csupán emlékeztetem barátaimat arra a nyilatkozatra, amely a jelentésben található és amelyben én azon iskola nevében, amit most itt képviselek, tökéletesen világosan megfogalmaztam az álláspontunkat. A jelentésben magában lefektettük az alkotmány azon elveit, amelyek önmagukban inkább egy dominiumi alkotmánynak felelnek meg, de természetesen teljes egészében alkalmazhatók egy független alkotmányra is.

Hogy ilyen alkotmány mellett döntöttünk, egyszerűen annyit jelent, hogy csak ezen az alapon lehetett a legnagyobb fokú egyetértést elérni. Nem jelenti azt, hogy a Kongresszus bármely egyéni tagja, s még kevésbé a Kongresszus maga feladta, vagy tompította a teljes függetlenség célját. Azok, akik hisznek ebben a célban, megőrzik teljes jogukat, hogy érdekében munkálkodjanak, azért én, amikor a függetlenség nevében terjesztem be módosító javaslatomat, ha kijelenthetem, a jelentés alapján teszem ezt. Nem hiszem, hogy cselekedetemet bármilyen következetlenséggel lehet vádolni.

... Nagyon őszintén úgy érezzük, most alkalmas az idő, hogy India világosan és félreérthetetlenül kifejezze, mit érez a dominiumi státus, illetve a függetlenség kérdésében. Megmondtam idősebb vezetőinknek és ismét megmondom, hogy Lálá Ládzspat Rái sajnálatos halála és az után, ami azt előidézte, a lakhnaui és kánpuri események, és őexcellenciája az alkirály legutóbbi híres beszéde után felszólítjuk a Kongresszust, viselkedjék bátran, viselkedjék úgy, ahogy az önbecsülésünkhöz illik.

Ahelyett, hogy bátor vezetést kínálnánk az országnak, azt találják, hogy olyan határozattervezetet terjesztettek elénk, amely a mi véleményünk szerint bizonyos tekintetben zászlóink meghajtását jelenti. (Hangos taps.) Mi még egyetlen napra sem vagyunk hajlandók a zászlót meghajtani. (Újabb taps.) Hogy itt most nyerünk vagy vesztünk, az az ország fiataljai szempontjából nem lényeges. Mi azt akarjuk, hogy idősebb vezetőink – tiszteljük őket, szeretjük őket, de egyidejűleg azt akarjuk, hogy tartsanak lépést az idővel. A fiatalabb iskola nevében megmondtam nekik, hogy én és nagyra becsült barátom, Dzsaváharlál Nehru pandit és mások a szélsőségesek között mérsékeltek vagyunk, és ha idősebb vezetőink még ezekkel a mérsékeltekkel sem tudnak kiegyezni, az idősek és a fiatalok közötti szakítás helyrehozhatatlan lesz. Hála ennek az ifjúsági mozgalomnak, hogy India fiataljai között új öntudat ébredt. Többé nem hajlandók vakon követni bármilyen politikát. Felismerték, hogy ők a jövő örökösei és saját maguk számára teszik Indiát szabaddá. És ezzel az öntudattal készülnek a rájuk váró nehéz feladatra. Remélem, hogy ezen a csomóponton a Kongresszus bátor vezetője lesz az országnak. Ha sajnálatos módon ezt nem teszi meg, attól félek, hogy hamarosan más, alakuló és várhatóan megalakuló szervezetek fogják magukhoz vonzani a leglelkesebb és tevékenyebb munkásainkat és ha hagyjuk, hogy ezt az utat kövessék, a Kongresszusra ugyanaz a sors vár, mint az angliai Liberális Pártra. Remélem, hogy a Kongresszus meg-

felel hagyományainknak, lépést tart az idővel és felismeri az új szellemet, az új öntudatot, amely országunk fiataljai között támadt. [...]

És mielőtt befejezem, még egy dologra rátérek.

Tudják, hogy a világpolitikai események újabb világháború felé tartanak. Azok, akik ismerik, hogy mi történik, ismerik az eseményeket a világ különböző részein és különösen Európában, egyetértenek velem, hogy küszöbön áll egy másik világháború, egy gigantikus háború. Két okból áll küszöbön. Az első ok a következő: azok az okok, amelyek hozzájárulnak egy háborúhoz, a világ különböző pontjain jelen vannak. A versailles-i szerződésben foglalt rendezések nem elégítették ki világunk számos népének nemzetközi törekvéseit. A rendezés sérti a nacionalizmus alapelveit. Olaszország, a Balkán, Oroszország, Ausztria, Magyarország és más országok sérelmeikkel vannak elfoglalva, amióta a versailles-i szerződést aláírták. Aztán itt az ázsiai helyzet. Aztán a kapitalista országok összefogása Szovjet-Oroszország ellen. Mindezek a tényezők elősegítik a világháborút. És ott a fegyverkezési verseny. A zajosan hirdetett leszerelési politika csupán óriási ámítás, az igazság az, hogy a világ összes szabad országa fegyverkezik és készül a háborúra. Harcra készülnek, és ha ilyen sok szabad nemzet háborúra készülődik, akkor a háború a küszöbön áll.

Ha India felébred, mielőtt egy újabb háború elér minket, akkor a legkisebb késedelem nélkül új mentalitást kell teremtenünk honfitársaink között, amely azt mondja, hogy egész és teljes függetlenséget akarunk. Ez csak úgy lehetséges, ha eszményünket világos és félreérthetetlen módon nyilatkoztatjuk ki. Szerintem a függetlenség eszméjének hirdetése az a feladat, amely szükséges, ha India fel akar készülni saját nemzeti szabadsága elérésére. Nem hinném, hogy akár egyetlen napot is elveszteget hetünk. ...

17. Dzsaváharlál Nehrunak az Indiai Nemzeti Kongresszus 44. ülésszakán 1929. december 29-én elhangzott elnöki beszéde

Elvtársak! A Nemzeti Kongresszus negyvennégy esztendeje munkálkodik India szabadságáért. Ez alatt az idő alatt ha némileg lassan, de biztosan ébresztette fel a nemzeti öntudatot hosszú bénultságából és kiépítette a

nemzeti mozgalmat. Ha ma itt összejöttünk végzetünk válságos pontján, ismerve erőnket és gyengeségünket is és reménnyel, de aggodalommal is tekintünk a jövőre, helyes, hogy első gondolatunkkal azoknak adózzunk, akik előttünk jártak és életüket a jutalom kevés reményével töltötték annak érdekében, hogy a nyomukban következők élvezhessék az eredmények örömét. A régi óriások közül sokan nincsenek velünk, és mi, egy későbbi kor gyermekei az őáltaluk alkotott magaslaton állva talán gyakran aláértékeljük erőfeszítéseiket. Ez már így szokott lenni. De egyikünk sem felejtheti el őket, vagy egy szabad India alapjainak lerakásánál végzett nagy munkájukat. És egyikünk sem felejtheti el soha azon férfiak és nők dicsőséges együttesét, akik a következmények mérlegelése nélkül áldozták fiatal életüket, vagy töltötték ragyogó ifjúságukat szenvedéssel és kínban, miközben tiltakoztak az idegen uralom ellen.

Sokuknak még a nevét sem tudjuk. Némán munkálkodtak és szívük vérével táplálták India szabadságának zsenge hajtását. Míg közülünk sokan megalkudtunk, kompromisszumot kötöttünk, ők felálltak és kinyilvánították egy nép jogát a szabadsághoz és kijelentették a világnak, ég az élet szikrája Indiában még megalázott helyzetében is, mert nem hajlandó alávetni magát a zsarnokságnak és jobbágyságnak. A mi nemzeti mozgalmunk tégláról téglára épült és India gyakran haladt előre mártír fiai földre sújtott testén. A régi idők óriásai nincsenek velünk, de a régi bátorság még igen, és India most is képes olyan mártírokat teremteni, mint Dzsatindász és Vizaja.

Ez a mi dicsőséges örökségünk, és önök ezt most rám akarják bízni. Jól tudom, hogy e tiszteletre méltó helyet inkább a véletlen folytán és nem az önök szándékai következtében foglalom el. Önök mást akartak választani, olyat, aki napjaink világában mindenki más fölé magasodik, és annál nem is lehetett volna bölcsebb választás. De a sors és ő összeesküdtek és engem szegeztek az önök akaratával és az én szándékommal szembe s helyeztek a felelősség e rettenetes székébe. Köszönjem meg önöknek, hogy e dilemma elé állítottak? Mégis hálás vagyok önöknek azért, amiért bíznak egy olyan emberben, akiből ez önmagával szemben hiányzik.

VÁLTOZÓ VILÁG

Önök itt majd számos létfontosságú nemzeti kérdést vitatnak meg, amelyekkel szembe kell néznünk és döntéseik megváltoztathatják az indiai történelem irányát. De nem önök az egyetlenek, akik problémákkal néz-

nek szembe. Ma az egész világ egyetlen hatalmas kérdőjel és minden ország, minden nép az olvasztótégelyben van. A hit kora s a vele járó kényelem és stabilitás a múlté és minden megkérdőjeleződött, bármilyen állandónak, vagy szentnek is tűnt eleinte. Mindenféle kétség és nyugtalanság mutatkozik és az állam és társadalom alapjai az átalakulás folyamatában vannak. A szabadság, igazság, magántulajdon, sőt a család régen kialakult eszméit támadás éri és az eredmény egyelőre kétes. Mintha a történelem széteső szakaszában élnénk, amikor vajúdik a világ és szenvedéseiből születik majd meg az új rend.

INDIA MÚLTJA

Senki sem mondhatja meg, mit hoz majd a jövő, de némi bizalommal állíthatjuk, hogy Ázsia és még India is a jövő világpolitikájában meghatározó részt fog játszani. Az európai dominancia rövid napja máris a végéhez közelít. Európa többé már nem a tevékenység és érdeklődés középpontja. A jövő Amerikában és Ázsiában van. A hamis és hiányos történetírás következtében sokunkat úgy neveltek, hogy higgyük: Európa mindig is uralkodott a világ többi része felett, és Ázsia mindig tűrte, hogy a Nyugat légióival végigsöpörjön rajta, majd ismételten gondolataiba merült. Elfelejtettük, hogy Ázsia légiói évezredeken át lerohanták Európát és a modern Európa maga jórészt ezen ázsiai hódítók leszármazottaiból áll. Elfelejtettük, hogy pontosan India volt az, amely végül is megtörte Nagy Sándor katonai erejét. A gondolkodás kétségtelenül Ázsia és különösen India dicsősége, de Ázsia teljesítménye a tettek mezején egyaránt nagy. Azt azonban egyikünk sem kívánja, hogy Ázsia vagy Európa légiói ismét lerohanják a kontinenseket. Ebből valamennyiünknek elege volt.

India ma egy világméretű mozgalom része. Ebben a mozgalomban nem csupán Kína, Törökország, Perzsia és Egyiptom, de Oroszország és a Nyugat országai is részt vesznek, és India nem szigetelheti el magát tőlük. Megvannak a saját súlyos és bonyolult nehézségeink és nem menekülhetünk előlük, nem kereshetünk menedéket a világot érintő szélesebb problémákban. De ha nem veszünk tudomást a világról, ezt saját romlásunkra tesszük. A civilizáció, amilyen ma, nem egyetlen nép, vagy nemzet alkotása, vagy kiváltsága. Összetett szövet, amelyhez minden ország hozzájárult, aztán sajátos szükségleteihez igazította. És ha Indiának van mondanivalója a világ számára, mint ahogy remélem, hogy van, akkor sokat kell elfogadnia és tanulnia más népek mondanivalójából.

Amikor minden változik, helyes dolog emlékezni az indiai történelem hosszú útjára. A történelemben kevés dolog meglepőbb, mint a társadalmi struktúra csodálatos stabilitása Indiában, amely ellenállt számos külföldi befolyásnak, évezredek változásainak és konfliktusainak. Ellenállt, mert mindig igyekezett beolvasztani és tolerálni valamennyit. Célja nem a megsemmisítés volt, hanem az egyensúlyteremtés a különféle kultúrák között. Az árják és nem árják együtt települtek le, elismerve egymás jogát a saját kultúrájukhoz és az ideérkező idegenek, mint a párszik, szíves fogadtatásban részesültek, s helyet találtak a társadalmi rendben. A muzulmánok megzavarták ezt az egyensúlyt, de India igyekezett helyreállítani és ez nagymértékben sikerrel is járt. Szerencsétlenségünkre, mielőtt még rendezhettük volna a nézeteltéréseket, összeomlott a politikai struktúra, jöttek az angolok és mi elbuktunk.

Amilyen nagy sikerrel alakította ki India a stabil társadalmat, egy létfontosságú részletben eredménytelen volt, s mivel ebben sikertelen volt, elbukott és bukott is marad. Nem talált megoldást az egyenlőség kérdésére. India ezt a kérdést szándékosan elhanyagolta és társadalmi struktúráját az egyenlőtlenségre építette, e politika tragikus következményei láthatók népünk millióiban, akik tegnapig elnyomottak voltak és alig volt lehetőségük a gyarapodásra.

VALLÁSSZABADSÁG

És mégis, amikor Európa vallásháborúit vívta és a keresztények Megváltójuk nevében egymást mészárolták, India türelmes volt, bár manapság sajnos kevés maradt ebből a toleranciából. Miután Európa bizonyos mértékű vallásszabadságra tett szert, harcot indított a politikai szabadságért, a politikai és jogi egyenlőségért. Majd ezeket is megszerezte és ma rájött, hogy gazdasági szabadság és egyenlőség nélkül mindez keveset ér. Így aztán a politika ma már nem ér sokat és a legéletbevágóbb kérdés a társadalmi és gazdasági egyenlőség kérdése.

Indiának is meg kell majd találnia e probléma megoldását, és amíg ez nem történik meg, politikai és társadalmi struktúrája nem lehet szilárd. A megoldásnak nem kell szükségképpen követnie bármilyen más ország példáját. Ha tartós eredményt akarunk, akkor a megoldásnak a nép géniuszán kell nyugodnia, saját gondolkodásából és kultúrájából

kell fakadnia. És ha megtaláljuk, akkor a különböző közösségek közötti mai, zavart okozó, szerencsétlen nézeteltérések, amelyek hátráltatják szabadságunkat, automatikusan el fognak tűnni.

Valójában az igazi különbségek már nagyrészt el is tűntek, de az egymástól való félelem, a kölcsönös bizalmatlanság és gyanakvás megmaradt és elveti a viszály magvát. Az a kérdés, hogy hogyan lehet eltávolítani a félelmet és gyanakvást, s mivel e kettő szétválaszthatatlan, nehéz megragadni. A múlt évben ilyen irányban határozott erőfeszítéseket tett a pártközi konferencia és jelentős előrehaladás történt a cél irányában. De sajnálattal el kell ismernünk, hogy erőfeszítéseinket nem koronázta teljes siker. Sok muzulmán és szikh barátunk kitartóan ellenezte a javasolt megoldásokat és a számok és százalékok felszították a szenvedélyeket. A logika és a hideg érvek gyenge fegyverek a félelemmel és bizalmatlansággal szemben. Ezeket csak a hit és nagylelkűség küzdheti le. Csak abban bízhatok, hogy a különböző közösségek vezetői bőséggel rendelkeznek majd ezzel a hittel és nagylelkűséggel. Mit nyerhetünk a magunk és a közösségünk számára, ha valamennyien szolgák vagyunk egy szolga országban? És mit veszíthetünk, ha egyszer majd eltávolítjuk India béklyóit és ismét a szabadság levegőjét szívjuk? Vajon az idegenektől akarjuk, akik nem tartoznak közénk, és szolgaságban tartanak minket, hogy védelmezzék aprócska jogainkat és kiváltságainkat, amikor a puszta szabadsághoz való jogot is megtagadják tőlünk? Semmilyen többség sem képes összezúzni egy elszánt kisebbséget és semmilyen kisebbség sem védelmezhető azzal, ha néhány hellyel többet kap a törvényhozásban. Ne feledjük, hogy a mai világban csaknem mindenütt apró kisebbség tartja kezében a gazdaságot és a hatalmat és uralkodik a nagy többség fölött.

NAGYLELKŰSÉGET KÉREK

Én nem szeretem a vallásban a bigottságot és a dogmatizmust és örülök, hogy mindkettő gyengülőben van. És a kommunalizmusért sem vagyok oda annak semmilyen formájában. Nehezen tudom megérteni, hogy politikai, vagy gazdasági jogok miért függenének egy vallási csoporthoz vagy közösséghez való tartozástól. Azonban teljesen meg tudom érteni a szabadsághoz való jogot egy vallásban és az embernek a saját kultúrájához való jogát, és különösen Indiában, ahol ezeket a jogokat mindig elismerték és megadták, nem lehet nehéz a folyamatosságuk biztosítása. Csupán

meg kell találnunk a módját annak, hogy gyökerestül eltávolítsuk a félelmet és bizalmatlanságot, amely ma elsötétíti előttünk a látóhatárt. Egy alávetett faj politikája nagyrészt a félelmen és gyűlöleten alapul, és mi túl régen vagyunk alávetettek ahhoz, hogy könnyen megszabaduljunk tőle.

Én hindunak születtem, de nem tudom, hogy mennyire van jogom hindunak nevezni magamat, vagy a hinduk nevében szólni. A születés azonban ebben az országban még mindig számít, és a születés jogán fordulok a hinduk vezetőihez és kérem őket, legyen kiváltságuk, hogy élenjárnak a nagylelkűségben. A nagylelkűség nem csupán jó erkölcsöket jelent, de gyakran jó politikát és egészséges célszerűséget. Számomra elképzelhetetlen, hogy a szabad Indiában a hinduk valaha is tehetetlenek lesznek. Ami engem illet, örömmel kérném muzulmán és szikh barátainkat, tiltakozás és vita nélkül annyit fogadjanak el tőlem, amennyit akarnak. Tudom, hogy hamarosan eljön az idő, amikor ezeknek a címkéknek és megnevezéseknek kevés lesz a jelentőségük, és a küzdelmünk gazdasági alapokon fog folyni. Addig azonban alig számít, hogy milyenek a kölcsönös megállapodásaink, feltéve, hogy nem építünk gátakat, amelyek jövendő előrehaladásunkat akadályozzák majd.

A CÉL FELÉ

Az az idő már el is jött, amikor félre kell tennünk a pártközi jelentést és most megkötések nélkül kell haladnunk célunk felé. Emlékeznek még, hogy a legutóbbi ülésszakán a Kongresszus határozatában egyéves türelmi időt adott a pártközi terv elfogadásához. Az év már el is telt, és az akkori döntés természetes következménye, hogy ez a Kongresszus most a függetlenség mellett határozzon és tervezze meg az eléréséhez szükséges lépéseket.

AZ ALKIRÁLYI NYILATKOZAT

A közelmúltban látszólagos békeajánlat hangzott el. Az alkirály a brit kormány nevében kijelentette, hogy az indiai közvélemény vezetőit meghívják: tárgyaljanak a kormánnyal India jövendő alkotmányáról. Az alkirály jót akart és nyelvezete a béke nyelvezete volt. De még az alkirály jó szándéka és udvarias frázisai is szegényesen helyettesíthetik a velünk szemben álló kemény tényeket. Elégséges tapasztalatot szereztünk a brit

diplomácia fondorlataiban, hogy tartsunk tőle. A brit kormány által tett ajánlat homályos és nem volt benne sem elkötelezettség, sem a teljesítés ígérete. Csupán a képzelet legerőteljesebb megfeszítésével lehetett úgy értelmezni, mint a kalkuttai határozatra adott esetleges választ. Nem sokkal ezután a különböző politikai pártok sok vezetője találkozott és megvizsgálta az ajánlatot. A legelőnyösebben értelmezték, mert békére vágytak és készek voltak ezért elmenni a félútig. De udvarias nyelvezettel világosan megfogalmazták, melyek elfogadásának lényeges feltételei.

Közülünk sokan, akik hisznek a függetlenségben és meg vannak győződve arról, hogy az ajánlat csupán eszköz, hogy félrevezessen és megosszon minket, keserű kínokat szenvedtünk és kétségekkel vívódtunk. Jogunk van-e előmozdítani egy iszonyatos nemzeti küzdelmet annak valamennyi, sok emberre szenvedést hozó következményeivel, amikor létezik akár a legtávolabbi lehetősége a tisztességes békének? Sok lelkiismeretvizsgálat után írtuk alá azt a kiáltványt, és ma nem tudom, hogy helyesen tettük-e, vagy sem. Később hangzottak el a magyarázatok és részletezések a brit parlamentben és másutt, és ha voltak kétségek, mind szertefoszlott az ajánlat igazi jelentősége tekintetében. De az önök Munkabizottsága még így is nyitva hagyta a tárgyalások kapuját és erre a Kongresszusra bízza, hogy meghozza a végső döntést.

Az elmúlt néhány napban ezt a témát ismét megvitatták a brit alsóházban és az India-ügyi államtitkár próbálta kimutatni, hogy az egymást követő kormányok nemcsak szavakkal, hanem tettekkel is igyekeztek bizonyítani őszinteségüket India iránt. El kell ismernünk Wedgwood Benn úr óhaját, hogy tegyen valamit Indiáért és törekvését, hogy megnyerje az indiai nép jó szándékát. De az ő és mások parlamenti beszédei nem visznek minket messzebb. „A működő dominiumi státus", amelyre ő felhívta a figyelmet, számunkra csapda és semmiképpen sem csökkentette India kizsákmányolását.

Az indiai tömegekre nehezedő terhek ma még súlyosabbak, mégpedig „a működő dominiumi státus" és a tíz évvel ezelőtt bevezetett úgynevezett alkotmányos reformok következtében. Főbiztosok Londonban, képviselők a Népszövetségnél, árukészletek vásárlása, indiai kormányzók és magas rangú hivatalnokok nem alkotják követelésünk részét. Mi véget akarunk vetni az indiai szegények kizsákmányolásának és a hatalom valóságát akarjuk, nem csupán a hivatal libériáját. Wedgwood Benn úr beszámolt az elmúlt évtized eredményeiről. Kiegészíthette volna a pandzsábi statáriummal, a Dzsallianválá-bágh-i lövöldözéssel, az elnyomással

és kizsákmányolással, amely „a működő domíniumi státus" korszakában szakadatlanul folyt. Némi bepillantást engedett abba is, hogy még mit jelenthet a számunkra a domíniumi státus. A hatalom árnyékát fogja jelenteni maroknyi indiai és további elnyomást és kizsákmányolást a tömegek számára.

A FÜGGETLENSÉG ELKERÜLHETETLEN

Mit fog a Kongresszus tenni? Az együttműködés feltételeit nem valósították meg. Együttműködhetünk-e addig, amíg nincs garancia arra, hogy az igazi szabadság vár ránk? Együttműködhetünk-e addig, amíg elvtársaink börtönben vannak és folytatódik az elnyomás? Együttműködhetünk-e addig, amíg nincs biztosíték arra, hogy igazi békét akarnak és nem csupán taktikai előnyökhöz kívánnak jutni velünk szemben? A béke szuronyhegyen nem érkezhet, és ha továbbra is egy idegen nép uralkodik rajtunk, legalább ne legyünk egyetértő partnereik.

Ha a kalkuttai határozat most is érvényes, akkor ma csak egyetlen célunk van, mégpedig a függetlenség. A függetlenség a mai világban nem szerencsés szó, mert kizárólagosságot és elszigeteltséget jelent. A civilizációnak elege van a szűk nacionalizmusból és szélesebb együttműködés, kölcsönös függés irányában tapogatózik. És ha mi a „függetlenség" szót használjuk, azt nem a nagyobb eszménnyel ellenséges értelemben tesszük. Számunkra a függetlenség a brit uralomtól való teljes szabadságot jelenti. Ha elnyertük a szabadságunkat, nincs kétségem afelől, hogy India szívesen fogad majd minden világméretű együttműködést és föderációt, és még saját függetlenségének egy részéről is hajlandó lemondani egy nagyobb csoport javára, amelynek egyenlő tagja lesz.

A BRIT IMPERIALIZMUS

A Brit Birodalom ma nem ilyen csoport és nem is lehet azzá, amíg emberek milliói fölött uralkodik és a világ felszínének nagy területeit birtokolja az ottlakók akarata ellenére. Nem lehet valódi nemzetközösség addig, amíg alapja az imperializmus és létezésének fő forrása más fajok kizsákmányolása. Ma a Brit Birodalom valójában a politikai felbomlás fokozatain esik át. Bizonytalan egyensúlyi állapotban van. A Dél-afrikai Unió nem boldog tagja a családnak, és az Ír Szabad Állam sem lelkes résztvevő. Egyiptom eltávolodik. India sohasem lehet a Nemzetközösség

egyenlő tagja, hacsak az imperializmust és mindazt, amit az jelent, nem adják fel. Amíg ez nem történik meg, India helyzete a birodalomban csak alárendelt lehet és kizsákmányolása folytatódni fog.

Sokat beszélnek a világbékéről és a világ nemzetei paktumokat kötnek. De a szerződések ellenére egyre több a fegyver és a béke istennőjének csak szép szavakkal áldoznak. Csak akkor lehet béke, ha a háború okait megszüntetik. Amíg egy ország uralkodik a másik fölött, vagy egyik osztály kizsákmányolja a másikat, mindig lesznek próbálkozások a rendszer megbuktatására és nem lehet tartós egyensúly. Az imperializmusból és a kapitalizmusból soha nem fakadhat béke. És mi azért nem találhatjuk meg a helyünket a Brit Birodalomban, mert az éppen ezeket képviseli és maga a tömegek kizsákmányolására alapul. Semmilyen nyereség nem ér semmit, hacsak nem segít a mi néptömegeink súlyos terheinek eltávolításában. Egy nagy birodalom súlyát nehéz cipelni, és a mi népünk ezt sokáig elviselte. Meghajlott a hátuk és csaknem megtört a szellemük is. Hogyan is lehetnének partnerek a Nemzetközösségben, ha folytatódik a kizsákmányolás terhe? Sok problémánk a megszilárdult érdekek problémája, amelyeknek legtöbbjét a brit kormány teremtette, vagy támogatta. Mindig az indiai államok uralkodóinak, a brit tisztviselőknek, a brit tőkének, az indiai tőkének és a nagy *zamíndárik* birtokosainak az érdekeit emlegetik előttünk és ezek az érdekek védelemért könyörögnek. A boldogtalan milliók, akik tényleg védelemre szorulnak, csaknem némák és alig van szószólójuk.

PRÓBA

Sokat vitatkoztunk a függetlenségről és a dominiumi státusról, és szavak fölött civakodtunk. Az igazi dolog azonban a hatalom meghódítása, amit nevezhetünk aminek akarunk. Nem hiszem, hogy a dominiumi státus bármilyen, Indiára alkalmazható formája igazi hatalmat adna nekünk. E hatalom próbája az idegen megszálló hadsereg és gazdasági ellenőrzés teljes visszavonása lenne. Ezért összpontosítsunk erre és a többi majd könnyen következik.

Ezért mi ma India legteljesebb szabadságáért szállunk síkra. A Kongresszus nem ismerte el és nem fogja elismerni a brit parlament azon jogát, hogy bármilyen módon diktáljon nekünk. Mi nem is fordulunk hozzá. De a világ parlamentjéhez és lelkiismeretéhez fordulunk, és remélem, nekik jelentjük ki, hogy India többé nem veti alá magát semmiféle idegen uralomnak. Ma vagy holnap talán még nem vagyunk elég erősek, hogy érvényesítsük akaratunkat. Mi nagyon is tudatában vagyunk a gyengeségünknek, nincs bennünk dicsekvés, vagy erőfitogtatás. De senki, és legkevésbé Anglia ne értse félre, vagy ne becsülje alá elhatározásunk jelentőségét vagy erejét. Ünnepélyesen, teljesen tisztában lévén a következményekkel, remélem, megtesszük és nem lesz visszafordulás. Egy nagy nemzetet nem lehet sokáig gáncsolni, ha egyszer világosan tudja, mit akar és elszánta magát. Ha ma kudarcot vallunk és a holnap sem hoz sikert, eljön a holnapután és meghozza az eredményt.

NEM ADJUK MEG MAGUNKAT

Belefáradtunk a harcba és békére áhítozunk meg arra, hogy építően dolgozhassunk a hazánkért. Vajon tetszik nekünk otthonaink feldúlása és bátor fiataljaink látványa, amint börtönbe mennek, vagy szembenéznek a kötéllel? Vajon szívesen sztrájkol a munkás, hogy elveszítse nyomorúságos garasait és éhezzen? Puszta kényszerűségből teszi, ha már nincs más lehetősége. És mi, akik a nemzeti küzdelem veszedelmes örvényét választjuk, azért tesszük ezt, mert nincs más út a tisztességes békéhez. De vágyódunk a béke után és a testvériség kezét mindig kinyújtjuk mindazok felé, akik hajlandók azt megragadni. De a kéz mögött ott egy test, amely nem hajlandó meghajolni az igazságtalanság előtt és egy szellem, amely egyetlen lényeges ponton sem enged.

Az előttünk álló küzdelem fényében még nem érkezett el az ideje annak, hogy meghatározzuk a jövendő alkotmányunkat. Több mint két éven át alkotmányokat készítettünk és végül a Pártközi Bizottság feltette a koronát erőfeszítéseinkre. Kidolgozta a saját tervezetét, amelyet a Kongresszus egy évre elfogadott. A tervezetbe fektetett munka nem volt fölösleges és India hasznára vált. De az év elmúlt és most új körülményekkel kell szembenéznünk, amelyek inkább cselekvést kívánnak és nem alkotmánykészítést. Mégsem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a

problémákat, amelyek károsítják harcunkat és jövendő alkotmányunkat. Társadalmi alkalmazkodásra és egyensúlyra kell törekednünk és le kell küzdenünk a bomlasztó erőket, amelyek India romlását okozták.

SZOCIALISTA ESZMÉNY

Őszintén meg kell vallanom, hogy szocialista és köztársasági vagyok, nem hiszek a királyokban és fejedelmekben, vagy abban a rendben, amely az ipar modern királyait kitermeli, akiknek nagyobb hatalmuk van az emberek élete és sorsa felett még a régi királyoknál is, s akiknek módszerei pontosan olyan ragadozóak, mint a régi feudális arisztokráciáé. Elismerem azonban, hogy egy úgy megalkotott testület, mint ez a Nemzeti Kongresszus, az ország jelenlegi körülményei között talán nem képes elfogadni egy teljesen szocialisztikus programot. De fel kell ismernünk, hogy a szocializmus filozófiája lassanként mindenütt a világon behatolt a társadalom egész struktúrájába, s a vita jószerivel már csupán arról folyik, hogy teljes megvalósításához milyen módszereket és milyen ütemet válasszanak. Indiának is azon az úton kell majd járnia, ha szintén véget akar vetni a szegénységnek és egyenlőtlenségnek, bár kifejlesztheti a saját módszereit és az eszményt hozzáigazíthatja a faj géniuszához.

Nekünk három nagy problémánk van, a kisebbségek, az indiai államok, valamint a munkásság és a parasztság. A kisebbségekkel már foglalkoztam. Csak megismétlem, hogy szavainkkal és tetteinkkel a lehető legteljesebb biztosítékokat kell nyújtanunk a tekintetben, hogy kultúrájuk és tradícióik biztonságban lesznek.

Az indiai államok nem élhetnek külön India többi részétől, és uralkodóiknak, hacsak nem ismerik el szükségszerű korlátaikat, azon az úton kell járniuk, mint mindazoknak, akik hozzájuk hasonlóan gondolkodtak. És az egyetlen, akinek joga van meghatározni az államok jövőjét, maga az ott élő nép, beleértve az uralkodókat is. A Kongresszus, amely az önrendelkezés jogát hirdeti, nem tagadhatja azt meg az államok népeitől sem. A Kongresszus egyidejűleg tökéletesen készen áll arra, hogy tárgyaljon az uralkodókkal, ha ők is hajlandók és kialakítanak olyan módokat, amelyek kizárják az átmenet túlzott váratlanságát. Az államok népeit azonban semmilyen esetben sem szabad figyelmen kívül hagyni.

A harmadik jelentős problémánk nagyobb valamennyinél. India számára a feladatok megoldásának sikere attól függ, amilyen mértékben felemeljük őket és kielégítjük a parasztság és a munkásság szükségleteit. És nemzeti mozgalmunk erejének mértéke az lesz, hogy ők milyen mértékben csatlakoznak hozzá. Csak úgy állíthatjuk őket a mi oldalunkra, ha elkötelezzük magunkat az ő ügyük mellett, ami valójában az ország ügye. A Kongresszus gyakran kifejezte irántuk való jó szándékát, de ezen túl nem ment. Úgy mondják, hogy a Kongresszusnak igazságosan kell tartania az egyensúlyt a tőke és a munka, valamint a *zamindár* és a bérlő között.

De az egyensúly mindig is súlyosan egy oldalra billent, s ha fenntartjuk a status quót, akkor az igazságtalanságot és a kizsákmányolást tartjuk fenn. Ezt csak úgy tehetjük jóvá, ha felszámoljuk az egyik osztály kizsákmányolását a másik által. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság a társadalmi és gazdasági változásnak ezt az eszményét néhány hónappal ezelőtt Bombayban egyik határozatában elfogadta. Remélem, a Kongresszus is jóvá fogja hagyni és kidolgozza az azonnal megvalósítható változások programját.

Ebben a programban a Kongresszus talán nagyon messze nem mehet. De a végső eszményt szem előtt kell tartania és munkálkodnia kell érte. A kérdés nem csupán munkabér és jótékonyság kérdése, amit egy munkáltató, vagy földesúr kegyeskedik nyújtani. A paternalizmus az iparban vagy a mezőn csupán a jótékonyságnak egy formája, annak összes fullánkjával és tökéletes alkalmatlanságával arra, hogy kiirtsa a bajt. A gyámság új elmélete, amelyet egyesek hirdetnek, ugyanannyira terméketlen.* Mert a gyámkodás azt jelenti, hogy a jó és a gonosz feletti hatalom az önjelölt gyám kezében marad és ezzel a hatalommal tetszése szerint fog élni. Az egyetlen tisztességes gyámkodás csak a nemzet, s nem egyének, vagy csoportok gyámkodása lehet. Sok angol becsületesen úgy gondolja, hogy ő India felett gyámkodik, s mégis milyen állapotba süllyesztették országunkat.

* Nehru itt M. K. Gandhira utal, aki a gyámkodás elmeletet Indiaban megfogalmazta. *(G. V)*

El kell döntenünk, hogy az ipart kinek az érdekében kell fenntartani és a föld kinek adja termését. Ma a föld bőséges termése nem a paraszté vagy munkásé, aki megműveli, és az ipar fő funkciójának azt tekintik, hogy termeljen milliomosokat. Bármilyen aranyló a termés és magasak az osztalékok, népünk sárkunyhói, odúi, mezítelensége a Brit Birodalom és jelenlegi társadalmi rendszerünk dicsőségét bizonyítják.

Ezért gazdasági programunknak humánus szemléleten kell nyugodnia és nem szabad feláldoznia az embert a pénzért. Ha egy iparvállalat nem tartható fenn anélkül, hogy munkásait éhezteti, akkor azt a gyárat be kell zárni. Ha a föld munkásainak nincs elég ennivalójuk, akkor a közvetítőknek, akik megfosztják őket a részüktől, el kell tűnniük. A legkevesebb, ami egy gyári munkást vagy mezőgazdasági dolgozót megillet, olyan minimális bér, amely lehetővé teszi a számára, hogy mérsékelt kényelemben éljen emberi munkaidővel, amely nem töri meg az erejét és a szellemét. A pártközi konferencia elfogadta ezt az elvet és beépítette javaslataiba. Remélem, ugyanezt teszi majd a Kongresszus, és kész lesz elfogadni annak természetes következményeit is. Továbbá el fogja fogadni a munkásság jobb élet iránti, ismert követelését és minden segítséget megad nekik, hogy szervezzék meg magukat és készüljenek föl arra a napra, amikor majd szövetkezeti alapon ők fogják ellenőrizni az ipart.

A MI PARASZTI OSZTÁLYUNK

Az ipari munkásság azonban csupán India kicsiny része, bár gyorsan növekszik olyan erővé, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni. A parasztság az, amely hangosan és szánalomra méltóan kiált segítségért és programunknak az ő jelenlegi helyzetükkel kell foglalkoznia. Igazi segítség csak a földtörvények és a mostani földbérleti rendszer alapjainak nagy megváltoztatásából fakadhat. Közöttünk sok nagy földbirtokos van, és szeretettel üdvözöljük őket. De fel kell ismerniük, hogy nagy földterületek birtoklása egyének által, amely a régi európai feudalizmusra emlékeztető állam következménye, az egész világon gyorsan eltűnőben levő jelenség. Még az olyan országokban is, amelyek a kapitalizmus fellegvárai, a nagybirtokokat felosztják és odaadják a parasztnak, aki megműveli. Indiában is vannak nagy területek, ahol a paraszti tulajdon rend-

szere az uralkodó és ezt majd ki kell terjesztenünk az egész országra. Remélem, hogy ebben majd számíthatunk legalább egyes nagybirtokosok együttműködésére.

A Kongresszus most nem képes arra, hogy éves ülésén bármilyen részletes gazdasági programot dolgozzon ki. Csupán néhány általános alapelvet rögzíthet és felszólíthatja az Összindiai Kongresszusi Bizottságot, hogy a Szakszervezeti Kongresszussal és más, az ügyben komolyan érdekelt szervezetekkel együttműködve munkálja ki a részleteket. Remélem, hogy növekedni fog az együttműködés a mi Kongresszusunk és a Szakszervezeti Kongresszus között és a jövendő küzdelmekben a két szervezet vállvetve fog harcolni.

A HATALOM MEGHÓDÍTÁSA

Mindezek kegyes remények, amíg meg nem szerezzük a hatalmat, ezért az előttünk álló valódi probléma a hatalom meghódítása. És ezt nem tehetjük meg finom érvelésekkel, vitákkal, vagy ügyvédi szőrszálhasogatással, hanem olyan szankciók kikovácsolásával, amelyek érvényesítik a nemzet akaratát. A Kongresszus lásson neki ennek a feladatnak.

Az elmúlt év számunkra a felkészülés időszaka volt, és mi mindent megtettünk a Kongresszus szervezetének átszervezése és megerősítése céljából. Az eredmény figyelemre méltó és szervezetünk ma jobb állapotban van, mint bármikor azóta a reakció óta, ami az együtt nem működési mozgalmat követte. Mégis sok és eléggé nyilvánvaló a gyengénk. A kölcsönös torzsalkodás sajnos még a Kongresszus bizottságain belül is túl általános, és a választási huzavonák felemésztik minden erőnket és energiánkat. Hogyan vívhatunk nagy küzdelmet, ha nem tudjuk leküzdeni ősi gyengénket és nem tudunk felülemelkedni kicsinyes önmagunkon? Őszintén remélem, hogy az ország előtt álló erőteljes akcióprogrammal perspektívánk javulni fog és nem tűrjük ezt a terméketlen és demoralizáló torzsalkodást.

ERŐSZAK VAGY ERŐSZAKNÉLKÜLISÉG

Milyen is legyen ez a program? Választási lehetőségünk korlátozott, nem az alapszabályunk miatt, hiszen azt tetszés szerint megváltoztathatjuk, hanem a tények és a körülmények következtében. Alapszabályunk első cikke kimondja, hogy módszereinknek békéseknek és törvényesek-

nek kell lenniük. Remélem, hogy mindig törvényesek is lesznek, hiszen nem szennyezhetjük be a nagy ügyet, amelyet képviselünk egyetlen becstelen tettel sem, amit később mi magunk is megbánunk. Szeretném, ha békések is lennének, hiszen a béke módszerei kívánatosabbak és tartósabbak, mint az erőszakéi. Az erőszak túl gyakran vált ki reakciót, ami demoralizál, és a mi hazánkban különösen romboláshoz vezethet. Tökéletesen igaz, hogy ma a világon a szervezett erőszak uralkodik, és talán alkalmazásából mi is hasznot húzhatunk. Nekünk azonban sem az eszközök, sem a kiképzés nem áll rendelkezésünkre a szervezett erőszakhoz, az egyéni, vagy szórványos erőszak pedig az elkeseredés bevallása. Gondolom, hogy mi túlnyomó többségünkben a kérdést nem erkölcsi, hanem gyakorlati alapon ítéljük meg és ha elvetjük az erőszak útját, azt azért tesszük, mert nem ígér számottevő eredményt.

Ma minden nagy felszabadító mozgalomnak szükségképpen tömegmozgalomnak kell lennie, és a tömegmozgalmaknak szükségképpen békésnek kell lenniük, kivéve a szervezett lázadások idejét. Akár az évtizeddel ezelőtti együtt nem működési mozgalmunkat tekintjük, akár az általános sztrájk modern ipari fegyverét, alapjuk a békés szervezés és a békés cselekvés. És ha a fő mozgalom békés, akkor a vele egyidejűleg mutatkozó szórványos erőszak csak elvonja tőle a figyelmet és gyengíti azt. Nem lehetséges egyszerre egymás mellett két mozgalmat fenntartani. Választanunk kell, aztán szigorúan ragaszkodni kell a választásunkhoz. Hogy várhatóan a Kongresszusnak milyen lesz a döntése, arról nincsenek kétségeim. Csakis békés tömegmozgalom mellett dönthet.

Meg kell ismételnünk az együtt nem működési mozgalom programját és taktikáját? Nem szükségképpen, de az alapgondolatnak maradnia kell. A programoknak és taktikáknak alkalmazkodniuk kell a körülményekhez, s a jelenlegi szakaszban nem könnyű és nem is szükséges, hogy a Kongresszus valamennyi részlet felől döntsön. Ez a végrehajtó szerv, az Összindiai Kongresszusi Bizottság feladata. Az elveket azonban rögzíteni kell.

A régi program a három bojkottból – a törvényhozó tanácsok, a bíróságok és az iskolák – bojkottjából állt, amely elvezetett a hadseregben teljesítendő szolgálat és az adófizetés megtagadásához. Amikor a nemzeti mozgalom a csúcspontján jár, nem foghatom fel, hogyan képes bárki tovább dolgozni a bíróságokon, vagy iskolákban. Mégis, én úgy gondolom, hogy a jelenlegi stádiumban nem lenne bölcs dolog kihirdetni a bíróságok és az iskolák bojkottját.

A múltban a törvényhozó tanácsok bojkottja sok heves vitához vezetett és e kérdésben a Kongresszus maga is kettészakadt. Ezt a vitát nem kell feltámasztanunk, mert ma teljesen mások a körülmények. Szerintem a Kongresszus néhány évvel ezelőtt megtett lépése, amikor engedélyezte tagjainak a tanácsokba való belépést, elkerülhetetlen volt és nem vagyok hajlandó azt állítani, hogy ebből semmi jó nem származott. De azt a jót már kimerítettük és ma már nincs középút a bojkott és az együtt nem működés között. Valamennyien ismerjük, milyen demoralizáló hatásuk volt ezeknek a látszat törvényhozó tanácsoknak sorainkban és hogy bizottságaik és bizottmányaik milyen sok jó emberünket csábítják el. Nekünk korlátozott számban vannak munkásaink és nem számíthatunk tömegmozgalomra, ha ők nem erre koncentrálnak és nem fordítanak hátat törvényhozásaink palotányi tanácstermeinek. És ha a függetlenség mellett döntünk, hogyan is léphetnénk be a tanácsokba és folytathatnánk ottani unalmas és haszontalan tevékenységünket? Egyetlen politika, vagy program sem örök időkre szól, és a Kongresszus sem kötheti meg az országot, vagy önmagát, hogy a végtelenségig a cselekvésnek ugyanazt a vonalát kövesse. Ma azonban tisztelettel arra kérem a Kongresszust, fogadja el, hogy a törvényhozó tanácsok tekintetében az egyetlen politika teljes bojkottjuk legyen. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság múlt júliusban ezt ajánlotta és eljött az ideje, hogy meg is valósítsuk.

A bojkott csupán egy cél eszköze. Energiát szabadít fel és a figyelmet az igazi küzdelemre irányítja, amelynek ahol csak lehetséges, az adók megfizetésének megtagadásában kell megnyilvánulnia, továbbá a munkásmozgalommal való együttműködésben, általános sztrájkokban. Azonban az adófizetés megtagadását konkrét területeken jól meg kell szervezni és ennek érdekében a Kongresszus hatalmazza fel az Összindiai Kongresszusi Bizottságot, hogy tegye meg a szükséges lépéseket ott és akkor, amikor kívánatosnak tartja azokat.

Eddig nem említettem a Kongresszus konstruktív programját. Ezt mindenképpen folytatni kell, azonban az elmúlt néhány év tapasztalata azt mutatja, hogy a program önmagában nem eléggé gyorsan visz minket előre. Előkészíti a talajt a jövendő cselekvéshez és tíz év csendes munkája ma már meghozta gyümölcsét. Remélem, hogy különösen a külföldi textíliák és a brit termékek bojkottját folytatni fogjuk.

Programunk tehát a politikai és gazdasági bojkott programja legyen. Amíg ténylegesen nem leszünk függetlenek, mégpedig teljesen, addig a másik országot egészen nem bojkottálhatjuk és valamennyi kapcsolatunkat nem szakíthatjuk meg vele. De törekednünk kell arra, hogy a brit kormánnyal való érintkezés pontjait csökkentsük és önmagunkra támaszkodjunk. Világossá kell azt is tennünk, hogy India nem fog felelősséget vállalni az összes adósságért, amit Anglia ráhalmozott. A gajái Kongresszus elvetette az összes adósság megfizetésének kötelezettségét, ezt meg kell ismételnünk és ki kell tartanunk álláspontunk mellett. India azon államadósságait, amelyek az ország javát célozták, készséggel elismerjük és visszafizetjük. Azonban teljes egészében elutasítjuk ama hatalmas összegek visszafizetésének kötelezettségét, amelyeket arra fordítottak, hogy Indiát leigázottnak megtartsák és terheit növeljék. India nyomorsújtotta népe különösen nem vállalhatja Anglia azon háborúiból ráhárított terheket, amelyekkel birodalmát bővítette és megszilárdította helyzetét Indiában. És az idegen kiaknázóknak megfelelő ellenszolgáltatás nélkül bőkezűen osztogatott koncessziókat sem veheti tudomásul.

Eddig nem említettem a tengeren túl élő indiaiakat és nem is akarok sokat beszélni róluk. Nem azért, mert nincs bennem együttérzés a Kelet-Afrikában, Dél-Afrikában, Fijin és másutt élő testvéreink iránt, akik bátran küzdenek az erős ellenféllel. Hanem mert az ő sorsuk India síkságain fog eldőlni és a küzdelem, amit elindítunk, legalább annyira őértük folyik, mint magunkért.

HATÉKONY GÉPEZET KELL

Ehhez a küzdelemhez hatékony gépezet kell. A mi Kongresszusunk alapszabálya és szervezete túlságosan archaikus lett, lassú és alkalmatlan a válságos időkben. A nagy demonstrációk ideje elmúlt. Most csendes és ellenállhatatlan cselekvést akarunk és ezt csak úgy érthetjük el, ha sorainkban szigorú fegyelem uralkodik. Azért kell határozatokat hoznunk, hogy aztán azok értelmében cselekedjünk. A Kongresszus ereje növekedni fog, bármilyen kicsi is a tényleges taglétszáma, ha fegyelmezetten cselekszik. Kicsiny, elszánt kisebbségek megváltoztatták már nemzetek sorsát. A csőcselék és a tömeg kevésre képes. A szabadság önmagában önuralmat és fegyelmet jelent és mindegyikünknek alá kell vetnie magát a nagyobb jó érdekeinek.

A Kongresszus az országban nem apró kisebbséget képvisel s talán sokan túl gyengék, hogy csatlakozzanak hozzá, hogy dolgozzanak érte, mégis reménységgel tekintenek rá s arra vágynak, hogy szabadítsa meg őket. A kalkuttai határozat óta az ország türelmetlenül várta ezt a napot, amikor a Kongresszus összeül. Közülünk senki sem tudja megmondani, hogy mikor és mit fogunk elérni. Nem vagyunk a siker urai. De a siker gyakran szegődik azoknak a nyomába, akik merészek és cselekednek, ritkán keresi fel a gyávákat, akik mindig a következményektől tartanak. Nagy tétben játszunk és ha nagy dolgokat akarunk elérni, azt csak nagy veszedelmek által lehetséges. Hogy hamarosan, vagy soká járunk sikerrel, nos, a nagy erőfeszítésben senki más, csak önmagunk akadályozhatjuk meg magunkat és abban is, hogy hazánk hosszú és nagyszerű történelmének újabb nemes oldalát írjuk meg.

Az ország különböző részeiben összeesküvési ügyek vannak. A résztvevők mindig velünk tartanak. Azonban a titkos összeesküvések ideje lejárt. Most nyilvános összeesküvés folyik az ország felszabadításáért az idegen uralom alól, és felszólítjuk önöket, elvtársak, továbbá valamennyi honfitársunkat és honfitársnőnket, hogy csatlakozzék. De a várható jutalom szenvedés, börtön és talán halál. Meglesz viszont az az érzésük, hogy megtették a maguk kicsiny hozzájárulását Indiáért, az ősi és örökifjú földért és egy picit segítettek az emberiségnek, hogy megszabaduljon mostani szolgaságából.

18. Az Indiai Nemzeti Kongresszus 44. lahóri ülésszakán 1929. december 29–31. között hozott függetlenségi határozat

A Kongresszus jóváhagyja a Munkabizottságnak a pártvezetők, köztük a Kongresszus munkatársai által aláírt kiáltványát, amely az alkirálynak a dominiumi státusra vonatkozó, október 31-i kijelentésével foglalkozik és értékeli az alkirály erőfeszítéseit, amelyeket a szvarádzsért folytatott nemzeti mozgalom érdekében tett. A Kongresszus azonban, megfontolva mindazt, ami azóta történt, hogy Mahátmá Gandhi, Pandit Mótilál

Nehru, más vezetők és az alkirály találkoztak, azon a véleményen van, hogy a jelenlegi körülmények között nem nyerhet semmit, ha képviselteti magát a tervezett kerekasztal-konferencián. Ezért a Kongresszus, a Kalkuttában múlt évben hozott határozata értelmében kijelenti, hogy az alapszabályának első cikkelyében szereplő „szvarádzs" szó teljes függetlenséget jelent, továbbá kijelenti, hogy érvényét veszti a Nehru-Bizottság jelentésében foglalt egész tervezet és reméli, hogy a Kongresszus valamennyi tagja ettől kezdve minden figyelmét kizárólag India teljes függetlensége kivívásának fogja szentelni. A függetlenségért szervezendő kampány bevezető lépéseként, valamint azért, hogy a Kongresszus politikáját összhangba hozzuk hitvallásunk megváltoztatásával, a Kongresszus felszólítja tagjait és a nemzeti mozgalom más résztvevőit, hogy tartózkodjanak az eljövendő választásokon való közvetlen, vagy közvetett részvételtől és utasítja a törvényhozó testületek és bizottságok jelenlegi kongresszista tagjait, hogy tisztségükről mondjanak le. A Kongresszus felszólítja a nemzetet, hogy határozottan hajtsa végre a Kongresszus konstruktív programját és felhatalmazza az Összindiai Kongresszusi Bizottságot, hogy amikor alkalmasnak látja, indítson polgári engedetlenségi mozgalmat a kiválasztott területeken, amely kiterjed az adómegtagadásra, vagy egyebekre is olyan biztosítékok mellett, amilyeneket szükségesnek tart.

19. A Munkabizottság 1930. január 2-án elfogadott nyilatkozata, amelyet országszerte gyűléseken olvastak fel a teljes függetlenség napján, 1930. január 26-án (első megünneplésekor)

Hisszük, hogy a szabadság az indiai népnek ugyanúgy elidegeníthetetlen joga, mint bármely más népnek és az is, hogy élvezze munkája gyümölcsét, biztosítva a létfenntartását, és hogy növekedésének minden lehetősége meglegyen. Hisszük azt is, hogy ha a népet ezektől a jogoktól bármilyen kormány megfosztja és elnyomja, akkor a nép további joga megváltoztatni, vagy eltörölni azt a kormányt. Az indiai brit kormány nemcsak megfosztotta az indiai népet szabadságától, hanem a tömegek kizsákmányolására épült és tönkretette Indiát gazdaságilag, politikailag, kulturálisan és szellemileg. Ezért hisszük, hogy Indiának meg kell szakí-

tania brit kapcsolatát és meg kell szereznie a púrna szvarádzsot, azaz teljes függetlenségét.

Indiát gazdaságilag tönkretették. A népünktől származó állami jövedelem semmiféle arányban nem áll a mi jövedelmünkkel. A mi átlagos jövedelmünk naponta hét paiszá (kevesebb mint hét penny) és súlyos adóinknak 20 százaléka a földadó, amit a parasztság fizet, 3 százalék pedig a sóadó, ami a legsúlyosabban érinti a szegényeket.

A falusi kézműipart, mint amilyen a kézi fonás is, elpusztították és ezzel a parasztságot évente legalább négy hónapig tétlenségre kárhoztatták, szellemük eltompult, mivel nincs kézműipar, és nincs semmi, ami helyettesítené, mint más országokban az így elpusztított tevékenységet. A vámot és a fizetőeszközöket úgy manipulálták, hogy a parasztságra újabb terhet halmozzanak. Importunk nagy részét a brit ipari termékek alkotják. A vámtételek nyilvánvalóan részrehajlóak a brit termékek javára és a belőlük származó állami jövedelmeket nem a tömegek terheinek enyhítésére, hanem a rendkívül különc közigazgatás fenntartására fordítják. Az átváltási ráták manipulálása még önkényesebb, s eredményeképpen milliókat szivattyúztak ki az országból.

Politikailag India státusa sohasem zuhant olyan mélyre, mint a brit uralom alatt. Semmilyen reform sem adott a népnek igazi politikai hatalmat. Legnagyobbjaink is kénytelenek meghajolni az idegen uralom előtt. Megtagadták tőlünk a véleménynyilvánítás és gyülekezés szabadságát, sok honfitársunk kénytelen száműzetésben, külföldön élni és nem térhet vissza otthonába. Kiölték a közigazgatás képességét és a tömegeknek meg kell elégedniük szerény falusi hivatalokkal és írnokoskodással.

Kulturálisan a rendszer leszakított minket tartópilléreinkről s képzésünk folytán szeretjük a láncokat, amelyek megkötnek minket.

Szellemileg a kötelező lefegyverzés férfiatlanná tett minket, az idegen megszálló hadsereg jelenléte pedig, amelyet halálos hatékonysággal alkalmaznak, hogy összezúzzák bennünk az ellenállás szellemét, azt eredményezte, hogy magunk is úgy gondoljuk, képtelenek vagyunk vigyázni magunkra, vagy védekezni egy idegen agresszióval szemben, sőt még arra is, hogy megvédjük otthonainkat és családjainkat a tolvajok, rablók és bajkeverők támadásaitól.

Isten és ember elleni bűnnek tartjuk, ha továbbra is alávetjük magunkat egy olyan uralomnak, amely hazánknak ezt a négyes katasztrófáját okozta. Elismerjük azonban, hogy szabadságunk elnyerésének leghatásosabb módja nem az erőszak. Ezért mi felkészülünk és amennyire csak

lehetséges, megszüntetjük minden önkéntes kapcsolatunkat a brit kormánnyal, és polgári engedetlenségre készülődünk, amely kiterjed az adófizetés megtagadására is. Meggyőződésünk, hogy ha visszavonjuk önkéntes segítségünket és nem fizetünk adót, tartózkodva az erőszaktól még provokáció esetén is, akkor biztosítottuk ennek az embertelen uralomnak a végét. Ezért ünnepélyesen elhatározzuk, hogy végrehajtjuk a Kongresszusnak a púrna szvarádzs megteremtése céljából időről időre kibocsátott utasításait.

20. Részletek M. K. Gandhinak Lord Irwin alkirályhoz 1930. március 2-án, a só szatjágraha előtt írt leveléből

„Kedves Barátom!

Mielőtt elkezdeném a polgári engedetlenséget és vállalnám azt a kockázatot, amitől mindezekben az években tartottam, kénytelen vagyok önhöz fordulni, hogy találjuk meg a kiutat.

Személyes hitvallásom tökéletesen világos. Szándékosan képtelen vagyok megsérteni bármit, ami él, még kevésbé embertársaimat, még akkor is, ha ők a legsúlyosabb rosszat teszik velem és az enyéimmel. Ezért miközben én a brit uralmat átoknak tartom, nem kívánok bántani egyetlen angol embert sem, vagy bármilyen esetleges jogos érdekét Indiában...

És miért tartom a brit uralmat átoknak?

Mert a progresszív kizsákmányolás rendszerével és egy pusztítóan drága katonai és polgári kormányzattal, amit az ország soha nem engedhet meg magának, a néma milliókat nyomorba döntötte.

Politikailag jobbágyi sorba süllyesztett minket. Aláásta kultúránk alapjait. És a lefegyverzés politikájával szellemünket is megalázta. A belső erő hiányában az egyetemes leszereléssel a gyáva tehetetlenség határára juttattak minket...

A földadó iszonyatos nyomását, amelyből az állami jövedelmek nagy része származik, a független Indiában majd alaposan meg kell változtatni. Még a sokat magasztalt állandó rendezés is csupán néhány gazdag zamíndárnak kedvez és nem a parasztoknak. A paraszt ugyanolyan tehetetlen, mint mindig. Puszta megtűrt bérlő.

Tehát nem csupán a földadót kell jelentősen csökkenteni, hanem az

egész adórendszert úgy kell átalakítani, hogy az elsősorban a paraszt érdekét tartsa szem előtt. De a brit rendszert láthatóan úgy tervezték meg, hogy még a lelket is kipréselje belőle. Még az élethez nélkülözhetetlen sót is úgy megadóztatják, hogy ennek a terhe is a legsúlyosabban reá nehezedik, ha másért nem, akkor az adó szívtelen egyöntetűsége miatt. Az adó még nagyobb teher a szegény emberen, ha figyelembe vesszük, hogy a só az egyetlen, amiből a gazdagoknál is többet kell fogyasztania egyénileg és kollektívan. Az italra és kábítószerre kivetett adót is a szegényeken hajtják be. Ez aláássa mind egészségük, mind erkölcseik alapjait...

A fenti példákban felsorolt egyenlőtlenségeket pedig azért tartják fenn, hogy működtessék az idegen kormányzatot, ami bizonyíthatóan a világon a legdrágább. Nézzük csak az ön fizetését. Havonta több mint 21 000 rúpia, nem beszélve a számos közvetett juttatásról. A brit miniszterelnök évente 5000 fontot kap, azaz a jelenlegi átváltási ráta mellett havonta valamivel több mint 5400 rúpiát. Ön naponta több mint 700 rúpiát kap, szemben a napi 2 ánánál kisebb indiai átlagjövedelemmel. Ön tehát az indiai átlagjövedelemnek jóval több mint az ötezerszeresét kapja. A brit miniszterelnök a brit átlagjövedelemnek csupán a kilencvenszeresét kapja. Térden állva könyörgök, gondolkozzon el ezen a jelenségen. Azért választottam személyes példát, hogy rádöbbentsem a fájdalmas igazságra. ... egy rendszer, amely ilyen elrendezést enged, megérdemli, hogy sommásan a szemétre dobjuk. ...

A nagy brit politikai pártok közül szerintem egyik se hajlandó feladni az indiai zsákmányt, amelyhez Nagy-Britannia nap mint nap hozzájut, gyakran az indiai közvélemény egyöntetű tiltakozása ellenére.

Mindazonáltal, ha India nemzetként élni akar, ha meg akarjuk állítani népének éhezés általi lassú halálát, akkor az azonnali segítség érdekében valami megoldást találni kell. A javasolt konferencia semmiképpen nem megoldás. ...

A terv a polgári engedetlenség útján az általam példának felhozott rosszak elleni küzdelem. Ha mi meg akarjuk szakítani a brit kapcsolatot, akkor azt az efféle rosszak miatt tesszük. Ha ezeket eltávolítjuk, az út könnyű lesz. Akkor megnyílik a baráti tárgyalások útja. Ha az Indiával folytatott brit kereskedelmet megtisztítják a kapzsiságtól, akkor önök könnyen elismerhetik a mi függetlenségünket. Ezért tisztelettel felkérem önt, hogy egyengesse az utat e rosszak azonnali eltávolításához és nyissa meg az egyenlők közötti igazi tárgyalások útját, akik csak az emberiség javának előmozdításában érdekeltek az önkéntes testvériség szellemében

és abban, hogy a kölcsönös segítséget és a mindkét félnek megfelelő kereskedelmet alakítsák ki. Ön fölöslegesen hangsúlyozza azokat a kommunális problémákat, amelyek sajnálatosan hatással vannak erre az országra. Bár ezek kétségtelenül fontosak, ha valamilyen kormányzati terv kialakításáról van szó, alig vannak összefüggésben azokkal a nagyobb problémákkal, amelyek a közösségek fölött állnak és hatnak valamennyiükre. De ha ön nem látja módját annak, hogy ezekkel a bajokkal megbirkózzék és levelem nem indítja meg önt, akkor a jelen hónap 11-én elindulok azokkal a munkatársaimmal az ásramból, akiket csak magammal tudok vinni, hogy figyelmen kívül hagyjam a sótörvények rendelkezéseit. Én az összes közül ezt a törvényt tartom a legigazságtalanabbnak a szegény ember szempontjából. Mivel a függetlenségi mozgalom lényegében az ország legszegényebbjeinek érdekét szolgálja, kezdetnek ezt a rosszat kell felszámolni. Csoda, hogy ennek a kegyetlen monopóliumnak ilyen sokáig alávetettük magunkat. Tudom, hogy önnek módjában áll szándékomat meghiúsítani, ha letartóztat engem. Remélem, tízezrek állnak készen fegyelmezetten, hogy folytassák a munkát én utánam, és a sótörvény megszegésének tettével kiszolgáltassák magukat azon törvény büntetéseinek, amelynek soha nem lett volna szabad eltorzítani a törvénykönyvet. ..."

21. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1931. augusztusi határozata

ALAPVETŐ JOGOK ÉS KÖTELESSÉGEK

1. India minden állampolgárának joga a szabad véleménynyilvánítás, a szabad egyesülés és társulás, a fegyver nélküli gyülekezés törvénybe, vagy az erkölcsökbe nem ütköző célokból.

2. Minden állampolgár lelkiismereti szabadságot élvez és szabadon gyakorolhatja a vallását a közrend és erkölcs keretei között.

3. A kisebbségek és a különböző nyelvi területek kultúrája, nyelve és írása védelmet élvez.

4. Minden állampolgár egyenlő a törvény előtt, tekintet nélkül kasztjára, vallására, vagy nemére.

5. Egyetlen állampolgár sem szenvedhet hátrányt vallása, kasztja, hite,

vagy neme miatt a közalkalmazás, a hatalmi, vagy tiszteleti hivatalok viselésében, bármilyen foglalkozás vagy hivatás gyakorlásában.

6. Minden állampolgárnak egyenlők a jogai és kötelességei az állami, vagy helyi forrásokból fenntartott, vagy magán személyek által a köz céljaira létesített kutak, víztárolók, utak, iskolák és nyilvános pihenőhelyek használatában.

7. Minden állampolgárnak joga van fegyvertartásra és viselésre a vonatkozó rendelkezések és korlátozások keretein belül.

8. Semmilyen személy nem fosztható meg szabadságától, szállására vagy ingatlanába behatolni, azt lefoglalni vagy elvenni nem lehet, kivéve ha az a törvény nevében történik.

9. Az állam az összes vallás tekintetében semleges marad.

10. A szavazás a felnőttek általános választójogán fog alapulni.

11. Az állam biztosítja az ingyenes és kötelező elemi oktatást.

12. Az állam nem ad senkinek címeket.

13. Halálbüntetés nincs.

14. Minden állampolgár szabadon mozoghat egész Indiában, bárhol tartózkodhat és letelepülhet, vagyont szerezhet és bármilyen foglalkozást, vagy hivatást űzhet, jogi eljárás vagy védelem tekintetében India valamennyi részén azonos bánásmód illeti meg.

MUNKAÜGY

2. a) A gazdasági élet szervezetének igazodnia kell az igazság elvéhez annak érdekében, hogy a megélhetés tisztes színvonalát biztosítsa.

b) Az állam védi az ipari munkások érdekeit és a megfelelő törvényhozással és más módokon biztosítja számukra a megélhetéshez szükséges bért, egészséges munkakörülményeket, korlátozott munkaidőt, a munkáltatók és a munkások vitáit rendező alkalmas gépezetet és védelmet az öregkor, a betegség és munkanélküliség gazdasági következményeivel szemben.

3. A munkásságot meg kell szabadítani a jobbágyi helyzettől és az ahhoz közel álló körülményektől.

4. A dolgozó nők védelme, különösen pedig megfelelő szabadság biztosítása a szülési időszakban.

5. Iskolás korú gyermekeket nem szabad bányákban és gyárakban foglalkoztatni.

6. A parasztoknak és munkásoknak érdekeik védelmében joguk van szakszervezeteket létrehozni.

7. A földtulajdoni, adó és bérleti viszonyokat meg kell reformálni és igazságosan módosítani a mezőgazdasági földekre nehezedő terheket, a kisparasztságon azonnal könnyíteni kell az általuk fizetett mezőgazdasági bérleti díj és adó jelentős csökkentésével, a gazdaságtalan birtokokat olyan sokáig kell mentesíteni a bérleti díjtól, amíg csak szükséges és ugyanilyen célból olyan könnyítésekkel és a bérletek csökkentésével kell a kisbirtokot segíteni, amely a földből származó nettó jövedelem ésszerű minimuma fölötti részt fokozatosan adóztatja meg.

8. Az örökösödési adót vagyonra fokozatos skála alapján meghatározott minimum fölött lehet kivetni.

9. A katonai kiadásokat nagymértékben csökkenteni kell, hogy a mainak legalább a fele legyen.

10. A polgári közigazgatás kiadásait és a fizetéseket nagymértékben csökkenteni kell. Az állam szolgálatában senki nem kaphat többet meghatározott összegnél, ami általában nem haladja meg a havi 500 rúpiát, ez alól kivételt képeznek a különlegesen alkalmazott szakértők és hasonlók.

11. Az Indiában készített só adómentes lesz.

GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS PROGRAM

12. Az állam védi a hazai textíliát, ennek érdekében az országból kizárja a külföldi méterárut és fonalat és olyan további intézkedéseket tesz, amilyeneket szükségesnek ítél. Az állam szükség esetén egyéb hazai iparágakat is védelmez a külföldi versennyel szemben.

13. Orvosi célok kivételével a kábító italok és -szerek használata teljes egészében tilos.

14. A fizetőeszközöket és átváltási rátákat az országos érdeknek megfelelően kell szabályozni.

15. A kulcsfontosságú iparágak és szolgáltatások, ásványkincsek, vasutak, vízi utak, a hajózás és a szállítás egyéb ágai állami tulajdonban, vagy ellenőrzés alatt lesznek.

16. Segítség a mezőgazdasági eladósodás ellen, a közvetlen és közvetett uzsora ellenőrzése.

17. Az állam biztosítja az állampolgárok katonai képzését, hogy a reguláris katonai erő mellett képesek legyenek megszervezni a nemzet védelmét.

22. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 47. ülésszakán Kalkuttában, 1933. március 31-én hozott határozataiból

A Kongresszus megerősíti a 44. ülésszakán 1929-ben Lahórban hozott határozatot, amelyben céljaként a teljes függetlenséget jelölte meg.

A Kongresszus a polgári engedetlenséget a nép jogainak védelmére, a nemzeti önbecsülés érvényesítésére és a nemzeti cél elérésére tökéletesen törvényes eszköznek tartja.

A Kongresszus azon a véleményen van, hogy a brit kormány által kidolgozott semmilyen alkotmány nem érdemes a megfontolásra, és nem fogadható el az indiai nép számára akkor, amikor a kormány a kíméletlen elnyomás hadjáratát folytatja, beleértve a nemzet legkipróbáltabb vezetőinek és követőik ezreinek letartóztatását és bebörtönzését, a szólás és gyülekezés alapvető jogainak elfojtását, a sajtószabadság szigorú korlátozását és a polgári törvényeknek gyakorlatilag statáriális törvényekkel való helyettesítését, amelyeket szándékosan alkalmaz Mahátmá Gandhinak Angliából való hazatérése óta, hogy szétzúzza a nemzeti szellemet.

23. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 49. ülésszakán Lakhnauban, 1936. április 12–14. között hozott határozataiból

HÁBORÚS VESZÉLY

A Kongresszus 1927-ben Madrászban tartott ülésszakán felhívta az ország figyelmét az imperialista háború veszélyére és arra a lehetőségre, hogy egy ilyen, imperialista célokból kibontakozó konfliktusban Indiát eszköznek használják fel, és kinyilvánította az indiai nép jogát ahhoz, hogy visszautasítsa részvételét egy ilyen háborúban, amit határozott hozzájárulása nélkül indítanak meg. Azóta a veszély még nyilvánvalóbb és sürgetőbb lett a fasiszta diktatúrák megerősödésével, Olaszország Abesszínia elleni támadásával, Japán folytatódó agressziójával Észak-Kínában és Mongóliában, a nagy imperialista hatalmak vetélkedésével és konfliktusaival. A fegyverzetek lázas növelésével a világot hatalmas és borzal-

mas háború fenyegeti. Egy ilyen háborúba elkerülhetetlenül megpróbálják belerángatni Indiát, hogy kihasználják az ország nyilvánvaló hátrányára és a brit imperializmus hasznára. Ezért a Kongresszus megerősíti régi elhatározását és figyelmezteti az ország népét a veszélyre, továbbá kinyilvánítja, hogy ellenzi India részvételét mindenfajta imperialista háborúban.

AZ INDIA KORMÁNYZÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Mivel az 1935-ös, India kormányzásáról szóló törvény... semmilyen módon nem képviseli a nemzet akaratát és úgy készült, hogy megkönnyítse és tartóssá tegye az India népe fölötti uralmat és kizsákmányolást, továbbá széles körű elnyomás és a polgári szabadságjogok elfojtása mellett kényszerítették az országra, a Kongresszus megerősíti, hogy az új alkotmányt teljes egészében elveti.

A Kongresszus, mivel India népének a nemzeti szabadság és a demokratikus állam iránti akaratát képviseli, kijelenti, hogy semmilyen külső hatalom által ránk kényszerített alkotmány, és semmilyen alkotmány, amely korlátozza az indiai nép szuverenitását és nem ismeri el jogát ahhoz, hogy teljes egészében alakítsa és ellenőrizze a saját politikai és gazdasági jövőjét, nem fogadható el. A Kongresszus véleménye szerint az alkotmány csakis India, mint nemzet teljes függetlenségén alapulhat és csakis egy, az általános választójog, vagy az ahhoz legközelebb álló választójog alapján megválasztott alkotmányozó nemzetgyűlés dolgozhatja ki. Ezért a Kongresszus az indiai nép nevében megismétli és hangsúlyozza az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívásának követelését és felszólítja képviselőit és tagjait, hogy a törvényhozásban és azon kívül munkálkodjanak ennek a követelésnek a megvalósításáért.

Tekintettel arra a tényre, hogy az új törvény értelmében a tartományi törvényhozás választásait a hivatalos nyilatkozatok szerint esetleg a Kongresszus következő ülésszaka előtt megtartják, a Kongresszus most úgy határoz, hogy ebben az esetben képviselőjelölteket kell állítania, és azok a Kongresszus megbízásából és annak kinyilvánított politikája értelmében induljanak a törvényhozási helyekért. Olyan jelölteket kell állítani, akik teljes egészében támogatják a Kongresszusnak az indiai függetlenség kivívására vonatkozó célját és elkötelezik magukat, hogy a törvényhozásban végrehajtják a Kongresszus politikáját. ...

A Kongresszusnak az a véleménye, hogy az ország legfontosabb és legsürgetőbb problémája a parasztság meghökkentő nyomora, munkanélkülisége és eladósodása, amely alapvetően annak az elavult és elnyomó földbérleti és adózási rendszernek tulajdonítható, amit az elmúlt években tovább súlyosbított a mezőgazdasági termékek árának zuhanása. E probléma végső megoldása elkerülhetetlenül magában foglalja a brit imperialista kizsákmányolás eltávolítását, a földbérleti és adózási rendszer alapvető megváltoztatását, és azt, hogy az állam kötelességének ismerje el munkaalkalmak teremtését a falusi munkanélküli tömegek számára.

Mivel azonban az agrárviszonyok, a földbérleti és adórendszer az egyes tartományokban eltérő, a Kongresszus felszólítja a Tartományi Kongresszusi Bizottságokat, hogy részletes javaslataikat 1936. augusztus 31-ig juttassák el a munkabizottságnak, amelyet az Összindiai Kongresszusi Bizottság elé terjesztenek megfontolás céljából, különös tekintettel az alábbiakra:

1. A mezőgazdasági munkások és parasztok szervezkedési szabadsága.
2. A parasztok érdekeinek biztosítása ott, ahol a parasztok és az állam között közvetítők vannak.
3. A mezőgazdasági eladósodottság igazságos és tisztességes enyhítése, beleértve a bérleti díjak és az adók hátralékait.
4. A parasztok felszabadítása a feudális és félfeudális terhek alól.
5. A bérleti és adókövetelések jelentős csökkentése.
6. Az állami költségvetés igazságos juttatása a falu szociális, gazdasági és kulturális ellátottsága céljaira.
7. Védelem a helyi természeti adottságok felhasználásának kíméletlen korlátozásával szemben a helyi és mezőgazdasági szükségletek kielégítése céljából.
8. Mentesülés az állami hivatalnokok és földesurak elnyomásától és zaklatásától.
9. Ipartámogatás a falusi munkanélküliség enyhítésére.

24. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 51. ülésszakán, Haripurában, 1938. február 19–21. között hozott határozataiból

NEMZETI OKTATÁS

A Kongresszus a nemzeti oktatás fontosságát már 1906 óta hangoztatja, és égisze alatt a polgári engedetlenségi mozgalom idején sok nemzeti oktatási intézmény kezdte meg működését. A Kongresszus a tömeges oktatás megfelelő megszervezésének a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja és az a véleménye, hogy az egész nemzeti haladás végső soron a népnek nyújtott oktatás módszerétől, tartalmától és céljától függ. Indiában a jelenlegi oktatási rendszer elismerten kudarcot vallott. Célkitűzései nemzetellenesek és társadalomellenesek, módszerei elavultak, s csupán emberek kis számára korlátozódik, míg népünk óriási többségét írástudatlanságban hagyja. Ezért szükséges új alapokon és nemzeti méretekben kiépíteni a nemzeti oktatást. Mivel a Kongresszusnak most új lehetőségei nyíltak, hogy szolgálja, befolyásolja és ellenőrizze az állami oktatást, szükséges lefektetni azokat az alapelveket, amelyeket ennek az oktatásnak követnie kell és további lépéseket tenni érvényesítésük érdekében. A Kongresszusnak az a véleménye, hogy elemi és középfokú szinten a bázisképzést a következő elveknek megfelelően kell megvalósítani:

1. Országosan hétéves, kötelező és ingyenes oktatást kell biztosítani.
2. Az oktatás nyelve az anyanyelv.
3. Az egész idő alatt az oktatásnak valamilyen kézi és produktív munka köré kell összpontosulnia és amennyire lehetséges, az összes többi kifejlesztendő tevékenységet és képzést a választott központi kézműipar köré kell csoportosítani, úgy, hogy az vegye figyelembe a gyermek környezetét...

INDIAI ÁLLAMOK

Mivel az indiai államokban növekszik a közélet és a szabadság követelése, új problémák keletkeznek és új konfliktusok bontakoznak ki, a Kongresszus ismételten leszögezi az államokkal kapcsolatos politikáját.

A Kongresszus az államokban ugyanazt a politikai, társadalmi és gazdasági szabadságot akarja, mint India többi részein. Az államokat India

szerves részének tekinti, amelyeket nem lehet különválasztani. A púrna szvarádzs, vagy teljes függetlenség, ami a Kongresszus célja, az egész Indiára vonatkozik, beleértve az államokat, mert India integritását és egységét a szabadságban is fenn kell tartani ugyanúgy, mint az alávetettségben. A föderáció egyetlen fajtája, ami elfogadható a Kongresszus számára, az, amelyben az államok szabad egységekként vesznek részt, élvezve a demokratikus szabadság ugyanolyan mértékét, mint India többi része. Ezért a Kongresszus az államokban is teljesen felelős kormányt és a polgári szabadságjogok garantálását akarja és elítéli a mostani elmaradott viszonyokat, a szabadság teljes hiányát és a polgári szabadságjogok sok államban meglévő elfojtását.

A Kongresszus jogának és kiváltságának tekinti, hogy e célok eléréséért munkálkodjanak az államokban. De a jelenlegi feltételek mellett a Kongresszus nincs abban a helyzetben, hogy e cél érdekében az államokban hatékonyan tevékenykedjen, a számos korlátozás és megszorítás, amelyet az uralkodók, vagy az általuk munkálkodó brit hatalom érvényesít, akadályozzák a tevékenységét. ... a dolgok természete folytán és a jelenlegi feltételek mellett a szabadságért folytatott küzdelem terhének az államok népére kell hárulnia. ...

25. Az 1937-es választások

1937-ben Indiában huszonnyolcmillióan járultak az urnákhoz. A tartományi alsóházak 1585 helye közül a Kongresszus 711-et megszerzett és egyértelmű többségre tett szert öt tartományban: Madrászban, az Egyesült Tartományokban, a Központi Tartományokban, Bihárban és Oriszszában. Kongresszista muzulmánok a 482 muzulmán mandátum közül 58-ért indultak és elnyertek 26-ot, ezeknek többsége az Északnyugati Határtartományban van. Azok a muzulmán jelöltek, akik nem tartoznak a Kongresszushoz, 424 helyet szereztek meg. ...

26. Részlet az Indiai Nemzeti Kongresszus 52. ülésszakán Tripuriban, 1939. március 10–12. között hozott határozataiból

KÜLPOLITIKA

A Kongresszus megörökíti, hogy teljesen helyteleníti a brit külpolitikát, amely a müncheni paktumban, az angol–olasz egyezményben és a rebellis Spanyolország elismerésében kulminál. Ez a politika a demokrácia szándékos elárulása, a kötelezettségek ismételt megszegése, a kollektív biztonság rendszerének felszámolása és együttműködés olyan kormányokkal, amelyek a demokrácia és a szabadság esküdt ellenségei. E politika eredményeként a világ a nemzetközi anarchia állapotába hullik, ahol győzedelmeskedik és korlátozás nélkül tombol a brutális erőszak és meghatározza nemzetek sorsát, a béke nevében pedig óriási előkészületek folynak a legszörnyűbb háborúra. Közép- és Dél-Európában a nemzetközi erkölcs oly mélyre süllyedt, hogy a világ borzadva lehetett szemtanúja a náci kormány szervezett terrorizmusának a zsidó faj népe ellen és folyamatosan bombázza a levegőből a városok lázadó erőit, polgári lakosságát és tehetetlen menekültjeit.

A Kongresszus teljesen elhatárolja magát a brit külpolitikától, amely következetesen támogatja a fasiszta erőket és segítséget nyújt demokratikus országok elpusztításához. A Kongresszus egyaránt szemben áll az imperializmussal és a fasizmussal és meggyőződése, hogy a világbéke és a haladás eléréséhez véget kell vetni mindkettőnek. A Kongresszus véleménye szerint India számára sürgetően szükséges, hogy független nemzetként irányítsa a saját külpolitikáját, amely távol tartja magát mind az imperializmustól, mind a fasizmustól, és a béke és szabadság útját járja.

27. Részletek az Összindiai Kongresszusi Bizottság Bombayban, 1939. június 24–27. között hozott határozataiból

INDIAIAK CEYLONBAN

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság mély aggodalommal szemléli a ceyloni kormánynak azon tervezett intézkedéseit, amelyek indiai alkalmazottait érintenék és reméli, lehetséges megoldást találni és elkerülni a legkevésbé sem kívánatos és súlyos konfliktust, amely a tervezett intézkedések eredményeként két ilyen közeli és ősi szomszéd, mint India és Ceylon között fenyeget.

A bizottság csakis nagy aggodalommal szemlélheti két olyan ország vitáját, amelyeket csupán keskeny vízsáv választ el egymástól, de közös a kultúrájuk és emberemlékezet óta szoros kapcsolatban állnak egymással. A bizottság szeretné megvizsgálni a konfliktus elkerülésének minden lehetséges módját, ezért Pandit Dzsaváharlál Nehrut Ceylonba küldi, hogy a Munkabizottság nevében tárgyaljon a hatóságokkal, a képviseleti szervekkel és egyénekkel, és tegyen meg minden lehetségest egy igazságos és becsületes megoldás érdekében.

INDIAIAK DÉL-AFRIKÁBAN

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság sajnálattal szemléli az Unió kormányának magatartását az indiai telepesekkel szemben. Ez a jelenlegi kormány az elődei által vállalt kötelezettségek teljes semmibevételéről árulkodik. A most általuk kezdeményezett politika egyenesen megszegi az 1914-es Smuts–Gandhi-egyezményt, az 1927-es capetowni egyezményt, a Feetham-bizottság 1932-es eredményeit és az Unió kormányának azt követő vállalásait. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság büszkeséggel és megelégedéssel veszi tudomásul a dél-afrikai indiaiak által tanúsított szilárd magatartást. Élvezni fogják az önbecsülésért és becsületes létezésért vívott harcukban az egész indiai nemzet rokonszenvét. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság reméli, hogy nem lesz köztük egyenetlenség és egységes frontot fognak alkotni. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság kéri az Unió kormányát, hogy fordítsák vissza lépéseiket, teljesítsék elődeik ígéreteit és folytassanak a Dél-Afrikában élő indiai nemzetiségűek

státusának fokozatos javítását célzó politikát, hiszen 80 százalékuk azon a szubkontinensen született és nevelkedett, és Dél-Afrika az egyedüli otthonuk.

28. Részlet a Kongresszus Munkabizottsága 1939. szeptember 8–15. között Wardhában tartott ülésének határozataiból

HÁBORÚS VÁLSÁG

A Munkabizottság alaposan megfontolta a súlyos válságot, amely Európában a hadüzenet nyomán kialakult. A Kongresszus ismételten rögzítette azokat az elveket, amelyeknek a nemzetet háború esetén irányítaniuk kell, és alig egy hónappal ezelőtt ez a bizottság megismételte, valamint elégedetlenségét fejezte ki azért, amiért India brit kormánya semmibe veszi az indiai véleményt. A brit kormány e politikájától való elhatárolódás első lépéseként a bizottság felszólította a központi törvényhozó gyűlés kongresszista tagjait, hogy a következő ülésszakon ne vegyenek részt. Azóta a brit kormány Indiát hadviselő országnak nyilvánította, rendeleteket hirdetett ki, elfogadta az India kormányzásáról szóló törvény módosítását és nagy horderejű intézkedéseket tett, amelyek az indiai népet életbevágóan érintik, megnyirbálják és korlátozzák a tartományi kormányok hatalmát és tevékenységét. Ezt az indiai nép hozzájárulása nélkül tették, akiknek kinyilvánított kívánságait a brit kormány szándékosan figyelmen kívül hagyta. A Munkabizottság ezeket a fejleményeket kénytelen a legsúlyosabbaknak tekinteni.

A Kongresszus ismételten kijelentette, hogy teljes egészében helyteleníti a fasizmus és nácizmus ideológiáját és gyakorlatát, a háború és az erőszak általuk való dicsőítését és az emberi szellem elnyomását. Elítéli az agressziót, amelyet ismételten megengednek maguknak és azt, ahogyan elsöpörték a civilizált magatartás jól megalapozott elveit és elismert normáit. A Kongresszus a fasizmusban és a nácizmusban azon imperializmus elveinek erőteljesebbé válását látja, amely ellen az indiai nép már sok éve harcol. Ezért a Munkabizottság minden fenntartás nélkül elítéli a németországi náci kormány legújabb agresszióját, amelyet Lengyelország ellen követett el és rokonszenvez mindazokkal, akik ellenállnak.

A Kongresszus továbbá azt is leszögezte, hogy India tekintetében a háború és a béke kérdését csak az indiai nép döntheti el és semmilyen külső hatalom ezt a döntést nem kényszerítheti rá, továbbá az indiai nép azt sem engedheti meg, hogy erőforrásait imperialista célokra aknázzák ki. Minden ránk erőltetett döntés, vagy próbálkozás India erőforrásainak felhasználására olyan céllal, amelyet az indiai nép nem hagyott jóvá, szükségképpen ellenkezésünket váltja ki. Ha egy méltó ügyben kívánatos az együttműködés, azt nem lehet kényszerrel és erőszakkal megszerezni, és a bizottság nem járulhat hozzá ahhoz, hogy az indiai nép olyan rendeleteket hajtson végre, amelyeket egy külső hatalom bocsátott ki. Az együttműködésnek kölcsönös egyetértésben, egyenlők között kell történnie egy olyan ügyért, amit mindkettő érdemesnek tart. India népe a közelmúltban nagy kockázatokat vállalt, készséggel, sokat áldozott saját szabadsága megszerzéséért és azért, hogy Indiában szabad, demokratikus államot hozzon létre, így rokonszenve teljesen a demokrácia és a szabadság oldalán áll. India azonban nem kerülhet kapcsolatba egy olyan háborúval, amelyről azt állítják, hogy a demokratikus szabadságért folyik, holott pontosan azt a szabadságot tagadják meg, és még a meglévő korlátozott szabadságát is elveszik tőle.

A bizottság tudja, hogy Nagy-Britannia és Franciaország kormányai kijelentették: a demokráciáért és a szabadságért harcolnak, és azért, hogy véget vessenek az agressziónak. Azonban a közelmúlt története telve van a kiejtett szó, a kinyilvánított eszmények, valamint az igazi motívumok és célok közötti eltérések példáival. Az 1914–1918-as háború deklarált célja volt a demokrácia megőrzése, az önrendelkezés és a kis nemzetek szabadsága, mégis pontosan azok a kormányok, amelyek ünnepélyesen kinyilvánították ezeket a célokat, imperialista célokat megtestesítő titkos szerződéseket kötöttek az Ottomán Birodalom feldarabolásáról. Miközben kijelentették, hogy nem akarnak területet szerezni, a győztes hatalmak jelentősen megnövelték gyarmati birtokaikat. A mostani európai háború önmagában jelzi a versailles-i szerződés és alkotóinak csúfos kudarcát, akik megszegték adott szavukat és imperialista békét kényszerítettek a legyőzött nemzetekre. A szerződés egyetlen ígéretes eredményét, a Nemzetek Szövetségét már a kezdetek kezdetén megbéklyózták és megfojtották, később pedig meg is ölték életrehívói.

A további történelem újfent bemutatta, hogy még a meggyőződés látszólag lelkes kinyilvánítását is hogyan követheti nemtelen árulás. Mandzsúriában a brit kormány cinkosa volt az agressziónak, Abesszíniába bele-

nyugodott. Csehszlovákiában és Spanyolországban a demokrácia veszedelembe került és szándékosan elárulták. A kollektív biztonság egész rendszerét pontosan azok a hatalmak szabotálták el, amelyek korábban szilárdan hittek benne.

Ismét hangsúlyozzuk, hogy a veszélyben lévő demokráciát meg kell védeni és ezzel a kijelentéssel a bizottság teljesen egyetért. A bizottság úgy tartja, hogy a Nyugat népeit ez az eszmény és cél mozgatja és ezért áldozatokra is hajlandók. Azonban a nép érzelmeit és azokét, akik a küzdelemben feláldozták magukat, ismételten semmibe vették és hitüket nem őrizték meg.

Ha a háború a status quót akarja fenntartani, az imperialista birtokokat, gyarmatokat, érdekeket és kiváltságokat, akkor Indiának semmi köze nem lehet hozzá. Ha azonban a küzdelem a demokráciáért és egy, a demokrácián alapuló világrendért folyik, akkor India nagyon is érdekelt benne. A bizottság meg van győződve arról, hogy az indiai demokrácia érdekei nincsenek összeütközésben a brit, vagy a világdemokrácia érdekeivel. Azonban lényegi és kitörölhetetlen ellentét van az indiai, vagy másutt található demokrácia és az imperializmus, meg a fasizmus között. Ha Nagy-Britannia a demokrácia fenntartásáért és kiterjesztéséért harcol, akkor szükségképpen birtokain kell véget vetnie az imperializmusnak, teljes demokráciát kell teremtenie Indiában. Az indiai népnek meg kell kapnia az önrendelkezés jogát, ahol alkotmányozó nemzetgyűlés külső beavatkozás nélkül dolgozza ki a saját politikáját folytató ország alkotmányát. Egy szabad, demokratikus India örömmel társul majd más szabad nemzetekkel a kölcsönös védelem érdekében, az agresszióval szemben és a gazdasági együttműködésért. India munkálkodni fog egy olyan világrend megteremtéséért, amely a szabadságon és demokrácián alapul és felhasználja a világ ismereteit és erőforrásait az emberiség fejlődése és előrehaladása érdekében.

Az Európában bekövetkezett válság nem csupán Európáé, hanem az emberiségé és nem úgy fog elmúlni, mint más válságok és háborúk, amelyek a jelenlegi világ struktúráját lényegében érintetlenül hagyták. Valószínűleg politikailag, társadalmilag és gazdaságilag is jobbra vagy roszszabbra alakítja majd a világot. Ez a válság elkerülhetetlen következménye azoknak a társadalmi és politikai konfliktusoknak és ellentmondásoknak, amelyek a legutóbbi nagy háború óta ijesztő méreteket öltöttek és mindaddig nem lehet véglegesen megoldani, ameddig ezeket a konfliktusokat és ellentmondásokat nem távolítják el és nem sikerül új egyensúlyt

teremteni. Ez az egyensúly csakis akkor jöhet létre. ha megszűnik egyik ország uralma és kizsákmányolása a másik fölött, és ha a gazdasági kapcsolatokat igazságosabb alapon, mindenki javára szervezik át. India a probléma lényege, mert India a modern imperializmus kiemelkedő példája, és a világ semmilyen átalakulása sem lehet sikeres, ha ezt az életbevágóan fontos kérdést elhanyagolja. Hatalmas erőforrásaival Indiának a világ bármilyen átalakításában fontos szerepet kell játszania, de ezt csak szabad nemzetként teheti meg, ha energiái e cél érdekében szabadultak fel. Ma a szabadság oszthatatlan, s a világ bármely pontján az imperialista uralom megőrzésére tett bármilyen kísérlet elkerülhetetlenül új katasztrófához vezet.

A Munkabizottság megjegyzi, hogy az indiai államok sok uralkodója felajánlotta szolgálatait és erőforrásait és kifejezte óhaját, hogy támogatni kívánja a demokrácia ügyét Európában. Ha szükségét érezték, hogy nyilatkozzanak a demokrácia támogatásáról külföldön, a bizottság azt javasolja, hogy először a saját államaikban vezessék be a demokráciát, ahol ma a tömény autokrácia uralkodik mindenek fölött. Az indiai brit kormány felelősebb ezért az autokráciáért, mint maguk az uralkodók és ez az elmúlt évben fájdalmasan világos lett. Ez a politika annak a demokráciának és új világrendnek az egyenes tagadása, amiért állítása szerint Nagy-Britannia Európában küzd.

Ahogy a Munkabizottság áttekinti az elmúlt eseményeket Európában, Afrikában és Ázsiában, konkrétabban a múlt és a jelen eseményeit Indiában, képtelen nyomára bukkanni a demokrácia, az önrendelkezés ügyét előmozdító kísérletnek, vagy bizonyítékot találni arra, hogy a brit kormány jelenlegi háborús nyilatkozatai szerint cselekedne most, vagy a jövőben. A demokrácia igazi mércéje egyaránt véget vetni az imperializmusnak és a fasizmusnak, továbbá az agressziónak, amely a múltban és most is mindkettő kísérője. Csak ezen az alapon lehet egy új rendet felépíteni. Az új világrendért folytatott küzdelemben a bizottság minden módon készséggel segít. De nem kerülhet kapcsolatba és nem kínálhat föl semmilyen együttműködést egy olyan háborúban, amelyet imperialista elvek szerint folytatnak és amelynek célja az imperializmus megszilárdítása Indiában és másutt.

Tekintettel azonban az alkalom jelentős voltára és arra a tényre, hogy az események az elmúlt néhány napban gyorsabban következtek be, mint ahogy az emberi értelem munkálni képes, a bizottság nem kíván most végső döntést hozni, hogy a kockán forgó kérdéseket, a valós célo-

kat, valamint India jelenlegi és jövendő helyzetét teljesen világosan láthassa. A döntést azonban sokáig nem lehet késleltetni, mivel Indiát nap mint nap egy olyan politika mellett kötelezik el, amiben az ország nem partner és amit helytelenít.

A Munkabizottság ezért felkéri a brit kormányt, hogy félreérthetetlenül hozza nyilvánosságra, melyek háborús céljai a demokrácia és az imperializmus, valamint a tervezett új rend tekintetében, különösen pedig, hogy ezek a célok miképpen vonatkoznak Indiára és mi módon érvényesítendők most. Vajon szerepel-e közöttük az imperializmus felszámolása és India szabad nemzetként való kezelése, amelynek politikáját népének kívánsága szerint fogják irányítani? Valamennyi ország népe szívesen fogadná a kormányt az imperializmus és a fasizmus felszámolása mellett elkötelező világos nyilatkozatot, de sokkal fontosabb ennek a lehető legnagyobb mértékben azonnal érvényt is szerezni, mert csak ez fogja meggyőzni az embereket, hogy a nyilatkozatot valóban tiszteletben kívánják tartani. Minden nyilatkozat igazi próbája a jelenben való alkalmazása, mert a ma tetteit és a jövő megformálását a jelen határozza meg.

Kitört a háború Európában és a kilátások iszonyatosak. A háború emberéletek súlyos áldozatát szedte már a közelmúlt években is Abesszíniában, Spanyolországban és Kínában. A nyílt városokban a levegőből számtalan ártatlan férfit, nőt és gyermeket bombáztak halálra, a borzalom ezen éveiben gyors egymásutánban követték egymást a hidegvérű mészárlások, kínzások és mérhetetlen megaláztatások. És a borzalom növekszik, az erőszak fenyegetése árnyékot vet a világra, és ha nem állítják meg, nem vetnek véget neki, akkor el fogja pusztítani a letűnt korok értékes örökségét. Az iszonyatot meg kell állítani Európában és Kínában, de addig nem szakad vége, amíg a fasizmust és az imperializmust, mint a baj gyökerét el nem távolítják. Ennek érdekében a Munkabizottság kész az együttműködésre. Az azonban végtelen tragédia lesz, ha még ezt a borzalmas háborút is az imperializmus szellemében folytatják le, mégpedig a mostani struktúra fenntartása céljából, amely önmagában a háború és az emberi lealacsonyodás oka.

A Munkabizottság kijelenti, hogy az indiai népnek nincs vitája a német, japán vagy bármilyen más néppel. De mélyen gyökerező ellentéte van az olyan rendszerekkel, amelyek megtagadják a szabadságot, és az erőszakon, az agresszión alapulnak. A bizottság nem egyik nép győzelmét várja egy másik fölött, vagy valamiféle békediktátumot, hanem az igazi demokrácia győzelmét minden ország minden népe számára és egy olyan

világot, amely megszabadult az erőszak és az imperialista elnyomás rémálmától.

A bizottság határozottan felszólítja az indiai népet, hogy vessen véget minden belső konfliktusnak és vitának, és a veszedelem e súlyos órájában legyen készenlétben, és olyan egységes nemzetként tartson össze, amely céljaiban megnyugodva elszánta magát, hogy a világ nagyobb szabadságán belül megszerzi a szabadságot India számára.

29. Részletek a Kongresszus Munkabizottságának 1939. október 22–23-án Wardhában tartott ülésén hozott határozataiból

TÁRGYALÁS A BRIT KORMÁNNYAL

A bizottság megfontolta az alkirály nyilatkozatát a brit háborús célokról és Indiáról, és a következő határozatot hozta:

A Munkabizottságnak az a véleménye, hogy az alkirálynak a Kongresszus felkérésére adott nyilatkozata, amelyben a brit háborús célok, különösen pedig Indiára való alkalmazásuk világos meghatározását kértük, egyáltalán nem kielégítő és célja az elégedetlenség kiváltása volt mindazok között, akik India függetlenségét kívánják és elszánták magukat annak megszerzésére. Ezt a felkérést nem csupán India népe nevében tettük meg, hanem a világ minden táján élő embermilliók nevében, akik belefáradtak a háborúba és az erőszakba, a nemzeteket és népeket kizsákmányoló, végső soron a háborút okozó fasiszta és imperialista rendszerekbe, és akik a béke és szabadság új rendje után vágyódnak. Az alkirályi nyilatkozat a régi imperialista politika egyértelmű megerősítése. A bizottság a pártok közötti nézeteltérések említését olyan spanyolfalnak tekinti, amely elrejti Nagy-Britannia valódi szándékát. A bizottság a háborús célok kinyilatkoztatását mint Anglia India iránti jó szándékát kérte, tekintet nélkül a szemben álló pártok és csoportok szemléletére. A Kongresszus mindig a kisebbségek jogainak legszélesebb körű biztosítása mellett volt. A szabadság, amit a Kongresszus akar, nem a Kongresszusé vagy bizonyos csoporté, közösségé lenne, hanem a nemzeté és az indiai nemzetet alkotó összes közösségé. E szabadság megvalósításának, az egész nemzet akarata érvényesítésének egyetlen útja a de-

mokratikus folyamaton keresztül vezet, amely teljes lehetőséget biztosít mindenkinek. Ezért a bizottság kénytelen minden szempontból szerencsétlennek minősíteni az alkirályi nyilatkozatot. Az adott körülmények között a bizottság semmiképpen nem támogathatja Nagy-Britanniát, mert ellenkező esetben megerősítené azt az imperialista politikát, amelynek a Kongresszus mindig véget akart vetni. Ezért első lépésként a bizottság felszólítja a kongresszista kormányokat, hogy nyújtsák be lemondásukat.

A bizottság határozottan felhívja a nemzetet, hogy a súlyos válság ezen órájában vessen véget minden belső vitának és felszólítja az összes kongresszusi bizottságot és a Kongresszus tagjait általában, hogy készüljenek fel minden fejleményre és eshetőségre, tanúsítsanak önfegyelmet mind szóban, mind tettben, hogy ne mondjanak és ne tegyenek semmi olyant, amely nincs összhangban India becsületével, vagy a Kongresszus által képviselt alapelvekkel. A bizottság figyelmezteti a Kongresszus tagjait, hogy tartózkodjanak minden elhamarkodott akciótól, polgári engedetlenségtől, politikai sztrájkoktól stb. A bizottság figyelemmel kíséri a helyzetet és az indiai brit kormány tevékenységét és nem fog késlekedni a további lépések megtételére az ország irányításában, ha arra szükség lesz. [...]

UTASÍTÁSOK A KORMÁNYOKNAK ÉS A PÁRTNAK A TÖRVÉNYHOZÓ TESTÜLETEKBEN

A parlamenti albizottság a Munkabizottság jóváhagyásával az alábbi instrukciókat bocsátotta ki a tartományi kongresszista kormányok és pártszervezetek részére:

A Munkabizottság határozata felszólítja a tartományi kongresszista kormányokat, hogy nyújtsák be lemondásukat. A lemondásokat a törvényhozó testületi ülésszak után kell benyújtani, amelyeket a függőben levő sürgős ügyek megvitatására hívtak össze, de legkésőbb 1939. október 3-ig a lemondásoknak meg kell történniük...

30. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság Bombayban, 1942. augusztus 7–8-án hozott határozata

TÁVOZZATOK INDIÁBÓL

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság a legalaposabban megfontolta a Munkabizottság 1942. július 14-i keletű, beterjesztett javaslatát, az azóta bekövetkezett eseményeket, beleértve a háborús helyzet fejleményeit, a brit kormány felelős szóvivőinek megnyilvánulásait, továbbá az azokhoz fűzött indiai és külföldi kommentárokat és bírálatokat. A bizottság jóváhagyja és megerősíti az említett határozatot és az a véleménye, hogy az azóta eltelt események csak alátámasztották és világossá tették, hogy a brit uralom azonnali felszámolására Indiában sürgős szükség van mind India, mind az Egyesült Nemzetek ügyének sikere érdekében. A brit uralom folytatása lealacsonyítja és meggyengíti Indiát és fokozatosan alkalmatlanná teszi arra, hogy önmagát megvédje és hozzájáruljon a világszabadság ügyéhez.

A bizottság elkeseredéssel szemléli a helyzet romlását az orosz és a kínai fronton, és az orosz és a kínai népnek nagyrabecsülését fejezi ki a szabadságuk védelmében tanúsított hősiességükért. Ez a fokozódó veszedelem kötelességévé teszi mindazoknak, akik a szabadságért küzdenek és rokonszenveznek az agresszió áldozataival, hogy vizsgálják fölül a Szövetséges Nemzetek eddig folytatott politikájának alapjait, amelyek az ismételt és katasztrofális kudarchoz vezettek. A kudarcot nem lehet sikerré változtatni, ha ilyen célokhoz, politikához és módszerekhez ragaszkodnak, mert a múlt tapasztalatai bizonyítják, hogy a kudarc ezek lényegéből fakad. Ez a politika nem annyira a szabadságon, mint inkább az alávetett és gyarmati országok fölötti uralmon, valamint az imperialista tradíció és módszer folytatásán nyugszik.

A birodalom birtoklása, ahelyett, hogy növelné az uralkodó hatalom erejét, teherré és átokká vált. India, a modern imperializmus klasszikus földje lett a kérdés kulcsa, mert India szabadsága által fogják Angliát és az Egyesült Nemzeteket megítélni, s fogja remény és lelkesedés eltölteni Ázsia és Afrika népeit. Ezért a brit uralom felszámolása ebben az országban olyan létfontosságú és azonnali kérdés lett, amelytől a háború jövője, a szabadság és a demokrácia sikere függ. A szabad India hatalmas erőforrásainak bevetésével biztosítani fogja a szabadságért és a nácizmus,

a fasizmus és az imperializmus ellen folytatott küzdelem sikerét. Ez nemcsak anyagiakban fogja befolyásolni a háborús szerencsét, hanem az egész alávetett és elnyomott emberiséget az Egyesült Nemzetek oldalára állítja, és e nemzeteknek – amelyeknek India a szövetségese lenne – adná a világ erkölcsi és szellemi vezetését. A rabságban lévő India továbbra is a brit imperializmus jelképe marad és az imperializmus szégyenfoltja vissza fog hatni az Egyesült Nemzetek összes sikerére.

Ezért a mai veszedelem szükségessé teszi India függetlenségét és a brit uralom végét. Semmiféle jövőre vonatkozó ígéret, vagy garancia nem lehet hatással a jelenlegi helyzetre, vagy ellensúlyozhatja a veszedelmet, mert nem képes a tömegek tudatában kiváltani a szükséges lélektani hatást. Most már csak a szabadság ragyogása tudja felszabadítani az embermilliónak azt az energiáját és lelkesedését, amely azonnal átalakítja a háború természetét.

Ezért az Összindiai Kongresszusi Bizottság teljes nyomatékkal megismétli, hogy követeli a brit hatalom kivonását Indiából. India függetlenségének kinyilatkoztatásakor ideiglenes kormány fog alakulni és a szabad India az Egyesült Nemzetek szövetségese lesz, megosztozik velük a szabadságért folytatott küzdelem közös vállalkozásának minden megpróbáltatásában és szenvedésében. Az ideiglenes kormányt csakis az ország fő pártjainak és csoportjainak együttműködésével lehet megalakítani. Ezért tehát az vegyes kormány lesz, amely képviseli az indiai nép összes fontos alkotóelemét. Elsődleges funkciója India védelme legyen és ellenállás az agresszióval szemben a rendelkezésre álló összes fegyveres és erőszak nélküli erők bevetésével, együtt a szövetséges hatalmakkal, elő kell mozdítani a földek, a gyárak és más helyek munkásainak jólétét és fejlődését, akik szükségképpen legyenek minden hatalom és tekintély birtokosai.

Az ideiglenes kormány tervet készít az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívására, amely majd kidolgozza a nép valamennyi része számára elfogadható, India kormányzását szabályozó alkotmányt. A Kongresszus álláspontja szerint az alkotmánynak föderálisnak kellene lennie, amely a lehető legnagyobb autonómiát biztosítja a föderáció alkotó egységei számára, és a reziduális hatalom is náluk lenne. Az India és a Szövetséges Nemzetek közötti eljövendő kapcsolatokat e szabad országok képviselői közösen alakítják ki kölcsönös előnyükre és az agresszió nak való ellenállás közös feladata érdekében. A szabadság képessé teszi Indiát,

hogy a nép egyesült akaratával és mögötte meghúzódó erejével hatékonyan ellenálljon az agressziónak.

India szabadsága legyen jelkép és előjátéka az összes többi idegen uralom alatt élő ázsiai nemzet szabadságának. Burmának, Malajának, Indokínának, a Holland Indiáknak, Iránnak, Iraknak ugyancsak el kell nyernie teljes szabadságát. Világosan meg kell érteni, hogy azok az országok, amelyek most japán ellenőrzés alatt állnak, a későbbiekben nem kerülhetnek semmilyen más gyarmattartó hatalom ellenőrzése alá.

Bár az Összindiai Kongresszusi Bizottságot a veszély órájában elsősorban India függetlensége és védelme kell hogy foglalkoztassa, a bizottságnak az a véleménye, hogy a világ jövendő békéje, biztonsága és rendezett haladása megkívánja a szabad nemzetek egyetemes föderációját, és hogy a modern világ problémáit másként nem lehet megoldani. Egy ilyen egyetemes föderáció biztosítaná a részt vevő nemzetek szabadságát, megelőzné egyik nemzet agresszióját a másik ellen, egyik nemzet kizsákmányolását a másik által, biztosítaná a nemzeti kisebbségek védelmét, az összes elmaradott terület és nép fejlődését, és a világ erőforrásainak összehangolását mindenki javára. Egy ilyen egyetemes föderáció létesítése esetén a leszerelést minden országban meg lehetne valósítani, többé nem lenne szükség a nemzeti hadseregekre, haditengerészetekre és légierőkre és egy egyetemes föderatív védelmi erő őrizné a világbékét és megelőzné az agressziót.

A független India örömmel csatlakozna egy ilyen egyetemes föderációhoz és az egyenlőség alapján együttműködne más nemzetekkel a nemzetközi kérdések megoldásában.

Egy ilyen föderáció álljon nyitva mindazon nemzetek előtt, amelyek egyetértenek alapelveivel. A háború tekintetében azonban a föderációnak kezdetben óhatatlanul az Egyesült Nemzetekre kell korlátozódnia. Egy ilyen, most megtett lépésnek a legerőteljesebb hatása lesz a háborúra, a tengely-országok népeire és az eljövendő békére.

A bizottság azonban sajnálattal ismerte fel, hogy a háború tragikus és mindenkit érintő leckéiből, a világ fölött lebegő veszedelmekből okulva még mindig kevés ország kormánya kész arra, hogy megtegye az egyetemes föderáció irányában ezt az elkerülhetetlen lépést. A brit kormány reakciója és a külföldi sajtó félrevezetett kritikája is világossá teszi, hogy még India kézenfekvő függetlenségi követelésének is ellenállnak, noha ezt pontosan a jelenlegi veszedelem leküzdése érdekében tartjuk szükségesnek, hogy India képessé váljon önmaga megvédésére és

Kína, valamint Oroszország megsegítésére a szükség órájában. A bizottság semmiképpen sem kívánja hátráltatni Kína vagy Oroszország védelmét, melyeknek szabadsága drága és meg kell őrizni, és nem kívánja kockáztatni az Egyesült Nemzetek védelmi kapacitását sem. Azonban mind Indiát, mind az említett nemzeteket egyre jobban fenyegeti a veszély és a tétlenség, valamint egy idegen kormányzatnak való alávetettség a jelenlegi stádiumban nem csupán lealacsonyítja Indiát és csökkenti védelmi képességét és ellenállását az agresszióval szemben, hanem választ sem jelent a növekvő veszélyre és nem tesz szolgálatot az Egyesült Nemzetek népeinek. A Munkabizottság komoly felszólítása, amit Nagy-Britanniához és az Egyesült Nemzetekhez intézett, eddig hatástalan maradt, és a számos külföldi helyen megtett bírálat India és a világ szükségének nem ismeréséről, sőt esetenként India szabadsága iránt megnyilvánuló ellenséges érzületről vall, amely az uralom és a faji felsőbbrendűség olyan mentalitását jelzi, amit egy erejét és ügyének igazságosságát ismerő büszke nép nem tűrhet.

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság még ebben az utolsó pillanatban is, a világszabadság érdekében még egyszer megújítja az Angliához és az Egyesült Nemzetekhez intézett felszólítását. Azonban a Bizottság úgy tartja, hogy tovább indokolatlan visszatartani a nemzetet attól, hogy igyekezzen érvényesíteni akaratát egy imperialista és autoritárius kormánnyal szemben, amely uralkodik fölötte és megakadályozza, hogy a saját és az emberiség érdekében tevékenykedjen. Ezért a bizottság úgy határoz, hogy India elidegeníthetetlen joga a szabadság és függetlenség, és ennek érvényesítése érdekében jóváhagyja az erőszak nélküli tömeges küzdelmet a lehető legszélesebb körben, hogy az ország felhasználhassa az elmúlt 22 év békés küzdelme során felhalmozódott erőszak nélküli erejét. E harcot szükségképpen Gandhidzsinak kell vezetnie és a Bizottság felkéri őt, hogy vegye át a vezetést és irányítsa a nemzetet a tervezett lépések megtételében.

A Bizottság felszólítja India népét, hogy bátorsággal és kitartással nézzen szembe azokkal a veszedelmekkel és nehézségekkel, amelyek majd osztályrészéül jutnak, tartson össze Gandhidzsi vezetése alatt, hajtsa végre az ő utasításait az indiai szabadság fegyelmezett harcosaként. Ne felejtsék el, hogy e mozgalom alapja az erőszaknélküliség. Eljöhet az idő, amikor nem lehetséges utasításokat kibocsátani, vagy az utasítások nem jutnak el népünkhöz, és amikor a Kongresszus semmilyen bizottsága sem működhet. Ha ez bekövetkezik a mozgalomban részt

vevő minden nő és férfi egyedül kénytelen cselekedni az általános utasítások által meghatározott kereteken belül. Minden szabadság után vágyó és arra törekvő indiainak önmagát kell irányítania a nehéz úton, ahol nincs pihenőhely, de elvezet majd India függetlenségéhez és megszabadulásához.

Végül, miközben az Összindiai Kongresszusi Bizottság kifejtette saját nézetét a független India majdani kormányáról, világosan le kívánja szögezni minden érintett előtt, hogy a tömeges küzdelem elindításával nem a Kongresszus számára kívánja megszerezni a hatalmat. Ha majd a hatalom elérkezik, az India egész népének tulajdona lesz.

31. Részlet az Összindiai Kongresszusi Bizottság 1947. október 15–17. között Delhiben tartott értekezletén hozott határozataiból

AZ IDEGEN URALOM FELSZÁMOLÁSA ÉS A KONGRESSZUS ALAPVETŐ POLITIKÁJA

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság örömmel üdvözli az idegen uralom felszámolását Indiában, a szabad és független állam és az ország népének felelős kormány megteremtését. A szabadság elérése az Indiai Nemzeti Kongresszus hosszú harcának csúcspontja, az indiai nép szenvedéseinek és megpróbáltatásainak eredménye. A szabadság felelősséggel, új terhekkel és problémákkal jár.

Az elért szabadság nem olyan, amilyennek a Kongresszus hosszú történelme során elképzelte. Társaként szegődött az ország egyes részeinek leszakadása és példátlan nagyságú katasztrófák sora. Alig született meg a szabad India, amikor súlyos válság uralkodott el rajta és olyan események történtek, amelyek bemocskolták szép nevét, ártatlan emberek óriási számának leírhatatlanul tragikus körülmények között bekövetkezett halálát és tönkretételét eredményezték. Tömeges gyújtogatás, fosztogatás és gyilkolás volt Nyugat-Pandzsábban, az Északnyugati Határtartományokban, Balucsisztánban, Kelet-Pandzsábban és a környező vidékeken. A Bizottság nem talál megfelelő szavakat az embertelen tettek elítélésére, bármelyik közösség is követte el azokat. Együttérzését fejezi ki mindazoknak, akik a kolosszális tragédia ártatlan áldozatai lettek.

A válság e pillanatában szükséges, hogy a Kongresszus ismét világosan

megfogalmazza hitét és politikáját, és hogy a nép és a kormány ingadozás nélkül kövesse ezt a politikát. Bár a Kongresszus hozzájárult az ország felosztásához abban a később hiúnak bizonyuló reményében, hogy ezzel a belső összeütközések véget érnek, de sohasem fogadta el azt az elméletet, hogy Indiában két vagy több nemzet létezne. Szilárdan hitt abban, hogy az egész India egyetlen nemzet, amelyet eltéphetetlen kulturális és történelmi szálak fűznek egybe és amit a szabadságért folytatott nemzeti küzdelem tovább erősített. E meggyőződés alapján növekedett a Kongresszus nemzeti intézménnyé, és nyitva áll minden indiai előtt, tekintet nélkül a hitére vagy vallására. India sok vallás és fajta földje és az is kell hogy maradjon. Ennek ellenére India mindig alapvetően egységes ország volt és a Kongresszus célja az, hogy ezt a nagy országot egészében olyan demokratikus, világi állammá fejlessze, ahol minden állampolgár teljes jogokat élvez és joga van az állam védelmére tekintet nélkül a vallására. Az alkotmányozó nemzetgyűlés ezt az alkotmány alapelvének fogadta el, és így minden indiaira az alapelv tiszteletben tartásának kötelezettségét rója.

A Kongresszus biztosítani kívánja az Indiában élő kisebbségeket arról, hogy legjobb képességei szerint továbbra is védeni fogja állampolgári jogaikat az agresszióval szemben. Ennek megfelelően a központi és a tartományi kormányok tegyenek meg minden erőfeszítést olyan feltételek biztosítása érdekében, amelyek mellett az összes kisebbség és állampolgár biztonságot élvez és lehetősége van a haladásra. Az összes állampolgár a szabadság előnyeiben való részesedés mellett pedig vállalja az azzal járó terheket és felelősséget is, és mindenek fölött legyen hű Indiához.

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság felszólítja a Kongresszus valamennyi tagját és India népét, hogy szigorúan ragaszkodjanak a Kongresszus ezen jól megalapozott elveihez és ne hagyják magukat a szenvedély, az előítélet vagy a már bekövetkezett tragikus események által hibás útra terelni. India igazi javát és haladását még el kell érni és ez csak úgy lehetséges, ha ragaszkodunk a Kongresszus eszményeihez és politikájához, ha megszabadulunk és szembefordulunk azokkal a hamis tanokkal, amelyek oly sok bajt okoztak Indiának és népének.

A politikai függetlenség elérése után a Kongresszusnak a következő nagy feladat megoldásához kell nekilátnia: igazi demokráciát és társadalmi igazságon és egyenlőségen alapuló társadalmat kell teremtenie az országban. Egy ilyen társadalomnak minden férfi és nő számára egyforma lehetőséget kell biztosítania és a munka szabadságát, hogy személyiségét béklyók nélkül kifejleszthesse. Ez csak akkor valósítható meg, ha a demokrácia a politikai szférából átterjed a társadalmi és a gazdasági területekre is. A modern korban a demokrácia szükségessé teszi a tervezett központi irányítást és a politikai és gazdasági erő egyidejű decentralizációját, amennyire az összeegyeztethető az állam biztonságával, a hatékony termeléssel és a közösség egészének kulturális haladásával. A legkisebb területi egység választott pancsájat útján gyakoroljon tényleges ellenőrzést testületi élete felett. Amennyire lehetséges, törekedni kell az önellátásra az alapvető létfenntartási cikkekből országos és regionális szinten. Az ipart természeténél fogva nagyipari és centralizált alapon kell vezetni, de az ipar legyen a közösségé és úgy szervezzék, hogy a munkások ne csupán a haszonból részesedjenek, hanem egyre növekvő mértékben vegyenek részt az irányításban és a vezetésben. A föld és ásványkincsei, valamint az összes többi termelési eszköz, valamint az elosztás és a csere tartozzék a közösséghez, amely azt a saját érdekében szabályozza.

Legyen a célunk egy olyan politikai rendszer kifejlesztése, amely összekapcsolja a hatékony irányítást az egyén szabadságával és egy olyan gazdasági struktúrával, amely megfelelő egyensúlyt teremt a városi és a falusi gazdaság között és a maximális termelést eredményezi anélkül, hogy magánmonopóliumok jöjjenek létre és bekövetkezzen a vagyon koncentrációja. Egy ilyen társadalmi struktúra alternatívát biztosíthat a magánkapitalizmus szerzési gazdaságával és egy totalitárius állam parancsuralmával szemben. [...]

32. Részlet az Indiai Nemzeti Kongresszus 55. ülésszakán Dzsaipurban, 1948. december 18–19. között hozott határozataiból

KÜLPOLITIKA

A Nemzeti Kongresszus már akkor is, amikor még India szabadságáért küzdött, azonosította magát a más országokban folyó haladó mozgalmakkal és szabadságküzdelmekkel. India felszabadulását a világ összes országai és népei nagyobb szabadságának részeként tekintette. A Kongresszus a múltban különösen az imperialista uralom és gyarmati kizsákmányolás felszámolását kívánta minden ország és nép esetében, szemben állt a fasizmussal és minden olyan egyéb tendenciával, amely elnyomja az emberi szellemet.

A függetlenség elérése új felelősséget hárít Indiára a nemzetközi kapcsolatokban és szükségessé vált közvetlen és szorosabb kapcsolatok kiépítése más nemzetekkel. A Kongresszus üdvözli ezeket a kapcsolatokat és hiszi, hogy kölcsönös megértéshez, együttműködéshez és a világbéke előmozdításához fognak vezetni.

India külpolitikájának szükségképpen azokon az elveken kell nyugodnia, amelyek a Kongresszust az elmúlt években vezérelték. Ezek az elvek a világbéke előmozdítása, valamennyi nemzet szabadsága, a faji egyenlőség, valamint az imperializmus és a gyarmati uralom felszámolása. A Kongresszus különösen fontosnak tartja Ázsia és Afrika nemzeteinek szabadságát, amelyek sok generáción át szenvedtek a gyarmati uralom különböző formái alatt.

A világbéke és együttműködés érdekében India csatlakozott az Egyesült Nemzetekhez. A Kongresszus kijelenti, hogy teljes mértékben ragaszkodik az Egyesült Nemzetek alapító okmányában kifejezett alapelvekhez.

India külpolitikájának legyen állandó célja a baráti és együttműködésen alapuló kapcsolatok fenntartása minden nemzettel és kerüljön el minden katonai, vagy ahhoz hasonló szövetséget, amely a világot egymással vetélkedő csoportokra osztja és ezzel veszélyezteti a világbékét. Fenntartva cselekvési szabadságát a külpolitikában, India tevékenykedjen az Egyesült Nemzetek tagjaként és működjön együtt más országokkal a béke és szabadság megőrzése érdekében.

Tekintettel a teljes függetlenség elnyerésére és az Indiai Köztársaság

megalakulására, amely majd a függetlenséget jelképezi és megadja Indiának a világ nemzetei között őt megillető státusát, az Egyesült Királysággal és a Nemzetközösséggel való jelenlegi viszonyának szükségképpen meg kell változnia. India azonban minden olyan kapcsolatot meg kíván őrizni más országokkal, amely nem korlátozza cselekvési szabadságát és függetlenségét, és a Kongresszus örömmel üdvözölné az ország szabad társulását a Nemzetközösség független nemzeteivel közös előnyük és a világbéke előmozdítása érdekében.

India különös figyelmet szentel ázsiai szomszédainak és a Kongresszus hiszi, hogy a testvériség és együttműködés erőfeszítéseinek szorosabb kötelékei fognak kifejlődni az ázsiai népek szabadságának megőrzése és haladásuk biztosítása érdekében.

33. Részlet az Indiai Nemzeti Kongresszus 56. ülésszakán, Nászikban 1950. szeptember 21–22. között hozott határozataiból

GAZDASÁGI PROGRAM

Az ország gazdasági haladása a legsürgetőbb feladat, amely a nemzet előtt áll annak érdekében, hogy a Kongresszus célkitűzése megvalósítható legyen. Ez a célkitűzés pedig a jóléti állam megteremtése, amelyben gazdasági demokrácia van, a fizikai és társadalmi jólét alapvető összetevői elérnek egy országos minimális szintet, növekszik az életszínvonal, teljes a foglalkoztatottság, felszámolták a kizsákmányolást és fokozatosan csökken a jövedelmek és a vagyon különbsége, hogy a személyiség fejlődése és gyarapodása előtt egyenlő lehetőségek nyíljanak meg. Az ennek érdekében megtett minden lépést a tömegek javának szempontjából kell megítélni és a megrögzött érdekek nem téríthetnek le minket a közjó útjáról. A rendezett haladást szükségképpen meg kell tervezni, ez pedig tervezett és többé-kevésbé ellenőrzött gazdaságot jelent.

A Kongresszus ismételten hangsúlyozta a tervezés szükségességét és a Munkabizottság 1950 januárjában hozott határozatában javasolta az indiai kormánynak, hogy törvénnyel hozza létre a Tervbizottságot. A Kongresszus most örömmel üdvözli az indiai kormány lépését, amelylyel megteremtette a Tervbizottságot.

A második világháború súlyosan károsította az ország gazdasági struktúráját és erejét, a kettéosztás és a függetlenség kivívását követő tragikus események tovább rombolták az ország gazdasági életét. Így a fejlődést jelentősen gátolják a pénzügyi, a termelőeszközök, a képzett szakemberek és a nyersanyagok terén tapasztalható korlátok. Ezek a korlátok szükségessé teszik a meglevő erőforrásokkal való gondos gazdálkodást és a szigorú prioritások meghatározását a fejlesztési programok között. Az adott feltételek mellett elengedhetetlenül fontos, hogy fokozott termelést biztosító intézkedések szülessenek és el kell hárítani minden, a céllal ellentétes hatású tényezőt. A tőkeképzést fokozódó mértékben az egyszerű embereknek kell vállalniuk és a lakosság nagy számának szerény megtakarításai az ország fejlesztési programjának eszköztárában fontos szerepet fognak játszani.

Amíg a hiány körülményei léteznek, fennmarad a létszükségleti cikkek feletti ellenőrzés. Az efféle ellenőrzésnek hatékonynak kell lennie és úgy kell működnie, hogy ne okozzon fölösleges kényelmetlenséget az embereknek és küszöbölje ki az ellenőrzés megkerülését. Az ellenőrzést kihasználni akaró társadalomellenes elemekkel határozottan kell elbánni.

A következő kérdésekben különösen szükséges az azonnali intézkedés:

1. A fejlesztés alapvető és nélkülözhetetlen területein, mint az energia és az öntözés, a rendelkezésre álló erőforrások elsődleges juttatása.
2. Az önellátás mielőbbi biztosítása az élelem terén.
3. Az ipar számára a nyersanyagok megfelelő biztosítása.
4. Az általános árszint rendezett és progresszív csökkentése.
5. Az iparban létező termelőkapacitás teljes és hatékony kihasználása; a termelési költségek elfogadható szintre való csökkentése, egyidejűleg olyan feltételek megteremtése, amelyek mellett a munkások képesek a legjobb erőfeszítésekre.
6. Amennyire lehetséges, szövetkezeti keretek között kell bővíteni a falusi és kisipari tevékenység által kínált munkaalkalmakat az elérhető legmagasabb technikai hatékonyság alapján. E téren prioritást kell biztosítani a khádi készítésnek és a kézi fonásnak.
7. A zamíndári, a dzságírdári és a földesúri rendszer más formáinak eltörlése.

A tervgazdaság semmilyen rendszere sem lehet sikeres és nem lehetséges széles körű előrehaladás, ha a lakosság teljes mértékben nem vesz benne részt. Ezért szükséges felkelteni a lakosság lelkesedését és azt a nemzetépítés szolgálatába állítani, továbbá a mezőgazdaság termelékeny-

ségét növelni. Ezért nemzeti méretekben erőfeszítéseket kell tenni, hogy önkéntes alapokon hasznosítsuk az emberek tapasztalatait, energiáját, szabadidejét és más erőforrásait. A Kongresszus biztosítsa teljes és aktív támogatását minden ilyen elképzeléshez.

34. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 60. ülésszakán Ávádiban 1955. január 21–23. között hozott határozatokból

II. A TÁRSADALOM SZOCIALISZTIKUS MINTÁJA

A Kongresszus alapszabályának I. cikkelyében rögzített célkitűzés megvalósítása, valamint az indiai alkotmány Bevezetőjében és az Állami politika irányelvei című részben rögzített célok megvalósítása érdekében a terveket úgy kell elkészíteni, hogy megteremtsük a társadalom szocialisztikus mintáját, ahol a termelés fő eszközei társadalmi tulajdonban vagy ellenőrzés alatt állnak, a termelés folyamatosan gyorsul és a nemzeti jövedelem elosztása egyenlő.

III. KÜLFÖLDI LÉTESÍTMÉNYEK INDIÁBAN

A Kongresszus örömmel üdvözli az indiai francia létesítmények tényleges átadását az Indiai Uniónak. Üdvözli a területek lakosait, mint az Indiai Köztársaság állampolgárait és mint a nagy indiai család tagjait, és várakozással tekint haladásuk és előmenetelük elé. A Kongresszus különösen köszöni, hogy ez a történelmi változás a Francia Köztársasággal megkötött baráti megállapodás nyomán következett be. Örömmel üdvözli a biztosítékot, hogy a francia kultúrát Pondicherryben továbbra is megőrzik és ezzel növelik az indiai élet és kultúra gazdagságát.

A Kongresszus bízik abban, hogy az indiai portugál települések is hamarosan csatlakoznak az Indiai Unióhoz és így megvalósítják az ott élő népek törekvéseit, egyúttal befejeződik majd India politikai egyesítése.

A Kongresszus megelégedéssel veszi tudomásul az ország általános gazdasági helyzetének javulását és az első ötéves tervben lefektetett számos célkitűzés folyamatos elérését, amely gyakran meghaladta a várakozásokat. A Kongresszust különös örömmel tölti el az élelmiszerhelyzet nagy javulása és a folyóvölgyi programokkal elért eredmények, amelyek immáron nem csupán nagy elképzelések, hanem nagy sikerek jelképei is lettek. A Kongresszus ugyancsak örömmel üdvözli a községfejlesztési programok és az országos fejlesztési szolgálat programjának kibontakozását, amely együttesen már nyolcvanezer falura és ötvenmillió lakosra terjed ki. Ez a nagy vállalkozás alapvető változásokat fog előidézni az egész falusi India struktúrájában és működésében. Ezeket az eredményeket nem csupán a képzett munkatársak munkája, hanem a közvélemény reagálása és együttműködése hozta meg.

Az eddigi előrehaladás lefektette az indiai nép teljes körű fejlődésének alapjait. Ez megnyilvánul az egész országban tapasztalható társadalmi ébredésben és az ötéves terv iránt megmutatkozó nagy érdeklődésben. [...] A nemzeti cél a jóléti állam és a szocialista gazdaság megteremtése, amely csak a nemzeti jövedelem jelentős növelésével, a termékek, a szolgáltatások és a foglalkoztatottság sokkal magasabb szintjével érhető el. Ezért a gazdaságpolitika célja csakis a bőség és az igazságos elosztás lehet.

A második ötéves tervnek ezeket a célokat kell szem előtt tartania és a nép fizikai szükségleteire kell alapulnia, amelyek kielégítését főleg az országon belüli termeléssel kell biztosítani. Következésképpen szükségessé válik a nehézipar felépítése, beleértve a gépgyártást, valamint a kis- és háziipar széles körű kiterjesztése. A terv sikere nem csupán a gondos becslésektől, tervezéstől és a megfelelő direktívák kibocsátásától függ, hanem a nép teljes együttműködésétől is. Ezért a tervezésnek a néppel való legszélesebb konzultációkon kell nyugodnia.

Mivel a társadalom szocialisztikus mintájának megteremtése a kinyilvánított cél, ezért az állam szükségképpen döntő szerepet játszik a tervezésben és a fejlesztésben. Különösen:

1. nagyméretű létesítményeket kezdeményez és üzemeltet, amelyek olyan szolgáltatásokat nyújtanak, mint az energia, a szállítás stb.;

2. ellenőrzést gyakorol az erőforrások, társadalmi célok és irányzatok, valamint a gazdaság lényeges egyensúlya fölött;

3. a stratégiai ellenőrzés fenntartásával, a magántrösztök és -kartellek

alakulásának megakadályozásával, a munka és a termelés színvonalának fenntartásával megfékezi és megelőzi az anarchikus ipari termelés káros következményeit;

4. a nemzet gazdaságának alapvető és átfogó tervezését végzi.

Az első ötéves terv a közületi és a magánszektoron alapult. A közületi szektornak fokozatosan nagyobb szerepet kell játszania, különösen az alapvető iparágak létesítésében.

A magánszektornak és a nem állami, valamint önkéntes vállalkozásoknak azonban továbbra is megmarad a jelentőségük. Ezek közé tartoznak a szövetkezetek és a kisipar. India jelenlegi körülményei között a nem állami vállalatokra szükség van, mert jelentősen hozzájárulnak a termeléshez és a foglalkoztatáshoz. Így gyorsabban és teljesebben érhetjük el célkitűzésünket, amennyiben a magánszektor működése összhangban van az országos tervvel. Ezért a magánszektornak jelenlegi gazdaságunkban megvan a helye és bátorítani kell, hogy a terv átfogó stratégiai kontrolljainak keretei között játsszon szerepet.

VI. AGRÁRREFORMOK ÉS FALUSI HITEL

A Kongresszus örömmel üdvözli azt a hangsúlyt és figyelmet, amit az első ötéves terv a falusi gazdaság fejlesztésének szentel. A kormány számos intézkedésének megfelelően megnyugtatóan emelkedik a mezőgazdasági termelés. Azonban a falvak munkaerejét és fizikai erőforrásait még mindig nem használjuk ki teljesen és a foglalkoztatottság, valamint a falvak életszínvonala még mindig messze az optimális szint alatt marad. Az áldatlan helyzet fő oka a termeléshez, a mezőgazdaság szükségleteihez és a falusi iparokhoz szükséges pénzeszközök hiánya. Ezért a falusi hitel lehetőségeit nagymértékben bővíteni kell rövid, közepes és hosszú lejáratú beruházások céljaira. [...]

A Kongresszus örömmel üdvözli a kormány döntését, hogy meg kívánja gyorsítani a földreformokat és szakaszolt programmal akarja megvalósítani a Tervbizottság javaslatait. A kongresszus elvárja, hogy az államok ennek a programnak különleges figyelmet szenteljenek és tegyenek meg minden lépést gyors befejezése érdekében.

VII. EGYSÉG ÉS INTEGRÁCIÓ

A Kongresszusnak az a véleménye, hogy India népének haladása és jóléte nemcsak a politikai és a gazdasági fejlődést teszi szükségessé, hanem társadalmi reformokat is, amelyek előmozdítják az egyéni és a társadalmi növekedést. India egysége érdekében minden, az egység útjában álló szeparatista tendenciát tevékenyen ellenezni kell. Megőrizve India változatosságát és kulturális életének gazdagságát szükséges, hogy India kulturálisan és lélektanilag integrálódjon. Véget kell vetni a kasztnak, amely nemcsak szeparatista, hanem szemben áll az egyenlőség demokratikus eszményével. Véget kell vetni a kommunalizmusnak, amely lealacsonyítja mind a vallást, mind a politikát, ezért keményen el kell fojtani. Ugyancsak szembe kell szállni a provincializmus beszűkítő és szétzüllesztő tényezőjével, mert megakasztja az egységes és integrált India fejlődését.

XII. A SZERVEZET TISZTASÁGA ÉS MEGERŐSÍTÉSE

Egy egészséges és hatékony demokráciának elengedhetetlen feltétele az erős, hatalommal rendelkező és méltóságteljes politikai szervezet és ez fokozottan áll India viszonyai között, tekintettel problémái hatalmas, kiterjedt és sokféle voltára. A Kongresszus a múltban és a közelmúlt években tett szolgálatai eredményeképpen tartósan befészkelte magát az emberek szívébe. E bizalom és a Kongresszus szolidaritása következtében képes volt sikeresen megoldani nehéz és összetett problémákat és rendezett, haladó kormányzatot biztosított a nép részére, demokratikus eljárással széles körű, tervezett fejlesztésbe kezdett. A Kongresszus büszkeséggel és megelégedéssel tekint vissza az ország szabadságához és haladásához nyújtott hozzájárulására.

A Kongresszus azonban komoly aggodalommal szemlél bizonyos, a szervezet működésében észlelhető tendenciákat. Ezek a tendenciák a társadalmi és erkölcsi normák általános hanyatlását jelképezik, megronthatják a szervezet erejét, csökkenthetik méltóságát és tekintélyét, gyengíthetik az India népének és az egyetemes demokrácia ügyének szolgálatába állítható erejét. A Kongresszus nem hagyhat figyelmen kívül egyetlen ilyen irányzatot, tendenciát sem. Ezért utasítja a Munkabizottságot, tegyen határozott és megfelelő intézkedéseket annak érdekében, hogy megőrizzük a szervezeti tisztaságot, fenntartsuk a fegyelmet és minden egyéni, vagy csoportos nagyratörési kísérletet hatékonyan megakadályozzunk.

35. Részletek az Összindiai Kongresszusi Bizottság Berhampurban, 1955. május 9–10. között hozott határozataiból

AZ ÁZSIAI–AFRIKAI KONFERENCIA

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság örömmel üdvözli az ázsiai és afrikai nemzetek bandungi értekezletét és nagyra értékeli, hogy ez a konferencia egyhangú döntéseket hozott a gazdasági és kulturális együttműködésről és megerősítette azokat az elveket, amelyeknek a világbéke és együttműködés előmozdítása érdekében a nemzetek és népek kapcsolatait kellene szabályozniuk. [...]

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság örömmel üdvözli az ázsiai és afrikai nemzetek Bandungban hozott határozatát, amely felszólít a tömegpusztító fegyverek teljes betiltására és a leszerelésre, különösen pedig az atomfegyverekkel folytatott kísérletek azonnali felfüggesztésére, még e fegyverek teljes betiltása előtt. [...]

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság kijelenti, hogy szilárdan hisz az ázsiai–afrikai konferencia által kibocsátott, a „Világbékéről és együttműködésről" szóló nyilatkozatban. A nyilatkozatban megtestesül az öt alapelv, avagy páncs síl, kiegészítve az elveket megerősítő részletekkel. A nyilatkozat történelmi jelentőségű és alkalmas az egyetemes érvényesítésre. Kijelenti, hogy a kollektív béke alternatívája a készülődés a kollektív háborúra. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság megismétli meggyőződését, hogy a nemzetközi kapcsolatokat alapvetően ezeknek az elveknek kell szabályozniuk és hozzájárulniuk a nemzetek közötti béke megteremtéséhez. [...]

36. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 61. ülésszakán Amritszárban, 1956. február 1–12. között hozott határozataiból

GAZDASÁGPOLITIKA ÉS ÖTÉVES TERV

A Kongresszus ávádi ülésszaka úgy döntött, hogy a Kongresszus célkitűzésének megvalósítása, az indiai alkotmány Irányelveiben rögzített célok előmozdítása érdekében olyan tervezésre van szükség, amely megteremti a társadalom szocialista mintáját. A Kongresszus továbbá körvonalazta a szocialista struktúra gazdasági tartalmát. A Kongresszus vonatkozó határozatait széles körben üdvözölték és a döntések új irányt adtak az ország tervszerű fejlesztési programjainak. Ezért a gazdasági és társadalmi tervezésnek ezt a célt kell szem előtt tartania és előmozdítania.

Az első ötéves terv immár a végéhez közelít. Célját és a tervfeladatokat nagyrészt megvalósítottuk és sok esetben meghaladtuk, a nemzeti jövedelem 18 százalékkal nőtt az eredetileg tervezett 11 százalékkal szemben. Az ipari termelés közel 43 százalékkal, a mezőgazdasági termelés pedig 15 százalékkal nőtt. A gabonatermesztésben a növekedés 20 százalékos volt. Megszűnt az élelmiszerhiány és a behozataltól való függés ezen a lényeges területen. Az árakat elfogadható szinten tartjuk. [...]

A közületi szektornak gyorsan kell bővülnie, de a magánszektornak is fontos szerepet kell játszania a terv keretei között. A két szektort egyetlen terv részeinek kell tekinteni, amely egymással összehangoltan működik és nem a gazdaság egymástól független két szektora. A magánszektor számára kijelölt keretek között bátorítani kell a magánkezdeményezést és vállalkozást. Ezért minden erőfeszítést meg kell tenni, hogy a társadalmi célkitűzések szem előtt tartása mellett növekedjen a termelés. [...]

A tervezés nagy érdeklődést váltott ki az országban és a második ötéves terv előkészítésekor a Tervbizottság széles körben konzultált a közvéleménnyel. Javaslataikat az Országos Fejlesztési Tanács nagyjából jóváhagyta és nyilvánosságra hozták a második ötéves terv előzetes elképzeléseit. A Kongresszus általában jóváhagyja az előzetes elképzelések megközelítési módját, politikáját és javaslatait.

Ezek a javaslatok a második ötéves terv időszakában a nemzeti jövedelem 25 százalékos növekedését irányozzák elő. Az új terv főbb cél-

kitűzései a következők: újabb 21 millió acre föld öntözése, 10 millió tonnával több gabona, a meglevő energiatermelési kapacitás 3,4 millió kW-tal való bővítése, 23 millió tonnával több szén, 3 millió tonnával több acél, 5,2 millió tonnával több cement, 1,7 millió tonnával több műtrágya. Továbbá előirányozta a nehézgépipar megalapozását, az ásványolaj-kutatás és -feldolgozás programjának bővítését. A különféle programok megvalósítása várhatóan közel tízmillió munkahelyet teremt, ebből kétmilliót a mezőgazdaságban. [...]

AZ ÁLLAMOK ÚJJÁSZERVEZÉSE

A Kongresszus mély aggodalommal észleli a legutóbbi indiai fejleményeket az államok átszervezése tekintetében. A Kongresszus teljesen egyetért és megerősíti a Munkabizottság által a múlt hónapban kibocsátott „Felhívás a nemzethez" című dokumentumot.

Több mint harminc esztendővel ezelőtt a Kongresszus a saját alapszabálya szempontjából bátorította nyelvi tartományok alakítását és ilyen tartományi pártszervezetek létre is jöttek, tekintet nélkül az állami közigazgatási egységekre. Az volt a cél, hogy áttörjük a korlátot, amelyet a brit uralom alatt India angolul beszélő osztályai és a tömegek közé állítottak és bátorítsuk az indiai nyelvek és a hozzájuk kapcsolódó kultúrák gyarapodását. Ez mind politikai, mind kulturális szempontból szükséges lépés volt. A nyelv fontos és India alkotmánya ezt a tényt hangsúlyozta a nagy indiai nyelvek felsorolásával, amelyeket minden módon támogatunk. E nyelvek számára szükséges, hogy mind többet használjuk őket oktatási, kulturális és közigazgatási célokra.

Az államok határainak megvonásakor azonban a nyelv nem lehet az uralkodó tényező, bár fontos és figyelembe kell venni. Ezt a Kongresszus korábban is hangsúlyozta és elvként az Államok Átszervezési Bizottsága is elfogadta. Ha megengedjük, hogy a nyelv szeparatista tendenciákat bátorítson, akkor az sérti India egységének alapvető koncepcióját. Továbbá, ha egy fejlődő és dinamikus gazdaságban nagyobb fontosságú tényezők és elhatárolódások csupán a nyelven alapulnak, akkor azok esetleg nemcsak az adott terület fizikai tulajdonságainak nem felelnek meg, hanem erőforrásaink megfelelő kihasználását is akadályozzák. A függetlenség kivívása után az ország fő tevékenysége a nép gazdasági fejlődésére, a nagyobb termelésre, az igazságosabb elosztásra és a magasabb életszínvonal-

ra irányul. Ezért bármi, ami a fejlődés útjába áll, vagy gyengíti India egységét, káros.

Ha az államok nyelvi alapon való elhatárolása az államok közötti konfliktusokhoz, provinciális megfontolásokhoz vezet, amelyek háttérbe szorítják az egység életbevágó szükségességét és India egészének javát, akkor a nyelvi szempont túllépte a saját szféráját és veszéllyé vált. Ha bármely terület népe mégis érvényesíteni akarja a kívánságát más nép, vagy terület kívánsága ellenére, erőszakos módszerekkel, akkor a természetes következmény polgári konfliktus lesz. Az pedig a demokrácia és a haladás tagadása és a legszűkebb provincializmushoz és parókializmushoz vezet.

A közelmúlt eseményei bemutatták, hogy az országban az egység alapvető érzése mellett más indulatok és provinciális megfontolások romboló és erőszakos tendenciákat bátorítottak és az országot a katasztrófa szélére sodorták. [...]

37. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 63. ülésszakának Gauhatiban 1958. január 18–19-én hozott határozataiból

GAZDASÁGI HELYZET

Múlt évben, amint a második terv megvalósítása lendületet vett, az ország gazdaságának jelentős feszültségekkel és korlátokkal kellett szembenéznie, konkrétan a külföldi fizetőeszközök terén. Bár ezeket a feszültségeket részben maga a terv is előre látta, bizonyos nem várt fejlemények a feszültségeket jelentősen megnövelték. Ezek a gabonabehozatal súlyos kiadásai, a honvédelem és a terv megvalósítása érdekében importált cikkek magasabb ára, a kormány számos helyesbítő intézkedést tett és a tervet bizonyos mértékben átütemezték, hogy helyreállítsák a gazdaság egyensúlyát. Tudomásul kell azonban venni, hogy a gyors gazdasági növekedés biztosítása olyan feszültségekkel jár, amelyek a növekedés fájdalmas tünetei és e nehézségeket csak egyetlen kielégítő módon lehet leküzdeni, ha a nemzet megteszi a szükséges erőfeszítéseket, hogy növelje a termelést és a megtakarítást és így fent lehessen tartani a pénzügyi és a gazdasági stabilitást a fejlődés legitim céljainak feláldozása nélkül. Nagymértékű gaz-

dasági fegyelemre van szükség ahhoz, hogy a tervet végrehajtsuk és a Kongresszus reméli, hogy az ország lakossága ebben a feladatban együtt fog működni. [...]

A belső erőforrások kulcsa a gabona- és haszonnövények termelése. Egy olyan országban, mint India, a mezőgazdasági termelés, pontosabban a gabonatermelés alapvető fontosságú és nem lehetséges az ipar fejlődése, ha a mezőgazdaság nem termel megfelelő többletet. Az elmúlt három évben India sok része szenvedett a gyenge terméstől. Az elmúlt évben különösen súlyos árvizek és aszály pusztítottak az ország különböző részein, s ennek eredménye nagyarányú gabonabehozatal lett, amely igen erősen megterhelte az ország gazdaságát és felborította a korábbi számításokat.

Ezért létfontosságú, hogy növeljük a gabona termelését és véget vessünk minden behozatalnak. Valójában többletre kell törekednünk, hogy minden lehetséges helyzetre fel legyünk készülve. Jelenleg az acre-nkénti hozam Indiában csaknem a világon a legalacsonyabb, ezért bőven van lehetőség a növelésére. Valójában a szakértők véleménye szerint talajjavítással és intenzív műveléssel a hozamot három- vagy négyszeresére, tehát 300–400 százalékkal lehet növelni. Míg egy ilyen növelés szükségképpen időt vesz igénybe, lényeges emelkedésre már belátható időn belül lehet számítani.

FÖLDREFORM

A Kongresszus sok esztendeje központi helyet biztosít a földreformnak az indiai gazdaság újjáépítésében és ennek érdekében időről időre javaslatokat tesz. Legtöbb javaslatát a Tervbizottság is elfogadta. Bár jelentős lépéseket tettek a földreform megvalósítása érdekében, még mindig sokat kell tenni.

Egy olyan mezőgazdasági országban, mint India, a mezőgazdaság struktúrája, az agrárviszonyok és törvények létfontosságúak. Figyelembe véve azt a tényt, hogy India ipari fejlődése, valamint a népesség növekedése megköveteli a mezőgazdasági termelés gyors növelését, a földreform kérdése sürgető fontosságú. A Kongresszus és a Tervbizottság által tett javaslatokat ezért késedelem nélkül meg kell valósítani.

A Kongresszus politikájának az a célja, hogy a föld tényleges művelője kerüljön közvetlen kapcsolatba az állammal és fel kell számolni a közvetítő érdekeket. Továbbá, a személyes művelés alatt álló földbirtok nagy-

ságát maximálni kell. Az átmenet időszakában a bérlőknek teljes biztonságot kell élvezniük és tisztességesen kell velük bánni.

A földreformok célja falusi szövetkezeti gazdaság legyen, amely a falu közösségére és önkéntes társulásra alapul. A szövetkezés elveit alkalmazni kell a mezőgazdaságra és a falusi iparra egyaránt, és ennek érdekében vegyes falusi szövetkezeteket kell alakítani. Ezek a szövetkezetek ne csak hitelt adjanak, hanem gondoskodjanak a falusiak ellátásáról, biztosítsák számukra termékeik értékesítését és fedezzék egyéb szükségleteiket. A szövetkezet ne legyen túlságosan nagy és olyan legyen, amelyben a tagság képes hatékonyan dolgozni. A szövetkezet lényegéből fakadóan ne legyen hivatalos és törekedjen az önbizalom és az önerőre támaszkodás fejlesztésére, az önmagukon való segítés és együttműködés szellemére. Ahol lehetséges, közös szövetkezeti földművelést kell bevezetni az érintett földművesek hozzájárulásával. [...]

38. Részletek N. S. Reddynek az Indiai Nemzeti Kongresszus 65. ülésszakán Bangalórban, 1960. január 16–17-én elmondott beszédéből

[...] Most szervezetünk igen kellemetlen belső ügyére térek át. Nem vezethetjük félre önmagunkat, hogy a Kongresszus, bármilyen nagy, mentes minden rossztól. Tökéletesen tisztában vagyunk azzal, hogy szervezetünkön belül sok a kommunális elem és olyanok is, akik nem hisznek abban a politikában, amit mi meg akarunk valósítani. Nagy kár, hogy fajunk mintha elvesztette volna szellemi értékeinket és megfeledkezett arról a presztízsről, amit a tehetséges és nagy tudású emberek ebben az országban mindig élveztek. [...]

[...] Utaltam a sorainkban munkáló rosszra és a Kongresszuson belül növekvő fegyelmezetlenségre. Az önmagunkon való segítés régi eszménye és az áldozat egykori szelleme átadta a helyét a hatalom- és presztízshajhászásnak. Egy nagy admirális egyszer azt mondta, hogy kétévenként szeretne egy ideig matrózként szolgálni szemlélete helyesbítése érdekében. Személy szerint szeretném, ha mi is ilyenképpen gondolkodnánk, hogy ne veszítsük el élő kapcsolatunkat a tömegekkel, akiknek a képviselői vagyunk és akiknek az érdekeiért kellene munkálkodnunk. Ez a Kong-

resszus szervezetének belső igazgatási ügye, és őszintén kívánom, hogy a szervezeten belüli minden fegyelmezetlenség ellen határozottan és kemény kézzel lépjünk fel, hogy a szervezet hatékonyan és dinamikusan működhessen. [...]

39. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 65. ülésszakának Bangalórban, 1960. január 16–17. között hozott határozataiból

II. A TERVSZERŰ FEJLESZTÉS PROGRAMJAINAK VÉGREHAJTÁSA

2. [...] Figyelembe véve a problémák nagyságát és az ország népességének növekedését, a haladás üteme nem elég gyors. Szükséges gyorsan fokozni az ütemet, hogy gazdaságunk dinamikussá váljon. Bírálatok hangzottak el, hogy a kialakított programokat nem valósítják meg maradéktalanul és egyes esetekben még a megteremtett kapacitást sem használják ki. Hézag mutatkozik a politika, a programok és megvalósításuk között, amely lefékezi a haladás ütemét. Lépéseket kell tenni annak biztosítása érdekében, hogy az elfogadott programok késedelem nélkül megvalósuljanak és felgyorsuljon a haladás. Ehhez nélkülözhetetlen a gyorsaság, a hatékonyság és az integritás a közigazgatás minden szintjén. Indiában a közigazgatásnak hozzáértőkkel, de olyan szabályok és eljárások betartásával kell működnie, amelyek késedelmet okoznak és nem felelnek meg a gyors társadalmi és gazdasági változások céljainak. Ezeket a szabályokat és eljárásokat, ahol szükséges, módosítani kell és összhangba kell hozni a gyorsan változó gazdaság követelményeivel.

3. Egy jelentős társadalmi és gazdasági változásokra törekvő közösségben elkerülhetetlen, hogy az állam közigazgatási apparátusa növekedjen. E növekedésnek azonban nem szabad aránytalannak lennie, mivel a túl sok hivatalnok hajlamos arra, hogy pontosan annak a munkának az elvégzését akadályozza, ami a feladata lenne. Ahogy a közigazgatási apparátus növekszik, úgy nő a néptől való elszigetelődésének lehetősége és gyakran elveszti reagálóképességét a nép szükségleteivel szemben. Elengedhetetlen, hogy a nép és a hivatalnokok között minden területen

szoros kapcsolat legyen és ez különösen fontos a mezőgazdaság szférájában. [...]

5. [...] A mezőgazdasági termelés fejlődése létfontosságú és az eddiginél sokkal nagyobb ütemben kell folynia. Nem vitás, hogy ez megvalósítható, mint ahogy bizonyítják azok a vidékek, ahol a szükséges erőfeszítéseket megtették. [...]

9. A Kongresszus legutóbbi ülésén, Nágpurban, határozatot hozott a mezőgazdaság szervezésének mintájáról. A mostani ülés megerősíti azt a határozatot. Értékeli a földreform és a szövetkezetek terén elért eredményeket. Hangsúlyozza azonban, hogy gyorsítani kell a tempót, amíg minden faluban hatékony szolgáltató szövetkezetet hoznak létre. [...] A szolgáltató szövetkezetek megteremtése minden faluban a program közvetlen feladata, azonban szövetkezeti gazdálkodást is ki kell fejleszteni ott, ahol az érintett gazdák így kívánják és ahol ez ésszerű. De szem előtt kell tartani, hogy a szövetkezés minden formájában önkéntes mozgalom. [...]

11. Az igazi ipari előrehaladás a nehézipar, pontosabban a vas- és acélipar, a gépipar, az olaj-, a vegyipar és az energiatermelés függvénye. Ezen az alapon növekednek a többi iparágak. Az alapok lefektetését jelentik a befejezéshez közeledő nagy vas- és acélművek és a nehézgépipar megteremtése terén kifejtett erőfeszítések. E folyamatnak a harmadik terv időszakában mindvégig folytatódnia kell.

14. India történelmének e kritikus korszakában az időzítés és az eredmény életbevágóan fontos. A legjobb politika és program is hatástalan, ha megvalósítása késedelmes vagy lassú. A nemzet ereje akkor nagy, ha fegyelemmel és egységesen, megfelelően alkalmazzák. A frakciók és bomlasztó tendenciák gyengítik a nemzet összetartó erejét. Különösen a jelenlegi időszakban károsak a nemzet előrehaladása szempontjából, amikor hazánk jövője sokféleképpen forog kockán. Minden olyan lépés, amely a produktív erőfeszítések, vagy a nemzeti egység útját keresztezi, káros. [...]

IV. INDIA HATÁRAI

A Kongresszus üdvözli az India és Pakisztán között a keleti és nyugati határaikról született megállapodást. Ez örvendetes nyitánya e két ország népei közötti jobb kapcsolatoknak, hiszen a múltban oly szoros viszony-

ban voltak egymással. Reméli, hogy India és Pakisztán között fejlődni fognak a kereskedelmi és egyéb kapcsolatok.

Míg India pakisztáni határai békésebbek lettek, Kínával közös határai a közelmúltban veszélyzónákká váltak és még India területi integritását is megsértették. Agresszió történt és a kínai erők indiai területeket foglaltak el. [...]

40. Részlet az Összindiai Kongresszusi Bizottság Raipurban, 1960. október 29–30. között hozott határozataiból

HARMADIK ÖTÉVES TERV

6. A terv stratégiája előrehaladást követel mind a mezőgazdaság, mind az ipar frontján, amelyek összefüggenek egymással. A legteljesebb prioritást a gabonatermelés önellátásának megteremtése részére kell biztosítani, ennek érdekében a terv időszakában a műtrágyagyártást közel az ötszörösére kell növelni. A mezőgazdasági termelés növelésének alapvető feltétele a modern módszerek, eszközök és eljárások bevezetése. [...]

41. Részlet a Munkabizottság New Delhiben, 1960. július 28–29-én hozott határozataiból

AZ ASSZÁMI ZAVARGÁSOK

1. A Munkabizottság szomorúan és elkeseredéssel veszi tudomásul a legutóbbi fejleményeket Asszámban, amelyek számos ember halálát, széles körű gyújtogatást és fosztogatást, valamint tízezreknek otthonukból való menekülését eredményezték. Elítélendő dolog, hogy ilyen események bármikor, bármilyen okból előforduljanak, de még sokkal kárhozatosabb, ha a béke efféle széles körű megbontása a nyelvi kérdés miatt történik, amelyet normális körülmények között békés és kooperatív folyamatokkal kell megoldani. Egyes kerületekben a közigazgatás nem tudott

gyorsan és hatékonyan megbirkózni a helyzettel és nem tudott azonnali védelmet biztosítani a megtámadottaknak. [...]

7. Asszám kulcsfontosságú helyzetet foglal el Indiában, mivel határállam. Sok tekintetben jelentős fejlődés küszöbén áll. A múltban bizonyos mértékig elhanyagolták, de most várhatóan gyorsan fog fejlődni. Ez azonban csak a béke és együttműködés légkörében lehetséges. Most sürgősen fel kell számolni a zavargások következményeit és az emberek figyelmét az építő és kooperatív erőfeszítések felé kell fordítani.

42. Részlet az Indiai Nemzeti Kongresszus 66. ülésszakán Bhavnagarban, 1961. január 6–7. között hozott határozataiból

NEMZETI INTEGRÁCIÓ

A Nemzeti Kongresszus hetvenöt évvel ezelőtt történt megalapítása óta India egységéért, népének összetartásáért szállt síkra. Elismerve az indiai élet gazdag változatosságát, a Kongresszus alapvető és lényegi egységéért és az ország integritásáért munkálkodott. Alapjai és struktúrája a szó minden értelmében nemzeti volt és a nép egészének haladását kívánta, tekintet nélkül a tartományi, vallási, kasztbéli vagy nyelvi különbségekre. E nagy feladatot jelentős mértékben sikerrel végezte és ez a siker vezetett a nagy szabadságmozgalmak kiépítéséhez, amelyek a függetlenséget eredményezték.

Sajnos a siker korlátozott volt és a kommunális és egyéb konfliktusok az ország felosztásához vezettek. Ez a sajnálatos fejlemény önmagában bizonyítéka volt annak, hogy sokkal nagyobb hangsúlyt kell helyezni az érzelmi integrációra és arra, hogy a szabad Indiában minden népnek van lehetősége.

A politikai és gazdasági fejlődés a nép számára sok előnyt hozott, új erőket és új igényeket szabadított föl. Olykor ezek az erők szűkebb és korlátozottabb síkon munkálkodnak. A demokrácia a választások széles körű rendszerével, amely létfontosságú és alkotmányunk alapja, ugyancsak bizonyos dezintegráló erőknek adott bátorítást.

A politikai és társadalmi tevékenység ürügyével a kommunalizmus, kasztizmus, provincializmus és nyelvi elfogultság bizonyos mértékig

ismét felütötte a fejét. E kártékony elemek akadályozzák az integráció előrehaladását, amely e nagy ország felépítéséhez nélkülözhetetlen és bizonyos megosztó tendenciákat bátorítanak. Akadályozzák a gazdasági haladást és csökkentik az egység tudatát.

A Kongresszus mély aggodalommal szemléli ezeket az egészségtelen tendenciákat és határozott véleménye, hogy minden módon küzdeni kell ellenük. A kommunalizmus, amely a múltban oly sok kárt okozott a nemzetnek, ismét felbukkant és kihasználva a demokratikus gépezetet, aláássa az egységet és reakciós tendenciákat bátorít. A provincializmus és a nyelvi elfogultság is kárt okozott annak az ügynek, amit a Kongresszus képvisel. A kaszt, bár alapvető erejéből veszít, új politikai mezben kezd működni.

Ha hagyjuk, hogy ezek a tendenciák kibontakozzanak, akkor India haladása súlyos késedelmet szenved és még a szabadság is veszélybe kerül. Ezért végtelenül fontos, hogy minden erőfeszítést megtegyünk e káros jelenségek eltávolítása érdekében és a nemzet egységét, integritását tartsuk szem előtt. Megfelelő haladás csak országos méretekben lehetséges, amely kiterjed minden közösségre és minden államra.

A dezintegráló erők igyekeznek a valós, vagy vélt sérelmeket kihasználni. Ezért mindenkinek, különösen pedig a Kongresszus szervezetének kötelessége a kisebbségi közösségek – legyenek azok vallásiak vagy nyelviek – tudatából eltávolítani a sérelem minden érzetét és megteremteni közöttük a tisztességes és egyenlő bánásmód és lehetőségek érzetét. A többségi – vallási vagy nyelvi – csoportok kötelessége a kisebbségi közösségek tudatában kialakítani a bizalom és bizakodás érzetét. Alkotmányunk világosan lefektette az egyenlő bánásmód elvét. Ezt a központi és az állami kormányoknak helyesen kell értelmezniük és maradéktalanul megvalósítaniuk, és ennek érdekében pozitív lépéseket kell tenniük. Mindezt különösen figyelembe kell venni az oktatás, a nyelv és a közszolgálatokba történő felvételek terén. Bár a lefektetett általános alapelvek tisztességesek, megvalósításuk olykor nem kielégítő, vagy a kialakított szabályok nehézségeket gördítenek a kisebbségi közösség útjába. [...]

43. Részlet az Indiai Nemzeti Kongresszus 67. ülésszakán Patnában, 1962. január 5–6-án hozott határozataiból

GOA

A Kongresszus üdvözli a portugál gyarmati uralom végét Goában és a többi enklávéban India területén.

India szuverén függetlensége mellett ezek az idegen enklávék anakronizmussá váltak, becsületünk tűrhetetlen megsértőivé és fenyegették nemzetünk biztonságát. A portugál kormány makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy Goa Portugália és nem India része és még az Egyesült Nemzetek azon döntéseit is semmibe vette, amelyek értelmében a tengerentúli portugál területek gyarmatok és a gyarmati uralomnak véget kell vetni. [...]

Kormányunk tizennégy éven át igyekezett megkeresni annak a módját, hogy tárgyalásos megállapodással sikerüljön véget vetni a portugál gyarmati uralomnak. [...] Másfelől viszont a portugál kormány kategorikusan kijelentette, hogy tárgyalni csak azon az alapon hajlandó, ha elismerjük, hogy hazánk területén gyarmatbirtok van és hajlandók vagyunk vele együtt élni. [...]

A portugál hatóságok által érvényesített kemény elnyomás és a nagyarányú öldöklés Afrikában, angolai gyarmatukon ugyancsak erőteljes reakciót váltott ki Indiában. Ilyen körülmények között kormányunknak nem maradt más választása, mint fegyveres erőt küldeni és felszabadítani a területet a gyarmati uralom alól. [...]

44. Részlet a Munkabizottság New Delhiben, 1962. október 26-án hozott határozatából

A KÍNAI AGRESSZIÓ

A Munkabizottság nagy aggodalommal szemléli azt a válságot, amely Indiának Kína által való elözönlése nyomán keletkezett. Az elmúlt öt évben Kína indiai területekre hatolt be és erővel birtokba vette Ladákh

nagy területeit. India ismételten kísérletet tett a határvita békés rendezésére, amely összhangban lenne az ország becsületével és integritásával.

S miközben ezeket az erőfeszítéseket folytattuk, Kína 1962. szeptember 8-án újból betört az országba az Északnyugati Határtartomány és Tibet közötti határszakaszon. Ezt a határt általánosan az elmúlt 12 évben, amióta az új kínai rezsim hatalomra került, még Kína is elismerte és nem lépett országunk területére, kivéve a Longdzsu nevű kis falut, amely szerintük a McMahon-vonal feléjük eső oldalán van. India határa védelmében megfelelő intézkedésekre kényszerült. Még ennek ellenére is a magunk részéről igyekeztünk csökkenteni a feszültségeket, hogy megteremtsük a rendezésről folytatandó tárgyalásokhoz szükséges légkört.

Október 20-án azonban a kínai erők újabb támadást intéztek az indiai védelmi erők ellen, de nemcsak a keleti részen, hanem a Ladákhban levő állásaink ellen is. Ez nyilvánvalóan régen és gondosan előkészített hadjárat, amelyet nagy katonai és tűzerő támogat. Az indiai erő nagy bátorsággal védelmezte állásait, de a kínaiak óriási száma visszavetette őket. Ez az agresszió és invázió még mindig tart. [...]

Így súlyos válsághelyzet alakult ki, amely nemcsak India területi integritását, hanem még szabadságát is veszélyezteti. Továbbá, a kínai akció a nemzetközi magatartási normák felháborító semmibevétele. India sohasem hajolhat meg eme agresszió előtt.

E válság és megpróbáltatás órájában minden indiai kötelessége teljes szívvel támogatni az indiai kormányt s minden lehetséges módon együttműködni az agresszió elleni harcban, amíg azt teljesen vissza nem verjük. Ez csak úgy érhető el, ha az egész nemzeti erőfeszítést e cél szolgálatába állítjuk. Teljesen fel kell készülnünk, hogy minden esetleges helyzettel szembeszálljunk. Mindent oda kell adnunk hazánk szabadságának, függetlenségének és integritásának megőrzéséért. [...]

45. Részletek az Összindiai Kongresszusi Bizottság Dzsaipurban, 1963. november 3–4-én hozott határozataiból

A KÁMARÁDZS-TERV ÉS VÉGREHAJTÁSA

Korai lenne a jelenlegi stádiumban megítélni a Kámarádzs-terv hatását. Meg kell érteni, hogy a terv elsődleges célja kiűzni a Kongresszus-tagok tudatából a hatalom csábítását és helyébe a szervezet célkitűzéseinek és politikájának odaadó követését állítani. Jó érzés volt látni, hogy a felhívás pillanatában a központ és az államok kormányainak csaknem minden minisztere felajánlotta a lemondását. Dzsaváharlál Nehru javaslatára 12 kiemelkedő kongresszista vezető távozott magas hivatalából és bocsátotta szolgálatait a szervezet rendelkezésére. Remélhető, hogy ez a lépés új szellemmel tölti el a pártot.

A függetlenség céljának elérése után a Kongresszus nekilátott az egységes, erős és virágzó India felépítésének gigantikus feladatához és a demokratikus utat választotta a szocialista társadalom megteremtéséhez. Az a tény, hogy népünk túlnyomó többsége az elmúlt három általános választáson ismételten a Kongresszusba helyezte bizalmát, egyaránt jelzi politikánk helyes voltát és népszerűségét. Azonban az önelégültséget nem engedhetjük meg magunknak. Örökös éberségre van szükség, hogy védelmezzük és gyarapítsuk nehezen szerzett szabadságunkat és előzzük az érzést, hogy a hatalom korrumpálja a szervezetünket. A Kámarádzs-terv kétségtelenül új megközelítést jelent a szervezet új lendülettel való megtöltéséhez. Most gyors és megfelelő lépéseket kell tennünk, hogy a Kongresszus mondanivalóját erőteljesebben terjesszük és ápoljuk a párt lehető legszélesebb bázisát a nép körében. Először is, mi, a Kongresszus tagjai tartsunk össze és hagyjunk fel vitáinkkal és nézetkülönbségeinkkel, és a szabadságért folytatott küzdelem idejéhez hasonlóan vessük alá magunkat a szervezet fegyelmének szó szerint és a szellemében is. A Kongresszus tagjai közös ügyért harcolnak, ezért nem illő, hogy különböző irányokba húzzunk. A csoportokban és frakciókban megnyilvánuló megosztó tendenciáknak a szervezeten belül azonnal és kemény kézzel kell véget vetni.

A következő fontos lépés megteremteni a szoros együttműködés és koordináció láncszemét a Kongresszus szervezeti és parlamenti szárnya között mind a központban, mind a tagállamokban. [...]

[...] A Kongresszus az indiai társadalom gazdasági és szociális viszonyainak forradalmán munkálkodik. A forradalmat az emberek szemléletében és magatartásában, valamint azon intézményekben bekövetkező radikális változásokkal kell elérni, amelyeken keresztül az emberek tevékenykednek. A cél a bőség gazdaságának elérése, az emberi és anyagi erőforrások legteljesebb és leghatékonyabb kihasználása, hogy biztosítható legyen minden egyes egyén jóléte. Mindenkinek legyenek egyenlő esélyei és igazságosan részesedjen a haladás gyümölcséből. A privilégiumokat, egyenlőtlenségeket és a kizsákmányolást fel kell számolni. [...] Így a Kongresszus ideológiája a demokráciára, az emberi méltóságra és a társadalmi igazságosságra alapozott demokratikus szocializmusban összegezhető.

A szocialista társadalom megteremtéséhez az elsődleges cél csakis a szegénység és valamennyi hátrányos kísérő jelenségének felszámolása lehet. Ez pedig gyors gazdasági fejlődést kíván, a termelés, a mezőgazdasági és ipari termelés szintjének állandó emelkedését teszi szükségessé. [...]

A szocializmus nem csupán a társadalom gazdasági viszonyaiban bekövetkezett változásokat jelenti. A társadalmi struktúra, a gondolkodás és életmód alapvető változásait is magában foglalja. A kasztnak és az osztálynak a Kongresszus által elképzelt szocialista rendben nincs helye. Fel kell adni a születésen, kaszton, osztályon, pénzen vagy a hivatali hierarchián nyugvó kiváltságok régi eszméit. El kell ismerni a munka méltóságát. Valójában az élet minden szintjén biztosítani kell az egyén méltóságát. A Kongresszus tagjai mindennapi életükben váljanak e szocialista filozófia mintaképeivé. [...]

46. Részletek az Indiai Nemzeti Kongresszus 68. ülésszakán Bhubanésvarban, 1964. január 9–10. között hozott határozatokból

DEMOKRÁCIA ÉS SZOCIALIZMUS

ORSZÁGOS MINIMÁLIS SZINT

[...] A legfontosabb, hogy minden egyén alapvető szükségletei biztosítva legyenek és amilyen gyorsan csak lehetséges, valósítsuk meg azt az országos minimumot, amely magában foglalja a táplálékot, ruházatot, lakást, oktatást és egészségügyi ellátást. E tekintetben a nemzet tűzzön ki maga elé célt és elvárható, hogy azt az ötödik terv végére nagymértékben sikerül is elérni. Különben a tervezés és a haladás az egyszerű emberek számára elveszti a jelentőségét. Ez magában is eszköz lesz a jövedelmek és a vagyon ma létező óriási különbségeinek csökkentéséhez. Más lépéseket is kell tenni, hogy a legalsó és a legfelső szintek közötti távolságot elfogadható időn belül erőteljesen csökkentsük. E lépések mind a politika, mind a szervezés formáját fogják ölteni.

Szükséges korlátozni a jövedelmeket és a magánkézben levő vagyont. E korlátozás különösen az öröklött és a városi vagyon területén érvényesüljön. Az államnak a tőkehozadék nagy részét meg kell szereznie és a munka nélkül szerzett jövedelemnek a mostaninál sokkal nagyobb részét kell kisajátítania. [...]

KÖZÜLETI, MAGÁN- ÉS SZÖVETKEZETI SZEKTOR

Mint az indiai kormány iparpolitikai határozatában leszögezte, a közületi szektornak a kereskedelemben és az iparban stratégiai és kiemelkedő szerepet kell játszania. A közületi szektornak progresszívan kell növekednie a nagyiparban és kereskedelemben, különösen a nehéz- és alapvető iparágakban, valamint a létfontosságú cikkek kereskedelmében. [...]

47. Részletek az Összindiai Kongresszusi Bizottság Bombayban, 1964. május 15–17. között hozott határozataiból

KOMMUNÁLIS HELYZET

Országunknak sok éven át kellett szembenéznie a kommunális feszültségekből keletkező problémákkal. Az Indiai Nemzeti Kongresszus és az Összindiai Kongresszusi Bizottság időről időre messzemenően világossá tette, hogy határozottan a világi állam eszméjét képviseli. Sajnos hazánk különböző részein feltámadtak a kommunális feszültségek és konfliktusok.

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság mélységesen elítéli a kommunális erőszak eseteit. Ezeket kétségtelenül a nem muzulmánok, illetve a hinduk, keresztények és buddhisták szándékos pakisztáni üldözése váltotta ki, a Pakisztánból Indiába szakadatlanul érkező menekültek és borzalmas történetük lobbantotta lángra az itteni emberek tudatát. Azonban a Pakisztánban élő kisebbségek ellen elkövetett vétkek egyáltalán nem indokolják, hogy az Indiában élő kisebbségekhez tartozó ártatlan állampolgárokat támadjanak meg. Az efféle tettek szégyenteljesek. [...]

India mindig elutasította a „két nemzet" elméletet, és alkotmányunk szentélyként foglalja magában a világi állam minden állampolgárának egyenlő jogait és lehetőségeit rögzítő elvet. Szívettépő látni, amint a kisebbségi közösségek Pakisztánban kényszerítve érzik magukat, hogy elszakadjanak tűzhelyüktől és otthonuktól. Ez év januárja óta több mint háromszázezer menekült ömlött Indiába. Segítésük és letelepítésük súlyos terhet ró egy olyan szegény országra, amely a függetlenség kivívása óta a nyomor, a betegség és a tudatlanság felszámolásán munkálkodik. A kínai agresszió további súlyos terhet rótt az erőforrásainkra. Ezért Pakisztán vádja, hogy India bátorítja a kisebbségi közösségek tagjait, jöjjenek el Pakisztánból, szemenszedett hazugság. [...]

48. Részletek az Összindiai Kongresszusi Bizottság New Delhiben, 1964. augusztus 29-én hozott határozataiból

Dzsaváharlál Nehru nincs többé. Eltávozott és ittmaradtunk ihletett vezetése nélkül. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság kifejezi e nagy nemzeti csapás és pótolhatatlan veszteség fölött érzett mélységes fájdalmát. Tisztelettel adózunk a vezérnek. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság mély részvétét fejezi ki Indira Gandhi asszonynak és a gyászoló család többi tagjának.

Ma az Összindiai Kongresszusi Bizottság Dzsaváharláldzsí nélkül ülésezik, nem irányít minket az ő gyengéd és parancsoló vezetése és jelenléte. Mahátmádzsí távozása után Dzsaváharláldzsí volt maga az Indiai Nemzeti Kongresszus és valójában India is. [...]

Dzsaváharláldzsí az Indiai Nemzeti Kongresszus és az ország elé egy olyan szabad és virágzó India vízióját vetítette, ahol az egész népnek lehetősége lesz teljes életet élni. A tervszerű gazdasági növekedés általa képviselt koncepciója ezt a társadalmi célt szolgálta. Dzsaváharláldzsí állította az ország elé a szocialista társadalom inspiráló célkitűzését. [...]

[...] A szabad India kormányzásának 17 esztendeje alatt keményen és következetesen dolgozott azért, hogy a nemzetről alkotott elképzelését megvalósítsa, amelyben az ország sokfélesége egyetlen harmonikus egységbe fonódik. [...]

Mindenek fölött Dzsaváharláldzsí a világ polgára volt. Őt az emberiség egésze foglalkoztatta. A nemzeti harc éveiben és azután elirányított minket a szűk nacionalizmustól és tudatosította bennünk kötelességeinket a nemzetközi szférában. Más országok is felismerték és tisztelettel adóztak Dzsaváharláldzsínak a világbéke ügyéhez való hozzájárulása előtt. [...]

49. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság New Delhiben, 1967. június 23–25. között elfogadott tízpontos programja

Az Összindiai Kongresszusi Bizottság óhaja, hogy a szocialista, demokratikus társadalom elérését célzó programok végrehajtásának folyamata felgyorsuljon. Ebben az összefüggésben a következő kérdésekre kell figyelmet fordítani:

1. A bankintézmények társadalmi ellenőrzése;
2. Az általános biztosítás államosítása;
3. Az állami export és import árucikkenkénti fejlesztése;
4. A gabona állami forgalmazása;
5. A szövetkezetek kiterjesztése;
6. A monopóliumok szabályozott eltávolítása;
7. A közösség minimális szükségleteinek biztosítása;
8. A városi telekárak indokolatlan növekedése;
9. Falusi foglalkoztatási program, földreform stb.;
10. A volt uralkodók előjogai.

1. A választási kiáltvány megjegyzi: „A gazdasági növekedés ügyének előmozdítása, társadalmi célunk hatékonyabb szolgálata érdekében szükséges a legtöbb bankintézményt társadalmi ellenőrzés alá vonni és hozzáférhetővé tenni a termelők számára a hitelt minden területen, ahol erre szükség van." Az Összindiai Kongresszusi Bizottság kéri a kormányt, tegye meg a szükséges lépéseket a program megvalósítása érdekében.

2. Ki kell dolgozni az általános biztosítás közületi szektorrá alakításának tervét.

3. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság véleménye szerint az export-import kereskedelmet folyamatosan állami szervezeteknek kell átvenniük. Felkéri a kormányt, hogy folytasson árucikkenkénti vizsgálatot és a cél megvalósítása érdekében dolgozzon ki szakaszos programot.

4. Ki kell dolgozni a gabona közületi elosztásának országos politikáját, különös tekintettel a közösség sebezhetőbb szektoraira, ennek érdekében maximálisan fel kell használni az Indiai Élelmiszer-korporációt és a szövetkezeti szerveket.

5. Fogyasztási szövetkezeteket kell szervezni a városi és vidéki területeken, amelyek feladata a fontos fogyasztási cikkek tisztességes áron való biztosítása.

Az elosztás hatékonyságának biztosítása érdekében széles körben létre kell hozni az állami és szövetkezeti szektor feldolgozó és termelő vállalatait.

6. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság véleménye szerint pozitív lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy 1975-ig biztosítani lehessen az egész közösség minimális szükségleteinek fedezését. Első lépésként a kormány hirdesse ki a „Gyermekek szocialista khartáját", amely biztosítja a gyermekek számára a magas fehérjetartalmú táplálékot és más lehetséges ellátmányt, és a szakaszolt végrehajtási programot is ki kell dolgozni.

8. Az egyes városi területekre mind jellemzőbb látványos fogyasztásnak és pocsékoló kérkedésnek egy szocialista társadalomban nincs helye. Ezek a közösség rendelkezésére álló, termelő beruházásra fordítható erőforrások lecsapolását is jelentik. Ezért sürgetően szükséges korlátozni a városi jövedelmeket és vagyont. Következésképpen konkrét lépéseket kell tenni a városi egyéni földtulajdon korlátozása érdekében, hogy megakadályozzuk a városokban a panamázást a telkekkel.

9. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság olyan falusi foglalkoztatási program tervezését óhajtja, amely különösen a földnélkülieknek kínál munkalehetőséget, ugyanakkor hozzájárul a mezőgazdaság bizonyos általános költségeihez, mint a mezőgazdasági ipari vállalatok, a talajjavítás és konzerválás, erdősítés, kisebb öntözőművek, bekötőutak, szarvasmarha-fajtajavítás és más területfejlesztési programok kialakítása és megvalósítása.

Sok államban hoztak már a bérleti viszonyok reformját célzó törvényeket. Nyilvánvaló, hogy bizonyos tekintetben a földreformot nem hajtották végre hatékonyan. A végrehajtást meg kell gyorsítani.

A mezőgazdasági munkaerőnek hitelt kell biztosítani személyi garanciák vagy létrehozandó javak ellenében. A mezőgazdasági munkaerő tekintetében hatékonyabban kell érvényesíteni a minimális bért szabályozó törvényt.

A kutak és a vizek konzerválásának országos programjával és a tudományos módszerek felhasználásával ivóvizet kell biztosítani a falusi területeken.

10. A volt uralkodók kiváltságai és a nekik folyósított költségvetési juttatás összeférhetetlen a demokrácia fogalmával és gyakorlatával. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság azon a véleményen van, hogy a kormány a kérdést vizsgálja meg és tegyen lépéseket e jelenségek eltávolítása érdekében.

50. Indira Gandhinak a gazdaságpolitikához fűzött megjegyzései, amelyeket 1969 júliusában az Összindiai Kongresszusi Bizottság bangalóri ülésére juttatott el

Eljött az ideje gazdaságpolitikánk újrafogalmazásának és azon irány kijelölésének, amerre haladnunk kell, hogy elérjük társadalmi célunkat. Különösen szükségessé vált a szándékainkkal és készségünkkel szemben felmerült kételyek tükrében, hogy vajon megtesszük-e a nehéz és súlyos, de nélkülözhetetlen lépéseket. Bizonyos lépéseket már tettünk, de az a fontos, hogy fokozzuk erőfeszítéseinket és állandóan tartsuk szem előtt a társadalmi célt.

A Kongresszus mindig síkraszállt a gyengébb csoportok, a kisebbségek és a hátrányos helyzetűek ügyéért. Maradjon továbbra is ez a Kongresszus politikája.

a) Határozzuk meg az improduktív kiadások és a testületek látványos fogyasztásának felső határát;

b) Államosítsuk a pénzügyi intézményeket, majd változtassák meg kölcsönpolitikájuk hitelképességi feltételeit, hogy ezzel ösztönözzék a szakértő és kompetens személyeket;

c) Különleges erőfeszítésekre van szükség az új vállalkozók finanszírozására a fejlett területeken és különleges pénzalapokat kell biztosítani az elmaradott vidékek megsegítésére;

d) A monopóliumokat vizsgáló, tisztességes emberekből álló bizottság sürgős kinevezése;

e) A közületi szektor vállalatainak nagyobb autonómiát kell biztosítani és irányításukat a vállalatnak elkötelezett, hozzáértő fiatalokra kell bízni;

f) Különleges erőfeszítésekre van szükség a közületi vállalatok káderállományának kiépítéséhez;

g) A fogyasztási cikkeket előállító ipar fejlesztését, amennyire lehetséges, a szövetkezeti és a kisipari szektornak kell fenntartani és e termékek előállításából a nagy üzleti vállalkozást ki kell tiltani;

h) Különleges erőfeszítéssel kell bátorítani az új tehetséget és a fiatalok és iskolázottak számára munkaalkalmat kell teremteni;

i) Nem szabad beengedni a külföldi tőkét olyan területekre, ahol rendelkezésre áll helyi technikai tudás;

j) Súlyos büntetéssel kell sújtani azokat, akik szűkítő kereskedelmi tevékenységet folytatnak.

Vannak más javaslatok is, amelyek azonban talán nem illeszkednek a jelenlegi politikai keretekbe. Én azonban megkértem a Pénzügyminisztériumot és a Tervbizottságot, vizsgálják meg, célszerű-e megszabni a jövedelmek és a városi vagyon felső határát.

A magánkereskedelmi bankok államosítása tekintetében az országban erősek az indulatok. Mi az Összindiai Kongresszusi Bizottság egy korábbi ülésén hoztunk már erről határozatot, de azt talán felülvizsgálhatjuk. Vagy megfontoljuk az öt vagy hat vezető bank államosítását, vagy utasítást adunk ki, hogy a bankok forrásait nagyobb mértékben kell közületi célokra fenntartani. A bankok beruházásai állami kötvények formájában június 13-án 24,75%-osak voltak. Ez természetesen ingadozó szám. Jó forgalom esetén a bankok kivonják befektetéseiket az állami kötvényekből és a kereskedelmet és az ipart finanszírozzák. Gyenge szezonban, amikor visszatérülnek az alapok, növekszik a kötvényekbe történő befektetésük. A kötvényekbe történő befektetést átlagosan mind a csúcs, mind a gyenge szezonban öt százalékkal kell növelni. Ezzel a közületi szektor számára mintegy 2 milliárd rúpia válna hozzáférhetővé. Ellenvetésként felhozható, hogy ez egyúttal hatással lesz a bankok nyereségességére. De a hitelkorlátozások idején a magánipar valahogy alkalmazkodik. Maguktól mobilizálják a letéteket, csökkentik a leltárkészletet, vagy könyveletlen tőkét vonnak be és valahogy boldogulnak. Komolyan meg kell fontolni, hogy a bankok állami kötvényekbe történő befektetéseit nem kellene-e felemelni. Ha szükséges, ezt a plusz 5 százalékot olyan gyorsan megtérülő befektetésekre kell fordítani, mint a kisebb öntözési programok, falusi villamosítás, halgazdaságok stb.

A társadalmi ellenőrzés új politikája és az igazgató tanácsok átalakítása után a korábbi iparvállalkozó bankelnökök még mindig tagjai lesznek az igazgató tanácsoknak és természetesen befolyásolják a jelenlegi elnököket, akik korábban főigazgatók voltak. Meg kell vizsgálnunk, hogy törvényhozás útján, vagy más módon meg tudjuk-e akadályozni ezen személyek további jelenlétét az igazgató tanácsokban. Akkor majd a bankok főtisztviselői nem érzik a korábbi elnök iránti elkötelezettségüket és elvárható lesz, hogy a kölcsönök tekintetében önálló vonalat kövessenek.

Talán nem célszerű az egész import és export államosítása, de vajon nem kellene megfontolnunk a nyersanyag-behozatal államosítását?

Ez lehetővé tenné a kollektív alkut és így jobb árakat érhetnénk el. Ugyancsak felül kell vizsgálni az ilyen importengedélyek kibocsátásának politikáját, mégpedig úgy, hogy az engedélyeket ne csak a nagyobb üzletházak kapják meg. A részesedést igazságosabban kell elosztani.

A kabinetben már úgy határoztunk, hogy a központi kormány miniszterei először a közületi szektorhoz fordulnak a szükségletek kielégítése céljából, s csak azután vásárolnak a magánszektortól, vagy importálnak. Tudomásom szerint, egyes állami kormányok is kiadtak ilyen utasításokat a minisztereiknek, de e tekintetben a kongresszista kormányok különleges felelősséggel tartoznak.

Némi figyelmet kell szentelni az ipari létesítmények nyereségmegosztásának is, de ezzel párhuzamosan gondolkodni kell valamilyen tervről, amely nagyobb termelésre ösztönöz és kiterjed a munka szabályozására is.

Teljesen tisztában vagyok azzal, hogy a mindenre kiterjedő fejlődés a legjobb és az egyetlen megbízható módja a munkaalkalmak növelésének, azonban az országban a helyzet annyira súlyos, hogy szükségessé váltak különleges programok, amelyek a vidéken, valamint az iskolázottak számára teremtenek foglalkoztatást. Természetesen bármilyen tervre gondolunk, nem lehet elégséges a szituáció megoldásához, de azt a benyomást kell keltenie, hogy megtettük az első lépést és őszinte erőfeszítéseket teszünk.

Mezőgazdaság

a) Szolgáltató szövetkezeteket kell kiépíteni a falvakban;
b) Különleges támogatást kell nyújtani a kisparasztoknak és a földműves-szövetkezeteknek ahhoz, hogy belekezdjenek a feldolgozó, mezőgazdasági alapú és egyéb ipari tevékenységbe;
c) Különleges figyelmet kell szentelni a kisebb öntözőművek stb. fejlesztésének.

Földreform

A földreform nem kevésbé fontos. Ha nem cselekszünk sürgősen, akkor súlyos politikai és gazdasági problémák lesznek. Időről időre javaslatok hangzottak el a bérlő és a föld nélküli mezőgazdasági munkás sorsának javítása érdekében;

1. Nyilvánítsuk ki, hogy minden bérlet visszavonhatatlan;

2. Adjuk meg a bérlőknek a jogot, hogy hitelszerzés céljából elzálogosíthassák földjüket;

3. Korlátozzuk a bejegyzett kasztok, törzsek és más elmaradott osztályok birtokában levő földek másoknak történő eladását;

4. Határozottan érvényesítsük a földbirtok felső határát:

5. Készítsünk programot az állami földek és a pancsájatok kezelésében levő földek elosztására;

6. Hozzunk törvényeket a bérlők és a mezőgazdasági munkások házhelyeinek védelmében.

Ha ezekkel egyetértenek, akkor az alábbi minimális programot javaslom:

1. A bérlőt addig nem szabad eltávolítani, amíg rendszeresen fizeti a bérleti díjat. Ezt a legtöbb állam törvényei biztosítják, de a törvényt nem hajtják hatékonyan végre. Fel kell kérni az állmokat, hogy e rendelkezés hatásos érvényesítése céljából különleges gépezetet hozzanak létre. Megfelelően növelni kell a büntetéseket.

2. A bérlői jogokat megfelelően kell nyilvántartani.

3. A már hatályos földbirtok-maximálási törvényeket végre kell hajtani.

4. Korlátozni kell a bejegyzett kasztoktól és törzsektől történő földvásárlást, de kétséges, hogy ugyanilyen korlátozást kell-e bevezetni az elmaradott osztályok esetében is. Az elmaradott osztályok listája minden államban meglehetősen hosszú.

Az a javaslat, hogy a bérlőknek is legyen joguk elzálogosítani a földhöz fűződő érdeküket a mezőgazdaság fejlesztéséhez szükséges hitel megszerzése céljából, esetleg ellenállásba ütközik. Nem lehet azonban komoly ellenvetés azzal szemben, hogy rövid távú célokra, mint amilyen például a vetőmag, műtrágya stb., hitelhez jussanak a termés fedezete erejéig. Azonban a hosszú lejáratú kölcsönök esetében, mint például a kútfúrás, szivattyú telepítése stb., a föld tulajdonosai joggal követelhetik, hogy szükséges legyen az ő hozzájárulásuk is.

De ha legalább a már létező törvények szigorú és hatékony érvényesítésével megtesszük a kezdeti lépéseket, akkor demonstráljuk elszántságunkat és valamennyire csökkentjük a vidék feszültségeit.

A mostani magasabb hozamok mellett szükséges a mezőgazdasági bérek felülvizsgálata is. Esetleg szükséges minden vidéken külön előírni és érvényesíteni a mezőgazdasági munkabér minimumát. Ez lehetővé teszi, hogy a föld nélküli munkások is részesedjenek a zöld forradalom gyümölcseiből.

51. Dzsagdzsívan Rám elnöki beszéde a Kongresszus 1969-es bombayi ülésszakán

ÚJ ÉS TÖRTÉNELMI KORSZAK KEZDETE

Ez az ülés bizonyos értelemben Gandhidzsí kívánságát teljesíti, ha nem is teljesen, csak részben, nem formájában, de szellemében. A Kongresszusban új történeti korszak kezdetét hirdeti. Újabb átalakulást jelez. Miként 1920-ban Gandhidzsí Kongresszusa egy új Kongresszus volt, bár mégis a régi, ugyanúgy ez a Kongresszus is új és mégis a régi. A forradalom és változás eszközévé kíván átalakulni. Visszavonhatatlanul és megváltoztathatatlanul elkötelezte magát, mint mi valamennyien, a demokrácia, a szocializmus, a szekularizmus mellett. Az ország minden olyan törvényét, ami ezen eszmék megvalósításának útjában áll, érvényteleníteni vagy módosítani kell. Minden olyan társadalmi, gazdasági vagy politikai erőt, amely utunkba kerül, meg kell szelídíteni és a közös cél szolgálatába kell állítani. A Kongresszus ne legyen tovább laza heterogenitás, amelyet frakciók, a haladásról alkotott ellentétes, sőt ellentmondó nézetek tépáznak, s az egyetlen összetartó erő a politikai hatalom megszállottsága. Aligha engedheti meg magának azt a bizonytalanságot, amely a bátor politika és erőteljes végrehajtásának útjában áll. Nem tűrhetünk meg olyanokat, akik szóban rokonszenveznek a Kongresszus eszményeivel, de ellentétesen cselekednek, hogy késleltessék és torzítsák célkitűzései megvalósítását. A belső konfliktusainkat meg fogjuk oldani. A belső ellentmondásokat el fogjuk távolítani.

Igaz, a szervezet amorf jellege lehetővé tette, hogy a nézetek széles skáláját képviselje. Ez egyszerre alkotta erejét és gyengéjét is. Tömegszervezeti jellege segítette, hogy a politikai életben bizonyos dominanciára tegyen szert, amely viszont a központban és az államokban a demokratikus kormányok stabilitását biztosította. És ez nem volt csekély eredmény. Azonban annak szükségessége, hogy egyensúlyt teremtsünk az előretörni kívánó, növekvő radikális erők és azok nézetei között, akik következetesen képtelenek voltak megérteni a szocializmus politikájának következményeit és lényegi követelményeit, elkerülhetetlenül rögtönzéshez vezettek, ez pedig teljesen az alkalomszerűségen nyugodott, vagy olyan határozatok elfogadásán, amelyekről mindenki tudta, hogy végrehajtásuk nem lehetséges.

Vajon van a Kongresszusnak olyan filozófiai kerete, amelyre hivatkozva tagjai határozott következtetést vonhatnak le a velük szemben álló ügyekben? [...] Már a függetlenség előtti Kongresszus is beszélt a forradalmi változások szükségességéről a társadalom gazdasági és szociális struktúrájában, azokról az alapvető jogokról, amelyeket a majdani független India alkotmányának kell garantálnia, a földbérlet és adórendszer, a halotti adó reformjáról, a kulcsiparágak és szolgáltatások állami tulajdonáról vagy ellenőrzéséről, a valuta és átváltásának szabályozásáról a nemzet érdekeinek megfelelően, a nyomasztó szegénység, munkanélküliség és a paraszti eladósodás legsürgetőbb problémájának felszámolásáról, vagy a szövetkezeti gazdálkodásról, a mezőgazdasági jövedelmek megadóztatásáról, arról, hogy a mezőgazdasági dolgozók számára törvényben kell biztosítani a megélhetéshez szükséges bért és a megfelelő munkakörülményeket. A Kongresszus úgy tartotta, hogy a városok a falvak rovására virágoznak és a rossz jóvátételéről beszélt. Úgy képzelte, hogy India szövetkezeti jóléti közösséggé fog fejlődni. Míg a függetlenség előtti Kongresszus egymást követő határozatai a növekvő öntudatot tükrözték, a szervezetet nem lehetett hibáztatni, hiszen a kormányzati gépezet fölött nem gyakorolt ellenőrzést. A helyzet a politikai függetlenség elnyerése után radikálisan megváltozott. Minden jól tájékozott és erőteljes közvéleménnyel rendelkező ország természetesen elvárja és megköveteli politikai pártjaitól, hogy váltsák valóra ígéreteiket, amelyek alapján a választásokon harcoltak. A függetlenség kivívása utáni Kongresszus választási kiáltványaiban célként rögzítette országos minimális színvonal elérését, a teljes foglalkoztatottság feltételeinek megteremtését, a személyi jövedelmek korlátozását, amelyek nem haladhatják meg a nemzeti minimum negyvenszeresét, később pedig ez a különbség a hússzorosra csökkenne; igen részletes programot az ipar, a mezőgazdaság, a falusi és a kézműipar, az ipari viszonyok, a szövetkezés terén, továbbá javasolta állandó Tervbizottság kinevezését, hogy az tanácsadója legyen a központi és a tagállami kormánynak a szükséges gyakorlati lépések megtételénél. Még mielőtt ezeket a határozatokat megvalósítottuk és az ígéreteket beváltottuk volna, új célokat tűztünk ki. Kijelentettük, hogy a tervezés célja a szocialista mintájú társadalom megteremtése és úgy tervezzük, hogy tíz éven belül megvalósítjuk a teljes foglalkoztatottságot. [...]

DEMOKRÁCIA, SZOCIALIZMUS ÉS SZEKULARIZMUS – A KONGRESSZUS POLITIKÁJÁNAK HÁROM PILLÉRE

Az indiai gondolkodás humanista alkotóelemei, amelyek az embert az istenség részének, szentnek tekintik, örökségünk részét alkotják. Ott vannak Gandhidzsí tanításai. Ott van Nehru víziója. Képesek voltunk megteremteni e nagy gondolatáramlataink egységét a nyugati gondolkodás humanista vonulataival és beépíteni a demokratikus szocializmus ideológiájába. Elköteleztük magunkat a demokrácia, a szocializmus és a szekularizmus mellett; ez az a három pillér, amelyen az Indiai Nemzeti Kongresszus áll. Valamennyien felismertük, hogy egy tradicionális, elmaradott társadalomban a demokrácia szocializmus nélkül a kiváltságok uralmát jelenti, a kiváltságosok által, a kiváltságosok javára, és a szocializmus demokrácia nélkül totalitarizmust jelent. Tudjuk, hogy a szekularizmus bizonyos értelemben régi indiai eszmény és nem egyszerűen nyugati örökség. Valamennyi vallás egyforma tisztelete benne gyökerezik az ország gondolkodási struktúrájában. Sajnos az indiai gondolkodás humanista és liberális áramlatai sohasem épültek be a társadalmi struktúrába és a mindennapi életben sohasem gyakorolták azokat. A Nyugat viszont aszerint élt. Az az elképzelés, hogy az ember bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal születik, alkotja a nyugati demokratikus társadalom alapját. És a Nyugat haladt. Az indiai társadalom a beépített, kumulatív egyenlőtlenségeken nevelkedett és semmibe véve az embert, sorvadozott. A gondolatok a számunkra nem újak. De a gyakorlat az. Mindenesetre a modern ember örököse mindannak, ami az emberi gondolkodásban nemes és jó. Ezért a mi demokratikus szocializmusunk szintézise mindannak, ami a keleti és a nyugati gondolkodásból a legjobb, és olyan ideológiát kínál, amely magasabb rendű a „kommunális" vagy „kommunitárius", szektás ideológiáknál. [...]

52. A Munkabizottság 1972. július 22-én hozott döntései a földreformról

BIRTOKKORLÁTOZÁSOK

1. Az öntözött földeken, ahol évente legalább két termést aratnak, a felső birtokhatár 10 és 18 acre között legyen, figyelembe véve a talaj termékenységét és más körülményeket. A főminiszterek ügyeljenek arra, hogy amennyire lehetséges, a felső határ inkább a 10, és ne a 18 acre-hez legyen közel.

2. Olyan föld esetében, ahol a biztosított öntözés csak évente egy betakarítást tesz lehetővé, a felső határ nem haladhatja meg a 27 acre-t.

3. Minden egyéb típusú földnél a felső határ nem haladhatja meg az 54 acre-t.

Megjegyzés: A sivatagos és hegyvidéki területeken a felső határt 54 acre fölött is ki lehet jelölni. A felső határok ilyen megállapításáról az illetékes államok az indiai kormány Mezőgazdasági Minisztériumával konzultálva és annak jóváhagyása mellett dönthetnek.

53. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság Gandhinagarban, 1972. október 9–10-én hozott gazdaságpolitikai határozata

A FEJLESZTÉSI STRATÉGIA FŐBB ELEMEI

A mostani elemzés fényében az országos fejlesztési erőfeszítéseket a következőkre kell összpontosítani:

1. A mezőgazdasági termelés növekedésének nagyobb üteme, hogy biztosítsa a lakosság élelmezését és nyersanyagot az ipar számára;

2. Az alapvető iparágak lehető leggyorsabb fejlesztése, hogy az ország minden alapvető ipari termelésben önellátó legyen;

3. Bátor és rendszeres erőfeszítések a lakosság legszegényebb rétegei fogyasztási színvonalának emelése érdekében. Ezt elsősorban azzal kell elérni, hogy radikálisan megváltoztatjuk az ipari termelés létező mintáját és népünk széles tömegeinek szükségleteit elégítjük ki, miközben egyidejűleg hátráltatjuk a gazdagabb osztályok luxus és szükségtelen

fogyasztását. Másodszor, a legteljesebb prioritást kell biztosítani annak, hogy népünk milliói számára munkaalkalmat teremtsünk mind a mezőgazdaságban, mind a gazdaság más szektoraiban.

Ezek a prioritások bizonyos logikát jelentenek, továbbá bizonyos gazdasági és társadalmi fegyelmet kívánnak. Az Összindiai Kongresszusi Bizottság meg van győződve arról, hogy nem valósulhat meg a népünknek a nyomorból való kiemelése irányában tett nagy erőfeszítés, ha a kormány, a párt és az ország népe nem együtt cselekszik a sürgősség tudatában és elszánva arra, hogy a gazdaság minden szférájában növeli a termelést. Az alábbiakban körvonalazzuk az említett célok elérését szolgáló alapvető politikát.

AZ ERŐFORRÁSOK MOZGÓSÍTÁSA

A céljaink eléréséhez szükséges merész beruházási program megvalósítása érdekében mindenre kiterjedő erőfeszítéssel kell mozgósítani az erőforrásokat. Jelentősen növelnünk kell a megtakarítások arányát. A politika minden eszközét be kell vetnünk annak érdekében, hogy a fejlesztés költségeinek egyenlő eloszlását biztosítsuk. Nem igazolható látványos és szükségtelen magán és közületi fogyasztás, amíg a nagy tömegek mélységes nyomorban élnek. Továbbá nem lehet kibújni a széles körű adózás alól, hogy fedezni tudjuk a növekvő közületi kiadásokat. A közületi szektor forrásait bővíteni kell, hogy a beruházások céljára többletet teremtsünk.

Annak érdekében, hogy a növekedési folyamat ne vezessen inflációs nyomáshoz, szükséges fenntartani az árak stabilitását. Ebben az összefüggésben a közületi elosztási rendszer megteremtése és sikeres működése a legfontosabb tényező, hogy mindenkor elfogadható áron biztosítsuk az egyszerű emberek számára a gabona és más közszükségleti cikkek elosztását. Egy megtervezett gazdaság összeegyeztethetetlen az árstruktúra olyan időszakos torzulásaival, amelyeket az egyszerű emberek által használt cikkek esetében a magánkereskedelem társadalomellenes cselekedetei idéznek elő. Ezért a gabona-nagykereskedelem állami kezelésbe vétele sürgető és fontos feladat. Ebben az irányban szakaszosan kell haladnunk. A cél elérése nem könnyű. Politikai akaratunk próbája lesz. A megmerevedett érdekeket India élelmiszer-gazdaságában határozottan kell leküzdeni. [...]

Társadalmi és politikai célkitűzéseink mellett a gyors gazdasági növekedés megköveteli az iparban és a nemzetgazdaság más lényeges szféráiban a közületi szektor erőteljes bővítését. Az 1956-os iparpolitikai határozat alapvető megfontolásai központi szerepet játszanak a növekedés jövőjéről alkotott elképzelésünkben. Fel sem merülhet az 1956-os iparpolitikai határozat alapelveinek módosítása vagy megkurtítása azért, hogy bővítsük a magánvállalkozás működési terét. Az elfogadott társadalmi célkitűzések keretein belül a magánszektor fontos szerepet játszhat abban, hogy maximálisan hozzájárul az ország gazdasági függetlenségének megteremtéséhez. Az a fontos, hogy a magánszektor erőforrásait a nemzet legteljesebb előnyére használjuk fel. Ebből a szempontból az alapvető kérdés az, hogy vajon a magánszektor tudatában van-e társadalmi felelősségének a független nemzetgazdaság alapjainak erősítése és a kibővült és hatékony termelés vonatkozásában. Összhangban azzal a célkitűzésünkkel, hogy csökkenteni akarjuk a gazdasági hatalom koncentrációját, el kell távolítanunk az akadályokat gazdaságunk termelőkapacitásának bővítése elől. Az ilyen akadályok és szűk keresztmetszetek főként az új vállalkozók számára jelentenek hátrányt, holott politikánk célkitűzése, hogy őket ösztönözzük. E cél előmozdítása érdekében ki kell fejleszteni a szükséges intézményi eszközöket. Az ország gazdasági helyzete megköveteli, hogy a magánszektor egyértelműen fogadja el az országos prioritások által szabott feltételeket és vesse el a védett piac pusztán nyereségességi szempontjait. A kormány megfelelő ellenőrzést fog gyakorolni a magánszektor fölött, hogy a szektor ragaszkodjon a termelési prioritásokhoz, továbbá az elosztási rendszer olyan szabályozása szerint működjön, amely mellett nem eredményezhet nyerészkedést és felhalmozást a társadalom egészének kárára.

Az ipari termelés mintájának egyre inkább nyomor sújtotta népünk millióinak szükségleteihez és elvárásaihoz kell igazodnia. Szerkezeti változásokra lesz szükség ahhoz, hogy a termelésben a hangsúlyt a mostani elitisztikus irányból a tömegfogyasztási cikkek felé tereljük. Ez nemcsak szerény növekedést fog eredményezni, de a szegények fogyasztási szintje újabb munkaalkalmakat is teremt majd. [...]

54. Indira Gandhi 1975. június 26-i rádióbeszéde a nemzethez a rendkívüli állapot bevezetéséről

Az elnök kihirdette a rendkívüli állapotot. Ezért nem kell pánikba esni. Biztos vagyok benne, hogy önök mind tudnak arról a mély és kiterjedt összeesküvésről, amely azóta érlelődik, amióta én bizonyos haladó intézkedéseket kezdtem bevezetni India egyszerű férfiai és asszonyai érdekében. Az összeesküvés a demokrácia nevében a demokrácia puszta működését akarta tagadni. A szabályszerűen megválasztott kormányok nem működhettek és egyes esetekben erőszakot alkalmaztak képviselőkkel szemben, hogy mondjanak le és így sikerüljön feloszlatni a törvényesen megválasztott törvényhozó tanácsokat. Nyugtalanság töltötte be a légkört, amely erőszakos incidensekhez vezetett. Az egész országot megdöbbentette miniszter kollégám, L. N. Misra brutális meggyilkolása.

Egyes személyek odáig is elmentek, hogy fegyveres erőinket és rendőrségünket lázadásra uszították. Az a tény, hogy védelmi erőink és a rendőrség fegyelmezett és mélyen hazafias, ezért nem lehet lépre csalni, nem csökkenti a provokáció súlyos voltát.

A szétesés erői teljes erőből garázdálkodnak, felszították a kommunális indulatokat és egységünket fenyegetik.

Mindenféle hamis vádat szórnak rám. Az indiai emberek gyerekkorom óta ismernek engem. Egész életemet népünk szolgálatának szenteltem. Ez nem személyes ügy. Az nem fontos, hogy én miniszterelnök maradok-e, vagy sem. Azonban a miniszterelnökség intézménye fontos és a befeketítésére tett szándékos politikai kísérletek nem szolgálják a demokrácia vagy a nemzet érdekeit.

Mi ezeket a fejleményeket hosszú ideig mérhetetlen türelemmel szemléltük. Most egy új programról értesültünk, melynek célja az egész országban kihívást intézni a renddel és a törvényességgel szemben, hogy összeroppanjanak normális funkciói. Vajon hogyan nézhetné tétlenül bármilyen, a nevére érdemes kormány, hogy veszélybe sodorják az ország stabilitását? Néhány személy cselekedetei veszélybe sodorják a túlnyomó többség jogait? Minden helyzet, amely gyengíti a nemzeti kormány képességét, hogy az országon belül határozottan cselekedjen, szükségképpen bátorítja a külső veszélyeket. Nekünk legfőbb kötelességünk biztosítani az egységet és a stabilitást. A nemzet egysége határozott cselekvést követel.

A belső stabilitás elleni fenyegetés hat a termelésre és a gazdasági ja-

vulás kilátásaira is. Az elmúlt néhány hónapban elszánt intézkedéseinkkel sikerült megállítani az áremelkedést. Tevékenyen foglalkozunk további lépésekkel a gazdaság megerősítése érdekében, továbbá enyhíteni akarjuk a különféle csoportok, különösen a szegények és kiszolgáltatottak, valamint a fix jövedelemmel rendelkezők nehéz helyzetét. Ezeket az intézkedéseket hamarosan nyilvánosságra hozom.

Biztosíthatom önöket, hogy a rendkívüli állapot kihirdetése semmiképpen sem érinti a törvénytisztelő állampolgárok jogait. Biztos vagyok abban, hogy a belső helyzet gyorsan javulni fog és lehetővé teszi, hogy a lehető leghamarabb felfüggesszük ezt az állapotot.

Elárasztottak a jókívánságokat tartalmazó üzenetek India minden részéből és a nép minden csoportjából.

Kérhetem az önök további együttműködését és bizalmát az előttünk álló napokra?

55. Indira Gandhi 1975. július 1-jén bejelentett gazdasági programja

És most önöknek néhány gazdasági programról szólok, amit a kormány kíván megvalósítani. Néhány program új, másokat már korábban kezdeményeztünk, de nagyobb erővel és elhatározottsággal kell megvalósításukon munkálkodnunk. Ne számítsanak mágikus gyógymódra és drámai eredményekre. Egyetlen varázslat van csak, amely képes felszámolni a nyomort: az pedig a kemény munka, amelyet világos vízió, vasakarat és a legszigorúbb fegyelem éltet.

Mindenki határozza el a maga helyén, hogy honfitársaiért is többet tesz, nemcsak önmagáért.

Az állami tulajdont jobban kell tisztelni. Rombolására súlyos pénzbüntetés lesz a válasz.

Továbbá sokkal szigorúbb takarékossági normákat kell mindenben betartanunk. A kormány feladata korlátozni a túlzott fogyasztást, de az állampolgároknak is van felelősségük. Csak ezen az úton lehet javítani a nemzet életét.

A törvény megszegésére, a nemzet tevékenységének megbénítására és biztonsági erőinknek fegyelmezetlenségre és engedetlenségre bujtogatása gazdasági káoszhoz és összeomláshoz vezetett volna, országunkat kiszolgáltatta volna a megosztó tendenciáknak és a külső veszélynek.

A gyűlölet köde valamelyest feltisztult, így most gazdasági céljainkat világosabban és sürgetőbbnek látjuk. A rendkívüli állapot új lehetőséget kínál gazdasági feladataink megvalósításához.

Az első és legfontosabb kihívás az árak frontján mutatkozik. Az elmúlt öt napban számos cikk ára csökkenő tendenciát mutat. Ezt a tendenciát fenn kell tartani. Ennek érdekében a kormány számos lépést tesz, hogy bátorítsa a termelést, felgyorsítsa a felvásárlást és megkönnyítse a termékek elosztását. A felfüggesztő rendeletek megakadályozták a Nyugat-Bengálban és Orisszában szükséges hántolatlan rizs felvásárlását.

A külföldi fizetőeszközök tekintetében kilátásaink meglehetősen jók. Ahol szükséges, gondoskodunk a behozatalról, hogy az ellátás kielégítő legyen.

Az állami kormányokat már felkértük, hogy a kereskedők mutassák be árlistájukat és a rendeletek megszegőit súlyosan megbüntetjük.

Ezt az inflációellenes stratégiát folytatni kell. Szelektív alapokon gondosan kell szabályozni a hitelt.

A minisztériumok és közületi vállalatok egy új rendelet alapján kötelesek megszüntetni mindazokat a kiadásaikat, amelyek nem elengedhetetlenül szükségesek.

Népünk túlnyomó többsége vidéken él. Végre kell hajtanunk a földbirtok-maximálási törvényeket és megkettőzött lelkesedéssel kell felosztanunk a földnélküliek között az így felszabaduló földet. A helyi lakosság segítségét kérjük a földnyilvántartás kiegészítéséhez. Különleges figyelemmel kell biztosítani, hogy a törzsieket ne fosszák meg földjüktől.

Óriási mértékben ki fogjuk terjeszteni a falusi házhelyek osztásának programját. Olyan törvényeket vezetünk be, amelyek tulajdonosi jogot ruháznak a föld nélküli munkásokra, ha meghatározott idő óta a földbirtokosuk által biztosított házhelyen élnek. A kilakoltatások ellen keményen fellépünk.

A kötött munka gyakorlata barbár és el fogjuk törölni. Minden olyan szerződés és egyéb megállapodás, amelynek alapján jelenleg a kötött munka szolgálatait igénybe veszik, törvénytelen lesz.

Fokozatos intézkedéseket tervezünk a falusi eladósodottság felszámolása érdekében. Amíg kidolgozzuk a föld nélküli munkásoknak, a falusi kézműveseknek, a két hektárnál kisebb földdel rendelkező kis- és marginális parasztoknak alternatív hitelforrást jelentő új intézmények tervét, moratóriumot hirdetünk a perekre és a jelzett csoportok körében adósságuk fejében esedékes végrehajtásokra.

Ebből a programból kizárjuk a szövetkezeteknek, kereskedelmi bankoknak és kormányoknak járó tartozást.

A mezőgazdasági munkaerő társadalmunk legjobban kizsákmányolt csoportjai közé tartozik. Felülvizsgáljuk a mezőgazdasági munkaerő minimális bérezését szabályozó jelenlegi törvényeket és intézkedünk, hogy ahol szükséges, megfelelően emeljék a minimális béreket.

Valamennyiünknek mindent meg kell tennünk a termelés növelése érdekében. A magasabb mezőgazdasági és ipari termelési eredmények kulcsa a víz és az energia. Lépéseket teszünk, hogy legalább további ötmillió hektár földet vonhassunk öntözés alá. A fellelt föld alatti vízállományt azonnal fel kell használni és további kutatásokra van szükség, hogy különösen az aszályos vidékeken biztosítsuk a vizet az öntözéshez és az ivóvízellátáshoz.

Az energiahelyzet valamelyest javult. Lépéseket teszünk további 200 megawatt energia előállítása érdekében és megfelelő fedezetet biztosítunk energiatermelő egységek létesítéséhez. A távlati szükségletek érdekében a központi kormány szuper hőerőműveket terveztet. Korszerűsítjük az állami elektromos műveket.

A kéziszövő-ipar a foglalkoztatottság tekintetében a mezőgazdaság után a második helyen áll. Elfogadható áron biztosítjuk a takácsoknak a nyersanyagot. A kézi szövés fejlesztése érdekében külön kormánybiztost nevezünk ki. A kézi szövés számára fenntartott előnyöket ésszerűsítjük, hogy nagyobb védelmet nyújtsanak a takácsoknak.

A textiliparban javítjuk a nem szabadáras pamutáru programját, hogy a dhótik, szárik és méteráru jobb minőségű legyen és szélesebb körben árusítsák vidéken és a városokban.

Vagyonok születtek a nemzet kárára a városi földvagyonból. A telekspekuláció és a városi vagyon koncentrációja kiáltó egyenlőtlenségeket szült és a városi terjeszkedés esetlegességét eredményezte. Törvényt készítünk elő, amely maximálja az üres földterület tulajdonát és birtokát, a fölösleges területszerzést, korlátozza az új lakóépületek alapterületét és társadalmasítja a városi és városiasítható földet.

Az adófizetés kikerülése bűntett. Az így szerzett fekete pénz nagy részét a luxuslakásokra költik. A városi ingatlant túlzottan aláértékelik. Most az ingatlanok értékelésével megbízott különleges alakulatokat szervezünk. A büntetés szigorú lesz. Rögtönítélő bíráskodás gondolatával foglalkozunk.

Erősítjük a csempészek ellen folytatott kampányunkat. E tevékenysé-

günk eddig azért hiúsult meg, mert technikai érvek miatt szabadon bocsátottuk őket. Egyes esetekben még előzetes óvadék fejében is kiszabadultak. A csempészek vagyonát elkobozzuk, akár a saját nevükön, akár benámí jogon legyen is.

Az engedélyezési eljárások akadályozzák és késleltetik az új beruházásokat. Ezeket egyszerűsíteni fogjuk. Felemeljük az importot, vagy állami támogatást nem igénylő iparágak beruházási korlátjának felső határát.

Ugyanakkor hangsúlyozom, hogy az engedélyekkel visszaélnek. Módosítjuk az import és az export szabályozását. Gyors tárgyalások lesznek, és a szabályok megszegéséért járó büntetés ki fog terjedni az áruk elkobzására.

Bevezetjük a munkások részvételét az iparban, különösen műhely szinten és a termelési programokban.

Az elmúlt néhány hónapban javult a gabona, szén, acél és cement vasúti szállítása. Meg fogjuk szüntetni a teherautós szállítás korlátozásait is. Ennek érdekében országos engedélyezési rendszert vezetünk be.

Az elmúlt néhány évben a fix jövedelemmel rendelkezők súlyos nehézségeket szenvedtek el. Ők azonnali segítségre szorulnak. A jövedelemadó mentességéhez szükséges minimum szintjét 5000 rúpiáról 8000 rúpiára emeljük.

A szegény családokból származó diákok különleges nehézségekkel találkoznak, ha felsőbb szintű tanulmányaikat családjuktól távol végzik. Az ő megsegítésük érdekében a közszükségleti cikkeket szabályozott árakon biztosítjuk a diákszállóknak és elismert egyéb diákszállásoknak.

Az oktatás terén további fontos intézkedés lesz, hogy valamennyi iskolai, kollégiumi és egyetemi diáknak elfogadható áron biztosítjuk a tankönyveket és írószereket. Az árakat szigorúan ellenőrizzük és könyvbankokat hozunk létre.

Az iskolázott fiatalok elhelyezkedési lehetőségeinek növelése érdekében hozott egyik intézkedésünk a tanonctörvény megfelelő módosítása lesz, hogy gazdaságunk szervezett szektorának irányítói meghatározott időre több ipari tanulót vegyenek fel. Különös figyelmet szentelünk annak, hogy a bejegyzett kasztok és törzsek, kisebbségek és hátrányos helyzetű személyek arányosan részesedjenek az ipari tanulók felvételénél.

Most csupán röviden körvonalaztam az új program különböző részeit, amelyeket a jövő hetekben vezetünk be. Más kérdéseket is vizsgálunk és időről időre újabb intézkedéseket fogunk bejelenteni. Nincs kétségem afelől, hogy együttesen e lépések megváltoztatják az ország gazdasági

szemléletét. Azonban a legsürgősebb az, hogy kollektívan rázzuk le magunkról a tehetetlenség érzetét. Az elmúlt néhány hónapban kibontakozó válság legrosszabb eleme az volt, hogy cinizmust terjesztett és csökkentette a nemzet önbizalmát. Most van lehetőség a nemzet vállalkozó szellemének helyreállítására.

Lássunk munkához. Dzsai Hind.

56. Az új húszpontos program

1982 Indiája igen különbözik attól, ami 1947-ben, vagy akár tíz esztendővel ezelőtt volt.

Ma az ország a világ vezető ipari nemzetei között van. Az ötéves tervek a mezőgazdaságban és az iparban műszaki átalakulást eredményeztek és a képzett munkaerő nagy tartalékát hozták létre. Eredményesen haladunk az önellátás felé. Bár az egy főre eső jövedelem nem nagy, ma az ország sokkal jobb helyzetben van, hogy megoldja régi, valamint a fejlődés által teremtett új problémáit.

A fejlesztés általános programjai mellett 1975-ben különleges tevékenységbe kezdtünk, hogy enyhítsünk a különböző csoportok nehézségein. Ez volt a húszpontos program.

A program számos célkitűzését megvalósítottuk. 1976-ban törvényt fogadtunk el a kötött munka eltörléséről. Lépéseket tettünk a csempészek vagyonának elkobzása irányában. Az alacsony és a közepes jövedelmi kategóriába tartozók százezreit mentesítettük a jövedelemadó alól.

Életbe léptettük a közúti szállítás országos engedélyezési rendszerét. Megvalósítottuk az újabb 5 millió hektár föld öntözés alá vonásának célkitűzését. A föld alatti vízkészlet felhasználására országos programot kezdtünk el. A szuper hőerőművek létesítése folyamatban van.

Az 1975-ös húszpontos program más tételeiben is jelentős haladást értünk el.

Mivel számos célt megvalósítottunk, továbbá népünk gazdasági és társadalmi életében változások következtek be, az újabban keletkezett kihívások szükségessé teszik a program átdolgozását.

Alapos átgondolás és vita után a kormány kidolgozta az új húszpontos programot, amit Indira Gandhi miniszterelnök 1982. január 14-én rádión jelentett be a nemzetnek.

A miniszterelnök bejelentette, hogy az új program alapján a kormány:

1. Növeli az öntözési potenciált, kifejleszti és elterjeszti az öntözés nélküli földek művelésének technológiáját és a szükséges inputokat.

2. Különleges erőfeszítéseket tesz a hüvelyesek és olajos növények termesztésének növelésére.

3. Megerősíti és kiterjeszti az integrált falusi fejlesztési és foglalkoztatási programokat.

4. Valamennyi adminisztratív és jogi akadály elhárításával érvényesíti a mezőgazdasági birtokmaximálást, felosztja a fölös földeket, befejezi a földnyilvántartás kiegészítését.

5. Áttekinti és hatékonyan érvényesíti a mezőgazdasági munkások minimális bérét.

6. A kötött munka által foglalkoztatottakat rehabilitálja.

7. Felgyorsítja a bejegyzett kasztok és törzsek fejlesztését szolgáló programokat.

8. Minden olyan faluban biztosítja az ivóvizet, ahol az gondot okoz.

9. Házhelyeket juttat olyan falusi családoknak, akik ilyennel nem rendelkeznek és bővíti a nekik nyújtandó építési segélyprogramokat.

10. Javítja a nyomornegyedek környezetét, a gazdaságilag gyengébb rétegek számára házépítési programokat valósít meg és intézkedésekkel lép fel a telekárak indokolatlan növekedése ellen.

11. Fokozza az energiatermelést, javítja az elektromosságért felelős hatóságok működését és valamennyi faluba bevezeti a villanyt.

12. Erőteljesen folytatja az erdősítési programokat, a szociális és kitermelő erdőgazdálkodást, fejleszti a biogáz és egyéb alternatív energiaforrásokat.

13. Népi mozgalomként önkéntes alapon támogatja a családtervezést.

14. Jelentősen fejleszti az általános elemi egészségügyi ellátást, a lepra, a tbc és a vakság ellenőrzését.

15. Felgyorsítja a nőket és gyermekeket érintő jóléti programokat, a terhes és szoptatós anyák és gyermekek táplálkozási programjait, különösen a törzsi, a hegyvidéki és az elmaradott vidékeken.

16. Terjeszti az általános elemi oktatást a 6–14 éves korcsoportban különösen a lányok között, egyidejűleg bevonja a diákokat és önkéntes szervezeteket a felnőtt analfabetizmus felszámolásának programjába.

17. Bővíti a közületi elosztási rendszert több kötött áras üzlet létesítésével, mozgóárudákkal, amelyek a távoli vidékekre is eljutnak, továbbá olyan üzletekkel, amelyek az ipari munkásokat, diákszállókat látják el,

elsőbbséget biztosít a diákoknak a tankönyv- és füzetellátásban, és erőteljes fogyasztóvédelmi mozgalmat teremt.

18. Liberalizálja a beruházási eljárásokat és korszerűsíti az iparpolitikát, hogy biztosítsa a létesítmények idejében történő befejezését. Minden lehetőséget megad a kézműiparnak, kézi szövésnek, kis és falusi iparnak, hogy gyarapodjon és korszerűsítse a technológiát.

19. Továbbra is keményen fellép a csempészek, felhalmozók és adócsalók ellen és megfékezi a fekete pénzt.

20. Hatékonysága növelésével, a kapacitás kihasználásával és a belső erőforrások generálásával javítja a közületi vállalatok munkáját.

57. Felépítjük Indiát a 21. század számára. Radzsiv Gandhi miniszterelnök 1984. november 12-én elhangzott rádióbeszéde

Polgártársak, tegnap Indira Gandhi földi maradványait kívánságának megfelelően szétszórtuk a fenséges Himalája fölött. Halhatatlan lelke szólít minket, hogy építsük fel Indiát az ő álmai szerint.

Mahátmá Gandhi új életet lehelt ősi földünkbe. Elhozta nekünk a szabadságot és megtanított arra, hogy a legfőbb erény az igazság, a szeretet és az erőszaknélküliség. Dzsaváharlál Nehru lefektette egy politikailag és technikailag modern India, egy demokratikus, világi, szocialista, el nem kötelezett India alapjait.

Indira Gandhi szilárdan épített ezekre az alapokra. Ő valósággá tette a nép szuverenitását és arra törekedett, hogy a politika és a törvények biztosítsák jogaikat. Harcolt a fanatizmus és a szűklátókörűség minden formája ellen. Ő tette a nemzetet mezőgazdaságilag, iparilag és a technika számos területén önállóvá. Kíméletlen harcot folytatott a szegénység ellen. Feszült és zaklatott világunkban az ő hangja volt a legélenjáróbb a nemzetközi béke érdekében.

A legfontosabb az, hogy eltöltött minket önbizalommal és céltudatossággal. Visszaadta a büszkeségünket. Ezt a pompás örökséget hagyta ránk Indiradzsí. Ígérem, hogy megőrzöm ezt az értékes örökséget és az egységes, erős és virágzó Indiáért munkálkodom, amely elkötelezte magát a béke ügye mellett.

Semmi sem fontosabb, mint nemzetünk egysége és integritása. India oszthatatlan.

A szekularizmus nemzeti létünk talpköve. Ez többet jelent, mint toleranciát. Aktív erőfeszítést kíván a harmóniáért. Egyetlen vallás sem hirdet gyűlöletet és türelmetlenséget. Mélyen gyökerező külső és belső érdekek szítják és kihasználják a kommunális indulatokat és az erőszakot, hogy megosszák Indiát. Ha a kommunalizmusra kommunalizmussal válaszolunk, akkor csak ezeknek a felforgató és szétszakító erőknek kedvezünk. A nép és a kormány együttes ereje terveiket meghiúsítja. Csak egyetlen India létezik. És az valamennyiünké.

ALAPVETŐ CÉLKITŰZÉSEK

Alapvető célkitűzésünk a nyomor gyors felszámolása. A kormányt aszerint ítélik meg, hogy milyen mérvű és minőségű változást képes megvalósítani. Öt évvel ezelőtt, amikor az emberek visszahívták Indiradzsít, ő hatékony kormányt ígért és ígéretét megtartotta. Az élelmiszer- és az energiatermelés rekordszintet ért el. Előretört a tudomány. Az ipar ismét dinamikusan halad. Növekednek a munkaalkalmak. A gazdaság ellenállt a legsúlyosabb természeti katasztrófának és nemzetközi válságoknak. India politikai és gazdasági pozíciója a világban magasabb, mint valaha volt.

Megerősítem ragaszkodásunkat a szocializmushoz és a tervezéshez. Tervezés nélkül nem érhettünk volna el oda, ahol most vagyunk. Célunk a folyamatos modernizálás, magasabb termelékenység és a társadalmi igazságosság gyors előrehaladása.

Terveinkben a falusi fejlesztésnek biztosítunk elsőbbséget; a gabonafélék, hüvelyesek és olajos növények termelését kívánjuk növelni, bővítjük az öntözést, támogatjuk a kisipart és a kézműipart és az új technológiának sokoldalú bátorítást nyújtunk. A foglalkoztatás nagyarányú bővítése különösen a falusi és városi fiatalok számára szükséges, hogy csökkentsük a gazdasági aránytalanságokat és biztosítsuk a társadalmi békét. Ennek érdekében a mezőgazdaságban és az iparban magas növekedési rátákat kell elérni.

A KÖZÜLETI SZEKTOR

A közületi szektor történelmi szerepet játszott a modern gazdaság alapjainak lefektetésében. Nagyobb feladatokat kell vállalnia és hatékonyabbá kell válnia ahhoz, hogy beruházási célokra fölösleget állítson elő.

A nemzeti politika keretei között a magánszektornak elégséges tere van ahhoz, hogy fokozza a gazdaság termelőpotenciálját, de versenyben kell erősödnie a költségek csökkentésével és új technológia átvételével. Mind a közületi, mind a magánszektornak új területekre kell kimerészkednie, javítania kell a minőséget és fejlesztenie kell a hazai technológiát.

A parasztok és a munkások társadalmunk pillérei. Politikánkat fokozottan az ő jólétükre fogjuk összpontosítani.

A kormány megingathatatlan abban az elhatározásában, hogy javítja a bejegyzett kasztok és törzsek, az elmaradott osztályok, a kézművesek, a mezőgazdasági munkaerő, az asszonyok és a városi szegények életkörülményeit. Indira Gandhi húszpontos programját, melynek célja az emberek alapvető szükségleteinek kielégítése, híven és hatékonyan végrehajtjuk.

A LEGNAGYOBB GAZDAGSÁG

A mi legnagyobb gazdagságunk a népünk. Lehetővé kell tennünk egyének és családok számára, hogy adottságaikat maradéktalanul megvalósítsák. Ezért hangsúlyt helyezünk a családtervezési, táplálkozási, az asszonyok és gyermekek jólétét biztosító, a betegségek elleni, az elemi és a felnőttoktatási, a sport- és a jobb kommunikációt célzó programokra.

Elköteleztem magam a népnek nyújtott szolgáltatások minőségének javítása mellett. Azt akarom mondani mindazoknak, akiknek ez a feladatuk, hogy ha odaadóan dolgoznak, akkor teljes védelmet fognak élvezni a külső nyomással és beavatkozással szemben. De azt is meg akarom nekik mondani, hogy nincs menekvés a korrupt, a lusta és az alkalmatlan személyek számára.

Közigazgatási rendszerünknek jobban a célra kell orientálódnia. Új munkaerkölcsöt, új munkakultúrát kell kifejleszteni, amelyben a kormány az eredményt, nem pedig az eljárást tartja szem előtt. A jutalom és a büntetés csak a teljesítmény függvénye lehet. A hatékonyság iránti erőteljes érdeklődésnek kell áthatnia valamennyi intézményt.

Az elmúlt néhány évben jelentős eredmények születtek a tudományban

és a technikában. Indira Gandhinak jó kapcsolata volt a tudósokkal, és ez segítette a nemzetet. Én ezt a kölcsönhatást fenn fogom tartani.

Az alkotó művészetek az életnek a belső igazság és szépség vízióját nyújtják. Sokat köszönhetünk kézműveseinknek, akik folytatják az évszázados esztétikai hagyományt és művészeinknek, íróinknak is. Meg kell őriznünk felmérhetetlen értékű örökségünket és olyan környezetet kell teremtenünk, amelyben virágzik a művészet.

AZ OKTATÁSI RENDSZER

Oktatási rendszerünket újjá kell szerveznünk, hogy a nemzeti növekedés és integráció dinamikus ereje legyen. Tervezem a rendszer összefoglaló áttekintését és országos egyetértést kívánok kiépíteni a reform kérdésében.

A nemzetépítéshez az első feltétel a béke – béke a szomszédainkkal és béke a világon. Biztonsági környezetünk megromlott. Szomszédságunkban és az Indiai-óceán térségében bonyolult és nagy mennyiségű fegyverzetet helyeztek el. Számíthatunk fegyveres erőinkre, hogy megvédik hazánk sérthetetlenségét. A kormány továbbra is megtesz mindent, ami tőle telik, védelmünk korszerűsítéséért, a katonák és családjaik jóléte érdekében. Megragadom az alkalmat, hogy üdvözöljem katonáinkat és tisztjeinket, akiknek a kezében a nemzet becsülete és integritása biztonságban van.

A múlt héten a világ nemzeteinek kiemelkedő vezérei és képviselői jöttek el és elhozták népük rokonszenvét. Világosan megmondtam nekik, hogy India tovább munkálkodik a nemzetközi béke, barátság és együttműködés érdekében.

KÜLPOLITIKA

Dzsaváharlál Nehru ránk hagyott egy külpolitikát, amit Indira Gandhi oly alkotóan gazdagított. Én ezt folytatni fogom. Megerősítem, hogy továbbra is az Egyesült Nemzetekhez, az el nem kötelezettek mozgalmához tartozunk, és szemben állunk a gyarmatosítással, akár régi, akár új. Elhatároztuk, hogy a nemzetközi gazdasági különbségek csökkentésén munkálkodunk.

Minden egyes közvetlen szomszédunkkal szorosabb kapcsolatot akarunk kialakítani a béke, a barátság és az együttműködés szellemében.

Ez az, amit Pakisztánnak javasoltunk. Mindig hittünk abban, hogy az egymás belügyeibe való be nem avatkozás, a békés egymás mellett élés és az elnemkötelezettség alapelveinek kell kapcsolatainkat vezérelniük. Tovább folytathatjuk a dél-ázsiai közös regionális együttműködés megvalósítását. Kapcsolataink javulnak Kínával és továbbra is keressük a nehézségek kielégítő megoldását.

Nagyra értékeljük széles körű és az idő által kipróbált kapcsolatunkat a Szovjetunióval, amely a kölcsönös együttműködésen, barátságon nyugszik és azon az életbevágóan fontos támogatáson, ami akkor mutatkozik meg, amikor arra a legnagyobb szükség van.

Mi mindig barátai voltunk mind a Keletnek, mind a Nyugatnak, ahogy szokásos nevezni, és jobb kapcsolatot akarunk közöttük.

Az Amerikai Egyesült Államokkal sokoldalú a kapcsolatunk. Fontosságot tulajdonítunk a velük való gazdasági, műszaki és kulturális együttműködésnek.

Szeretném biztosítani más régiók népeit is – az arab világot, Délnyugat- és Délkelet-Ázsiát, a Távol-Keletet és a Csendes-óceán térségét, Afrikát, Latin-Amerikát, a Karib-térséget, Nyugat- és Kelet-Európát, hogy szívesen erősítjük velük politikai és gazdasági kapcsolatainkat.

Indira Gandhi arra figyelmeztetett minket, hogy a világ számára ma az egyetlen fontos kihívás a nukleáris háború veszélye. Folytatni fogjuk fáradhatatlan keresztes hadjáratát a fegyverkezési verseny ellen. Őt ugyanannyira foglalkoztatta a globális gazdasági válság. Állhatatosan folytatjuk erőfeszítéseinket, hogy előmozdítsuk a dialógust Észak és Dél között és hogy egy igazságos világgazdasági rendet építsünk ki.

Indira Gandhi meggyilkolása súlyos és válságos esemény. Ez felkavarta népünk tudatalattiját. Válságos pillanataiban ugyanez az India felébred és világos választ ad, új, alkotó erőfeszítést tesz. A zűrzavarból olyan értelemnek kell kibontakoznia, amely kiépíti az összetartozás meghatározó érzését, rendet teremt, és mélyen humánus kapcsolatot létesít ember és ember között.

ŐSI ÖRÖKSÉG

Örökségünk a legősibb, s amit szabadságunk fáklyavivői hagytak ránk, a szekularizmuson és a türelmen nyugszik. Indira Gandhi az életét áldozta azért, hogy egy olyan Indiát építsen, amely ezekben az alapvető elvekben gyökerezik. Össze kell kapcsolnunk látnokaink bölcsességét a tudomány

és technika felismerésével és termékeivel. Meg kell őriznünk és tisztelnünk kell ezt a politikai, kulturális és filozófiai örökséget. Helyes viszonyt kell kialakítanunk természeti erőforrásainkkal, meg kell erősítenünk újonnan megszerzett képességünket az önellátásra. Ehhez bátran kell újítanunk, ugyanis szükséges megváltoztatni munkamódszereinket az új tudás elsajátításában és az általunk létrehozott értékek terén, hogy népünk számára értelmes és alkotó életet biztosítsunk.

Ahogyan ma építünk, olyan lesz a jövő. Együtt felépítjük a 21. század Indiáját. Együtt átalakítjuk azt, amit át kell alakítani. Együtt szembeszállunk a haladás elleni kihívásokkal és akadályokkal. Együtt olyan Indiát teremtünk, amely erős, bölcs és nagy – a béke és a türelem lángja.

58. Radzsív Gandhi miniszterelnök 1985. január 5-én elhangzott rádióbeszéde

Polgártársak, önök túláradó mértékben adták pártomnak és nekem bizalmukat. Ki is kérhetne többet? És hogyan is bizonyulhatunk méltónak erre? Csak úgy, hogy töretlen hittel és alázattal dolgozunk önökért, bevetve összes tartalék erőnket és energiánkat, s olyan kíméletlenek leszünk önmagunkkal szemben, mint amilyen bőkezűek önök voltak a bizalmukkal.

Én ezt nem tekintem saját győzelmemnek, még csak nem is pártom győzelmének, amely most kezdi szolgálata századik esztendejét; ez India népének győzelme.

Önök világosan és félreérthetetlenül szóltak. Az egységre, erőre és egyetértésre adtak mandátumot.

Az egész világ ismét láthatja India demokratikus hagyományainak életképességét. A nagy vezetőink, Gandhidzsí, Panditdzsí és Indiradzsí által kiépített politikai rendszer új erőt bizonyít. A választás a demokrácia nagy ünnepe volt. India ősi öröksége, amely az emberiség hajnalába nyúlik vissza, megújhodott a szabadságban.

A választások pora és zaja mögöttünk van. A feltámadt szenvedélyeknek immár át kell adniuk a helyüket a megbékélésnek. Nagy feladatok várnak reánk és az összetartás szellemében kell nekilátnunk. Nincs olyan kihívás, amivel egyesülten ne vennénk fel a küzdelmet.

A szekularizmus egységünk alapja. A kommunalizmus és a többi szűk

lojalitás összeegyeztethetetlen az egységgel. A választások megmutatták, hogy népünk mindig felülemelkedik e mesterséges akadályokon. Harcolnunk kell a kommunalizmus és az általa teremtett gyanakvás, bizonytalanság ellen. Legelső kötelességem megvédeni az összes valláshoz tartozó állampolgárok életét, vagyonát és törvényes jogait.

Messzebbre kell hatolnunk az erőszak megelőzésénél és elfojtásánál. A tudatot kell meggyógyítanunk, ahol a gyűlölet és előítélet születik és erősödik. Minden faluba és minden város utcájába el kell vinnünk az egységért folytatott kampányt. Iskoláinkban és egyetemeinken, a munkahelyeken és a tömegkommunikációs eszközök útján ideológiai csatát kell vívnunk a kommunalizmus és a fanatizmus ellen.

PRIORITÁST A PANDZSÁBI PROBLÉMÁNAK

Kormányom a legteljesebb mértékben prioritást biztosít a pandzsábi problémának. Megalakult a kabinet bizottsága, hogy tanulmányozza a probléma különböző szempontjait és megkeresse a határozott időn belül lehetséges békés megoldás alternatíváit. Mindenkinek együtt kell működnie annak érdekében, hogy véget vessünk e szomorú egyenetlenségnek. A szikhek ugyanannyira India részei, mint bármilyen más közösség. Hősies szerepet játszottak szabadságunk kivívásában és megvédésében. Biztosítani kívánom őket, hogy életüket és vagyonukat az ország minden részén megvédelmezzük. Pandzsábban és másutt valamennyi hazafias erőnek el kell utasítania azokat, akik a szeparatizmust hirdetik és az erőszakot gyakorolják. Nem lehet és nem is fogunk semmiféle engedményt tenni a szeparatista ideológiáknak és az erőszak kultuszának. India egysége a legfontosabb, minden más csak ezután következik.

Komoly erőfeszítéseket teszünk, hogy rendezzük a külföldiek kérdését Asszámban. A tárgyalóasztalnál adunk is, kapunk is és ez győzelmeket eredményezhet, amire a konfrontáció képtelen.

Néhány hónap múlva belekezdünk a hetedik tervbe. Folytatjuk a háborút régi ellenségeink – a nyomor, a munkanélküliség, a betegség, a tudatlanság – ellen. Az elkövetkező hetekben átvizsgáljuk meglevő politikánkat és programjainkat, hogy biztosítsuk az igazságosság alapján álló növekedés célkitűzésének megvalósulását az előirányzott ütemezés szerint.

A közületi szektor továbbra is a fejlődés jelentős eszköze lesz, ahol a teljesítményben hiányosságok vannak, azokat gyorsan leküzdjük. A változások érdekében messzeható javaslatok születtek és megfontolás tárgyává tesszük azokat.

A termelékenység javulása, a modern technológia bevezetése és a kapacitások teljesebb kihasználása emelkedjen az országos kampány szintjére. Felkértem a Tudományos és Technikai, valamint az Ipari Minisztériumot, hogy speciális programokat dolgozzanak ki e célok megvalósítása érdekében.

Áttekintettem külkereskedelmi politikánkat és utasítást adtam konkrét lépések megtételére, hogy az elkövetkező néhány héten belül új lendületet adjunk az exportnak.

A gyengébb rétegek húszpontos programját átalakítjuk, hogy hatékonyabb legyen.

LEKÜZDJÜK A KÖRNYEZETI VÁLSÁGOT

A folyamatos erdőirtás következtében jelentős ökológiai és társadalmi-gazdasági válsággal kerültünk szembe. Ezt a folyamatot meg kell állítani. Javaslom, hogy azonnal hozzuk létre a Terméketlen Földek Nemzeti Fejlesztési Igazgatóságát, amelynek feladata évente ötmillió hektár földön tűzifát és takarmányt telepíteni. Népi erdősítési programot fogunk kiépíteni.

A Gangesz India kultúrájának jelképe, legendánk és költészetünk forrása, milliók fenntartója. Ma egyike a legszennyezettebb folyóknak. Helyre fogjuk állítani a Gangesz eredeti tisztaságát. Központi Gangesz Hatóságot hozunk létre, amelynek feladata egy, a Gangesz és mellékfolyói szennyezését megakadályozó akcióprogram végrehajtása. Lépéseket teszünk, hogy az ország minden részén tisztább levegőt és vizet biztosítsunk.

ÚJ KÖZIGAZGATÁSI KULTÚRA

A társadalmi és gazdasági átalakuláshoz elengedhetetlen a közigazgatási reform. Ez az oka annak, hogy saját hatáskörömbe vontam a Személyzeti és Közigazgatási Reformok Osztályát. Folyamatban van a közigazgatási szervezet, politika és eljárások teljes felülvizsgálata.

Azt kértem, hogy a döntéshozatali folyamatot decentralizáljuk s mellette érvényesítsük a beszámolási kötelezettséget. Drasztikusan egyszerűsíteni fogjuk a szabályokat és eljárásokat, hogy meggyorsítsuk a döntéshozatalt. Az eredmények fontosabbak lesznek, mint az eljárás.

Utasítottam valamennyi érintett szervet: biztosítsák, hogy az állampolgárok azonnali és udvarias szolgáltatást kapjanak a kormány minisztériumaitól és szerveitől. A nagy ügyfélforgalommal rendelkező hivatalokban és minisztériumokban létrehozzuk a közönség sérelmeit orvosló hatékony gépezetet.

Lépéseket teszünk a közszolgálatok erkölcsi szintjének emelése érdekében. Megakadályozzuk a közszolgálatok normális működésébe történő külső beavatkozást. Új közigazgatási kultúrát kell teremtenünk a tömegek szolgálatára. A közszolgálati dolgozók valamennyi kategóriájában átalakítjuk a képzést, hogy kifejlesszük bennük a hozzáértést és az elkötelezettséget társadalmunk alapvető értékei iránt.

OKTATÁSI ÉS NEMZETI KOHÉZIÓ

Az oktatásnak elő kell mozdítania a nemzeti kohéziót és munkaerkölcsöt. Minden diák értse meg szabadságharcunk nagyságát és jelentőségét a nemzeti integrációban. Iskoláink és főiskoláink ismertessék meg a fiatalabb generációkkal India ősi örökségét és kultúráját. A tervek és tankönyvek pedig korlátozzák összetett kultúránk parókiális és kommunális értelmezését.

Áttekintettem a politikát és néhány programot ezen a területen. Kértem, hogy új, országos oktatáspolitikát dolgozzanak ki.

Olyan programokat dolgozunk ki, amelyek az iskolai rendszerben széles körben alkalmazzák az új kommunikációs technikát. Megvizsgáljuk, hogyan lehet elválasztani a diplomát a kormányzati állásoktól. Lépéseket teszünk a nyitott egyetem megteremtése irányában, hogy a felsőoktatást mindenki számára könnyen elérhetővé tegyük. Kibő-

vítjük a központi iskolák szervezetét. Ezek az iskolák országunk minden kerületében a kiválóság központjaiként fognak működni.

Nyomatékosan hangsúlyozom az oktatás szerves kapcsolatát a társadalom termelőerőivel. Átszervezzük a szakmai képzést, hogy kapcsolatba hozzuk az iparral, mezőgazdasággal, közlekedéssel és gazdaságunk más termelő szektoraival.

EL NEM KÖTELEZETTSÉGÜNK

Jól megpróbált és következetes külpolitikát örököltünk, amely nemzeti érdekeinket szolgálja. Mindig hittünk a békéért folyó munkában. A mi politikánk az, hogy barátságban legyünk valamennyi országgal a viszonosság és a kölcsönös előnyök alapján. Ragaszkodásunk az elnemkötelezettséghez, egy igazságon, egyenlőségen és kölcsönös együttműködésen alapuló új gazdasági világrend megteremtéséhez megingathatatlan. Ez teljes odaadást jelent a béke és a fejlődés kettős ügye iránt. Hiszünk az államok függetlenségének biztosításában és fenntartjuk a be nem avatkozás elvét.

Külpolitikánk egy oldala különleges figyelmet érdemel. Mély történelmi és kulturális kapcsolataink vannak közvetlen dél-ázsiai szomszédainkkal. Osztozunk velük az idegen uralom ugyanazon emlékeiben és a fejlődés, népeink jobb jövőjének ugyanazokat a célkitűzéseit látjuk magunk előtt. Szilárdan hiszem, hogy együtt dolgozhatunk közös céljaink megvalósításán. Vannak problémáink, de elhatároztuk, hogy a kölcsönös tisztelet, szuverén egyenlőség és barátság alapján megoldjuk azokat.

Egy nyugtalan világban Indiának történelme, földrajzi helyzete és a békés egymás mellett élésbe vetett hite miatt van szerepe. Igyekezve megfelelni kötelezettségeinknek, kormányunk szigorúan követni fogja azt az alapvető megközelítési módot és elveket, amelyeket Dzsaváharlál Nehru és Indira Gandhi hagyott ránk. Hozzájuk hasonlóan dinamikusan fogunk reagálni a változó összefüggésekre.

SZEMTŐL SZEMBE A NÉPPEL

Az elmúlt néhány hétben abban a kiváltságban volt részem, hogy beutazhattam szeretett és gyönyörű országunk különböző vidékeit. Szemtől szembe találkoztam indiai honfitársaim millióival. Népünk egész kulturális változatosságából India egysége emelkedett ki. Kiváltság Indiában

születni s nagy civilizációja örökösének lenni. Nagyon sokat kell a saját népünk számára biztosítanunk és sokat kell adnunk a világnak.

Nehéz időszakon megyünk keresztül. Terheink hatalmasak, utunk hosszú és fáradságos. A nemzeti célok eléréséhez nélkülözhetetlen az önök együttműködése.

Újévi jókívánságaimat fejezem ki. Hozzon az új év boldogságot mindenkinek.

Időről időre megosztom majd önökkel a gondolataimat, reményeimet, küzdelmeimet. De ennél jobban szeretnék hallgatni önökre, hallani a nehézségeikről, gondolataikról, reményeikről. Együtt, megosztva viseljük a terhet és a mi Indiánk építésének gyönyörűségét is.

Dzsai Hind.

A dokumentumgyűjtemény forrásai

1 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume One: 1885–1890. The Founding Fathers. New Delhi, 1976. 44–47. old.

2–3 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Five: 1906–1910. The Surat Imbroglio. New Delhi 1978. 153–154., 156., 545–546. old.

4–5 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Six: 1911–1915. In Search of a Creed. New Delhi 1979. 501–502., 505–506., 705–706. old.

6–7 *P. Sitaramayya:* The History of the Indian National Congress. Vol. 1. (1885–1935), Bombay 1946. 623–626., 179. old.

8 *Shankar Ghose:* Indian National Congress. Its history and heritage. New Delhi 1975. 243. old.

9 *P. Sitaramayya:* Id. mű, 225–227. old.

10–11–12–13–14 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eight: 1921–1924. India At the Crossroads. New Delhi 1980. 488–490., 532–534., 107–110., 119–120., 607., 344–345. old.

15–16–17 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Nine: 1925–1929. India Demands Independence. New Delhi 1980. 309–310., 314., 376–379., 381–382., 601–618. old.

18–19–20–21–22 *P. Sitaramayya:* Id. mű, 357., 363–364., 372–376., 463., 465., 557. old.

23–24–25 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eleven: 1936–1938. Combatting an Unwanted Constitution. New Delhi 1980. 116–117., 119–120., 431–434., 619. old.

26–27–28–29–30 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Twelve: 1939–1946. A Fight To the Finish. New Delhi 1981. 160–161., 168–169., 193–198., 202–204., 390–395. old.

31–32–33 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Thirteen: 1946–1950. India Wins Freedom. New Delhi 1981. 114–115., 120–121., 233–234., 546–548. old.
34–35–36 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Fifteen: 1955–1957. Socialistic Pattern of Society. New Delhi 1981. 52–53., 55–58., 61., 72–73., 300–301., 303., 305–306. old.
37 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Sixteen: 1958–1959. Search for Ideological Clarity. New Delhi 1981. 88–89., 92. old.
38–39–40–41–42 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Seventeen: 1960–1961. The National Integration. New Delhi 1982. 72–73., 77–81., 83., 172., 196., 198., 310–312. old.
43–44–45–46–47–48 The Encyclopaedia of the Indian National Congress. Volume Eighteen: 1962–1964. Democratic Socialism. New Delhi 1983. 55–56., 128–129., 345–346., 350–351., 355., 482–483., 531., 533., 534–546. old.
49–50–51–52–53–54–55 *Ghose, Sankar:* Id. mű., 298–304., 313–315., 318–341., 353–356., 375–376., 378–381. old.
56 The New Twenty-Point Programme. Ministry of Information and Broadcasting, Government of India, New Delhi (évszám nélkül). 1–4. old.
57 We Will Build for an India of 21st Century: Prime Minister's Broadcast to Nation. Foreign Affairs Record. Vol. XXX. No. 11. November 1984. 339–341. old.
58 Prime Minister's Broadcast to the Nation. Foreign Affairs Record. Vol. XXXI. No. 1. January 1985. 11–14. old.

Tartalom

ELŐSZÓ 5

I. TÖRTÉNELMI VÁZLAT 9
Brit gyarmatosítás 9
„A korona legszebb gyémántja" 14
Társadalom a gyarmati Indiában 16

II. A FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM ÉVTIZEDEI 25
Az első korszak 25
Az első világháborútól 1927-ig 26
Új alkotmány készül 29
A második világháború és a függetlenség kivívása 32

III. A KORMÁNYZÁS ÉVTIZEDEI 37
Politikai konszolidáció 37
Gazdaságfejlesztés 39
Politikai feszültségek 42
A társadalom átalakítása 43

IV. AZ ORSZÁG VEZETŐ POLITIKAI SZERVEZETE 45
A párt célkitűzései. Az egységes indiai nemzetért 45
A gazdaság korszerűsítéséért 60
A politikai élet korszerűsítéséért 66
A párt kibontakozása 70
Árnyékkormány születik 81
A belpolitikai hadszíntér 84
Működés – zavarokkal 92

V. SZÁZ ÉV UTÁN 109
A párt típusa 113

INDIAI FOGALMAK MAGYARÁZATA 119

IDŐRENDI JEGYZETEK AZ INDIAI NEMZETI KONGRESSZUS TÖRTÉNETÉHEZ 123

SZEMELVÉNYEK AZ INDIAI NEMZETI KONGRESSZUS DOKUMENTUMAIBÓL 149

A DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY FORRÁSAI 277

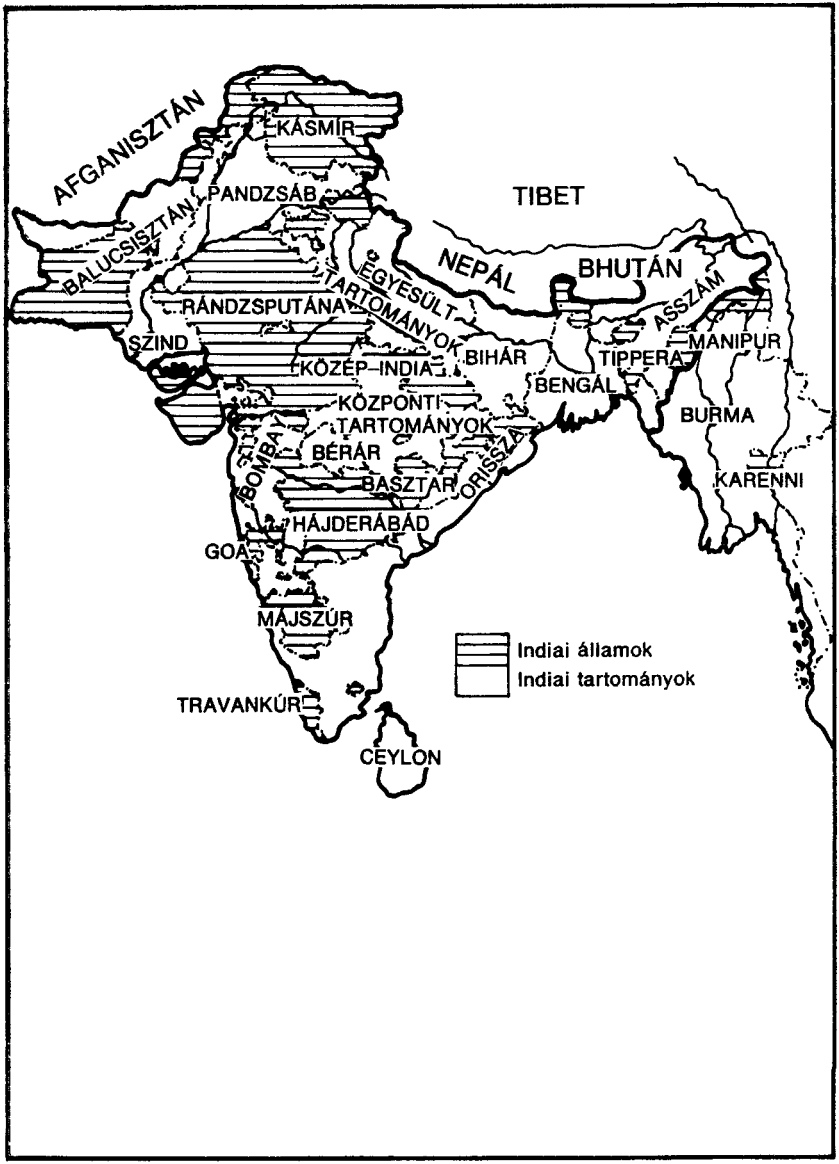

INDIA 1939-BEN

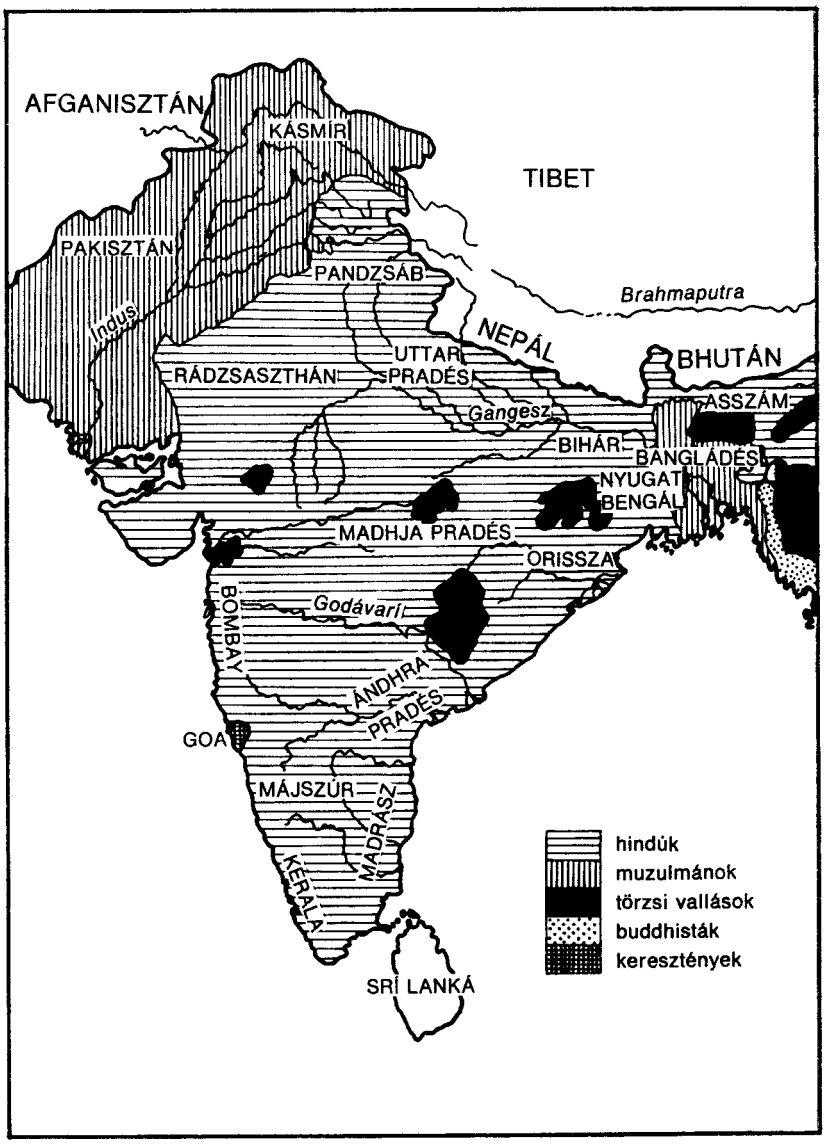

FŐBB VALLÁSOK TERÜLETI MEGOSZLÁSA

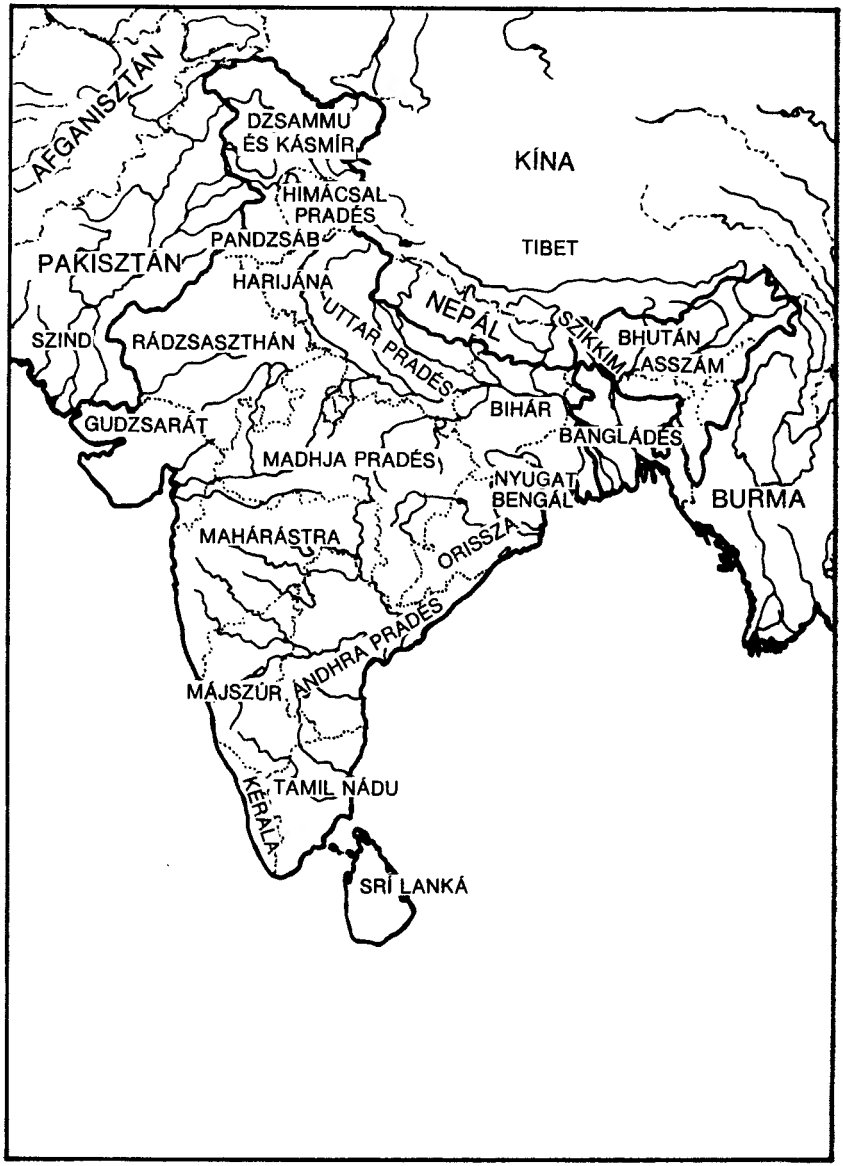

AZ INDIAI KÖZTÁRSASÁG POLITIKAI TÉRKÉPE

A kiadásert felel a Kossuth Konyvkiadó igazgatója

Zrínyi Nyomda, Budapest (88.1359/66-14)
Felelős vezető a Zrínyi Nyomda vezérigazgató-helyettese
A kötetet Kőrösi Zoltán szerkesztette
A borító, a kötesterv és a tipográfia Réti Attila munkája
Műszaki vezető Bereczki Gábor
Terjedelme: 17,75 (A/5) ív

60 Ft

India, ez a kontinensnyi ország, történelmében és kultúrájában még ma is számtalan titkot rejt az európai olvasó számára.

Gáthy Vera India történelmének ismert és jól felkészült szakembere. Jelen művében az indiai Kongresszus Párt keletkezésének és fejlődésének menetét rajzolja meg, a párt létrejöttétől követi nyomon annak programját és az indiai nemzeti törekvések időszerű változatait.

A kötet második részében a szerző eredeti és nagyon fontos, az Indiai Nemzeti Kongresszus történetét és politikai célkitűzéseit illusztráló forrásértékű dokumentumokat gyűjtött egybe.

Kossuth